

קובץ גליונות

פרשת ויקהל-שקלים

ממרחק ורבנן גדולי ומאורי הדור

רשכבה"ג מרן שר התורה רבינו שליט"א
בלימוד "החובות" השבוע

חשפ"ב
קרן
השביעית

קרן הקורש של גיולי ישראל שליט"א
לקיום מצוות השביעית בארץ ישראל
סיסודו של מרן רבי בנימין מסיילון זצוק"ל
מב"ד קרפ"ת י"א

והמתאמצים עבור מצווה זו מעל ליכולתם,
יזכו בס"ד במדה כנגד מדה לישועות גדולות
ציטוט ממכתבו של מרן שר התורה שליט"א

1800-300-544

במרחק במחשבו במחשבו: בנק פאני / מפיץ 1800 / חש"י מחשב 485101

זמני השבת

בחסות:

גינות דוד

לגור בבני ברק, להיות על המסרק!

03-900-9944

עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
ירושלים	4:58	6:11	6:51
בני ברק	5:13	6:12	6:48
קרית ספר	5:07	6:11	6:50
בית שמש	4:58	6:12	6:50
אופקים	5:07	6:13	6:50
חיפה	5:05	6:11	6:48
ליקוואוד	5:26	6:57	7:05

המולד יהיה בליל חמישי בשעה 51,3 דקות ו-17 חלקים
ראש חודש אדר השני יהיה ביום חמישי ולמחרתו ביום השישי

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדריים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים באחת
משיבות השנה, ותהיו שותפים בזיכוי הרבים
הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

- כה אדר א' ויקהל
- ב אדר ב' פקודי
- ט אדר ב' ויקרא
- טז אדר ב' צו
- כג אדר ב' שמיני
- א ניסן תזריע
- ח ניסן מצורע
- טו ניסן חג הפסח
- כב ניסן אחרי
- כט ניסן קדושים
- ו אייר אמור
- יג אייר בהר
- כ אייר בחקותי
- כז אייר במדבר
- ה סיון נשא
- יב סיון בהעלתך
- יט סיון שלח
- כו סיון קרח
- ג תמוז חקת
- י תמוז בלק
- יז תמוז פינחס
- כד תמוז מטות
- ב אב מסעי
- ט אב דברים
- ז אלול שופטים
- יד אלול כי תצא
- כא אלול כי תבא
- כח אלול נצבים ר"ה
- ו תשרי ולך יו"כ
- חג הסוכות

הודעה

גם אלכסם אין צ"ל נקדת הכנה?

נשמח לסייע לכם!
פנו עוד היום ותוכלו להיות שותפים
בזיכוי הרבים הגדול

בברכה מרובה

מערכת "קובץ גליונות"

k.gilyonot@gmail.com | 053-3145900

לעילוי נשמת

ר' **מנחם צבי אלימלך**

בן הר"ר יצחק אייזיק ז"ל **גולדברג**

נלב"ע ח"י אדר א' תשע"ו

תנצב"ה

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד
הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ -
ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: **רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק**

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות.

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

משולחנו של מלך

פרקי הדרכה, שיחות ומאמרים
לבן הישיבה בדורנו

משולחנו של

הגאון רבי שלמה קניבסקי שליט"א

ראש ישיבות קרית מלך ותפארת ציון

כפי ששמע מאביו

רשכבה"ג מרן שר התורה שליט"א

ומזקניו הגדולים זיע"א

מתוך ברכת אב ממרן שר התורה שליט"א:

"פרקי מוסר ומאמרי
הדרכה לבני הישיבות

הקדושות בדורנו

המעוררים את

הלבבות

ליראת שמים"

דעת
ניסוח ותיקון

קולמוס 072-2441660

הפצת ספרים שעובדת.

להשיג בחנויות
הספרים המובחרות

ניתן להזמין דרך מערכת קובץ גליונות במחיר: 45 ₪
ולקבל דרך הנציגים ברחבי הארץ | להזמנות: 053-3145900

הופיע!

כטוב לב
המלך ביין

תיאור עבודת צדיקי הדורות
בקיום מצות היום בפורים

פרק נרחב
מכל ההלכות
והמנהגים
בקיום מצות
היום בפורים

פרק מיוחד
על הלכות
גילוי בזמן
הזה עם
הנהגות
רבותינו

טרם נראה
כבושם הזה!

להשיג בחנויות הספרים

לפרטים: 05485-19613 | mchonzh@gmail.com

גיליון מס' 463 פרשת ויקהל-שקלים
תשפ"ב שנה עשירית

לקבלת הגיליון בפקס יש לחייג
מדי שבוע למס': 073-3518015
לקבלת קטלוג הפצת הספרים שע"י
'קובץ גליונות' שלחו בקשה למייל:
k.gilyonot@gmail.com

דברי שי"ח

ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א

חובות

כשמו כן הוא

סדר לימוד חובותיו היומיים

של רבינו שליט"א

סדר יומו הגדול בלימוד העיון
וכתיבת ספריו והשבת תשובותיו
ועול הציבור שנושא על שכמו למען
הרבות אהבת וחשקת התורה,
(מלווה בעשרות תמונות צבעוניות).
לאחר שאזל מן השוק יצא לאור
השבוע מהדורה נוספת של היצירה
הנפלאה של נכד רבינו:

הגר"ח הוניסברג שליט"א

ניתן להזמין דרך המערכת

במס' 053-3145900 משלוחים חינם

ברחבי הארץ, (בכפוף למוקדי הפצה)

מחיר הספר : 35 ₪

הזדרזו להזמין, כמתנה וכהשקעה
להחדרת ולאהבת התורה הקדושה.

מעניי הפרשה

"ואת הבשם ואת השמן למאור ולשמן
המשחה ולקטורת הסמים"

נין רבנו יניק וחכים שלח שאלה דחופה
לסבא: בתרגום יונתן על הפסוק
והנשיאים הביאו וגו', שהשמן בא מגן
עדן, והשאלה הרי צריך שמן 'זית' והיכן
הזית?! תאמר לו שזה מגיע מגן עדן
התחתון ששם גדלים עצים, וכמבואר
בתמיד ל"ב: המעשה עם המלך אלכסנדר
מוקדן וגן עדן וה' גולגלת אדם, וכתבתי
בלמכסה עתיק על הפסוק בבראשית ב'-
ח' ויצמח ה' שהצמיח ח' ריבוא מיני
אילנות.

(כל משאלותיך)

שמירת השבת וסגולתה

פרשת השבוע פותחת באיסור חילול שבת "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", ואפילו עבור בניית בית
המקדש אסור לחלל שבת.

כידוע, רבינו משקיע מאמצים לפעול ולהפעיל למען שמירת השבת בהידור ובכשרות, בין היתר באמצעות הזירוז
והעידוד לשימוש בחשמל המיוצר ללא חילול שבת ח"ו, כפי שהורה מרן החזון איש. בפקס זה גילה החזון איש את
דעתו שמלבד חשש איסור חילול שבת שיש בדבר, יש גם איסור חילול השם בכך שיהודי שומר תורה ומצוות משתמש
בחשמל שמספקים לו אחיו התועים באיסור. את הסיפור הבא קבלנו באדיבות "ארחות יושר".
לפני כשנתיים, נכנס יהודי שסיפר לרבינו בצער כי השנים חולפות והוא עדיין לא זכה להיפקד בזרע של קיימא, הורה
לו רבינו להתחיל להשתמש בחשמל כשר בשבת. "בזכות זה", אמר, "תזכה לקיומה של הבטחת החפץ חיים במשנה
ברורה לבנים תלמידי חכמים".

כעבור פחות משנה הגיע אותו יהודי להזמין את רבינו לסנדקאות ביום שבת קודש!
"ילד של שבת", התבטא רבינו בהתרגשות...

השבת נלחמת את מלחמתה

ולעומת הברכה ששרתה בביתם של המצייתים לדברי רבינו בנושא חשוב זה, עדים כותלי הבית הגדול גם למקרים
הפוכים רח"ל.

אחד התושבים בשכונה מסוימת עמד בראשות מאבק עיקש נגד העמדת גנרטור בשכונתו, מטעמים שונים ומשונים של
איכות סביבה וכדומה. בגודל עיקשותו פנה הלה אף לבית המשפט והגיש עתירה נגד הקמת הגנרטור.
רבינו יצא מגדרו וכתב מכתב חריף וכאוב בדם לבו, בו התרה כי הנלחם נגד שמירת השבת כהלכה לא יינקה ועתיד
ליתן את הדין על מעשהו.

שבועות ספורים חלפו, ובשעת לילה מאוחרת הגיע אותו יהודי לבית רבינו נסער. בשעות אלו נעצר שותפו לעסקים
בידי משטרת ארצות הברית – כך סיפר – ולכאורה לא יחלוף זמן רב והם יגיעו אף אליו, ואז ודאי שיתבך עד למעלה
מראשו... ברור לו למעלה מכל ספק כי הכל אירע בעקבות מלחמתו בקדושת השבת.

"אנא", התחנן היהודי, "אני מסכים לעשות ככל שיורה לי הרב, ובלבד שיינצלו חיי, משפחתי וכספי".

רבינו נענע לו בראשו ואמר: "אם אתה מקבל עליך לשמור על השבת ולדאוג לה, השבת תשמור עליך ותדאג לך".

היהודי יצא מבית רבינו מעודד, ומיהר להסיר את עתירתו בבית המשפט.

כתשובת המשקל הפך עד מהרה לאחד מראשי התומכים בהעמדת הגנרטור החדש, כשהוא ניצב בחזית מול המתנגדים.
והנה, לפליאת כל המתמצאים בנושא, דבר מעורבותו בעסקי הכספים הבעייתיים נשטט כביכול מרשיות המס בארצות
הברית, בעוד שותפו לעסקים עדיין עצור...

ויעזור ה' שנזכה לגאולה בזכות שמירת השבת כמ"ש "אלמלי שמרו ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים".

להצטרפות לרשימת מקבלי הגיליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגיליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, ושו"ת מרבינו.

שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת

על גדולי הדורות

חדש! לא בא כבושם הזה!

מדור שָׁנִים קְדֻמוֹנִיּוֹת - לשבועות הבאים בעזה"י

פרשת פקודי – הגאון רבי דוד פוברסקי ר"י פונביץ (י"ד ו' אדר). **פרשת צו** – שר התורה הגאון רבי יוסף ראזין זצ"ל 'הרוגוצ'ובער

(י"א אדר). **פרשת שמעני** – מרן הגרי"ח זוננפלד זי"ע, ירושלים (י"ד י"ט אדר ב')

נשמח לקבל מקוראינו הנאמנים מסמכים, תמונות, עובדות ומעשיות הקשורים להג"ל

מרן הגאון הגדול רש"ז איערבאך זצוק"ל (ב)

הטענות של הרבנית איערבאך

סיפר חתנו של רבינו, הגאון הגדול רבי שרגא שטינמן שליט"א: כאשר בערב ראש חודש ניסן תשל"ג נפטרה הרבנית פעשא מרים קניבסקי ע"ה, אמו של להב"ח רבינו שליט"א, תקופה קצרה אחר כך הדפיס רבינו חיבור מיוחד לעלוי נשמתה, החיבור שנקרא 'ספר זכרון' הוא ליקוט מדברי חז"ל כל דברים המועילים ומוזיקים לזכרון.

בפתח החיבור (שנדפס בשנים המאוחרות בתוך ספר 'שיח השדה') מביא שם (באות י"א) מהגמרא בהוריות י"ג ב' שהאוכל זית משכח תלמוד של שבעים שנה, ומוסיף כי 'יש אנשים שרגילים לאכול זיתים יחד עם שמן זית, ואומרים דהזית משכח תלמוד של שבעים שנה והשמן משיב תלמוד של שבעים שנה אם כן יצאו זה בזה... ואינו נראה לעניות דעתי... ואפשר שהזיתים יזיקו הרבה יותר ממה שהשמן יועיל. ראה שם עוד.

מספר שנים אחרי זה (בחודש אדר א' תשל"ח) הזדמן מרן הגרש"ז אורבך זצ"ל לבני ברק לניחום אבלים (אצל משפחת רבי זלמן זקס) בדרכו הוא פגש ברבינו, ואמר לו בחיך, לרעייתי יש קפידא על הרב... כי היתה רגילה כל השנים להכין לי למאכל הבוקר זיתים בשמן, ומאז ראיתי בספר החדש שאין זה כדאי, ביקשתי להימנע מזה, וממילא אין לה מה להכין... (מחתניה דבי נשיאה הגר"ש שטינמן שהיה במקום, וראה עוד באורחות רבינו הקהילות יעקב ח"ד עמוד קמ"ב).

אין להם בעולמם כי אם שמחת התורה. רבינו והגרש"ז בברית בה שימש רבינו כסנדק

שיחת תלמידי חכמים באוטו

המשך מעניין להעובדא הנ"ל, שמענו מנכדו חביבו של הגרש"ז שהתלווה אליו:

בהליותו של ראש ישיבת סלבודקא הגאון רבי מרדכי שולמן זצ"ל שנערכה בגבעת הישיבה (בתאריך כ"ז שבט תשמ"ב), הגיע הגרש"ז מירושלים לבני ברק כדי להשתתף בהלוויה, וכשהסתיימו ההספדים והמיטה החלה לנוע, הוא פגש במרן הסטייפלער ובנו הגר"ח שליט"א, כשהם עומדים להיכנס לרכבו של ד"ר ר' משה רוטשילד, שתיכנן להסיע את הסטייפלר לביתו.

כשהבחין בו ד"ר רוטשילד, הציע לו מיד להיכנס לאוטו, והוא יקח

אותו עד לתחנת המוניות, שכן הגרש"ז לא הסכים ליותר מכך, הגרש"ז נענה להזמנה ונכנס למכונית.

הסטייפלר ישב בשתיקה בכסא שליד הנהג ולא דיבר כלום, ובמושב האחורי ישבו הגרש"ז והגר"ח, ואז הגרש"ז החל לדבר איתו על המסקנה שכתוב בספר זכרון שלא לאכול זיתים, והעיר לו, הרי זיתים זה אחד משבע מינים שנשתבחה בהם ארץ ישראל, וקשה לומר שאין לאכול זיתים. והוסיף שזוכר שגדולי עולם נהגו לאכול זיתים, וכך המשיכו לשוחח עד שהגיעו לרחוב רשב"ם שם ירדו הסטייפלר ובנו שליט"א והגרש"ז נפרד מהם לחיים ולשלום. (וראה עוד בספר דברי יעקב, על סידור הרש"ש, עמוד תרכ"ב, אות ד', שלאחר כמה שנים הגרש"ז שלח להגיד לרבינו שעל ידי שנחלש בבריאותו, הכרחי עבורו לאכול זיתים ולכן חזר לסמוך להקל לאכול זיתים בשמן, והיות ובעבר אמר שמחמיר, לכן שולח לומר שלאחרונה שוב אינו מחמיר, שלא יהיה כאומר שקר).

גדולי ישראל הגרש"ז אורבך, הגרי"ש אלישיב זצוק"ל, ולהב"ח רבינו הגר"ח קניבסקי בנישואי אחד מנכדי הגרי"ש אלישיב

אשת חבר כבוד

העיד הגר"ש שטינמן שליט"א "כמדומה שנסעתי פעם עם מו"ח שליט"א לנחם את הגרש"ז שישב שבעה יחד עם בנו הגר"ר עזריאל, ומסתבר שזה היה כאשר נפטרה רעייתו של הגרש"ז, בטבת תשמ"ד.

הלויית הגרש"ז

בהליותו של הגרש"ז זצ"ל בחודש אדר תשנ"ה, נסע רבינו ויצא מגדרו ושהה שם זמן רב, ובהמשך ההלויה יצא מהאוטו ללוות בגופו ממש (מפי בן רבינו הגרי"ש).

ומספר ימים אחרי ההלויה נשאל רבינו מפי מקורבו הגר"א מן, האם כאשר מלוים את הנפטר יש ענין שהמיטה תלך בראש והמלוים אחריה או שאין זה משנה, תשובת רבינו היתה: מדין הלכות כבוד המת, גם אם הולכים לפני המיטה זה כבוד עבורו, אבל מכל מקום עדיף לילך לאחוריו, ובהלוויה שהיתה השבוע של הגרש"ז זצ"ל, חכיתי עד שתעבור המטה, ואז קיימתי מצות הלוויה.

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

✉ רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 077-2092005 ☎ 053-3145900

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה - 1586

קהילות 073-2757000 שלוחה - 4310

כף זכות

"והוי דן את כל האדם לכף זכות"

גליון מס. 36 | אדר א' תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת 'קובץ גליונות'

לדון לכף זכות - עד היכן?

אמר: 'חס ושלום, לא לקחתי מכס מאומה!' חפשנו הלאה ולא מצאנו. ואז נגשנו אל המלמד ואמרנו לו: 'אין בררה, עליך לתת לנו לבדק את הכיסים שלך'.

בדקנו את הכיסים, מששנו את כנדים, והנה הרגשנו שבמכפלת יש משהו. קרענו את המכפלת, ולעינינו התגלו מאתים רובל!

התחלנו לצעק על המלמד: 'תתביש לך, זוהי הכרת הטוב שלך כלפינו? אנחנו ארחנו אותך על חשבוננו בשבת ואתה גונב מאתנו כסף? אינך מתביש?! אבל המלמד הכחיש את האשמה מכל וכל, וטען כי זה הכסף שלו שהוריה מהמלמדות, כסף שעבד עליו כמה חודשים.

בעלת האכסניה ששמעה את הצעקות מאחורי הדלת, פתחה את הדלת ואמרה: 'אוי, עכשיו אני מבינה, המלמד הזה לפני הדלקת נרות בקש ממני חוט ומחט, כעת אני יודעת לשם מה הוא היה צריך את החוט ואת המחט, הוא רצה לתפר את המכפלת, להסתיר את הכסף הגנוב'.

התחלנו להכות אותו, כך הם מספרים לפני קהל ועדה. הכינו בו מכות נמרצות והשאירו אותו כך, שרוע על הרצפה, מוכה וחבול.

המשכנו בדרכנו. לאחר יומים השיגה אותנו עגלת דואר מהירה, והרכב הודיע לאחד מאתנו שיש בידו דאר דחוף עבורו.

התברר שאשתו שלחה לו מברק, ובו היה כתוב כך: 'כשיצאת לדרך אני לא הייתי בבית, וכמה שעות לפני כן, כשאתה לא היית בבית, נזקקתי בדחיפות למאתים רובל. פתחתי את הארנק שלך והוצאתי משם מאתים רובל. כעת אני שולחת לך את ההודעה הזו, כדי שתדע שחסרים לך מאתים רובל'...

אוי, געוואלד! תפסנו את עצמנו. מה עשינו! לשוא חשדנו במלמד, נעבעך, זה לא הוא! לשוא הכינו אותו וכיזינו אותו!

לפנינו מעשה מפלא המלמד עד היכן מגיע החיוב לדון כל אדם לכף זכות.

הנכד של היהודי הקדוש, רבי מרדכי רבינוביץ' זצ"ל, לפני שעלה לארץ ישראל, נסע להפרד מהמגיד מטריסק. כשהגיע לעירה טריסק, ראה שכל אנשי העירה, אנשים נשים וטף, מכונסים בבית הכנסת. נכנס אף הוא לבית הכנסת, שהיה מלא מפה לפה, והתישב.

לפתע השתרר שקט. בפתח בית הכנסת הופיעו שני עשירים גדולים, חזירים ושבירים, עלו על הבימה והתחילו לדבר. הקהל הטח און למעשה הנורא שספרו הסוחרים בקול בוכים:

"היינו בדרך ליריד, כשבאמתחננו צרורות גדולים של כסף. באמצע הדרך הבחנו במלמד המשרך את דרכו ברגל ותרמילו על כתפו [כידוע, בזמנם המלמדים היו מלמדים בבתי התלמידים, ואחרי כמה חודשים היו מקבלים את משכרתם הזעומה. אותו מלמד הלך ברגל כי חס על כספו ולא רצה אפילו לשכור סוס ועגלה]. נכמדו רחמנו עליו והצענו לו לעלות על העגלה. המלמד עלה ונסע עמנו יחד בעגלה. נסעו יום יומים, עד שהגיעה שבת. אמרנו למלמד שיכנס יחד עמנו לאכסניה, ויתארח שם בשבת על חשבוננו.

לפני שבת קדש החכאנו את צרור הכסף שלנו בארון שהיה בחדר בו לנו שלשתנו - שנינו, הסוחרים, יחד עם המלמד.

המלמד היה יודע ספר, ובשבת הנעים את הסעודות בדברי תורה ערכים ונחמדים.

הגיע מדצאי שבת, נגשנו ליטול את צרור הכסף. ספרנו את הכסף והנה חסרים מאתים רובל! מחפשים ומחפשים הרי אף אחד לא היה כאן, רק אנחנו והמלמד. התחלנו לחשוד במלמד.

נגשנו אליו ושאלנו בעדינות: 'אולי...'

ארחות יושד

(ממרן רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א)

דן לכף זכות (חלק שישי)

ואם היו קלו נותרו לדון לכף זכות, (י) היו נמנעין הרבה מחלוקת ומריבות, כמו שקכת רש"י בשבת (קכ"ז ב"ד ה"ה ג): דן את חברו לכף זכות - בכלל הקצת שלום, דמותך שהוא מקריעו לזכות ואמר לא קטא לי בזאת, אנוס הוא, או לטובה נחפץ - יש שלום ביניהן, ואשרי מי שנתקו בזה המיד.

עיונים

י. היו נמנעין הרבה מחלוקת ומריבות. כתב הגאון רבי יחיאל מיכל רבינוביץ' זצ"ל (בהנהגות שרשם בסוף ספרו "אפיקי ים", אות יב): 'יסוד גדול בחיים, שלא יבא אדם לידי לשון הרע ושנאת חנם ומחלוקת וכעס וכיצא בזה, הוא המצות עשה "בצדק תשפט עמיתך" - לדון חברו לכף זכות... בין אם יש לצדד בעצם הענין שעשה או שדיבר, לומר שהדין עמו, או שבשגגה בא לידו או שלא ידע את חומר האיסור. ואפילו אם נתברר לו שכל הסברות לא שייכות בזה, יחשוב אולי חסר המספר איזה פרט או שהוסיף איזה פרט קטן שעל ידי זה נשתנה הענין לגנות עליו. וכלל אמרו חז"ל באבות "אל תדון את חברך עד שתגיע למקומך".

החלטנו מיד לפצות אותו בכל הון דעלמא. חזרנו לשם, המלמד כבר היה חולה אנוש, כי לקחו לו את הכסף, עבודה של כמה חדשים, ועוד בצרוף מכות נמרצות וברשות. מרב צער נחלה וכבר נטה למות. קראנו לרופא, אבל עד שהגיע - המלמד האומלל כבר נפח את נשמתו ועבר לעולם שכלו טוב.

רצנו מיד לטריסקער מגיד, ובקול בכי נהי וקיינה ספרנו לו את אשר ארע לנו. בכינו לפניו: מה עשינו, שפכנו דם נקי! מאידך

גיסא, מה יכלנו לעשות, כלום אפשר היה לא לחשד בו הרי לא היה אף אחד בחדר מלבדו. מה עושים כעת, כמה יתכפר לנו איבוד דם הנקי?

המגיד הורה לנו לתקן שלשה דברים:

א. לקבל על עצמנו לפרנס את ילדיו ובכורא העת לחתנם כמו את הילדים שלנו [הם היו עשירים גדולים והיתה להם היכולת לעשות זאת].

ב. לקבל על עצמנו גלות, כדין הורג נפש נקי בשוגג.

ג. לאסוף את כל תושבי טריסק. אנשים נשים וטף, ולספר את הספור הזה, ללמד את כלם שאפילו כשנראה כמאת האחרים שפלוגי ננב, גם אז מטלת עלינו החובה שחייבנו חכמים: 'הוי דן את כל האדם לכף זכות!'

א מודאדיגע זאך. הרי לא היתה להם רוח הקדש, הם לא ידעו שאשתי של הסוחר היא זו שלקחה את המתאים רובל, אבל - "הוי דן את כל האדם לכף זכות".

(אדרבה, הובא בקונטרס 'זכות הדן')

שאלה לדיון בשולחן שבת

הבחור יושב על הספסל והתנדנד, כאשר כל המתפללים מתפוצצים מהחריקות

במגין ותיקין שם מתפללים אנשים מבוגרים, הגיע אורח להתפלל, הבחור התיישב לעל הספסל, והתפלל בהתלהבות תוך שהוא מתנדנד בחוזקה, והספסל הישן התחיל לחרוק בקול צורמני.

המתפללים היו בטוחים שתוך כמה דקות הבחור יבין שזה מפריע, אך הבחור בשלו, ממשיך להתפלל בדביקות. גם כאשר המתפללים המבוגרים הסתכלו עליו בעינים נזעמות, הוא הסתכל אליהם בחזרה, והמשיך בתפילתו, עם החריקות הצורמניות.

אני לא הייתי יכול לסבול זאת, וכי הצעירים של היום אינם מבינים רמזים? וגם בלי רמזים, וכי אינו מבין שספסל חורק - מעצבן?

נגשתי אליו אחרי התפילה, נתתי לו שלום ואז...

תשובה לשאלה משבוע שעבר

ביום הראשון של חול המועד, השכנה תלתה כביסה מכובסת

פגשתי את שכנתי לאחר ימים אחדים, ונודע לי שבנה חלה בליל הסדר בוירוס קשה ביותר במשך כל הלילה והיום. היא הלכה עמו לרופא ביום ראשון של חול המועד, והרופא אמר לה: עליך לכבס את כל הבגדים והמצעים, כדי ששאר בני הבית לא ידבקו בוירוס.

(ווי העמודים)

אי"ה בגליון מיוחד זה יובאו עובדות הקשורות לכף זכות. במשך השנה הקרובה יוקדש מדי שבוע גליון אחד לזכות כל אחד מארבעים וחמישה שנהרנו במידון אשר רבים מהם לא זכו לזש"ק ויהיו חיזוקים אלו לזכותם ולעילוי נשמתם הטהורה.

ניתן לשלוח עובדות ומעשים בענייני כף זכות למייל המערכת : k.gilyonot@gmail.com

כמו"כ ניתן להשתתף בהקדשה ע"ג גליון זה במס' 3145900-053

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) - שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רבינו הגדול מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

יותר מהתורה של האמוראים! כי זה הבל שאין בו חטא. עד כדי כך גדולה השפעת קדושת התורה של תינוקות של בית רבן.

לימודי חול – חסרון קדושה

ולכן היכן שילדים לומדים יותר תורה, זה מקדש את העולם, ומשפיע קדושה על כל העולם, ואילו לימודי חול, לומדים רק את ההכרח, חיבור וחיסור כפל וחילוק, מה שמוכרחים ולא יותר! וכל שאר הזמן צריך להיות קודש לתורה, כי זה מקדש ומקיים את העולם, ופחות תורה זה פחות קדושה.

לימוד התורה של הילדים מקיים את העולם, ומהו העולם? כל העולם! **תינוקות של בית רבן שלומדים תורה פה משפיעים קדושה גם באוסטרליה ובאמריקה הדרומית והצפונית, עד המרחק הכי גדול שיכול להיות, התורה שלומדים כאן משפיעה קדושה, והוא כוח התורה של תינוקות של בית רבן, דווקא קטנים! שהם אמנם לא בני חובא, אבל התורה שלהם כל כך חשובה, ואם הם לומדים פחות תורה חסר קדושה בכל העולם.**

ולכן זוהי זכות עצומה למי שעוסק בזה, ללמוד תורה לתינוקות של בית רבן, וההיפך זהו חטא חמור למנוע מכך או להכניס לימודי חול קצת, ורק יש דברים שמוכרחים, שבמצאות אי אפשר ויש הכרח, אבל מה שלא מוכרחים!:

תורה נותנת חיים בעולם הבא ובעולם הזה

ובאמת גם אנשים מבוגרים, גם אדם מבוגר, כשהוא לומד תורה הוא מקדש את עצמו ואת כל העולם, ומשפיע קדושה על כל העולם, כי תורה מקדשת בקדושת התורה וכל רגע מוסיף קדושה, ופחות תורה זהו חסרון קדושה. מצד אחד זו הקדושה ומצד שני חס ושלום ההיפך.

וזהו המעשה שמוצא בגמרא (שבת ל, ב) עם דוד המלך, שביקש מהקב"ה הודיעני השם קצי (תהלים לט, ה) לדעת מתי הוא ימות, ואמר לו הקב"ה כי בשבת ימות, ושאל באיזה שבת, ולא אמר לו הקב"ה, ומה עשה דוד המלך? בכל שבת הוא ישב ולמד כל היום, ומכוח קדושת התורה לא היה יכול מלאך המוות להגיע אליו, וכשראה זאת מלאך המוות, הלך והשמיץ קול רעש באילנות שמאחורי הבית, ויצא דוד המלך לבדוק מה סיבת הרעש, וגם אז המשיך ללמוד אבל כשיצא נשברה המדרגה תחתיו והפסיק לרעג אחד מלימודו, ובאותו הרגע כבר היה יכול מלאך המוות להגיע אליו ונטל את נשמתו.

רואים שכל זמן שאדם עוסק בתורה אין מלאך המוות שולט עליו, מפני קדושת התורה, **והתורה היא תורת חיים לא רק של חיי הנצח, אלא גם תורת חיים בעולם הזה, להמשיך את החיים, כמובן חיים של תורה. זהו כוח התורה.**

ובנפש החיים (ד, לג) כתב על הפסוק (משלי ג, יח) עץ חיים היא למחזיקים בה, שהתורה משולה לעץ חיים, וכמו אדם שנמצא בים ללא ספינה, ויש עץ שצף על המים, והוא נאחז ומחזיק בעץ שלא להיטבע, כל זמן שהוא מחזיק בעץ אזי העץ גם מחזיק אותו שלא ייטבע, אבל אם יעזוב רגע אחד מאחיזתו מיד באותו הרגע הוא טובע, כך גם התורה היא עץ חיים למחזיקים בה, ונותנת חיי נצח וגם חיי העולם הזה, כל רגע של תורה!

וצריכים לדעת את זה, אנו איננו יודעים מהו חשיבות רגע אחד של תורה, וגם אלו שכבר עוסקים בתורה, אם יש עוד רגע אחד פנוי שאפשר ללמוד בו, אין לשער את הזכויות והחשיבות מהו הרגע הזה של תורה, וכמה גדולה הקדושה שמקדש את עצמו ומקדש את כל העולם.

לכן אשרינו מה טוב חלקנו שיש לנו תורה, ואנו עוסקים בתורה, כל אחד לפי כוחו כמה שהוא יכול, כמובן לפי התנאים שלו, וכבר הזכרנו מה שכתב המסילת ישרים בסוף הספר כי יכול להיות גם אדם פשוט שעוסק בעבודות פשוטות ביותר והוא חסיד עם מעלת ומדרגת החסידות, כל אחד לפי מצבו.

ידוע שבתל אביב היה סנדלר, שהיה מתפרנס מתיקון נעליים, והוא היה בעל מדרגה, כי הראש היה תפוס בקדושה, ואנשים חשובים מאד הלכו אליו לבקש ברכות, והוא היה מברך והברכות התקיימו, שייך דבר כזה! כל אחד לפי מה שהוא יכול וכפי התנאים שלו שייך שיהיה דבוק בקדושה.

ורק יש דרך במסילת ישרים האיק מתקדמים וכיצד עושים את זה, והדבר הראשון הוא תורה, כמו שהביא שם מברייטא דרבי פינחס בן יאיר שתורה מביאה לדידי זהירות ולכל המעלות שאחריה, וכן תפילה, וכמו שאמרנו תפילה לבד לא מועילה לשינוי המידות, אבל מתפללים שתרגילו בתורתך ודבקו במצוותיך, וזו תפילה לקבל את האמצעים המביאים לשינוי ותיקון המידות, שעל זה גם תפילה יכולה להועיל. ולכן אשרינו מה טוב חלקנו.

אהבת תורה על ידי ההרגל

יש דין של חינוך בקטן, לחנכו ולהרגילו במצוות, והוא חיוב מדרבנן, ורק יש שאלה מי הוא המחויב בזה, האם הקטן עצמו הוא המחויב, או שהחיוב הוא על האב, ויש שתי שיטות בזה (עיין רש"י ותוס' בברכות מה).

ולעומת זה אדם גדול כבר הוא מחויב בעצמו, וחייב מדאורייתא בכל התרי"ג מצוות, ורק יש יצר הרע המפריע לזה, שלא לקיים את המצוות.

ועל זה יש תפילה שאנו מבקשים בכל בוקר 'שתרגילנו בתורתך ודבקנו במצוותיך', ומוזכרים כאן שתי לשונות, שתרגילנו ודבקנו, על תורה ועל מצוות, והפירוש בזה כי צריך הרגל, כי בלי הרגל זה קשה מאד, וצריך להתרגל, שתרגילנו בתורתך! ולאחר ההרגל זה כבר נעשה טבע ואז כבר אין זה קשה, אבל בלי הרגל קשה מאד, כי היצר הרע מפריע וזה נגד הטבע.

וזהו מה שנאמר עוד על תורה (משלי ה, יט) באהבתה תשגה תמיד, ובגמרא (עירובין נד, ב) קראו פסוק זה על רבי אלעזר בן פדת, שמרוב שקיעותו בלימוד שכתב היכן הניח את בגדו, וכיצד מגיעים לאהבת תורה ושקיעות כזו? על ידי ההרגל! שתרגילנו בתורתך, עד שההרגל נעשה טבע.

וכיון שתורה היא הדבר החשוב ביותר לחיי הנצח וגם לאשריך בעולם הזה, לכן ברא הקב"ה את האדם כך, שאם הוא בא ליתור ועוסק בתורה, מן השמים מסייעין אותו שזה מושך, ונהנה מן הלימוד ומקבל אהבה לזה, באהבתה תשגה תמיד, אבל צריך גם תפילה על זה, שתרגילנו בתורתך, כי זה נגד הטבע החומרי, וההרגל נעשה טבע ומקבלים אהבה.

דבקות והרגל במידות טובות

ומבקשים עוד ודבקנו במצוותיך, והיינו כמו שמצינו בפרקי אבות (ב, ט) שרבי יוחנן בן זכאי שאל את תלמידיו איזוהי דרך טובה שידבק בה האדם, ואמרו לו לב טוב, עין טובה, ועוד ענייני מידות טובות, ולשון 'דרך' מורה על המידות, כמו שכתוב (דברים כח, ט) והלכת בדרכיו, ואמרו חז"ל מה הוא רחום וכו', ועל כך שאל רבי יוחנן איזוהי 'דרך' טובה, דהיינו מה הם המידות הטובות שצריך להדיק בהם, ואמר לשון דבקות, שידבק, דהיינו שזה יהיה טבעי, שכן יהיה הטבע, עם מידות טובות, ויכול להיות אדם שהוא כבר בעל מידות טובות, אבל זה יכול להתחזק ולהתחזק, שיהיו יותר מידות טובות בטבע, ועל זה מבקשים 'ודבקנו' במצוותיך וכו' ודבקנו ביצר הטוב ובמעשים טובים.

וגם בזה הדרך היא על ידי ההרגל, וכשאדם מתרגל הוא נעשה דבוק עד שזוהי מצאותו, ונהיה עם טבע ומציאות של מידות טובות.

וכבר כתב רבי ישראל סלנטר (עיין אור ישראל מכתב יד) כי תפילה על תיקון המידות בלי השתדלות מעשית בזה, הרי היא תפילה שווא, ומי שאין לו מידות טובות, אם יתפלל לקבל מידות טובות, על ידי התפילה לבד, זה כמו להתפלל לראות בלי עיניים, כי יש שיטה ודרך על פי כוחות הנפש כיצד לתקן ולחזק את המידות הטובות, וכאמור הדרך לזה היא על ידי ההרגל.

גודל זכות וקדושת תורה של תשב"ר

ויש עוד דבר שאמרנו בגמרא בשבת (קט, ב) אין העולם מתקיים אלא בשביל הבל תינוקות של בית רבן, והיינו שתינוקות של בית רבן למרות שהם קטנים ועדיין אינם חייבים במצוות, הבל פיהם – מה שהם עוסקים בתורה מקיים את העולם! ומקיים את העולם! פירושו שזה מקדש את העולם, ומשפיע קדושה על כל העולם, ואף שאינם חייבים בעסק התורה, כי הם קטנים ופטורים מן המצוות, אבל התורה שלהם גם בלי מצוה, עצם קדושת התורה משפיע ומקיים את העולם, וכאמור מקיים את העולם פירושו שזה משפיע קדושה על כל העולם, שבעולם יהיה כבוד שמים, שהרי כל העולם קיים בשביל כבוד שמים, כמו שנאמר (ישעיה מג, ז) לכבודי בראתיו, והכבוד שמים שבעולם הוא על ידי הבל פיהם של תינוקות של בית רבן, שהוא הבל שאין בו חטא, ולמרות שאינם בני חובא, הבל פיהם משפיע ומקיים את העולם.

ומובא בגמרא שם שרב פפא אמר לאביו, דידי ודידך מאי? כלומר מה עם התורה שלנו וכיצד היא נחשבת? ואמר לו אביו שאינו דומה הבל שיש בו חטא להבל שאין בו חטא, והיינו כי **הבל תינוקות של בית רבן הוא הבל שאין בו חטא, ונחשב יותר מתורתם של האמוראים!** והרי האמוראים היה להם כוח להחיות מתים, וכמו שאמרו (ע"ז י, ב) זוטי דאיתא בכו מחיה מתים, ויש הרבה גמרות שאמוראים החיו מתים, ועם כל זה התורה של תינוקות של בית רבן היא

הבא ליטרה מסייעין אותו

ועוד דבר בדוק ומנוסה, שתפילה בלב גם כן משפיעה, וכבר סיפרתי את המעשה שהיה באדם מחוץ לארץ, שלא היה דתי, ופעם הגיע לבקר בארץ, והלך לכותל המערבי, וכשהגיע אל הכותל התחיל קצת להתעורר, וחשב בלבו, אם אכן האמונה היא נכונה הייתי רוצה באמת לדעת זאת, והוא לא ידע מה היא האמונה ולא היה מאמין, אך גם לא היה אפיקורס ולא היה כופר, ורק היה מסופק ולא ידע את האמת, ובכוחו היו לו הרהורי תשובה כאלה, שהוא רוצה לדעת את האמת, ובאותו הרגע שחשב כך, נגיש אליו אחד מהפעילים שעסקו בחיזוק, ושאל אותו אם הוא רוצה לדעת מה היא היהדות!

ועוד היה מעשה אחר בצעירה יהודייה, שהייתה רחוקה מן האמונה ולא ידעה את האמת, והלכה לכומר בצרפת שיגיד לה מה היא הנצרות, מה ה"אמונה" של הנצרות, והוא אמר לה: הרי את יהודייה, לכן קודם ותבררי מה היא היהדות! והיא אכן הלכה לדעת מה היא היהדות, וזכתה להתחזק וחזרה בתשובה והקימה בית של תורה.

ופעם כשסיפרתי את הסיפור הזה ברבים, נגיש אלי אחד מהשומעים ואמר, אני בנה של הצעירה הזו, שהכומר החזירה בתשובה ונתן לה יהדות... וכל זה כמובן בהשגחה מן השמים, ויתכן שזהו גם כן מפני שחיפשה את האמת, ולפי הבנתה לא ידעה מה היא האמת והלכה לכומר לחפש זאת, ובזכות שרצתה את האמת זכתה לסייעתא דשמיא שאמר לה לברר מה היא יהדות.

והכלל הוא כמו שאמר חז"ל (יומא לח, ב) הבא ליטרה מסייעין אותו, והרי אנו כולנו באים ליטרה, והדרך ליטרה היא על ידי לימוד ספרי המוסר, כל ספרי המוסר, מה שמעניין כמובן, כי לימוד שמעמם אינו משפיע, וכל ספר מוסר שמעניין משפיע וזהו 'בא ליטרה' מסייעין אותו.

ומלבד הסייעתא דשמיא שזוכים בזה, זהו גם בדרך הטבע, וכמו שאמר רבי חיים מוואלווין לרבי זונדל מסלנט "כל ספרי מוסר טוב ללמוד אבל מסילת ישירים יהיה מנהלך", כי המסילת ישירים נותן דרך ושיטה טבעית לפי כוחות הנפש, האין להתקדם בכל המעלות מדרגה אחר מדרגה.

ואמנם שמעתי פעם שאין צריך להתחיל דווקא מתחילת המסילת ישירים, אלא אפשר גם להתחיל מהאמצע, מהנקיט ומהפרישות וכדומה, ואין צריך דווקא לפי הסדר. אלא שעל פי הסדר הוא יותר קל. אבל העיקר הוא כל אחד לפי מה שמושך אותו.

אם כן אשרינו מה טוב חלקנו שאנו יכולים ובאים ליטרה, ובאים לשמוע דברי מוסר, שזהו בא ליטרה, ובזכות זה נזכה לסייעתא דשמיא מסייעין אותו, ונזכה כולנו ליטרה וגם לטהר ולהשפיע על אחרים!

משא רבינו שליט"א למעמד סיום הדף היומי בהלכה שעל ידי 'דרשו'

הענין של לימוד ההלכה ומשנה ברורה, הנה החפץ חיים חיבר הרבה ספרים, ובכל הספרים הייתה המטרה לשם זיכוי הרבים, ותחילה חיבר את ספרו הראשון 'חפץ חיים' על לשון הרע, ואחר כך חיבר עוד הרבה ספרים, וכולם לזיכוי הרבים.

והמשנה ברורה הוא זיכוי הרבים בהלכה למעשה, וכבר אמרו (נדה עג, א) כל השונה הלכות בכל יום מובטח לו שהוא בן העולם הבא, והמשנה ברורה חלק אורח חיים הוא הלכה למעשה על דברים שנוגעים ליום יום, מתחילת היום עד סוף היום, וגם שבתות וימים טובים וראש חודש, הכל הלכות של דבר יום ביומו, והוא זיכוי הרבים בשמירת ההלכה, על כל האורח חיים! החפץ חיים היה לו סייעתא דשמיא בזיכוי הרבים, ומה שהוא התחיל היה לו סייעתא דשמיא וגמר.

לכן כל מי שלומד קביעות יום יומית במשנה ברורה בהלכה למעשה, זה ממש דבר הכרחי מאד, כדי לדעת מה לעשות והאיך להתנהג, בכל ברכה ובכל תפילה, מה לחשוב ומה לכוון, ועל כל ההנהגה היום יומית של כל השנה, הכל כתוב במשנה ברורה, ואלו שלומדים משנה ברורה זוהי זכות גדולה מאד בשבילם, וכמו שאמרנו 'מובטח לו' שהוא בן העולם הבא, אם זו קביעות יום יומית בהלכה, אזי ודאי שיהיה לו עולם הבא! מפני שהוא יקיים את כל מה שהוא חייב.

ובאמת שאדם יקיים את כל מה שהוא חייב זה לא פשוט, ולכן יש צורך גם כמו שכתב גם המשנה ברורה (סימן א' וסימן ת"ג) ללמוד בכל יום ספרי מוסר, וכמו שאמרנו חז"ל בראתי יצר הרע ותורה תבלין, מהו התבלין? כל התורה – אבל התבלין העיקרי הוא ספרי היראה, תורה של יראת שמים, להוסיף יראת שמים, וזהו דבר הכרחי, כי היראה מלבד שהיא מצוה בפני עצמה, היא גם דבר הכרחי לצורך כל תרי"ג מצוות, מעשים ודיבורים ומחשבות, על הכל יש צורך לדעת את ההלכה, והמשנה ברורה גם מחייב ללמוד מוסר, ולקיים את מה שהמוסר אומר, שזהו העיקר.

ובעזרת השם, כל אלו שלומדים את המשנה ברורה הרי הם באים ליטרה, כי למה לומדים משנה ברורה? כדי לדעת וכדי לקיים, והבא ליטרה זוכה לסייעתא דשמיא, שמן השמים מסייעים אותו, ואם גם בא לטהר אחרים ומזכה את הרבים, ודאי שיש סייעתא דשמיא, ואלו העוסקים בזיכוי הרבים במשנה ברורה הם באים לטהר, וזוכים לסייעתא דשמיא לטהר ולזכות את הרבים.

ונוסף לזה גם חשוב מאד ההתמדה בתורה, והמשנה ברורה מחייב את זה, קיום ההלכה להיזהר מביטול תורה, וההתמדה בתורה אינה 'מידת חסידות', אלא ביטול תורה זהו חטא! וכשאדם עוסק בתורה – אין לו חטא. וכמה לעסוק? כל אחד כמה שהוא יכול, ובמסילת ישירים בסוף הספר כתב שגם אדם שעוסק בעבודות פשוטות מאד לצורך פרנסה יכול להיות חסיד וצדיק יסוד עולם, אם הוא עושה מה שהוא חייב, וכשעושה כל מה שהוא יכול ואינו יכול יותר, זוהי השלמות, והוא כבר האדם השלם.

וחשוב מאד לדעת זאת, שעסק התורה והתמדה אינו מידת חסידות אלא חיוב גמור, אבל זה גם דבר נעים, כי דברי תורה מתוקים מדבש (תהלים יט, יא), דבש וחלב תחת לשונך (ש"ש ד, יא), והתורה נמשלה למים ולחם הטעמים, והענין בזה מפני שתורה זה דבר חיוני, וכמו שבגוף מה שחיוני לגוף יש בו מתיקות, כי לולי המתיקות אדם לא היה אוכל, ומפני שהוא רעב ונהנה מהאוכל והשתייה לכן הוא אוכל, וכך ברא הקב"ה את האדם כדי שיוכל להתקיים, וגם בעלי חיים יש להם הטבע הזה, כך גם בצורך חיי הנצח של הנשמה, של נפש האדם, מכיוון שחיי הנצח בעולם הבא זהו הדבר הכי טוב שיכול להיות, וכמו שנאמר (ישעיה סד, ג) עין לא ראתה אלוקים זולתך, לכן יש מתיקות מיוחדת בעסק התורה, כי תורה זה הדבר הכי חשוב בשביל העולם הבא! והקב"ה ברא את התורה עם מתיקות כדי שאדם יעסוק בתורה לקיום הנפש לחיי הנצח.

וכאמור המשנה ברורה מחייב את זה, ובקיום המשנה ברורה זוכים לחיי נצח, ואין לשער הזכויות שבזה, וכל העוסקים, הלומדים והמשפיעים ללמוד, זה זכויות עצומות מאד, ובעזרת השם שנזכה כל עם ישראל להיות זוכים ומזכים, כן יהי רצון!

לאור קריאת מרן רבינו שליט"א להתחזק בקביעות יומית בלימוד ההלכה בכל יום כדי לדעת ולקיים, וכן בלימוד ספרי המוסר לחיזוק היראה, יוצא מכון סיומי 'תמצית' ומבחיני 'לדעת' במבחינים שבועיים על המשנה ברורה וספרי החפץ חיים. ניתן לקבל את הסיכומים והמבחינים במייל 692282@gmail.com או במוקדי החלוקה. ניתן לעשות את המבחינים בטלפון 0737-289-669 או בנדרים פלוס קופת לדעת או דרך המייל הנ"ל.

נדבת הרב שלמה קורלנסקי

לכבוד שמחת נישואי בתו נעמה שתחי' עם הבה"ח טוביה בלאטטער שיחי' יזכו לבנות בית נאמן בישראל בנין עדי עד!

לעילוי נשמת מרן רבינו ראש הישיבה הגאון רבי חיים שלמה ב"ר יעקב משה ליבוביץ' זצוקלה"ה

נלב"ע ביום ש"ק י"ח אדר א' תשע"ו
נדבת ידידינו החתן הרב שמעון פרץ שיחי'

לעילוי נשמת

הרבנית בתיה ליוואוויץ ע"ה
ב"ר אליעזר שמחה זצ"ל
נלב"ע ט"ז אדר תש"פ - תנצב"ה

נדבת ידידינו הרב יוסף חיים רבי שיחי' ממקורבי רבינו מרן ראש הישיבה שליט"א כהודיה להשי"ת לרגל הולדת בנו שיחי' יזכה להכניסו בביתו של אברהם אבינו בעתו ובזמנו, לגדלו לתורה לחופה ולמעשים טובים!

פיקודי ה' ישרים משמחי לב' –
אימתי הן ישרים כשיוצאין מפי ישר
(מדברי מרן שליט"א ע"פ חז"ל
בילקוט תהלים)

ממגד

גרש ירחים

פניני הלכה אגדה ומוסר משלחנו של רבינו הגדול
מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א

פרשת ויקהל - שקלים שנת שמיטה תשפ"ב לפ"ק * גליון 94 * עיה"ק ירושת"ו * כתבי תלמידים

שביעיין חביבין

דיני שביעית בחודש העיבור

בירושלמי שקלים פ"ב ה"ב מנין שהפקר ב"ד הפקר, ר' יונתן בריה דרב יצחק בר אחא שמע לה מן הדא, אין מעברין את השנה לא בשביעית ולא במוצ"ש, ואם עיברה ה"ז מעוברת, וחודש אחד שהוא מוסיף לא פטור ממעשרות הוא, ע"כ.

כלומר דכשעברו את השביעית, החודש הנוסף בודאי פטור אף הוא ממעשרות, ועל כרחך היינו מפני שהפקר ב"ד הפקר, והפקר פטור מן המעשר (וכע"ל בירושלמי פאה פ"ה ה"א ע"ש).

ותמוה מאד, דמאי שיאטיה לדין הפקר ב"ד הפקר, נהי דעיבור השנה נעשה ע"י ב"ד, הא מ"מ כוחן לעבר השנה הוא מה"ת, ואחר דחיל עיבורן שוב חודש זה שנוסף הוא שייך לשנה השביעית מדאורייתא, ויש בו כל דיני שביעית אף אם לא היה הפקר ב"ד הפקר, וזה ממש כמו שהועיל העיבור לקבוע זמן הפסח ולשנות כל דיני דאורייתא התלויים בזמני השנה, וצ"ב.

ואפשר דזהו דדחינן התם בירושלמי-א"ר אבון אי מן הדא לית את ש"מ כלום, 'שמור את חדש האביב' שומרהו שיבוא בחידושו, ע"כ, כלומר שדין עיבור השנה הוא מדאורייתא וכדילפינן מהאי קרא דשמור את חדש האביב.

אך תמוה מה היה הס"ד דהירושלמי, וצ"ע (וע' עמק ברכה שר"ל דדין עיבור השנה מועיל רק לענין דיני המועדות ולא לעצם השנה שיהיה חודש העיבור מכללה ע"ש, והוא דוחק).

(אסיפת שמועות, חנוכה ופורים)

בפנימיות, ואין להם נשמה יתירה.

וכמו שכתב מו"ר הגה"צ רא"א דסלר זצ"ל במכתב מאליהו (ח"א עמוד 27) "שמעתי מרבי ומורי הצדיק והקדוש ז"ל, כי אם לא ירגיש האדם בעצמו קדושה יתירה ביום השבת, זה לאות כי אין בו אותה הנשמה היתירה, וכן מי שלא ירגיש קדושה בעצמו כלל, זה לאות שאפילו נשמה אין בו, ואין לו דבקות כלל אל הנשמה כי הלכה ממנו לגמרי, ורק אם ישוב בתשובה תחזור היא אליו, עכ"ד. מבואר ששייך להרגיש את הנשמה היתירה בשבת [וראה מה שכתב בזה החיי אדם בספרו זכרו תורת משה על הלכות שבת סימן א].

*

אינני יודע כיצד מרגישים את הנשמה יתירה, אבל המציאות היא שבשבת יש הרגשה יותר נעימה, והאדם רגוע יותר בשבת. ואמנם כל זה תלוי באדם עצמו, כיצד היא הנהגתו בשבת...

ובאמת אותו אדם שקדושת השבת ניכרה על פניו, היה בעל רגש מיוחד לדברים שבקדושה, ופעם כשפרצה שריפה בבית הכנסת בחוץ לארץ, חרף נפשו וקפץ לתוך האש להציל את ספרי התורה, וכששאלו אותו 'הרי זה פיקוח נפש, ואינך מחויב לסכן נפשך בשביל כך', התפלל ואמר, 'הלא זהו ספר תורה, וכיצד אפשר לעמוד מנגד?!'... [שכן הוא במציאות, שאדם הרואה שבנו מצוי בסכנת טביעה, מיד קופץ למים להצילו בלי שום חשבונות].

*

מעשה שהיה ביהודי בעל מדרגה שפעם התרגז וכעס באמצע השבוע, ובתו הקטנה אמרה לו, 'אבא, אני רוצה שיהיו לך פנים של שבת' - אפילו ילדה קטנה הרגישה על האבא שבשבת פניו מאירות יותר...

*

והנה ידוע מהזהיר (ח"ג דף כ"ט ע"א) שתלמידי חכמים בכל השבוע הם בבחינת שבת, ואמנם גם הם זוכים בשבת למדרגה

ויקהל משה וכו' ששת ימים תעשה מלאכה וכו'

אור פניו של אדם

בבעל הטורים רמז כאן: כתיב לעיל (לד כט) 'כי קרן עור פניו' וסמך ליה פרשת שבת, לומר שאינו דומה קירון פנים של שבת לשאר הימים (בראשית רבה יא ב) 'עכ"ד.

והכי איתא שם במדרש "ויברך אלוקים את יום השביעי וכו' ברכו באור פניו של אדם קדשו באור פניו של אדם, לא דומה אור פניו של אדם כל ימות השבת כמו שהוא דומה בשבת", ובתוספות (כתובות ז, ב) כתבו ג"כ בשם המדרש כי בשבת "פנים חדשות באו לכאן", והיינו שבשבת יש לאדם פנים אחרות מכל השבוע.

וטעם הדבר, מפני שמראה הפנים נובע מהפנימיות, שהפנים הם מלשון פנים, ושייך להכיר על הפנים את האופי של האדם, וזהו חכמת הפרצוף, וכידוע מגדולי ישראל שהכירו על פניהם של אנשים את דרגתם בתורה, וכך גם בשבת שהוא יום מנוחה וקדושה, קדושת השבת משפיעה על הפנימיות, ועל ידי זה גם הפנים משתנות.

*

ובילדותי ההראה לי אאמו"ר זצ"ל בבית הכנסת ברמת השרון על אדם שניכר עליו שיש לו פנים אחרות בשבת, ולא היה תלמיד חכם גדול, אלא אדם פשוט מאד, שהיה יושב בבית הכנסת, ואומר את הסדרה בקול רם ובמתקנות גדולה, והיה ניכר על פניו בשבת שהם פנים אחרות לגמרי, ולעומת זה היה אדם אחר בבית הכנסת שם, שלא היה ניכר עליו שום שינוי, ומראה פניו היה כרגיל כמו בכל השבוע.

וכמו שהזכרנו, כי שינוי הפנים תלוי בפנימיות, ואותם אנשים שפניהם משתנות זהו מפני שיש להם פנימיות אחרת בשבת, ואלו שנראים בשבת כמו בכל השבוע, מפני שאצלם אין שינוי

שמחה מתפרץ הדבר לחוץ וניכר היטב, וכאשר רואים אנו שבאוה"ע זמן שמחה מביא להוללות ללא גבולות, בעוד אצל ישראל הוא מביא להתרוממות הרוח [עי' מגילה יב: ביום השביעי כטוב לב המלך בין... אמר רבא יום השביעי שבת היה שישראל אוכלין ושותין מתחילין בדברי תורה ובדברי תשבחות אבל אומות העולם שאוכלין ושותין אין מתחילין אלא בדברי תיפלות].

ועורר רבינו על עניין השמחה בקרב בני תורה מעולים, אשר בודאי במחיצתם השמחה נעלית יותר, מחמת כי פנימיותם מאירה ונעלית יותר.

✽

בכל שבת יש באדם נשמה יתירה, והיינו תוספת קדושה בנשמה שמקבלים ביום השבת, והקדושה הזאת משפיעה על פנימיות האדם, ועל ידי זה יש לו פנים אחרות, וכפי שהזכרנו מדברי המדרש, ולאחר השבת ניטלת מהאדם הנשמה היתירה, וכמו שאמרו חז"ל (ביצה טז, א) נשמה יתירה נותן הקב"ה באדם ערב שבת ולמוצאי שבת נוטלים אותה הימנו שנאמר שבת וינפש כיון ששבת ווי אבדה נפש.

ואכן יש כאלה שרוצים שהשבת תימשך, ולאחר השבת מצטערים למה אין השבת נמשכת הלאה, כי הם נהנים מקדושת השבת ומרגישים את השפעת הנשמה היתירה, ועם זאת השבת מרגישים את חיסרון הנשמה היתירה ומצטערים על כך, ואמנם לא כולם כך, אבל יש בעלי מדרגה כאלו.

ומסתבר כי מי שהוא בעל מדרגה נשאר בו הרושם של הנשמה היתירה גם לאחר השבת, ורק צריך להיזהר לשמור על זה, שכל מה שהתרומם בשבת ישאר אצלו גם במשך השבוע, וכך גם עכשיו בעשרת ימי תשובה, וצריכים לטכס עצה ולחשוב כיצד עושים שהמדרגה תישאר הלאה.

והנה כידוע שהמחשבה היא הפנימיות של האדם, וכל מה שאדם חושב הרי זה משפיע עליו, כשחושב מחשבה טובה זה משפיע עליו שיחשוב עוד מחשבה טובה, וכמו שאמרו (אבות ד, ב) מצוה גוררת מצוה, וכל מחשבה של מצוה גוררת אחריה עוד מחשבה של מצוה, והמחשבות האלה מקדשות את האדם

גבוהה יותר מכל השבוע, אבל גם בשאר ימות השבוע יש להם דרגה של שבת, שעל ידי עסק התורה זוכים לאשריך בעולם הזה, האושר הכי גדול ששיך בעולם הזה, מעין עולם הבא, והתורה מקדשת האדם כמו בשבת, נמצא א"כ כי זתלמידי חכמים זכרים בכל השבוע למאור פנים כמו בשבת. ופעם אמר מו"ר הרב דסלר זצ"ל כי הוא יכול להכיר על פניו של אדם אם למד תורה היום, שאל אותו אחי הג"ר יעקב זצ"ל האם הוא מכיר עליו אם למד היום או לא, והשיבו הרב דסלר כי ניכר עליו שלמד היום.

אך אחי אמר שהיה טרוד היום ועדיין לא הספיק ללמוד... אמר לו הרב דסלר שיעשה שוב חשבון, מה עשה בכל רגע ורגע מתחילת היום. ואכן, חישוב ומצא כמה רגעים שדיבר בלימוד עם מיישהו.

אמר לו הרב דסלר כי זהו שהיה ניכר על פניו קדושת התורה..

ואמנם, לא במליצה אמר זאת, אלא כך היא המציאות באמת, כי קדושת התורה משפיעה על האדם.

✽

ידוע גם מאלו שהיו רחוקים מתורה ומצוות ואחר כך חזרו בתשובה, שמראה פניהם משתנה לגמרי! ואם יקחו תמונה מלפני שחזרו בתשובה, ותמונה מהיום, הם נראים אחרת לגמרי, כיון שהפנימיות השתנתה. וכמשנ"ת, כי הפנים הם מלשון פנימיות, ופנימיות האדם משפיעה גם על מראה הפנים. זהו כח התורה והמצוות!

✽

וכן להיפך מי שהוא אדם רשע, ניתן לראות על פניו את האכזריות, וכפי שהיה מעשה בצורר היהודים, ראש הצוררים בגרמניה, שתפסו אותו והביאוהו לארץ, והיו פסיכולוגים שביקשו לבדוק את האופי שלו, והביאו בפניו כמה תמונות של פושעים קטנים ופושעים יותר גדולים, ושאלו אותו איזה תמונה תמצא חן בעיניו...

הוא הצביע מיד על התמונה של הפושע הגדול מכולם, שהרשעות היתה ניכרת על פניו אפילו בתמונה בעלמא, וכיון שהיה רשע נמשך לאדם רשע כמוהו.

✽

פעם הוסיף מרן שליט"א עוד בעניין אור פניו של אדם (נדפס באסיפת שמועות, תשרי), והוא ע"ד מה שנזכר שהפנימיות של האדם, ומידותיו ג"כ ניכרות לחוץ אם טובות הן או רעות, וביותר ניכר הדבר כשהאדם בעת שמחה ('ע"ד מה שאמרו אדם ניכר בכוסו...'), ואדם אשר פנימיותו טובה הרי בשעת

מאמר שבועי בדרכי עבודת ד' ועניני הזמן

מפי מרן פוסק הדור

הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת וקהל תשפ"ב

שבועדי גדלה עליהם התביעה יותר שהיה להם ללמוד הלכות שבת ואינם נחשבים כשוגג.

גודל החיוב ללמוד הלכות שבת

"ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צווה ה' לעשות אתם", (ל"ה, א').

בילקוט כאן (ויקהל ת"ח) איתא, "אמר הקב"ה, עשה לך קהילות גדולות ודרוש לפניהם ברבים הלכות שבת", ע"כ.

ומבואר בדברי תז"ל, שמיד לאחר שירד משה רבינו מהר סיני, הקדים ללמד תחילה הלכות שבת קודם לשאר ההלכות, והקהיל קהילות ללמד את בני ישראל תחילה הלכות שבת.

ובטעם הדבר יש לומר עפ"מ"כ הגה"ק רבי יונתן אייבשיץ זצ"ל בספר 'יערות דבש' (הובא בהקדמת המשנה ברורה לח"ג) 'שאי אפשר כלל במציאות שינצל האדם מאיסור שבת אם לא ילמד כל הדינים על בורים היטב היטב', עיי"ש. וכיון שהמכשול מצוי בזה מאוד, וגם איסור שבת הוא מהחמורות שבחמורות, שהרי המחלל שבת דינו כעכו"ם, ובמזיד והתראה דינו בסקילה, ובשוגג צריך להתענות ארבעים יום שני וחמישי לכפרתו ואפילו בחילול שבת מדרבנן, (וכמבואר ברמ"א אור"ח סי' של"ד סעי' כ"ו, ובמשנ"ב שם ס"ק ע"ח, ויכול לפדות התעניות בצדקה וכמבואר שם ברמ"א), לכן יש חיוב מיוחד ללמוד הלכות שבת יותר משאר הלכות, כדי להימלט מהמכשול המצוי בעוון החמור.

ודע שבהלכות שבת אין חילוק בין נשים לנשים, שכולם מחויבים ללמוד הלכות שבת מפני שהמכשול בזה מצוי מאוד, ומי שנכשל מפני שלא למד נחשב כקרוב למזיד, ועל כן ראוי לעורר תמיד ובפרט בשבת זו פרשת וקהל, ללמוד הלכות שבת המצויים.

בעוה"ר, רבים נכשלים במלאכות שבת ואפילו במלאכות דאורייתא החמורות שבאיסור סקילה ואינם מרגישים בדבר, ולדוגמא בעשיית בצל וביצים לסעודת שבת יכולים להיכשל בעשרה איסורים, ורבים נכשלים בזה, וכמו שיבואר:

א [כשמקלף הביצים צריך לקלף רק סמוך לסעודה, (ולדעת החזו"א זצ"ל היינו בתוך חצי שעה, ולדעת המשנ"ב מזמן שיצאו מבית הכנסת וראויים לבוא), ואם הקדים עבר על מלאכת בורר.

ב [כשחותך את הבצל לחתיכות קטנות מאוד, עלול ליכשל במלאכת **טוחן**, וצריך לחותכם לחתיכות גדולות מעט. (ולא נתבאר השיעור המדויק מה נחשב לקטן ומה נחשב לגדול מעט, וי"א שאם חתך חתיכות קטנות שצריכים עוד לאחריהם לעיסה בשיניים חשיב גדולות מעט ולא חשיב טוחן, אך העיקר נראה שאין מספיק בזה אלא צריך לחתך חתיכות יותר גדולות ממה שרגיל בחול).

ג [כשנותן השמן ומערב היטב יש בזה חשש **לש**, וצריך לשנות שהשמן יהיה בקערה קודם ואח"כ יתן לתוכו הבצל וביצים, וכן כשמערב בכף לא יערב בכח או יערב באצבע.

ד [כשמחליק הביצים ובצל בצלחת ובפרט עם תפוחי אדמה, כדי לייפות ולהחליק את המאכל, אסור משום נראה **כממרח**.

ה [כשנותן הרבה מלח יש לאסור מפני שאסור למלוח בצלים בשבת **שנראה ככובש כבשים**, (עי' במ"ב ש"א ס"ק י"ג), וצריך לשפוך לתוך השמן קודם שיתן המלח שאז מחליש כח המלח, או יתכן אחר המליחה.

ו [בביצה שכתוב על קליפתה אותיות ושובר הקליפה במקום הכתוב, יש לחשוש משום איסור **מוחק**.

ז [אם הביצה חמה בשיעור שהיד סולדת בו, אסור לערב בה מלח ושמן ובצל משום **מבשל**. (שדבר גוש מבשל גם בכלי שני).

ח [נתערב קצת קליפה בתערובות, אסור להוציאה לבדה משום **בורר**, וצריך ליקח בכף עוד ביצים יחד עם הקליפה.

ט [הקליפות הם מוקצה מחמת גופו, ואסור לאספם ולטלטלם אלא אם מעיקרא קילפם לתוך צלחת שיש בה פת שאז הם בטלים לה.

י [אסור לחתוך הבצלים בכלי מיוחד לכך משום עובדא דחול.

והנה הבאנו רק דוגמא אחת המצויה מאוד, ולא יצא אלא ללמד על הכלל כולו שבלא ידיעת הלכות שבת, אי אפשר להימלט ממכשולות במלאכות שבת, ובעוה"ר מצוי שיהודי מחזיק עצמו כשומר שבת, והאמת שהוא נכשל בלא ידיעתו בחמורות שבחילול שבת, ואינו נחשב כשוגג אלא כקרוב למזיד, כי היה לו ללמוד ולא למד (מכות ז' ע"א), וכ"ש בבני תורה ששוקדים על תלמודם

שיעור החלוקה בעונג השבת בין לימוד התורה למאכלי השבת

"ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קודש", (ל"ה, ב').

יש לדקדק מדוע בפסוק זה נאמר "לכם" קודש, ואילו בעשרת הדיברות נאמר (שמות כ, י) רק "ויום השביעי שבת לה' אלוהיך", ולא נאמר בו "לכם".

ונראה בביאור העניין, על פי מה שאמרו חז"ל (בתנחומא ובירושלמי שבת פט"ו ה"ג, והובא בב"י אור"ח סי' רפ"ח וברמ"א סי' ר"צ סעי' ב' להלכה) שהתלמיד חכם שבמשך כל ימות השבוע מתענג מלימודו, צריך להרבות בשבת בעונג אכילה ושתייה יותר משאר בני אדם כדי לייחד את השבת בתענוג של אכילה ושתייה שזהו התענוג המיוחד אצלו רק בשבת, אבל הפועלים שבמשך כל השבוע עסוקים במלאכת החול, הם צריכים לעסוק בתורה בשבת יותר מתלמידי חכמים, שהלא אין להם זמן פנוי בימות השבוע להתענג בתורה, ויום השבת הוא מיוחד עבורם לעסק התורה.

ולפי"ז יש לפרש את סדר הפסוקים היטב כפתור ופרת, שבעשרת הדיברות הלא נאמר במפורש "ששת ימים תעבוד", והרי שמדובר על הפועל העוסק במלאכתו במשך ימות השבוע, ועליו אמרה תורה "ששת ימים תעבוד ועשית כל מלאכתך", והיינו שששת ימים יהיו אצלו גם לעבודת ה' וגם למלאכתו הפרטית, אבל ביום השביעי "שבת לה' אלוהיך" ולא נאמר בו לכם, כי הפועל העוסק במלאכתו צריך לייחד את עיקר עונג השבת בעסק התורה ולא באכילה ושתייה, אבל הפסוק כאן בפרשת וקהל שנאמר בו "ששת ימים תַעֲשֶׂה (בצ"י) מלאכה", הרי מדבר על תלמיד חכם שבכל ששת ימי המעשה אינו עוסק במלאכתו אלא מלאכתו נעשית על ידי אחרים בדרך של תַעֲשֶׂה מאליה, והוא צריך להתענג בשבת במאכלי השבת יותר משאר בני אדם, ולכן נאמר בו "ביום השביעי יהיה לכם קודש", להורות שהוא צריך במיוחד להתענג בעונג המאכלים בשבת, ועי' פסחים דף מ"ט ע"ב אמר רבה הכל מודים בשבת דבעינן נמי לכם.

מעלת הידור מצווה בנשים

"וכל הנשים אשר נשא לבן אתנה בחכמה טו את העזים", (ל"ה כ"ו).

פירש"י, "היא היתה אומנות יתרה שמעל גבי העזים היו טווים אותם", ע"כ.

והנה בספורנו ביאר הטעם שטוו אותם דווקא מעל גבי העזים, שהוא כדי לייפות את הטיווים, וכלשונו שם: "למען יהיה בטווי זוהר נוסף, כי בהרבה מן הפשוטים ימעט קצת מוטב איכותם כאשר ייעקרו ממקום גידולם", עכ"ל.

ומכאן הוכחה שגם נשים זוכות בזכות רבה אם הם מהדרות במצוות, (ובעוה"ר הרבה טועין בזה), שהרי מבואר כאן שהנשים התאמצו הרבה ומסרו נפשם רק בשביל תוספת הידור, שיהיה יותר נאה, ואע"פ שהם פטורות מהידור מצווה, אבל מרוב חביבות המצווה, השתוקקו לקיים את המצווה בהידור, שההידור מעלה מאוד את איכות המצווה.

בצעירותי שמעתי מפי כ"ק האדמו"ר משאץ הגה"צ רבי שלום מוסקאוויץ זצ"ל שראוי לנשים להימנע מללבוש תכשיטים עכ"פ ברשות הרבים דאורייתא וכמו בלונדון, ומשום שכבר כתבו התוס' בשבת (ס"ד: ד"ה רבי) שמעיקר הדין היה ראוי לאסור לנשים לצאת בתכשיטים לרשות הרבים, אלא ש"סוף דבר אמרו הקדמונים דמוותרות לצאת בהן דמוטב יהיו שוגגות ואל יהיו מזידות", וא"כ בזמנינו שהנשים מהתחרדים ישמעו לנו, ראוי למונעם מלצאת בתכשיטים ברה"ר.

מעלת החכמה ללמד אחרים

"ולהורת נתן בליבו", (ל"ה, לד).

כתב האור החיים הקדוש, "פירוש, לצד שיש חכמים רבים שתהיה חכמתם בלבם לבד שלא ידעו ללמדה, לזה אמר ולהורות נתן בלבו השכיל חכמת הלימוד", עכ"ל.

ומורינו הגאון רבי זיידל סימאטיצקי זצ"ל (חתנו של מו"ר הגה"צ רבי משה שניידער זצ"ל ור"מ ביישיבתו) היה רגיל להביא דברי האור החיים הקדוש כאן, והוסיף ללמוד מכאן דבר נפלא, והנה מבואר כאן שיתכן אדם שיש בו את כל המעלות העליונות האמורות לעיל על בצלאל, "וימלא אתו רוח אלוקים בחכמה בתבונה ובדעת ובכל מלאכה ולחשוב מחשבות" וגו', אבל מ"מ עדיין אינו בהכרח שיהא לו את המעלה הנוספת שיידע גם להסביר את חכמתו לאחרים, ולזה הוסיפה תורה עוד מעלה נוספת "להורות נתן בליבו", שהוא מצטיין במעלה נוספת שאינו רק חכם אלא הוא גם יודע ללמד את חכמתו לאחרים.

והעיר הג"ר זיידל זצ"ל שזהו מוסר השכל לראשי ישיבות שלא למנות כל תלמיד חכם מובהק למגיד שיעור ביישיבה, אלא יש לבדוק היטב אם הוא מצטיין במעלת "להורות נתן בליבו" שיועד ללמד היטב את חכמתו לאחרים, והיה אומר שהרבה בחורים נפלו מחמת זה ששמעו שיעורים מפי תלמידי חכמים מופלגים שלא היה להם כוח הסברה ולא ידעו להעביר את חכמתם לתלמידיהם, והציע שהיה ראוי לתקן שלא כל אחד יוכל להיות ר"מ ביישיבה אלא אם קיבל הסכמה לכך מגדולי הדור, וכמו שלהבדיל ברפואת הגוף אין כל אחד יכול לשמש כרופא אלא אם קיבל תעודה מוסמכת לזה, כמו כן גם ראשי ישיבות שתפקידם לדאוג לרפואת הנשמה של הדור הצעיר, היה ראוי שלא יתקבלו לכך אלא אם נבדקו על ידי גדולי ישראל שיש להם כוח הסברה כראוי.

מכאן לימוד מיוחד למגיד שיעורים ומרביצי תורה, שמלבד עצם הכנת תוכן דברי השיעור, צריכים הרבה מאוד לעמול איך להעביר את הדברים לתלמידיהם, ולחשוב הרבה היאך לסדר את הדברים, ומה לומר ומה לא לומר וכו' וכמבואר ברש"י עירובין (ג"ד ע"ב) שעל הרב "לתת טעם בדבריו בכל אשר יוכל", ו"לסדר ולשום לפניהם טעם המיישב תלמודם, עיי"ש. ולא כל תלמיד חכם שזוכה לדעת ולהבין את התורה הקדושה, ראוי להיות מגיד שיעור, שהלא מלבד עצם חכמת התורה, צריך לזכות לחכמה נוספת "להורות נתן בליבו", והיינו לדעת איך למסור את הדברים לאחרים.

והגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצ"ל סיפר לי על השיעור שהיה מוסר לבעלי בתים, שקודם השיעור הוא לומד שש או שמונה פעמים את הגמ' לעצמו, עד שמוצא את הדרך המעולה ביותר היאך להסביר את הגמ' לבעלי בתים. וזהו דרגת "להורות נתן בליבו".

חובת מי שהגיע להוראה להורות לאחרים מחכמתו

"וההורות נתן בליבו", (ל"ה, ל"ד).

כתב האור החיים הקדוש זצ"ל "עוד בא לשלול מה שכתוב בפ"ג דיומא של בית גרמו לא רצו ללמד על מעשה לחם הפנים של בית אבטינס לא רצו וכו', והודיענו הכתוב כי על אלו יאמר (משלי י') זכר צדיק לברכה כי היו מורים ומלמדים כל הרוצה", ע"כ.

ומבואר בדברי האור החיים הקדוש [בפירושו השני], שבא הכתוב לשבח את בצלאל וללמד על מעלתו שלא שמר לעצמו את חכמתו הבלעדית, וכמו בית גרמו ובית אבטינס שלא רצו ללמד את חכמתם לאחרים (וכמבואר ביומא ל"ח), אלא היה מלמד לכל הרוצה את חכמתו.

ומכאן אזהרה לרבנים שאינם דואגים מספיק ללמד לעם שיעורים בשו"ע שיידעו מה לעשות, ועליהם לדעת שאם הקב"ה נתן להם את הכח להורות, הם

חייבים בכל כחם להשתדל בכך. וכפי שכתב המסילת ישרים פכ"ב ש"אם יש בו חכמה רבה הוא מחויב ללמוד למי שצריך אליה, וכמאמר ריב"ז (אבות פ"ב): אם למדת תורה הרבה אל תחזיק טובה לעצמך כי לכך נוצרת".

ועובדא הוי במרן הגאון רבי איסר זלמן מלצר זצ"ל, שבא לפני ה"חפץ חיים" בעת שהציעו לו לקבל רבנות בעיר סלוצק, והתייעץ עמו אם לקבל עליו את הרבנות היות והוא ירא מהאחריות הרובצת על רב בישראל לפסוק שאלות ולקבל אחריות, והשיב לו החפץ חיים "ומי לדעתך צריך להיות מורה הוראה, וכי זה שאינו ירא הוראה, אדרבה, אם אתה ירא הוראה ראוי לך להיות רב", שחובת "ירא הוראה" הוא רק לרדת היטב לעומקה של הלכה קודם שיוורה, אבל אין לו להימנע מהוראה מחמת יראתו שמא ייכשל.

דרך הלימוד – ללמוד על מנת להורות

"וההורות נתן בליבו", (ל"ה, ל"ד).

כתב ה"בעל הטורים: ב"ב במסורה, ולהורות נתן בלבו. ואידך ולהורות את בני ישראל (ויקרא י"א), שהיה בצלאל יודע להורות לבני ישראל בכל מיני חכמה".

ונראה לפרש עוד ולהעמיס בכוונת מסורה זו, שכדי שיוכל האדם להיות מורה הוראה ו"להורות את בני ישראל", צריך הוא להיות בגדר "להורות נתן בליבו", והיינו שייתן ליבו ללמוד בדרך של "להורות", "לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא", אבל אם לא ייתן לב איך יוכל לפסוק להלכה ולמעשה מתוך הסוגיות שהוא עסוק בהם, אלא ילמד את הסוגיות בדרך לימודו כרגיל רק כדי להבין או לפלפל או להעמיק, הוא לעולם לא יוכל להורות הוראה, שכן הוא טבעו של אדם שרק אם כבר בשעת הלימוד הוא נתן דעתו וליבו ללמוד על מנת להורות, הרי הוא יכול להורות הוראה מתוך לימודו.

וזוהו מה שאמרו בגמ' ברכות (כ"ח ע"ב) "בכניסתו מהו אומר, יהי רצון מלפניך ה' אלוהי שלא יארע דבר תקלה על ידי, ולא אכשל בדבר הלכה וישמחו בי חברי", וכו', ולכאורה אינו מובן למה מתפללים על "דבר הלכה", והלא לא כל אחד לומד ענייני הלכה דווקא, וע"כ מבואר בזה שדרך הלימוד הנכון הוא שההלכה תהא קשורה בלימוד, שבכל דבר שלומד יחשוב מהו הדינים היוצאים למעשה מהסוגיא, ורק בדרך זה יזכה לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא.

והיום ישנם הרבה תלמידי חכמים העוסקים בתורת ה' יומם ולילה, אבל יש שאינם משימים על ליבם איך להוציא הוראה והלכה מתוך לימודם, והם מפסידים את עיקר מעלת הלימוד "לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא", ואם אך ישימו ליבם בשעת הלימוד איך להוציא הלכה מתוך הסוגיא, וילמדו על מנת להורות, הם יוכלו להתעלות הרבה ולהגיע לעיקר מטרת הלימוד "לאסוקי שמעתתא אליבא דהלכתא".

ובעוה"ר יש גם מבני הישיבות שטועים לחשוב שכאילו לימוד ההלכה מיועד רק לבעלי בתים או לאנשים פשוטים, ולא לבני ישיבות שעיקר לימודם הוא בעומק העיון, ויש לידע שבאמת אצל בני הישיבות החיוב יותר ללמוד הלכה למעשה, כי הם משמשים כדוגמא לציבור, ואם אינם נוהגים עפ"י הלכה עלולים לחלל שם שמים ולהכשיל את הרבים, ולכן כל בן ישיבה צריך להתחנך שחובתו אינו רק ללמוד תורה אלא להיות שלם בכל הנהגותיו, שיוכלו לראות אותו וללמוד ממנו הלכה למעשה, וכבר אמרו חז"ל (ברכות ח') ע"א "מיום שחרב בית המקדש אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד".

מכתב מרן רבינו שליט"א אודות תפקיד הרמ"ם ומלמדי תשב"ד להחזיר יראת שמים בלב התלמידים

והדבר יועיל בס"ד לחזק את בני הנעורים ולהגן מכת היצר שנתרבה מאוד בזמנינו. וזכורני שמו"ר הגה"צ רבי משה שניידער זצ"ל היה מעורר הרבה בשיחותיו אודות יסודות האמונה ועל הדרך היאך להינצל מדעות כוזבות, והיה אומר שבדור כזה שרוחות זרות נושבות מבית ומחץ, החובה מוטלת על מרביצי תורה לדור הצעיר לעורר אודות יסודות האמונה ולהשרישם היטב בליבות בני הנעורים עד שגם כי יזקין לא יסור ממנו.

ואפריין נמטייה להרה"ג רבי שמואל העניג שליט"א ר"מ ביישיבת באבוב, ואתו עמו הרה"ח מוה"ר ר' יואל אלי גליק שליט"א העומד בראש מוסד דרכי נועם ריבניץ ובייסוד המכון להוצאת יסודי הדת שעי" קרן חיים זאנוויל, שסידרו מאמרים ביסודות האמונה והדת המיוסדים על ספרי רבותינו ז"ל, למען אשר יהיו מצויים לפני המלמדים ולמגיד שיעורים המשרישים תורה ויראת שמים אצל צעירי הצאן, שיוכלו לקיים חובתם להשריש בלב התלמידים אמונה וירא"ש, וכבר קילסוהו גדולי תורה ראשי ישיבות ואדמו"רים, והנני להצטרף לדבריהם לעודדם ולחזקם שעוסקים הם בדבר שהוא צורך הדור, והנני בברכה לעוסקים במלאכת הקודש ולכל המסייעים לזה, תחזקנה ידכם וברוך אשר יקים את דברי התורה הזאת, וזכות הרבים המלמדים והלומדים ביסודות האמונה יעמוד להם שיםלא השי"ת כל משאלות ליבם לטובה ולברכה, ונזכה לראות ישועת ה' ונחמת ציון בביאת גוא"צ במהרה בימינו בקרוב,

הנני המצפה לרחמי שמים מרובים משה שטרנבוך

א.ה. לאחר שיצא לאור לאחרונה ע"י "המכון להוצאת יסודי הדת שעי" קרן חיים זאנוויל" קונטרסים מוכנים ומסודרים בענייני יסודות האמונה המיועדים לרמ"ם ומלמדים למען יוכלו ללמד מתוכם את יסודות האמונה לפני תלמידיהם, כתב מרן רבינו שליט"א מכתב מיוחד אודות תפקיד הרמ"ם ומלמדי תשב"ד להחזיר אמונה ויראת שמים בלב התלמידים, כשבדבריו הצטרף לקריאת גדולי התורה והיראה שליט"א שבדקו את הקונטרסים שיצאו לאור ע"י הארגון הנ"ל וקילסום.

"בעזה"י אדר א' תשפ"ב, הנה ידוע כי עיקר חובת הרמ"ם ומלמדי תשב"ד אינו ללמד תורה בלבד אלא גם להשריש בתלמידים יראת שמים ויסודות האמונה, וכן מקובל בידינו שבשעה שיסדו את ישיבת וואלז'ין הורה הגר"א זצ"ל לתלמידו הגר"ח מוואלז'ין זצ"ל שלא יקראו לתלמידים בשם 'תלמידי הישיבה' אלא בשם 'בני הישיבה', והיינו משום שתפקיד רבני הישיבה אינו רק ללמד את התלמידים חכמת התורה בלבד (כמו להבדיל בין הקודש לחול מלמד באוניברסיטה שמלמד רק חכמה), אלא תפקידם להיות לתלמידים כמו אב ברוחניות ולבנות את כל קומתם הרוחנית הן בהשקפה והן בדעות, ונמצא שהתלמידים הם כבניהם בענייני רוחניות.

והנה אם הגר"א ז"ל כבר אמר כן בזמנו שהיו בני הדור מלאים ביראת שמים, הרי על אחת כמה וכמה בזמנינו שחושך יכסה ארץ, והתפשטו דעות האפיקורסים עם הפקפוקים שלהם, ומה גם כח היצר מתגבר ביותר ובייחוד אצל בני הנעורים, שבוודאי החובה מוטלת על הרמ"ם ומלמדי תשב"ד להשריש בתלמידים את יסודות האמונה ויראת שמים וההשקפה הנכונה,

שיחת מרן רבינו הגר"ד כהן שליט"א ר"י חבון וחבר מועצתו*

לדעת כי אני ה' מקדשכם - יסוד האמונה והקדושה בישראל שע"י קדושת השבת

בתום הוראות בנן סדרו של המשכן וכליו, מופיעה פרשת השבת (שמות לא, וג):

ואתה דבר אל בני ישראל לאמר אך את שבתתי תשמרו כי אות הוא ביני וביניכם לדתיתכם לדעת כי אני ה' מקדשכם. ושמרתם את השבת כי קדש היא לכם מחלליה מות יומת כי כל העושה בה מלאכה וגו' ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת לדורותם ברית עולם. ביני ובין בני ישראל אות היא לעולם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וביום השביעי שבת וינפש.

ומתבאר בכתובים אלו שני רבדים בגדר תוכנו של שבת, ומתוארים בלשון הכתוב כיאותו, כי הנה תחילת הכתוב מורה בעניינו של שבת שהוא אות ביו ית' לבן ישראל ילדעת כי אני ה' מקדשכם, אשר מבואר בזה כי ישראל מתקדשים בו ית' ע"י השבת. וטיבו של דבר זה טעון פירוש, כי מדוע בשבת דיוקא מתקדשים ישראל, עוד אמר הכתוב כי יש לישראל לשמור את השבת באשר יאות היא לעולם כי ששת ימים עשה ה' וגו', ובוה מתבאר פעולתם של ישראל ביחס לשבת אשר עליהם לשמור אותה כי היא אות על מעשה בראשית, ונוקדים אנו להתבונן איך מצורפת קדושת ה' בישראל עם העדות על מעשה בראשית כענין אחד בעניינו של שבת, ומהם שני אותות המדוברים כאן.

[א] מצוות השבת ומתנת השבת – קדושת ישראל התלויה בקדושת השבת.

נבוא ללמוד תוכן הדברים כפי ערכנו, ונקדים בזה סוגיית הגמ' בשבת (י ע"ב):

הנותן מתנה להבירו צריך להודיעו שנאמר לדעת כי אני ה' מקדשכם תנא נמי הכי וכו' א"ל הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל לך והודיעם וכו' והאמר רב המא בר הנינא הנותן מתנה להבירו א"צ להודיעו וכו' לא קשיא הא במילתא דעבידא לאגלוזי הא במילתא דלא עבידא לאגלוזי והא שבת עבידא לאגלוזי מתן שכרה לא עביד לאגלוזי. ופירש רש"י שם: 'להודיעם אני בא שאני רוצה לקרשם'.

והנה מבואר בזה כי יסוד גדרה של שבת היא מתנה, עד כדי שדוקא ממנה למדנו אופן נתנת מתנה אשר יש לו נותן להודיע את מתנתו, וכל המתנה הטובה של שבת היא כמבואר בלשון רש"י ישאני רוצה לקדשם, אלא שיש להבין חילוק הגמרא במה ששבת אינה בכלל דבר דעביד לגלוזי בגלל מתן שכרה, כי הנה שכן כל המצוות כולם איננו גלוי לנו וא"כ על כל המצוות היה לנו לומר שהמה מתנות דלא עבידי לגלוזי, ועליהם ג"כ נמא שהודיעם הקב"ה לישראל. ועמד בזה המהר"ל וז"ל (חדושי אגדות שם):

מתן שכרה לא עביד לגלוזי. וא"ת א"כ בכל המצוות שיש מתן שכר עליהם הוי ליה לומר לך והודיעם, ומאי שנא שבת משאר כל המצוות, שאין לך מצוה בתורה שאין תחילת המתנים תלוי בה (קידושין ל"ט ע"ב). ויראה לומר כי שאר המצוות א"צ שתחילת המתנים תלוי בה, אין עיקר המצוה תחילת המתנים, רק שתחילת המתנים נמשך אחר המצוה שהוא שכר המצוה. ולא אמרי' שצריך להודיע, רק כאשר נותן לו מתנה טובה בעצמה [ולא כאשר נותן לו דבר אחר ודבר אחר נמשך אחר זה שא"צ להודיע רק העיקר ולא הדבר הנמשך] ולכן אף אם תחילת המתנים תלוי במצוה, אין המתנה תחילת המתנים בעצמו ולמה צריך להודיע. אבל שבת המתנה עצמה היא עולם הבא, דהא שבת מעין עולם הבא (ברכות נ"ז ע"ב) יום שכולו שבת היא (ר"ה ל"ה ע"א), ומאחר שאף המצוה היא עולם הבא דלא עבידא לגלוזי הוצרך להודיע, ולכך אמר מתנה טובה יש לי בבית גנזי. הוא הטוב הצפון לצדיקים שהוא עולם הבא.

ומבואר בזה כי עיקר מתנת השבת הוא באמת מתן שכרה, שלא כשאר המצוות שבעצמם המה מתנה לישראל ואין השכר אשר לא עביד לגלוזי המתנה שבהם כי אם הוא רק דבר הנמשך מהם. ועיקר של שבת הוא באמת העולם הבא אשר לא עביד לגלוזי, אשר לכן דוקא במצוה הוצרך הקב"ה להודיע מתנתו, וזהו הפירוש בכינוי 'מתנה טובה יש בבית גנזי', כי באמת השבת היא מתנה שבבית גנזי של הקב"ה וגם אחרי שניתנה לישראל אין כל טובתה מתגלה אלא צפונה היא אצלו ית', ועתידה להתגלות לצדיקים בעוה"ב. ולמדנו מכאן שאכן שני פנים קיימים לשבת, כי מחד גיסא נתן הקב"ה את השבת לישראל, והוא הפן הנגלה לנו עתה בשמירת השבת וקדושתה, ומאידך טומנת השבת בחובה את עצם השכר שבעוה"ב כי הלא היא מתנה טובה שבבית גנזי ית', ופן זה אין לו שיעור ביחס למה שנוכל אנו להשיג בענינו של שבת, ויתגלה רק לעתיד לבוא. אלא שיש לעיין במה שדוקא בשבת קיים חידוש זה שעיקר מצותה הוא העוה"ב, ויסוד דברי המהר"ל זקוקים פירוש. ובאמת, כי גדר זה של מצות השבת כמתנה, פירשו הספורנו בכוונת הכתוב בפרשת בשלח (שמות טז, כט):

ראו כי ה' נתן לכם השבת. ואין זו מצוה בלבד אבל היא מתנה שלא נתנה לזולתם כאמרם ז"ל 'מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה ואני מבקש ליתנה לישראל', וכן סדרו בתפלה 'ולא נתתו לגויי הארצות וכו' ערלים וכו' כאמרו 'ושמרו בני ישראל את השבת, לעשות את השבת לדורותם' (להלן ל"א, ט"ז) והוא ששיגו יום שכולו שבת.

ומבואר כי השבת היא מתנה מיוחדת לישראל, וצריך להבין מהו תוספת גדר זה מחוץ לגדר המצוה של שבת, ואיה המתנה של שבת אם לא מצוותה. עוד מבואר בדברי הספורנו שבאמת המתנה אשר מועדת לישראל מתוך השבת (היינו, העוה"ב), מושגת ע"י מה שישמרו ישראל את השבת, והוא ענין הכתוב 'ושמרו בני ישראל את השבת', כלומר, שע"י ישיגו את המתנה שבה, יום שכולו שבת, עוה"ב, ויש לעמוד על יסוד הדברים בזה. עוד מוטו משמיה דמרן ר"י הלוי וצ"ל בזה אשר הראה יסוד הדבר בלשון ההגדה (הגש"פ מבית לוי, עמ' קע"ט):

אילו האכילנו את המן ולא נתן לנו את השבת דיינו. צ"ע למה נקט דוקא מצוה שבת ומ"ש שבת משאר מצוות ונראה בזה דבשבת תרתי איתנהו בהו אחר מצוות שבת, היינו הדינים והעיונים של שבת, ועוד דשבת ניתנה במתנה לישראל וכו' בשבת, היינו הוי' ממה שניצטוו ישראל בקיום מצוות שבת עוד ניתנה להם במתנה ולפ"ז מכו' למה נקט דוקא מצוות שבת משאר מצוות דאיירי כאן על המתנה של שבת ומתנה מינינו רק במצוות שבת.

ומבואר כי מתנת השבת חולקת שם לעצמה באופן שהיתה כדאית מעבר למצוות עצמה. עוד למדנו כי גדרה של מתנה זו הוא קדושה לישראל, וכיון שהוכרח לנו גדרם של דברים, עלינו להתבונן בטיבם וטעמם, מהו ענין 'מתנה' מעבר לענין המצוות, ומדוע גדר ענין זה התייחד בשבת. ונבוא לעסוק בפרשה עמוקה זו, הנה התבאר בסוגיית הגמ' בשבת הנ"ל כי הקב"ה הודיע

* השיחה נמסרה בפני תלמידי הישיבה בש"ק כי תשא העל"ט, ומבואר בה יסוד מצות השבת שבפרשתנו. נכתב ע"י אברהם ש. פרטוש והיה למראה עיני רה"י שליט"א.

לישראל את מתנת השבת באומרו, לדעת אני ה' מקדשכם, ומבואר בזה כי השבת היא מתנה טובה לישראל במה שישאל מתקדשים בו ית', ועמדנו על כך מדוע דוקא ע"י השבת מתקדשים ישראל, ומצאנו בזה דברים בלשון רבינו יונה (ברכות דף לו, א מדפי הרי"ף) בבאור חתימת הברכה של תפילת יו"ט שחל בשבת שהוא 'מקדש השבת וישראל והזמנים, הגם שאין חותמים בשני עניינים בברכה אחת, וז"ל שם:

אבל מקדש השבת וישראל והזמנים אע"פ שנראו כשתיים ענין אחד הוא, שקדושת ישראל תלויה בקדושת השבת, וקדושת הזמנים וראשי הרשים תלויה בקדושת ישראל, וכיון שתלוי זה בזה כמו קדושה אחת דיינינן ליה.

ומבואר בזה כי קדושת ישראל תלויה בקדושת השבת, ואכן מה שקדושת הזמנים תלויה בקדושת ישראל הוא מבואר כי דוקא ע"י מעשיהם של ישראל מתקדש הזמן ומתחדש סדרי ראשי החדשים, אבל מה שקדושת ישראל תלויה בקדושת השבת יש לנו ללמוד יסוד הדבר וגדרו. לזאת עלנו ללמוד את שורשי ענין השבת מתחילת הבריאה, ואזן דרכנו בזה הלא הוא מה שהורנו רבינו הרמח"ל בספריו. כי הנה האדם אשר נברא אחרון למעשה בראשית הוושם על האדמה באופן שאם היה דבק בעץ החיים היה נכנס מיד לעולם שכולו שבת, אשר תורף עניינו הוא דביקות האדם ביוצר בשלימות אשר לא ייתפס בה שום פגם וחסרון. וקלקול מעשיו באכילתו מעץ הדעת גרם את קלקול צורת האדם באופן שמאז נודקדק האדם לתיקון מפותל וארוך הנפרס ונמשך על סדר הדורות כולם כדי להעמיד מחדש את הצורה הזכה והטאטה לאדם בכל פארו והדרו, או אז, שוב יזכה האדם להכנס בעולם שכולו שבת. וז"ל הרמח"ל (דעת תבונות סי' ככו):

אמנם זה כלל ענין שני העצמים עץ החיים ועץ הדעת... כי עץ החיים היה בפריו סגולה להכניס בלב הידיעה הנכונה והדביקות והאהבה אליו יתברך והידיעה בדרכיו הקדושים, והיה שולל מן הנפש התאוות הגופניות, ועץ הדעת להיפך היה פריז מכניס בלב התאוות הגופניות וההומוריות וכל החסאים, ואם היה אדם הראשון אוכל מעץ החיים ולא מעץ הדעת היה מתרבה והולך בקדושת קונו ומתענג על הוד קדושתו לנצח נצחים באין מפריד, וכשאכל מעץ הדעת נשקע בתאוות הגופניות ואהב ההומוריות. (שם סי' מ). ואם היה עומד באמונתו, ולא היה מתפתה אחר יצה"ה, אלא אדרבה, היתה מתחזקת בלבו האמונה הזאת, וכו', והנה היה די שיתחזק באמונה זו שלא לעבור את פי ה', וזה עד ליל שבת קודש, כאשר חכמים יגידו, שאז היה הקב"ה עושה ביום אחר מה שהוא עושה עתה בשיתא אלפי שנים, והיינו שהיה סוף סוף מראה לו בפועל שמה שהאמין מיהורו ית' הוא אמת, וזה כי היה מבטל ברגע אחר כל הרע מן העולם.

ומבואר כי משקל ענין כניסתו של אדם הראשון ליום השביעי ללא חטא היה השגת הדביקות בו יתברך באופן שהיה מתענג האדם על הוד קדושתו ית' לנצח נצחים, וזהו היה משקלו של אותו השבת אשר יכל להיות עולם שכולו שבת, ונתגלגל האדם ע"י חטאו לרדת ממדרגתו ולהזדקק לסדר של שיתא אלפי שנים שבו יצטרך לזכך את עצמו עד אשר יוכל לראות את אותו עולם שכולו שבת, ונראה כי נפתח לנו בזה קצה הבנה בעניינה של מתנת השבת, כי גם לאחר חטא אדם הראשון עדיין לא נאבדה השבת מכל וכל, וקיבלנו גם בעולם עכור ושפל זה, את השבת שהוא אחד משישים של אותו עולם שכולו שבת. ונבוא להרחיב הביאור בזה, כי הנה לאחר שחטא האדם ונתרחק מן הדבקות המושלמת אשר היתה מומונת לו בשבת, רק עם ישראל נבחר להתקדש בקדושת השבת, באופן שזכו להיות טועמים של אותה שבת של אדח"ר, על ידה יזכו חיים של עולם שכולו שבת, ותוכן הדבר מבואר בדברי הרמח"ל בדרך ה' (ח"ב פ"ד):

אדם הראשון קודם חטאו היה במוצב עליון מאד ממה שהיה האדם עתה ומדרגת האנושיות לפי המוצב ההוא היתה מדרגה נכבדת מאד ראויה למעלה רמה נצחית וכו', והנה בחטאו ירד מאד ממדרגתו ונכלל מן החושך והעכירות שיעור גדול וכו', וכלל המין האנושי ירד ממדרגתו ועמד במדרגה שפלה מאד בלתי ראויה למעלה הרמה הנצחית שהתעלה לה בראשונה וכו'. ואמנם אע"כ לא חדל מהימצא בכלל מדרגת המין האנושי מצד שרשו האמיתי בחינה עליונה מן הבחינה שהיה המין הזה אז בזמן קלקולו, ולא נדחה אדם הראשון לגמרי שלא יכול לשוב אל המדרגה העליונה אבל נמצא בפועל במדרגה השפלה ובבחינה כוהנית אל המדרגה העליונה וכו' ואמנם נמצא כולם לפי המשיפס העליון ראויים להטאר במדרגת האנושיות השפלה שהגיעו לה אדח"ר ותולדותיו מפני החטא ולא גבוהים מזה כלל ואברהם לבדו נבחר במעשיו ונתעלה ונקבע להיות אילן מעולה ויקר כפי מציאות האנושית במדרגתו העליונה וניתן לו להוציא ענפיו כפי חקו ואז נתחלק העולם לע' אומות כל אחד מהם במדרגה ידועה אבל כלם בבחינה האנושיות בשפלותו וישראל בבחינה האנושיות בעליון.

ומב' בזה כי המדרגה אשר נשארה מאדם הראשון לאחר החטא שורשה באברהם אביו בו ובזרעו, אשר בידם לשוב לבחינת עליו האנושיות. ואכן אומות העולם מופקעים מענין זה כי שייכים המה לאותה מדרגה שפלה שלאחר החטא. וזהו אם כן תלות קדושת ישראל בקדושת השבת, כי העולם הבא אשר הוא סוף עניינו של שבת, שייך דוקא לקדושת ישראל, ובאמת כי בזה דוקא נתייחדו ישראל אשר המה מהווים את הבחינה העליונה של אדם הראשון לאחר החטא וניתם בידם הסגולה להתחבר לדביקות המושלמת, היינו עולם שכולו שבת, ונתבאר אי"כ דברי רבנו יונה שקדושת ישראל תלויה בקדושת שבת. הוא שאמר הכותב 'אות היא בני ובעינים לדרתכם לדעת כי אני ה' מקדשכם', והביאור, כי נתנית השבת היא לאות על התקדושתם של ישראל בו יתברך, כי שבת הוא המקום אשר בו מתאפשר השתייכות מסוימת לאותה בחינה עליונה של האדם השלם העתידה להיות זוהרת רק בעולם שכולו שבת. ובחינה זו כמשמית היא דביקות העלול בעולתו בצורה המושלמת, והגם שנאבדה דמות עילאית זו מן האדם, מכל מקום 'ראו כי נתן ה' לכם את השבת' והוכשרו ישראל להתקדש בו יתברך באופן שמשוגלים המה לטעום מעין יום שכולו שבת ע"י שמירת השבת.

[ב] מדרגת הקדושה – עניינו של עונג שבת – הארת האמונה בשבת

והנה נתב' לנו מדברי הרמח"ל כי כשירד האדם ממדרגתו נשפל למדרגה חומרית, וישראל נבדלו מכל העמים להיות מתעלים ממדרגה שפלה זו 'להיות ראויים להתעטר בעטרת הקדושה' (כלשון הרמח"ל במאמר החכמה), וזיכך צורת האדם החומרית המתאפשרת ע"י בחירת ישראל, נבנית דוקא ע"י חיי החומר המתקדשים במעשיהם של ישראל, וזהו כל דרגת הקדושה שבשארל היודעים לנהל את העניינים החומרים והשפלים לפי עומק עניינם ומסרתם, באופן שהוסר על ידם את עובי החומר שבמצאות השפלה, ומתקדשת באור קדושתו יתברך. וכך תיאר המס"י גדר הקדושה (פכ"ו):

והנה האיש המתקדש בקדושת בוראו אפי' מעשיו הגשמיים חוזרים להיות ענייני קדושה ממש וכו' הקדוש הרבה תמיד לא-להיו, ונפשו מתהלכת בין המושכלות האמיתיות באהבת בוראו ויראתו, הנה נחשב לו כאילו הוא מתהלך לפני ה' בארצות החיים עורנו פה בעולם הזה, והנה איש כזה הוא עצמו נחשב כמשיכן כמקדש וכמזבחה... כן המאכל והמשתה שהאיש הקדוש אוכל, עילוי הוא למאכל ההוא ולמשתה ההוא, וכאילו נקרב על גבי המזבחה ממש, והוא הענין שאמרו עליו ז"ל 'כל המביא דורון לת"ה כאילו הקריב בכורים', וכן אמרו ימלא גרונו של ת"ה יין במקום נסכים וכו', אלא הענין הוא לפי הכונה שיזכרתי, כי הת"ה הקדושים ברכיהם ובכל מעשיהם הנה הם ממש כמקדש וכמזבחה, מפני שהשיכנה שורה עליהם כמו שהיתה שורה במקדש ממש, והנה הנקרב להם כנקרב על גבי המזבחה, ומילוי גרונו תחת מילוי הספלים וכו'. כללו של דבר ענין הקדושה הוא שיהיה האדם דבק כל כך בא-להיו, עד שבשום מעשה אשר יעשה לא יפיר ולא יזוז ממנו יתברך, עד שיותר יתעלו הדברים הגשמיים אשר ישמשו לאחר מתשמישיו במה שהוא משתמש בהם, ממה שיורר הוא מדביקותו ומעולתו בהתשתמשו מדברים גשמיים.

ומעתה נראה כי ענין הקדושה של יום השבת אשר בו מתקדשים ישראל בו יתברך, הוא באמת ע"י מה שמעלה האדם ביום זה את ענייני החומר לקדושה, והוא מפני שיום השבת הוא יום הטעימה מן העולם בו הדביקות שלימה ללא פגם וחיסרון, ולכן נצטוונו לענג את השבת כי בו משתייך האדם מישראל לצד העליון של צורת האדם, ובידו להתענג על ה' ולכן יכול להדבק בקדושתו ית' ע"י קידוש מאכלו ושתייתו לשם השבת. והדברים מבוארים בדברי אדונו הגר"א זי"ע (אדרת אליהו בראשית ב,ט, ובטאורי אגדות בכורות ח: וז"ל:

ששית ימי המעשה האדם הורף אחר קנינים המדומה הון יקר למצוא, ושבת הוא יום העיוג להתענג באכילה ושתייה וציוה לנו הי"ת ב"ה להתענג באכילה ושתייה והוא קודש כמו שהיה אכילת הקרבנות. – כן אכילת השבתות ותענוגו יקראת לשבת עונג, כי אין הנשמה שלימה אלא באכילה ושתייה שיתשייב הגוף והו סעורת לויתן לעתיד לבא, וכן כל הסעודות של מצוה כמ"ש בשו"ע על רופא כל בשר ומפליא לעשות יסקושר רוחני בגשמי במאכל'.

ומבואר בדברי הגר"א כי זהו כל ענינו של שבת, יום העונג, לקדש עניני הגוף לחברם עם הנשמה, והיינו דוקא ע"י אכילה ותענוגים, וחשובים ביום זה כאכילת קרבנות. והוא המתנה הטובה אשר ניתנה לישראל, כי נתן הקב"ה לישראל אפשרת הזיכוך להתחבר לעולם שכולו שבת ע"י מה שיקדשו ישראל את עצמם בקדושת השבת אשר היא משפיעה עליהם לשאר הימים. ולהמבואר נמצא כי מהותה של שבת היא באמת קדושה, ובה מופיעה מעין השלימות בצירוף החומרי עם הרוחני, ולזה יש לקדש את השבת באכילה ושתייה. והופעת סגולה זו של שבת המקדשת את ישראל באה לידי ביטוי במה שאמרנו חז"ל (ביצה טז:):

נשימה יתירה נותן הקב"ה באדם ערב שבת ולמוצאי שבת נוטלין אותה הימנו, שנאמר 'שבת וינפש', כיון ששבת, וזי אברה נפש. ופירש רש"י בטיב נשמה יתרה זו וז"ל: נשימה יתרה, רוחה לב למנוחה ושמחה ולהיות פתוח לרווחה ויאכל וישתה ואין נפשו קצה עליו.

ומבואר בזה דבר מופלא, כי הרי הנשמה יתירה היא רוחנית, ומכל מקום מועלת אותה נשמה לענין הגוף הגשמי, שיוכל לאכול לשתות באופן שלא תהיה נפשו קצה עליו. והביאור בזה, כי מה שנפשו של אדם קצה עליו הוא דוקא כאשר בא למלאות תאוותיו, והוא משום שכך הוטבע בחוק הטבע הגשמי, שמילוי תאוות האדם מגיע לידי ריקנות. מה שאין כן, אכילת שבתות אשר כאכילת קרבנות שקולה, אין כאן אכילה גשמית, אלא כמו שנתבאר בדברי הגר"א מתקשרת הנשמה עם הגוף באכילה זו, אשר לכן אין טבעה של אכילה פונה לצד מוגבל, כי אם לשלימות ורווחה, ולזאת אין נפשו קצה עליו. ועל ידי שמתגבר כוח הנשמה באדם, מודכך המסך החומרי שבאדם ופתוח הלב לרווחה ורחב הוא למנוחה ושמחה, ומקבלת המציאות הגשמית משמעות אמיתית ע"י אכילתו ושתייתו של אדם. וזהו תורף האות הראשונה של שבת המבוארת בכתוב 'לדעת כי אני ה' מקדשכם', שניתן לישראל שבת להתקדש בקדושתו יתברך, וזה כי נתן הקב"ה את השבת להשיג חיבור לאותו עולם שכולו שבת, וע"י עונג השבת והנשמה היתירה שבה מתעלה האדם ממדרגתו שבכל ימי המעשה וחי ביום הקדוש לה', בו ליבו פתוח לרווחה, ויש לדעת, כי הגם שאין לנו עסק בדרגות עליליות, ויקר העבודה ותפארתה גדול ורחב באין שיעור ביחס לקוצר בית ליבנו ושפל השכלתנו, מכל מקום, ביד כל איש מישראל באשר הוא ביושר לבבו וכנות נפשו לטעום טעם באותה קדושה האופפת פני היקום מידי שבת בשבתו, וחובתנו להתעלות במעלות הקדושה עד כמה שידינו מגעת.

ויבואר מעתה תוכן ענין האות השניה המבוארת בכתוב 'אות היא לעולם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ'. כי הנה אות זו היא ענין האמונה בו יתברך המוארת ע"י השבת, כי זוכרים אנו ביום השבת שחידש הקב"ה את הבריאה ומנהיגה, וכמו שכתב הרמב"ן על 'זכור את יום השבת' וז"ל שם (שמות כח):

זכור את יום השבת לקדשו' – אחר שיצוה שנאמין בשם המיוחד יתברך שהוא הנמצא, הוא הבורא, הוא המבין, והיכול, ושינייח האמונה בכל אלה והכבוד לו לברו, וצוה שנכבד זכר שמו, צוה שנעשה בזה סימן וזכרון תמיד להודיע שהוא ברא הכל, והיא מצוה השבת שהיא זכר למעשה בראשית.

מתבאר מדברי הרמב"ן שמצוות השבת היא הקיום של מצות האמונה. שבדיבור הראשון והשני נצטוו להאמין בו, "אנכי ה' אלוהיך", ו"לא יהיה לך וכו'", ואח"כ נצטוו לכבד זכר שמו, בציווי "לא תשא את שם ה' אלוהיך לשוא" (וזה כוונת הרמב"ן במש"כ 'צוה שנכבד זכר שמו'), ועל כל ענין זה באה מצוות השבת בדיבור הרביעי, שהשבת היא קיום האמונה וזכר למעשה בראשית. ורבו בחיי הרחיב בזה שם וז"ל:

זכור את יום השבת לקדשו' – אחר שיצוה להאמין אמונת הלב בשם המיוחד, ושל"א נחליפנו באחר וצוה לכבד זכר שמו, צוה ג"כ שנעשה בזה אות וזכר בימים לקדש היום השביעי והוא השבת, להודיע שהוא יתעלה הרש את העולם וברא הכל יש מאין. וע"ד הפשט זכור את יום השבת, שזכור תמיד בכל יום השבת שלא נשכחהו ושל"א יתחלף לנו בשאר ימים, כי כשזכור אותו תמיד נזכור מעשה בראשית בכל עת, וזה פנה גדולה באמונה, כי מתוך התדוש יתבאר ענין ההשגחה והנבואה ואמתת העונש והשכר.

ובפשטו חלוקה האות הראשונה אשר היא אות על קדושת ישראל, ואילו האות השניה באה על חידוש העולם. אולם נראה כי ענין אות זו עם האות הראשונה, היינו כי ע"י שנתן הקב"ה את השבת כדי להתקדש בו יתברך, ולא החשיך מכל וכל את דרגתו של האדם לאחר חטאו, אלא נשאר בורעו של אברהם שורש עניינה של צורת האדם שלפני החטא, אזי מסוגלים ישראל להעיד כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ. וככל שישמרו ישראל את השבת כך יתקדשו בקדושתו, והוא גם ענין מה שמצאנו (שבת פו ע"ב) כי לכו"ע בשבת ניתנה תורה, והיינו משום שבשבת דייקא מופיעה בשיאה קדושתו יתברך בישראל, ולזאת מוכרח להיות שנתקדשו ישראל בתורה ביום שמתקדשים בו יתברך. וזהו גם ענינו של עונג שבת שהוא גם בעסק התורה וכמו שכתב רבנו בחיי וז"ל (שם):

ואמר לקדשו שזכיר קדושתו שיהיה בעינינו קדוש ונשפנה מחשבותינו בו מעסקי הגוף, ונשתעסק בו בדרכי הי"ת שהוא עסקי הנפש וכו' וכן אמר דוד כל היום היא שיהיה, היה לו לומר בכל יום אלא שרומזו על היום המיוחד הוא השבת, שהיה מתענג בו בעסק התורה כל היום, ומפני קדושת יום השבת קראו הנביא עונג שנאמר וקראת לשבת עונג כלומר עונג הנפש כי המשיכילים ויראי ה' מתענגים בו בעסקי הנפש ונפשם השכלית תתעדן עדון שכלי והשקפה בהשגת הי"ת השק הצמא למים כענין שכתוב צמאה נפשי לאלוהים לאל חי.

ויתבאר לנו מעתה ענינם של שני הרבדים של שבת המוגדרים בכתוב כאותות, כי הקומה הראשונה של שבת הוא שהטבע הקב"ה מתנה של שבת המקרינה על ישראל מעין אורו של עולם הבא, ומעתה מוכשרים ישראל לבוא ולהתקדש בקדושתו יתברך, וזהו ענין הקומה השניה של שבת, עליה נאמר וישמרו ישראל את השבת לעשות את השבת, שע"י פעולתם בשמירת השבת זוכים ישראל לעולם שכולו שבת, והוא התוצאה למה שנתן הקב"ה את השבת. נמצא כי האות הראשונה 'לדעת כי אני ה' מקדשכם' עניינה מצד הקב"ה אשר מקדש את ישראל בשבת, והאות השניה 'כי ששת ימים עשה את השמים ואת הארץ' עניינה מצד ישראל אשר מקדשים את השבת ומעידים על מעשה בראשית, והיינו שעל ידי כך מתקדשים בקדושתו ית'. והוא הצירוף לענין שני האותות המבוארות במצות השבת, כי ע"י שרצה הקב"ה לקדש את ישראל ונתן להם את השבת, אזי ישראל מתקדשים בו יתברך ומתאחדים בו באמונתו אשר ע"י מתקדשת המציאות על ידם ונצרכת מסיגיה כפי שיעור קדושתם של ישראל.

ג] צירוף האמונה והקדושה בשבת – מתנת השבת – מעין עוה"ב

ויש ללמוד את יסוד דברינו בגדרה של קדושת השבת במש"כ הטור (ריש סי' רצב) וז"ל:

מה שיתקנו בשבת ג' עניני תפלות 'אתה קדשת' ישמה משה' 'אתה אהר', וביום טוב לא תקנו אלא אחת אתה בחרתנו, מפני שאלו ג' תפלות תקנום כנגד ג' שבתות, 'אתה קדשת' כנגד שבת בראשית כמו שמוכיח מתוכו, 'ישמה משה', כנגד שבת של מתן תורה, דלכו"ע בשבת ניתנה תורה, ואתה אהר' כנגד שבת של עתיד.

ומבואר בזה כי ג' שבתות הן, והוא כי השבת הראשונה הוא בזמן מעשה בראשית אשר הזמין הקב"ה את האדם להיכנס לעולם שכולו שבת, אלא שנכשל בזה, ולולי חטאו של אדה"ר היה נכנסת הבריאה לשלימותה לעולם שכולו שבת. ולעתיד לבוא תתגלה שבת זו, אשר ע"ז אנו אומרים מזמור שיר ליום השבת, שהוא מזמור ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי עולם, והיינו כלפי

לעתיד לבוא שאז יתגלה יום שכולו שבת. ומתנה טובה נתן הקב"ה לישראל שנתן להם את האפשרות לחיבור לעולם שכולו שבת, והוא ע"י שבת של מתן תורה, שמכוחו יזכו ישראל להגיע לשלימותם לעת"ל, או אז תתגלה השבת השלישית, בה תתקיים הנבואה 'יהיה ה' אחד ושמו אחד'. וע"י שניתן להם מתנה זו של קדושה, ומוכשרים ישראל להתקדש בקדושתו יתברך, אזי אמונתם בה' מקבלת פנים חדשות, כי ע"י אמונתם אשר באה לידי ביטוי בשמירת השבת המעידה על מעשה בראשית, מתעלים ישראל בקדושת השבת, וכך נטבעת וניצקת בהם תוכן אמונתם וקדושתה, והוא הוא המקור לקדושה שבשאר הימים, בהיות כי שבת מקור הברכה הוא. והוא עומק הצירוף שבשני האותות המבוארות בכתובים, כי התחיל הכתוב באות על קדושת ישראל וסיים באות על חידוש העולם, כי אמונתם של ישראל הוא האמונה והתאחדות בקדושתו יתברך, וע"י שניתן להם מתנה זו להתקדש בו יתברך, כך יכולים ישראל, ומוכשרים הם לכך, להאמין בו יתברך ולרומם אותה אמונה להתקדש בו יתברך. וע"י כוח אמונתם וקדושתם, מעשי ישראל כשירים לקדש את כל הבריאה כולה, ומזדכך העולם כפי שיעור מעשיהם עד אשר לבסוף תעלה היצירה כולה לתכלית שלימותה. ועומק צירוף זה של האמונה המגיעה לידי קדושה אשר על ידה מתקדש העולם מצאנוהו מבואר בלשונו הנפלא של הקרן אורה בהקדמתו למנחות בתיאור מעלתו של האדם המקדש את עצמו אשר מעלה את כל היצירה כולה, ונעתיק לשונו:

כי ברואי שמים המה רוחנים ישיגו יותר בכה ורוממות בוראם כל אחד כפי מדרגתו מברואי הארץ אשר נבראו בגשם ובה האלקי אשר בכ"א המוחיה אותו מוסתר הוא בקרבו וחסירי דעת הם להשיג כוח ורוממות בוראם ולמען השלם גם ברואי הארץ כולם בכלל בהשלמת בהשלמת הדעת לעשות כ"א חפץ ורצון עליון לתכלית אשר נבראו ברא היוצר כל אחד כל הנבראים בריה כלולה מכל ברואי הארץ והערה עליו רוח ממרום ונתן בו נשמת חיים חלק מאור העליון ומילא אותו בחכמה ודעת להכיר את בוראו ובהלכו נרו על ראש האדם ממנו יקבלו אורה כל הברואים לבל יהי בה גשמים עליהם למסך מבריל להשלמת רצון יוצרם ויתאחדו כולם יחד ברואי שמים וברואי הארץ להורות לשמו הגדול ולהשלים תכלית בריאתו וכו' במעשה הצדיקים יתאחדו כולם בכללם למקדש ה' יהיו ואורו וקדושתו יגלה לעין כל אחד ולא יהיה הגשם למסך מבריל, וכל ברואי עולם יהיו שלמים בעשיית רצון עליון ב"ה כל אחד כפי השגתו ומדרגתו וכו' וכאשר ישקוד על דלתי התורה יום יום וישמור מצוותיו בשלמות יתרבו אור נשמתו ואור התורה ותצא השפית ממאסרה כי יזדככו כל כחות הגשמים וכולם לא יחפצו אך ליראה את ה' ולאבהה אותו ולעבוד עבודתו וישיכון עליו כבודו וקדושתו עד שילכו לאור האדם אשר יורה עליו כל ברואי תבל לעשות רצון קונם כי הוא ראש ומבחר הברואים ואחריו ילכו כולם'.

אשר מבואר בדבריו, כי יצירת האדם כלולה מכל הנבראים כולם, ונברא כן כדי להעלות את כל צדדי הבריאה וחילוקי פניה לדביקות בו יתברך, ונתמלא האדם בחכמה ודעת באופן שבידו להכיר את בוראו וכך יוכל לידבק ברצון העליון, ולתת לכל אשר מסביב לו את התוכן הנכון ליצירה. והוא כמבואר לעיל, כי האמונה מהווה את המבוא להתקדש בקדושתו יתברך, לעמן תזוכך המציאות ותואר באור עליון. ולדבריו הרי דבר זה באמת התאפשר ע"י מתנת השבת לישראל, אשר הגם כי ירד האדם מדרגתו הראשונה, וכבר נתמלאה הארץ מחומריזם וטומאה, מכל מקום ניתן לישראל שמירת השבת אשר בה מתחברים המה לאותו עולם שנגנו ועתיד להתגלות, וחטאו של אדם הראשון שגרם את עובי החומר בעולם, נתקן ע"י אמונתם של ישראל הדולה ומשקה מקדושתו יתברך באופן שעתיד העולם במלואו להתקדש בקדושה זו. וע"י השבת הוא שמתחדשים ישראל באמונתם ובידם להעלות את הבריאה לתיקונה ולאותו יום שכולו שבת שנתעלם מן האדם.

ולמהבואר נראה לבאר מה שיש לדקדק בכתובים, אשר באות הראשונה אמר הכתוב 'אך את שבתתי תשמרו' בלשון רבים, ואילו באות השניה נאמר 'ושמרו בני ישראל את השבת' בלשון יחיד, ויש לעמוד על טיב החילוק זה. ונראה כי תבואר הדגשה זו ע"פ מה שהתבאר, כי מפאת האות שמצינו יתברך, אזי אמר הכתוב לשון רבים, כי שני פנים לקדושת שבת אשר בה הקב"ה בא לקדש את ישראל, והאחד הוא עולם שכולו שבת, ובאמת שורשו בשבת בראשית, ויתגלה שבת זה לעתיד לבוא, והשני הוא קדושת השבת בעוה"ז, והוא שבת שניתנה לנו במתן תורה אשר בכל שבת ושבת מתקדש הישראל בקדושתו יתברך ומתקן ומוזכך את המציאות בקדושה עד שלעתיד תעבור כל הטומאה מן הארץ ותתגלה הקדושה בכל הדרה. נמצא כי שני בחינות של שבת כלולים כאן: שבת בראשית ושבת מתן תורה, וזהו ביאור הלשון רבים כאן. ואולם, כאשר מדבר הכתוב על האות שמצד ישראל המתקדשים בו יתברך, אזי מדגיש הכתוב כי עליהם לאחד את השבתות ולשמור את השבת לעשות את השבת אחד, והוא כי עניינו של שבת מצד ישראל הוא העבודה להתחבר לקדושה שמקומה בעולם שכולו שבת העתיד להתגלות, וזהו ע"י אמונתם בהקב"ה ומעשה בראשית, ובזה נקט הכתוב לשון יחיד, כי זהו כל עבודתם של ישראל, וע"י אמונתם אזי יוכלו להתקדש בו יתברך. וזהו חלקם של ישראל שניתן להם מתנה טובה כזו, שמירת השבת, שעל ידה מחוברים המה לעולם שכולו שבת שעל ידו נפתח פתח לטהר ולזקק את המציאות ולהעניק לה את משמעותה ויעודה הנכונים לה. ומתוך גדרה של מתנת השבת אשר על ידה מתאפשרת לנו השגה בעולם שכולו שבת, באמת נתייחדה העבודה שביום השבת, אשר שונה מהעבודה שבימי החול, והוא כמבואר בדברי הגר"א בקול אליהו (ואתחנן ו, ד) אשר פירש במצות, יואהבת את ה' אלקיך, שהיא כנגד דברת 'זכור את יום השבת', וכתב וז"ל:

כי 'ואהבת' – נגד 'זכור את יום השבת', כי ימות החול הוא דרגא דיראה, ושבת דרגא דאהבה, ולזה אנו אומרים בתפלת שבת 'באהבה וברצון הנחלתנו'.

מבואר בדברי הגר"א ששבת היא בחינה של אהבה, וימות החול הם בחינה של יראה. ויש לבאר את הדברים ע"פ מש"כ מורינו רח"י הגר"י סרנא זצ"ל בדליות יחזקאל (ח"ג עמ' מב), שביאר שבעבודת האדם ישנם ב' מצבים, מצב של 'כבישה', ומצב של 'תיקוף'. כלומר שישנו מצב של עבודה, שבו האדם עמל וכופה את עצמו ואת תאוות לבו, וכובש את יצרו, לעשות רצון קונו, ועבודה זו היא 'כבישת היצר', וזהו עבודה מתוך יראה. אך ישנו מצב של 'תיקוף', דהיינו שאינו צריך לכפות את עצמו לקיים רצונו של מקום, אלא חפצו ורצון לבו הוא לעשות רצונו של מקום, וזהו עבודה מתוך אהבה. וביאר שם כי זוהי מעלתה של שבת, כי ביום זה עבודת האדם נעשית מתוך עונג ורצון בעבודה וכמ"ש וקראת לשבת עונג, כי בשבת שייך האדם למעלה זו שאינו צריך לבטל תאוותיו הגשמיות, אלא עובד הוא מתוך אהבה ועונג ומוצא את סיפוקו בעבודת הי"ת עד שאינו נצרך להתגבר ולבטל את יצרו הרע. והמשך שם שזהו גם ביאור הענין ששבת מעין עוה"ב, שעבודת העולם הבא גם היא עבודה של תענוג, שאז יושלם העולם ולא יצטרך האדם לבטל רצונותיו מפני רצונו ית', אלא יעבוד מתוך רצון ואהבה. ועפ"י נבין את דברי הגר"א הנ"ל בקול אליהו, ששבת היא דרגא דאהבה, שבשבת שייך ומסוגל האדם למדרגה זו של עבודה של תענוג ואהבה. ועליו להתבונן ולדעת היאך לחבר עצמו לדרגה זו של אהבה המוארת בשבת, וכבר הבאנו לעיל מדברי רבנו בחיי כי דוד המע"ה אמר 'כל היום היא שיחתי' על שבת דוקא, ומהנראה שהמכוון בזה הוא להמבואר לנו עתה, כי העבודה של שבת אשר היא בחיבור לעולם שכולו שבת, נעשית מתוך רוחב לב ושמחה.

ובאמת כי מאז ומתמיד, שורר בהיכל הישיבה הק' אווירה מיוחדת במינה בלילות ש"ק אשר כולם עדים לה, ולכל בני הישיבה מעניקה רוח זו מנוחה ושמחה, ואשרי הזוכה להיצמד לרוח זו באופן הנאות והרצוי להרבות בשקידה והעמקה בדברי תורה. ואינו מן הנמנע גם כן לעורר על רוממות השבתות הנדרשת מקרב בני הישיבה, לרומם ולהדר את הסעודות עם הזמירות והד"ות הראויות להישמע בהם, ולהתנהג כפי שיעור קדושתה עד כמה שיוכל כל אחד לנהוג בעצמו. הלא ידענו נאמנה, כי רק בכך נוכל לטעום טעם מעולמה של שבת.

דברי חיזוק והתעוררות מרבינו המשגיח הגאון רבי דן סגל שליט"א

ביאת המשיח, ולא להיות 'איש לדרך פנינו'. זהו דבריו הקדושים של הרמב"ן, ובשבילנו זה כאילו שמענו כך מפומא דקודשא בריך הוא! וכי אתם לא רואים שהקב"ה תובע אותנו?! למה באים כל הצרות האלו שיש בעולם? אין זה אלא משום ש'הם בגלותם ישימו כל כוונתם בעסקי העולם' ושוכחים את כבוד שמים.

וכך אומר היעב"ץ בסידור שלו, בעניני תשעה באב: 'אלמלא לא היה אלא עון זה בידנו, שאין מתאבלין על ירושלים כראוי, די להאריך גלותנו, והיא בעיני הסיבה קרובה היותר גלויה עצומה וחזקה, לכל השמדות המופלגות הגדולות הנוראות המבהילות הרעיונים, אשר מצאנו בגלות, בכל מקומות פזורנו וכו', לפי שיצא האבל הלז מלבנו בהיותנו שוקטין בארץ לא לנו, שכחנו את ירושלים ולא עלתה על לבנו, על כן כמת מלב נשכחנו'. כשרואים כאלו 'שמדות מופלגות וגדולות' צריך להתבונן, הלא דבר הוא, וכי חשיד קודשא בריך הוא דעבד דינא בלא דינא?! והלא הוא 'אוהב עמו ישראל'. אין זה אלא מכח התביעה הגדולה הזו 'לפי שיצא האבל הלז מלבנו - על כן כמת מלב נשכחנו'.

וכשמגיע הזמן שצריך להיות הגאולה, התביעה על כך היא הרבה יותר גדולה. וכעת זה הרי הזמן שהגאולה צריכה כבר להיות, ה' אלפים תשפ"ב! כמה נשאר כבר עד סוף האלף השישי? ואנחנו לא מרגישים כלום, כאילו לא היה. הלואי שנכוין מעט בתפלת שמונה עשרה ובברכת המזון כשאנחנו מבקשים על ירושלים.

וצריך לדעת ש'צפית לישועה' זה מהשאלות הראשונות שישואלים את האדם כשהוא נכנס לד"ן, משמע שזה לא רק אחד מהמצוות שאדם מצווה בהם, אלא זה המהות. ו'צפית' אין פירושו סתם לחכות, אלא כצופה העומד על החומה לשמור על אנשי העיר מפני אויב זר, שאינו מסיח דעת לרגע מתפקידו, וכך צריך כל אחד מישראל לצפות לישועת השם ולגאולה השלמה ולביאת המשיח. 'לישועתך קוינו כל היום' אין הכוונה רק לקוות לסייעתא דשמיא שאדם צריך לענינו, אלא לישועתך! כביכול לישועת השם! זהו 'צפית לישועה'. וכמו שמספרים על החפץ חיים זצ"ל שכל אימת שהיה שומע רחש מיוחד מחוץ לביתו, היה שואל 'האם הוא כבר הגיע?', כי כל כך היה מצפה לישועה, עד שכל דבר שהיה יכול לייחס לביאת המשיח, נדמה היה לו שהנה כבר הגיעה הגאולה.

אם ח"ו לא נפקח את עינינו ואת לבנו, מי יודע מה יהיה כאן. וכי לחינם העולם כמרקחה?! לחינם כל כך הרבה אנשים מתים?! והסבה שגם הרבה גוים מתים הוא משום שכך היא ההנהגה, כשהקב"ה רוצה לעורר את כלל ישראל הוא מביא בתחלה פורענות על הרחוקים, כי אליבא דאמת הם אשמים בזה הרבה ויש עליהם תביעה, ואם כלל ישראל מתעוררים - מוטב, ואם

הפסוק אומר, כל הנקרא בשמי ולכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו, כל הבריאה כולה היא רק לתכלית של 'לכבודי'. כל הנקרא בשמי - עולם האצילות, בראתיו - עולם הבריאה, יצרתיו - עולם היצירה, עשיתיו - עולם העשיה, הכל זה 'לכבודי'. הגם שהקב"ה לא צריך כלום, אם צדקת מה תתן לו, אבל כך בני האדם זוכים, כשהמציאות שלהם היא כבוד שמים. וזו באמת תהיה התכלית של הבריאה, כשיהיה לבסוף 'והיה ה' למלך על כל הארץ, ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד', שיתגדל ויתקדש שמו יתברך בעולם. ומספרים על החפץ חיים זצ"ל, שבזקנותו המופלגת היו שומעים איך שהוא יושב ואומר לעצמו 'מה עוד אני יכול לעשות בשביל כבוד שמים'. כי זה התכלית של הבריאה, והעולם צריך להתקדם ולבוא לקראת גילוי כבודו יתברך. 'שהכל ברא לכבודו' - כל העולמות, כלל ישראל וכל חלקי הבריאה, כולם 'לכבודי בראתיו'.

ובפרט כשאנחנו כבר נמצאים בזמן שאחרי ה'אף על פי שיתמהמה', בודאי שבזמן הזה ההשתוקקות של העולם ושל כל הבריאה כולה ליתגדל ויתקדש שמויה רבה! היא השתוקקות עצומה, וכל הבריאה שואפת להגיע כבר אל התכלית של 'לכבודי בראתיו יצרתיו אף עשיתיו'.

והענין הזה של 'לכבודי בראתיו' אינו רק 'מעלה' של כבוד שמים, אלא גם תביעה על כלל ישראל, כי אם ח"ו כלל ישראל שוכחים מהתכלית של כבוד שמים, יש עליהם תביעה גדולה, וכמו שאומר הרמב"ן (כתבי רמב"ן חלק א', עמ' שכד) על הפסוק 'כלנו כצאן תעינו איש לדרך פנינו, וה' הפגיע בו את עון כולנו' (ישעיה נג, ו): 'אנשים את ישראל, בעבור כי הם בגלותם ישימו כל כוונתם בעסקי העולם, ומשים כל אחד כוונה לעצמו ביתו ועסקיו, וראוי להם להיות בוכים ולהתפלל לפני ה' לילה ויום שיכפר על עוון ישראל ויחיש קץ הגאולה, כי המשיח בתשובה יבוא מיד, ואם לאו יתאחר עד הקץ הבא עליו בשבועה'. אילו היו כלל ישראל נוהגים כראוי, היה מבטם תמיד אל קץ הגאולה וביאת המשיח, בהשתוקקות, בציפיה, בכמיהה, בכיסופים ובגעגועים לבורא יתברך ולכבוד שמים. אמנם אנחנו 'כולנו כצאן תעינו' בלא שום מבט וחתירה לעבר תכלית מסוימת, אלא כצאן ההולך אחר הרועה, כי 'איש לדרך פנינו' כל אחד אינו עוסק אלא בדרך שלו, בצרכי ביתו ועסקיו. וממשיך הפסוק ואומר 'וה' הפגיע בו את עון כולנו', בו - במשיח, ומבאר הרמב"ן: 'כי העון הזה הנוכח פוגע בו, כי הוא מצטער כל היום על כי אחרו פעמי מרכבותיו, ואנחנו אין אנחנו משגיחין בכך אלא מתעסקין בעסקינו בתוך העמים'. 'אנשים את ישראל' - יש כאן תביעה על כלל ישראל על שלא השתוקקו לגאולה השלמה, ולא רק שלא השתוקקו, אלא שהיה עליהם 'להיות בוכים ולהתפלל לפני ה' לילה ויום' על

לאו, הפורענות מתקדמת. ואיך שזה מתקדם, נורא! כמה אנשים מתים היום בעולם, וכי זה מקרה?!

כבר הזכרנו כמה פעמים את דברי המדרש בסוף פרשת קורח: 'שכן דרכו של הקב"ה לעשות שליחותו ע"י דברים קלים, לכל המתגאין עליו שלח להם בריה קלה להפרע מהם, להודיעך שאין גבורתן ממש ולעתיד לבוא עתיד הקב"ה ליפרע מן האומות ע"י דברים קלים, שנאמר, והיה ביום ההוא ישרוק ה' לזבוב אשר בקצה יאורי מצרים ולדבורה אשר בארץ אשור'. וכעת הרי העולם הגיע לשיא הגאווה, טכנולוגיה, עולים עד לירח, והקב"ה מראה להם שהם לא יכולים להשתלט על נגיף קטן, פעם הוא מתגלה במקום זה, ולפתע הוא מתגלה במקום אחר, והוא שב ומתגלה עוד פעם, עוד אחד ועוד אחד, ועומדים כנגדו חסרי אונים. מה זה כל זה? 'ישרוק ה' לזבוב'!

וברחמי שמים בהגיע עת דודים 'בעל הבית דוחק'. אילו הכל היה הולך למישרים, על מי מנוחות ינהלני, איש תחת גפנו ותחת תאנתו, אף אחד לא היה מתעורר לכלום. ברוך השם תורה פורחת בכלל ישראל, וזה מהניסים והנפלאות הגדולים שאחרי החורבן הגדול שהיה באירופה התורה כל כך פורחת אצל כלל ישראל, אבל הענין של 'צפית לישועה' נשכח מאתנו, ולזה 'בעל הבית דוחק'. ואיך הוא דוחק? על ידי הקשיים. ואם לא מתעוררים, ולא מבינים שהכל זה 'קול ה' בכוח', ומפרשין את כל הקשיים בדרך מקרה, הרי על זה נאמר 'והלכתי עמכם בחמת קרי', ח"ו.

וגם לאידך גיסא, אם כן מתעוררים ומבקשים על הגאולה, על ידי זה זוכים. וכמו שרואים שעיקר התפילה שתיקנו חז"ל בימים הקדושים, ר"ה ויום הכיפורים, הוא על כבוד שמים - 'ובכן תן פחדך', 'כי תעביר ממשלת זדון מן הארץ', 'ותמלוך אתה ה' לבדך על כל מעשיך'. ואף שחינו נתונים על כף המאזניים, ועל פי החשבון, המצב שלנו הוא לא פשוט ואנו זקוקים לנס כדי לזכות בדיון, והיה נראה לכאורה שצריך להרבות בתפילה רק על עצמנו, ומדוע כל עיקר התפילה הוא על כבוד שמים? אלא, שעל ידי שכלל ישראל מבקשים על הגאולה וכבוד שמים, על ידי זה זוכים בדיון, כי יש בזה בחינה של 'מסרי נפשיהו אקדושת השם ואיתרחיש להו ניסא' (ברכות כ, א), דווקא על ידי שאנו מפקירים את עצמנו, ומניחים בצד את כל הענינים הפרטיים שלנו, ואיננו מבקשים על הצרכים שלנו אלא רק על כבודו יתברך, על ידי זה אנו ראויים לנס ולזכות בדיון.

ונמצא שהענין הגדול של לבקש ולהתפלל על כבוד שמים ועל הגאולה השלמה, על ירושלים ועל ביאת המשיח, זה כח גדול לשני הצדדים. שאם לא מתפללים ומבקשים על זה, הרי זה תביעה עצומה על כלל ישראל, ומאידך, אם כן מתפללים על זה, יש לזה כח גדול לזכות על ידי זה בדיון.

אנו לא אומרים כעת 'שיחה', כעת הקב"ה לוחץ אותנו מכל הצדדים, ואם ח"ו לא נעזר את עצמנו לבקש על גאולה ועל משיח, יש בזה תביעה גדולה מאוד. ודאי שצריך לתקן את כל העבירות שגורמים לאריכות הגלות, עריות, קדושה, מחלוקת, אבל האם אתם לא רואים את הנעשה פה? ובמיוחד בארץ ישראל שהרשעים מתגברים, וכל כוונתם רק לעקור את הכל מן השורש רח"ל, והרי הם לא יכולים לעשות אפילו לא כחוט

השערה אם לא שהקב"ה נותן להם, והקב"ה פותח להם ביד רחבה, כי יש עלינו תביעה - 'יאשים את ישראל', אם כן פשוט הוא שצריך כעת להתחזק ב'צפית לישועה', הן בתפילה, והן לעזור את הלב בכל פעולה טובה שהכוונה תהיה לקרב את הגאולה.

ואם אנחנו מעוררים את התשוקה והגעגועים אל הקב"ה, אז כביכול זה מעורר את תשוקת הקב"ה אלינו, כך היא ההנהגה, 'פנים בפנים דבר ה' עמכם', כמו שאתם כך הוא. ואם אנחנו באים בתשוקה אל הקב"ה, כביכול מתגברת גם השתוקקות בשמים אלינו. וכבר נאמר 'הנה לא ינום ולא ישן שומר ישראל', וכי סלקא דעתך שיש תנומה כלפי מעלה, והלא הלעג הכי גדול לעובדי הבעל היה כשאלהיו הנביא אמר להם לקרוא בקול לאלוהיהם אולי ישן הוא, וכמו שנאמר: 'ויהתל בהם אליהו ויאמר קראו בקול גדול וכו' אולי ישן הוא ויקץ'. וכשטעו מלאכי השרת באדם הראשון וחשבוהו לאלוה, הפיל עליו הקב"ה תרדמה, וידעו שהוא אדם. אלא ודאי אין הכוונה אלא להנהגה של 'שומר ישראל', שלעולם לא פוסקת ההנהגה של 'שומר ישראל', שאם לא כן, ח"ו על כל שונאי ישראל. אמנם גם זה תלוי בגדול הציפיה שאנו מצפים ומיחלים לקב"ה, כמו שנאמר 'יהי חסדך ה' עלינו - כאשר יחלנו לך'. בפשטות מבינים 'יחלנו לך' - שיחלנו אליך שתעזור לנו. אבל יש לומר גם 'כאשר יחלנו לך' - לכבוד שמים, כפי שאנחנו מיחלים לכבוד שמים, כך יהי חסדו עלינו.

ואני מוכרח לחזור ולהזכיר את מה שאמר לי מרן הסטייפלער זצ"ל: 'שתדע, שזו הגלות האחרונה, הגלות של הערב רב'. וכוונתו, שאפילו שאפשר לומר פירושים שונים לכל מה שקורה כאן, אבל 'שתדע! שזו הגלות האחרונה, הגלות של הערב רב'. כעת אני מבין אחרת את מה שאומרים בשם החזו"א שיום אחד יקומו ולא יהיה מדינה, ותמיד לא הבנתי פשט בזה, וכי מה יקרה למדינה, והיאך היא תיעלם? כיום זה מובן, וכי אתם לא רואים את זה לנגד עיניכם? יום אחד יקומו וכל הממשלה תהיה בידי ערבים, ובוז נגמר כל העסק. כך גם אמר האדמו"ר מסאטמער זצ"ל, 'שלא מסתבר שמישיח יקח את ארץ ישראל מידיהם', והיינו שקודם ביאת המשיח תתבטל המדינה, והיינו ממש כדברי החזו"א. וזה ביאור דברי הגמ' בסנהדרין: 'אמר רבי חמא בר חנינא, אין בן דוד בא עד שתכלה מלכות הזלה מישראל'. אומר רש"י, 'שלא תהא להם שום שולטנות לישראל, אפילו שולטנות קלה ודלה'. עד כעת היה כאן איזה מין 'שולטנות קלה ודלה', כעין שלטון, וגם זה צריך להתבטל.

ואנחנו צריכים שביאת המשיח יהיה ברחמים, וכמו שמתפללים ומבקשים 'ותחזינה עינינו בשוכן לציון ברחמים', ובמי זה תלוי? אין הדבר תלוי אלא בי. אם אנחנו נחזק את ההשתוקקות לקב"ה, לכבוד שמים ולגאולה השלמה, בזה מתבטלים כל החשבונות.

ופשוט הוא, שהגיע העת לחזק אצלנו, בבתינו, בילדינו, את הענין של 'צפית לישועה', והקב"ה יעזור שנזכה כולנו לרפואות וישועות לכל הצריכים, לשמירה עליונה מכל העומדים עלינו לכלותינו, ועל כולם - לביאת משיח צדקנו במהרה, ושיתגדל שמו יתברך לעיני כל חי.

מן ראש הישיבה הגאון הגדול רבי משה הלל הירש שליט"א

ראש ישיבת סלבודקא וחבר מועצה"ת

מאן מלכי רבני!

כשמגיעים להבנות האלו, עד כמה רמה ונשגבה דרגת בני התורה, זה מקטין את הניסיון בסוג הדברים שלא כתוב בפירוש שהם אסורים. אותם הדברים שגם אם הם מותרים, פשוט לא ראויים לבן תורה, מי שבאמת מרגיש רוממות, כבר לא יוריד את עצמו לרמה שלא שייכת אליו.

הדרך לזכות ולהרגיש זאת

במציאות רואים הרבה בני תורה שבאמת מרגישים ככה. יש מיעוט של בחורים שיכולים לשאול ולהגיד, נכון שזו הדרך והמחשבה הנכונה - שאנחנו בדרגה של 'בנים אתם לה' אלוהים' - 'קדושים תהיו' - 'עם סגולה', כל זה נחמד לומר, אבל למעשה, אנחנו לא מרגישים שייכים בזה, במציאות שלנו אנחנו מרגישים רחוקים מזה.

מילים אלו מבחינתם שייכות ל'גדולים', הם חושבים לעצמם שאי"ה אולי הם גם יגיעו לזה, אבל היום - בפועל, זה רחוק מהם, זו טענה שקיימת אצל חלק קטן מהבחורים.

ועוד, יש טענה נוספת וגם היא אצל מיעוט מהבחורים, שלמרות שבעצם הם אוהבים מכל זה ומודים שבדו"א שלכתחילה צריך להרגיש מרומם וזו השאיפה הנכונה, אבל הם מרגישים שאותם המחנכים שמלמדים אותם 'מוסר' לא כ"כ מבינים את הראש שלהם, הם חיים בתחושה שהמשיגה שייך לדור אחר ופשוט לא חי בעולם שלהם, בדור שלהם כבר לא עוזר כל זה. הדרך היחידה שאפשר להוריד את המתח ולהגיע באמת עם כוחות מחודשים ללמוד, היא דווקא בהתפרקות ובלי להתפרק מידי פעם זה לעולם לא ילך!

שורש המידות

התשובה לטענה זו טמונה ביסוד גדול בנפש האדם שכתב רבי חיים ויטאל. הוא מאריך לבאר מהו מבנה נפש האדם, שישנו חלק הנקרא נפש המשכלת. דהיינו, המקום בנפש האדם בו נמצאת הבחירה בין טוב לרע. תחת אותה נפש משכלת יש חלק שנקרא הנפש היסודית והוא החלק השורשי יותר לבחירה בין טוב ורע, במקום הזה נמצאות המידות הרעות והטובות. ולמעשה, הנפש המשכלת יכולה לפעול רק דרך הנפש היסודית, שם נמצאות המידות. דהיינו, שכל מקום הבחירה של האדם בין טוב לרע תלוי בשורש שלו - המידות. אם המידות טובות, יהיה קל לבחור בטוב, לקיים את המצוות ולעבוד את ה'. אבל ברגע שהמידות גרועות, ממילא יהיה קשה מאד בעבודת ה'. זו הסיבה שחז"ל כ"כ החשיבו את עניין עבודת המידות, כי אי אפשר להגיע לעבודת ה' אמיתית בלי מידות טובות.

הוא מבאר שיש במידות הרעות ארבע אבות

אלא בחינת בנים ממש, באותו שייכות ויחס, באיכות של בנים. "עם קדוש אתה" - "עם סגולה" - "חביב אדם שנברא בצלם" - "חביבין ישראל שנקראו בנים למקום". הכלל הוא - אדם צריך להכיר עד כמה גדול ומרומם הוא מעצם הדבר שהוא נברא בצלם אלוהים, וק"ו שהוא שייך לעם הקדוש שנקראים בנים.

רבי אהרן אומר שרוב אנשים לא מכירים בחשיבות של עצמם, הם לא נותנים לב לכל זה ובגלל שאדם מתרגל להסתכל על עצמו מזמן קטנותו, והרי "עיר פרא אדם יולד", ו"יצר לב האדם רע מנעוריו" שזו מדרגה מאוד נמוכה, גם כשהוא כבר גודל וזה כבר לא שייך אליו, הוא עדיין נשאר עם אותה ההסתכלות, הוא נשאר קטן בעיניו.

אך האמת היא שחייב אדם להתבונן ולהכיר בחשיבות הגדולה שיש לו בעצמותו ובכח שמתהווה בו בפועל עם הכרתו בחשיבות זו' וככל שמרבים בהכרה הזו, היא גם נותנת לו יותר כח.

מעצם הכרה זו ומהידיעה שהוא כבר שייך במדרגה של "בנים", "עם קדוש" הוא ימנע מכל מעשה והתנהגות שאינה לפי גודל חשיבותו. אומר רבי אהרן, מי שעוסק בתורה, וק"ו בן בנו של ק"ו - בן תורה, שעוסק בתורה תמיד, חייב להכיר דרגתו הנשגבה. כך ממילא הוא יפנים עד כמה כל הדברים האלה רחוקים ממנו.

אנחנו, בני התורה, הילד שעשועים של הקב"ה, כמה אנחנו צריכים להיות נאים ולשמור את עצמנו ממעשים מגונים. אנחנו צריכים להתבונן ולהכיר בערך עצמנו, בן תורה חייב לחשוב ולהתבונן, מי אני?!

להבין בדעתו שהוא נעלה על שאר בני אדם

אם רק היינו משקיעים קצת מחשבה כמה רם ערכנו, הדברים כבר היו נראים אחרת. אנחנו לומדים תורה וככאלו אנחנו מקיימים את התכלית שלשמה קיבלנו חיים, ש'לא נברא האדם אלא להתענג על ה' וליהנות מזיו שכינתו, שזהו התענוג האמתי והעידון הגדול מכל העידונים שיכולים להימצא'. התכלית שלנו היא להגיע לדביקות בהקב"ה והדרך שמביאה לזה היא לימוד התורה' שהוא מבוא למדרגה הכי גדולה של קירבה להקב"ה, יותר מכל המצוות, כמ"ש הרמח"ל (דרך ה' ח"ד פ"ב).

בני התורה מקיימים את העולם, ממש כפשוטו, כמו שר' חיים וולוז'ניר כותב (נפה"ח ש"א פט"ז בהגה"ה), שאם היה אפילו רגע אחד בלי לימוד תורה, היה חוזר העולם כולו לתוהו ובוהו. ואנחנו, בני התורה, מקיימים את הבריאה, הכל תלוי בנו!

ידועים דברי האבן עזרא (יתרו), שהוקשה לו איך יתכן שהתורה תצווה על הלאו של 'לא תחמוד', הרי טבע האדם שרואה דבר יפה שהוא רוצה בו, שהוא יחמוד אותו, ואיך יתכן שתהיה מצוה שלא לחמוד?

כאן אומר אב"ע כלל גדול ויסודי - דבר שאדם מרגיש שהוא בלתי אפשרי מבחינתו, הוא לא יחמוד אותו! כשאדם מרגיש קיר מפריד בינו לבין אותו הדבר והוא מבין שאין דרך בעולם שיוכל להגיע אליו, הוא לעולם לא יחמוד אותו, זה כ"כ מופקע מבחינתו, שהוא מבין שזה לא שייך אליו.

כל זמן שיש בליבו את ההרגש ש'יתכן' שזה יבוא לידו יום מן הימים, תהיה בליבו החמדה. ברגע שהוא יפנים שאין שום אפשרות להגיע לזה וזה מופקע מבחינתו, לא תהיה לו שום חמדה. משל לכפרי שלעולם לא יחמוד בת מלך, מפני שהוא מבין היטב שבת המלך לא שייכת אצלו כלל וממילא אין לו שום חמדה לבת מלך. ר' אייזיק שר זצ"ל היה אומר על דברי האב"ע שהמשל ראוי להיות הפוך. הוא סבר שהדימוי הנכון הוא, שכן המלך לא יחמוד באשה כפריה. הדימוי השונה של ר' אייזיק לא מגיע מפני שבערה בליבו החובה להגן על כבודו של הבן תורה - שלא יעלה על הדעת, ואפילו במשל, לדמות בן תורה לכפרי אלא לבן מלך, אלא שהוא בא לחדש דרך נוספת של התמודדות, כי באמת יש שני אופנים של מלחמת היצר.

אסור - פירושו אי אפשר

האב"ע הגדיר דרך אחת במלחמת היצר. כדי שאדם לא יחמוד, עליו להכניס לראש שזה אסור, 'אסור פירושו אי אפשר'. שיפנים שמה שאסור לו, הוא בלתי אפשרי מבחינתו. ממילא כבר לא תהיה אצלו חמדה לאותו הדבר. אם אדם מסתכל על האיסורים שהם ממש בלתי אפשריים מבחינתו - כבר אין חמדה. התורה מצוה על "לא תחמוד", כי אם תפנים שזה אסור, כבר לא תהיה חמדה.

לר' אייזיק הייתה דרך אחרת, שידע האדם שאפילו אם יש לו את היכולת, שהרי בן מלך יכול לבחור מי שירצה ואפילו כפריה, אצלו אין 'אי אפשר', אבל צריכה להיות לו בעיה אחרת, 'לא מתאים לבן מלך לקחת אישה כפריה, זה לא שייך אליו!' פשוט לא מתאים לי לרצות כזה דבר, אני יותר חשוב מכל זה. זו הדרך שר' אייזיק אחז שהיא הנכונה במלחמת היצר.

גדלות האדם!

גם מו"ר הגאון רבי אהרן קוטלר זצ"ל מדבר (משנת רבי אהרן ח"א עמ' קנא) - על החשיבות הגדולה של בן תורה. התורה קראה לישראל "בנים אתם לה' אלקיכם". זו לא מליצה בעלמא,

מלב אל לב דבר המערכת

אתה, אתה הוא עם סגולה.

נכנס לו האדם לאתר הבניה, מאות פועלים עמלים מסביב במרץ, 'כאן נבנה גורד שחקים' נכתב על שלט גדול. הנה לפניו פועל העמל במרץ, דופק הוא בחריצות על האבן. "מה הנך עושה בני?" שואל האיש. הפועל מביט ועונה בפשטות: "שובר אבן..." והנה לידו פועל נוסף. השאלה שוב חוזרת: "אני בונה אבן, לִבְנֶה" עונה השני. פונה האיש לפועל שלישי, אף הוא חורץ באבן, "מה עושה אתה בני?" הפועל מרים עיניו, מביט לרקיע, לחלל הריק, כאילו רואה הוא יש באין, ועונה בלהט: "אני? אני בונה גורד שחקים!"

אותה פעולה, אותו פטיש ואותו אֶזְמֵל. זה הראשון עסוק בקטנותו, בשבירת אבני עפר. אף זה השני אינו שותף לבניין הגדול, אבן קטנה הוא בונה. אך זה השלישי גורד שחקים הוא בונה, שותף הוא לבניין עדי עד, בניין עולם.

נחשוב לרגע על שעת הערב, את בה חוזרים הפועלים מעמלם, מה הרגשתם מהי תחושתם? בעוד אלו הראשונים חוזרים כואבים ודואבים, מתנחמים בשכר זעום לפיתם. אצל זה השלישי, החולם, השכר הוא רק בונוס. הסיפוק ממלא את הלב, הוא חלק ממפעל ענק, כזה שישנה את הרקיע למאות שנים, הרבה מעבר לימי קִלְדֹּשׁ שלו.

**צריך להיות ברור כשמש לכל יהודי
באשר הוא, כל אחד יכול להגיע למדרגות
הכי גבוהות, אסור להסתפק במועט! יכול
הוא להרגיש את הגדלות שיש באדם, ועל
פי זה להתנהג.**

**'חייב אדם להתבונן ולהכיר בחשיבות
הגדולה שיש לו בעצמותו ובכח שמתהווה
בו בפועל עם הכרתו בחשיבות זו'**

(מתוך דברי מרן ראה"י רבי משה
הלל הירש שליט"א בגליון זה)

זהו מטרתו של גליון זה, לרומם את הידיעה הברורה אצל כל בן-תורה, שידע את תוקף תפקידו ומעלתו, ובשל הבנתו את רום מעלתו ויחידותו הנשגבה אינו יכול ואף אינו מסוגל לנהוג חלילה בדרך כל הארץ, שהרי שותף הוא בבריאה, בן מלך הוא.

'לב-שומע' רואה עצמו לזכות להיות שותף עם כלל בני הישיבות העולים והפועלים בשמי רום, בהנגשת 'בית ועד לחכמים' זה, ויהי רצון שנזכה כולנו לעשות ולפעול בקירוב ביאת גואל צדק בב'א והתגלות מלכות ה"ת בעולמינו.

המערכת

לפני שהוא הולך ללמוד, לפתע יש לו איזו הרגשה חזקה של עייפות - הוא חייב לנוח לפני הסדר, 'אוכל קימעא אישן קימעא', קשה לו לצאת מהבית, 'פשטתי כותנתי', כל מיני תירוצים, כהנה וכהנה. ואם תשאל את פי העצל - למה אתה נוהג ככה? הוא יוכיח לך ממאמרי חז"ל מכל מיני מקומות שהצדק אתו, וכל מה שהוא עושה נכון בלי ספק. עליו אומר המסילת ישרים שבאמת 'הוא לא מבין ואינו רואה שהטענות אלו הם לא לפי שיקול דעתו אלא ממקור עצלתו הם נובעים'.

הביטחון שהוא איננו טועה

נשוב לעניין הראשון: היצר מכניס לו בראש שירגיש שהדבר היחידי שיכול להוציא אותו מהמתח זה טיול או פורקן אחר באמצע הזמן והעיקר שלא ילמד. אם נשאל בחור שהולך לטיול באמצע הזמן, הוא מרגיש שזה ממש מכורח המציאות, 'יש לי מתח - אני באמת צריך'. בהבנה ובמחשבה שלו ברור לו שהוא דובר אמת! אבל המציאות היא שלעולם לאחר הטיול לא יהיה לו חיזוק. אדרבא, אם כבר, יהיה דווקא להיפך - הוא ירגיש שזה לא הספיק לו, אולי היה צריך משהו יותר ארוך וכו', כי באמת השורש שבגללו הוא רצה לטייל, לא היה בגלל מתח, אלא בגלל עצלות ובשורש הוא בכלל לא טיפל...

רק מי שמבין את המבנה של כוחות הנפש, יכול להבין מה באמת שורש הדברים. בחור שאומר בלי ספק שמה שיעזור לו להחליף כח זה דווקא להתפרק, צריך לדעת שהאמת היא שהרצון הזה יכול לנבוע בכלל מהשורש של יסוד המים, יש לו תאוה לנהנתנות, הוא לא צריך טיול כדי להוריד במתח, יש לו פשוט תאוה לנהנתנות וככל שהוא יותר יטייל הצורך רק ילך ויגדל!

אסור להשאר 'קטן'!

צריך להיות ברור כשמש לכל יהודי באשר הוא, כל אחד יכול להגיע למדרגות הכי גבוהות, אסור להסתפק במועט! כל אחד יכול להגיע לרגש העמוק של 'בנים אתם לה' אלוקים', יכול להרגיש את הגדלות שיש באדם, ועל פי זה להתנהג.

כל אחד צריך לחשוב טוב טוב - מי אני ומה התכלית שלי וצריך לחיות עם המחשבה הזו. לבדוק היטב כל דבר שעושה, האם זה באמת מתאים לקב"ה. אדם צריך לשאול את עצמו, מה הקב"ה מצפה ממני, האם זה מה שהוא רוצה? ובוודאי שהכוחות של המידות הרעות שיש בכל אחד, משפיעות ומבלבלות. מי שמודע לזה והמחשבות האלו יושבות אצלו בראש חזק, אי"ה בסייעתא דשמיא הוא יצא מחוזק ברוחו, שלם בגוף ובנפש, וככה הוא יזכה להיכנס לעבודה עם הכנה נכונה ולהגיע למדרגות הגבוהות ביותר.

נזיקין, ששורשם בארבעת היסודות שבגוף האדם. יסוד האש, הוא שורש הגאווה וממנה יוצא הכעס ורדיפת הכבוד. יסוד הרוח מגיע השיחה בטלה, שיחה אסורה. שיחה בטלה היא, שאין בה שום ענין בכלל, סתם 'שמועות', ומאותו מקור בא גם השקר, לשון הרע, חנופה. היסוד השלישי הוא, יסוד המים, ממנו יוצאת תאוות התענוגים. והרביעי, הוא יסוד העפר, ממנו באה העצלות. ארבעת אבות נזיקין אלו נמצאים בנפש התחתונה והיא השולטת על הנפש המשכלת של האדם - אש זה הגאווה, רוח זה הדיבור, מים זה התענוגים ועפר זה העצלות.

באלו דרכים משפיעות המידות על קיום המצות

כדי שנוכל להבין איך שולטת הנפש התחתונה על הנפש המשכלת, שלכן היא השורש לכל קיום המצוות של האדם, צריך להקדים את דברי המסילת ישרים בשער הזהירות (פ"ו). הוא מבאר שאנחנו רואים בעינינו כמה פעמים דבר שסותר את עצמו. מצד אחד, אדם שליבו יודע חובתו ויודע בבירור מה שהוא צריך לעשות להצלת נפשו ומה חייב לעשות מצד עבודת ה' שלו, אבל בכל זאת הוא מניח את זה ולא עושה את המוטל אליו, איך זה יתכן? אומר המסילת ישרים, זה לא מגיע מצד חוסר ידיעת הטוב, אלא רק מפני 'העצלות שמתגברת עליו' - הוא פשוט עצלן!

עצלות בשיטה

ממשיך שם המסילת ישרים (פ"ט) וכותב, כשאומרים לו בוא ללמוד, הוא אומר שמתירא, 'יש ארי בדרך' ומתרץ כל מיני תירוצים, יש לו פחדים מזה. 'הא למדת', אומר המסילת ישרים, 'אין היראה גורמת לו שיתעצל', אלא 'העצלות גורמת לו שיתירא'.

יש כאן יסוד גדול בכוחות הנפש, אדם מרגיש שיש לו פחד ומבחינתו זהו ממש פחד אמיתי. כשנשאל אותו למה אתה לא לומד, הוא יענה 'אני באמת מפחד' והוא גם באמת מתכוון לזה. אבל האמת היא שהכח של העצלות שיש בו, מוליד אצלו את הפחדים ומשפיע עליו לא ללמוד. הוא לא יכול לומר לו שלא ילמד, שהרי כבר התאמת אצלו החיוב ללמוד, לכן מוליד כל מיני דרכים עקיפות, וזה משפיע עליו עד שבאמת הוא מרגיש פחד, עכשיו זה כבר מוצדק - הוא באמת לא יכול ללמוד, כביכול! מידת העצלות גם מטעה אותו להבין כל מיני שיטות ומאמרים בצורה לא נכונה, עד כדי שהוא חושב במאה אחוז שהוא צודק. אבל למעשה, האמת שהעצלות שלו מטעה אותו. אם רק היה מתגבר על העצלות שבתוכו, כל השיטות האלו היו מתבטלות מעצמן.

העצלות גם מכניסה לו תאוות אכילה - לפתע הוא מרגיש צורך חזק לאכול משהו

מערכי תורה

ויקהל

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

בנין המשכן אינה דוחה שבת

בבנין המשכן נאמרה אזהרה מיוחדת לומר שאין מלאכת המשכן דוחה שבת, וכמו שכתב רש"י על הפסוק (ל"ה, ב') ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש וגו', וכתב רש"י, הקדים להם אזהרת שבת לצווי מלאכת המשכן, לומר שאינו דוחה שבת. ונראה לבאר הענין בזה, דהנה דעת רש"י בתחילת הפרשה דהצווי האמור על מלאכת המשכן, היה למחרת יום הכיפורים כשירד משה רבנו מן ההר. [אמנם הרמב"ן נחלק בזה, ודעתו שאמר להם עתה מה שנצטוו בו קודם שבירת הלוחות].

והנה איתא בחז"ל שהמשכן וכליו היו כנגד העולם, ומכוונין כנגד כל הבריאה כולה, ובילקוט שמעוני (פר' פקודי פ"מ רמז תי"ט) איתא, היה רבי נחמיה אומר אהל מועד שעשה משה רבנו במדבר כנגד מעשה בראשית, יריעות כנגד שמים וארץ וכו'. ומבואר דהמשכן היה עולם בפני עצמו, הכולל את כל הבריאה כולה. וכן איתא באדרת אליהו.

ובזה נראה לבאר מה שאמרו בגמ' בברכות דף נ"ה ע"א, שיועד היה בצלאל לצרף אותיות שנבראו בהם שמים וארץ, ומבואר דעשיית המשכן היה בצירוף האותיות שנבראו בהם שמים וארץ, וצריך טעם למה צריך לזה. ולפי המבואר דהמשכן היה עולם בפני עצמו הוא מבואר היטב, דמשום דעשיית המשכן שהוא עולם בפני עצמו, הרי הוא כמו בריאת העולם, ולזה הוצרך לדעת צירוף האותיות שבהם נבראו שמים וארץ. וכן נראה לבאר הא דאמרינן בגמ' במגילה דף י' ע"ב, שביום השמיני למילואים, היתה שמחה לפני הקב"ה כיום שנבראו בו שמים וארץ, ולפי המבואר הוא מבואר היטב, דהקמת המשכן, הוא כמו בריאת העולם, שעשיית המשכן הוא עשיית עולם בפני עצמו, ולכן הייתה שמחה לפניו ביום הקמת המשכן כיום שנבראו בו שמים וארץ.

והנה עיקר הדבר דהמשכן הוא עולם בפני עצמו, ביאורו הוא שבשביל השראת השכינה היה צריך שיהיה מקום בפני עצמו שהוא חלוק ועומד לעצמו מכל העולם כולו, והטעם לזה יש לומר, דהשראת השכינה של 'ושכנתי בתוכם' שייך רק בעולם מתוקן ומזוכך, שאין בו חטא, ועל כן, העולם כולו שהוא עולם פגום, ומעורב בו רע וטוב, וכמו שביאר בספר נפש החיים דעל ידי חטא אדם הראשון, נעשה העולם כולו מעורב טוב ורע, והחטא פגם בטהרת וזכות העולם כולו, אי אפשר שתהיה בו השראת השכינה של 'ושכנתי בתוכם', ובשביל השראת השכינה היה צריך שיהיה עולם בפני עצמו, שהוא מקום בפני עצמו שבו לא פגם החטא, והוא מקום העומד בתיקונו וטהרתו, וזהו הענין שהמקדש הוא עולם בפני עצמו מתוקן ומזוכך בלא פגם החטא.

ועל פי זה נראה לבאר, דהטעם דנצטוו על עשיית המשכן רק אחר חטא העגל, הוא משום דהרי בעת שעמדו על ישראל בהר סיני שפסקה זוהמתן, ונתקן חטא האדם הראשון, והיו ישראל במדרגה כאדם הראשון קודם החטא, היה העולם כולו ראוי להשראת השכינה, ולא היה צריך עולם מיוחד בפני עצמו בשביל השראת השכינה, שכל העולם כולו היה ראוי לזה, ורק בעת חטא העגל, שחזרו וקלקלו, וחזרה אותה הזוהמה ונתערבה בתוכם, כמו בחטא האדם הראשון, וכמו שמבואר זה בנפש החיים, אז נתחדש דבשביל השראת השכינה של 'ושכנתי בתוכם', צריך עולם בפני עצמו, שהוא מקום מתוקן שאינו פגום, ולזה הוצרכו לבניית המשכן, ועל כן רק אחר חטא העגל הוא שנצטוו על עשיית המשכן. ולפי זה יש לומר, דהנה השבת היא מעין העולם הבא, ובטור סימן רצ"ב כתב דבשבת תיקנו ג' מטבעות של תפלה חלוקין למעריב שחרית ומנחה, כנגד ג' שבתות, אתה קדשת, כנגד שבת בראשית, ישמח משה, כנגד שבת של מתן תורה, ואתה אחד, כנגד שבת שלעתיד לבא, עכ"ד, הרי מבואר דהשבת היא שבת שלעתיד לבא, ובשבת אנו חיים חיי העולם הבא, והעולם הבא הוא עולם שכולו טוב, ואין בו שום רע כלל, וכל הרשעה כולה כעשן תכלה, ולא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדשי ומלאה הארץ דעה את ה', ועל זה נאמר בזכריה (י"ג, ב') 'ואת רוח הטומאה אעביר מן הארץ', על כן יום השבת הוא יום שבו העולם הוא מתוקן ואין בו פגם החטא, כמו בעולם הבא, ואיתא בחז"ל דבשבת הגיהנום שובת, והיינו משום דבשבת חוזרים ישראל לשורשם הראשון כמו אדם הראשון קודם החטא.

מעתה יש לומר דבשבת עצמה כיון שהיא מעין עולם הבא, אין צריכין את המקדש שבביל השראת השכינה, דבשבת כל העולם כולו ראוי הוא להשראת השכינה, ואין צריך מקום מיוחד בפני עצמו שיהיה ראוי להשראת השכינה, וזהו הענין שאין עשיית המשכן דוחה שבת.

פרשת המשכן - ברית על השראת השכינה

כתוב (ל"ה, א') ויקהל משה את כל עדת בני ישראל וגו', ומבואר דפרשה זו של המשכן אמרה משה מלכתחילה לכל ישראל, ויש להתבונן שסדר משנה זה שונה מסדר משנה של שאר הפרשיות באופן שלימדה משה רבנו, שהרי דרך מסירת התורה של משה רבנו מפורש בגמ' בערובין דף

נ"ד ע"א ת"ר כיצד סדר המשנה, משה היה לומד מפי הגבורה, נכנס אהרן, שנה לו משה פרקו, נסתלק אהרן, וישב לו לשמאל משה, נכנסו בניו, שנה להם משה פרקם וכו', וכאן מפורש שהקהיל משה רבנו את כל עדת ישראל ללמדם פרשה זו. ויתכן לפרש בביאור הענין דמשום שהיה זה למחרת יום הכיפורים, כשירד מן ההר, כדפירש רש"י, וכדאיתא ברש"י לעיל בפ' כי תשא (ל"ג, י"א), שבי' בתשרי נתרצה הקב"ה לישראל, ואמר סלחתי כדברייך, והתחיל לצוותו על מלאכת המשכן. וברש"י להלן ריש פרשת פקודי כתב דהמשכן נקרא משכן העדות, משום דהוא עדות לישראל, שויתר להם על חטא העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם. ויש לומר דמשו"ה היה ענין מיוחד בלימוד פרשה זו, שתהא לכל ישראל, דבפרשה זו הראה את סליחתו, והריצוי בשמחה בלב שלם להשיב שכינתו עליהם, על כן היה ענין שתאמר פרשה זו לכל ישראל. ויש להוסיף עוד עפ"י מה שאמרו חז"ל, והובא ברש"י (לעיל ל"ג, ו'), עה"פ 'ומשה יקח את האהל', שהיו ישראל מגודים, וא"כ יש לומר שעל כן הוצרך עתה להקהילם, לומר שנתכפר להם החטא וכבר אינם מגודים. אכן נראה לומר עוד ביאור בזה, דהנה הרמב"ן כתב דבציווי על ענין המשכן, היה כריתת ברית עם ישראל, והיינו דבאמת הרי כבר נצטוו משה רבנו על ענין המשכן קודם שבירת הלוחות, ופרשה זו היא חזרה על ענין המשכן, וכתב הרמב"ן דיתכן שהיה זה למחרת שירד משה רבנו מן ההר, ונתרצה להם הקב"ה, ונתן לו הלוחות שניות, וצוה להקהיל אליו כל העדה אנשים נשים וטף, וחזר על ענין ציווי המשכן, והוסיף הרמב"ן וזה לשונו, וכתר עמו ברית חדשה שילך ה' בקרבם, הנה חזרו לקדמותם ולאהבת כלולותם. ומבואר בדברי הרמב"ן דבעת שירד משה רבנו מן ההר עם הלוחות השניות, היה כריתת ברית חדשה, שבזה חזרו לקדמותם ולאהבת כלולותם, להיות במדרגה כמו קודם חטא העגל. וביאור הדברים הוא דבמתן תורה נכנסו ישראל בברית עם הקב"ה, ובחטא העגל עברו ישראל על הברית, ובפרשת כי תשא כתוב דמשה אמר להקב"ה, 'אם אין פניך הולכים אל תעלנו מזה', ונתרצה לו הקב"ה כמפורש שם 'ויאמר ה' אל משה גם את הדבר הזה אשר דברת אעשה', ולהלן שם כתוב 'הנה אנכי כורת ברית וגו'', והיינו דאחר שבעגל הופרה הברית שנכרתה במתן תורה, התפלל משה ונתרצה לו הקב"ה לחזור ולכרות עמהם ברית להשראת שכינתו, וזהו שכתב הרמב"ן שבענין המשכן שחזר וצוה משה רבנו, הייתה כריתת ברית חדשה שילך ה' בקרבם. וכיסוד דברי הרמב"ן דאחר הסליחה על חטא העגל ושבירת הלוחות, נכרתה עמהם ברית מחודשת, מבואר גם באדרת אליהו בסוף פר' כי תשא עה"פ 'הנה אנכי כורת ברית', ז"ל וחזר השי"ת וכתר הברית שכרת בסוף משפטים, אחר שהופר הברית כאן, וחזר וכתר בראשי המצוות שתולה הברית בהן, וכמ"ש שהם עדות על יחודו, והוציאם ממצרים להיות לאלקים. הרי דהיה כריתת ברית חדשה, לחדש את הברית שהייתה בשעת מתן תורה, והופרה בחטא העגל.

ונראה לומר דזהו שציוה משה רבנו להקהיל את כל עדת בני ישראל, דכיון דהיה בזה כריתת ברית, א"כ צריך שכל ישראל יהיו בשעת הציווי, דכריתת הברית צריך להיות במעמד כל הנכנסים בברית, וכמבואר בפסוקים בפרשת נצבים 'אתם נצבים היום כולכם לפני ה' אלוהיכם, ראשיכם שבטיכם זקניכם ושוטריכם כל איש ישראל, טפכם נשיכם וגו'', לעברך בברית ה' וגו', ומבואר דכריתת ברית הוא במעמד כל ישראל. וכן מבואר בחז"ל (ויק"ר י', ט') על הברית שנכרתה כשעברו ישראל את הירדן, כמבואר ביהושע (ג', ט'), שבעת כריתת הברית נאספו כל ישראל בין בדי הארון, בשביל להיכנס בברית, הרי דבעת כריתת ברית, צריך שכל ישראל יהיו באותה שעה. אשר לפי זה יש לבאר, דלכן היה צריך שבאמירת פרשה זו יהיו נקהלים כל ישראל, דכיון דהיה זה כריתת ברית, ממילא צריך שכל ישראל יהיו שם באותה שעה.

לא תבערו אש ביום השבת

הנה באיסור על הבערה כתוב (ל"ה, ב' ג') ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' וגו'. לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת. ולכאורה סיום הפסוק 'ביום השבת' הוא כפל לשון מיותר, שהרי כל הפרשה מדברת מאיסור מלאכה דביום השביעי, ולמה חזר בסיום הפסוק דלא תבערו אש ביום השבת, והלא בשבת מדבר הכתוב. ואפשר לפרש בזה, דאתא הפסוק לאשמעין ביחוד בדין הבערה, דרק הבערה ביום השבת הוא דאסור, אבל הבערה מערב שבת, אע"פ דהיא נמשכת ודולקת לאחר מכן ביום השבת, אין בזה איסור, גם למאן דאמר דאשו משום חיציו, וזה כמבואר בדברי הנמוקי יוסף בפרק כיצד הרגל שהקשה למ"ד אשו משום חיציו, היכי שריגן להדליק נרות בערב שבת עם חשיכה, והדלקתה נמשכת ביום השבת, והרי כיון דאשו משום חיציו הרי זה כאילו הוא מבעירה בשבת, עיי"ש מה שביאר בזה, ולפי זה יש לומר דלכן סיים הכתוב דהאיסור דלא תבערו אש, הוא דוקא להדליק ביום השבת, לומר דרק הבערה ביום השבת אסורה, אבל מערב שבת מותר להבעיר.

כל נדיב לב הביאו

כתוב (ל"ה, כ"ב) 'ויבאו האנשים על הנשים כל נדיב לב הביאו', וכתב הבעל הטורים, בגימטריא אז איש ואשתו באים יחד. ומבואר שמלבד השבח שהיה בעצם הבאת הנשים, דאיתא בפרקי דרבי אליעזר שלכן זכו שיהא להם ראש חודש כיום טוב, היה ענין מיוחד בהבאת איש ואשתו, וצריך ביאור מהו הענין בהבאת איש ואשתו יחד.

ואפשר לבאר דהנה תכשיטי הנשים היו שייכים לנשים, כדין נכסי מלוג, [ועיין בתוס' בכתובות דף נ"ז, דגם קודם תקנת חז"ל נהגו בדין נכסי מלוג], וא"כ הרי לבעל יש בזה קנין פירות, ולאשה קנין הגוף, וכדי שיהא הקדש גמור יש להקדיש גם את קנין הגוף, וגם את הקנין פירות, ולזה הביאום יחד איש ואשתו, שהבעל יקדיש את קנין הפירות, והאשה את קנין הגוף.

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א

שנאמר בשיח"ק

עבודת המידות

חשק לבני האדם לא לשבוע לעולם אלא להוסיף עוד ועוד קנינים בתורה וביראת אלוקים, וככל שיוסיפו עוד ועוד לנכס לעצמם אוצרות רוח של נצח נצחים עדיין תהיה להם תאוה לעבוד עוד יותר ולהתעלות עוד יותר, בלי שיעצרו לעולם.

וכן הוא גם במידת הכעס, מצד אחד אין מי שלא מבין את הפחיתות האיומה שיש במידה זו, כאשר מי שנכשל במידת הכעס מאבד את כל שפיותו וישוב דעתו וכל מיני גיהנם שולטים בו, אך מצד שני אין המטרה בעבודת הכעס שהאדם ימחק לחלוטין את הטבע האכפתי והחם שיש בו לכל מה שמתרחש סביבו, אלא אדרבה, שתמשיך להיות בו רוח חיים שתופנה כל כולה לעבודת ה', הואיל ורק על ידי האש הבוררת בלב פנימה אפשר לכבוש עוד ועוד שטחים בעבודת ה' ולהתחבר לכל דבר שבקדושה.

מידת הכבוד נצרכת לכל אחד

ויש להוסיף עוד כיצא בזה בנוגע למידת הכבוד, שהרי מחד גיסא הכבוד הוא אחד מן הדברים המוציאים את האדם מן העולם, ויש בו כח להכניס את הנפש למערכת שלמה של דמיון שלא שרירה ולא קיימת, לומר על הרע שהוא טוב ועל הטוב שהוא רע ולרדוף כל החיים אחרי הרוח.

אולם מאידך גיסא מי שיבטל מעצמו את הרגש האמיתי של הכבוד - יירד עד עמקי השאול ולא תשאר בו שום צורת אדם, שכן הנשמה עצמה קרויה כבוד כמו שנאמר 'למען יזמור כבוד' וכל מהותה היא מהות מכוונת העומדת כצלם אלוקים, ואם חלילה האדם ירגיש בעצמו עפר ואפר שאין לו שום ערך - לא תהיה לו שום מניעה לרדת עד פי פחת ולא לעשות מאומה עם עצמו.

וכבר ברבינו יונה בתחילת הספר שערי קדושה מבואר שראשית כל עבודת האדם היא הכבוד - שייך האדם העובד ערך מעלת אבותיו, ורק כך יוכל לקבל את הכח להמשיך ולעבוד ולדעת את הערך הנשגב שיש לכל מעשה ומעשה שיעשה בזה העולם, ואלמלי הכבוד לא תהיה לו את היכולת להתקדש ולהפוך את עצמו לאדם המעלה.

וכן מבואר לנו בהרבה מקומות מדברי חז"ל, ש'מי שאין לו בושות פנים בידוע שלא עמדו אבותיו על רגלי הר סיני' (נדרים כ.), כיון שאם אין לו את הרגש הטבעי של הכבוד לדעת איזו מעלה טמונה בו על כרחך שאין הוא מזרע ישראל בני אברהם יצחק ויעקב שקיבלו את מעלתם העליונה היישר מפי עליון, וכן פסלו חז"ל לעדות את האוכל בשוק וכל כיו"ב, ובאר הרמב"ם (פי"א מהל' עדות ה"ה) דכל הנך הם בזוים שלא שומרים על כבודם, ומי שאינו מקפיד על בושותו - בהכרח שהוא בטל מכל וכל ולא יקפיד גם על עדות שקר.

נמצא אם כן שכל אדם צריך ומוכרח את מעלת הכבוד, אך עליו להבדיל בין הכבוד המדומה שכולו רע לבין הכבוד האמיתי שהוא ראוי ונצרך, וממנו יקח לעבוד את ה' (א.ה. ועי' בכ"ז בחזו"א אמונה ובטחון). וכך אמר מורן הרב מפוניבז' על עצמו: 'וכי אני אינני רוצה כבוד? אני רוצה כבוד, אבל אני לא מוחש אותו ברפת...'

ומעתה אחרי כל הדברים האלה בין נבין את עומק דברי המשנה 'הוי קל לראש ונח לתשחורת', ללמדך שעבודת האדם בימי הנעורים אינה דומה לעבודתו בימי הזקנה, ובכל חלק מחלקי החיים יש לקחת את המידה המתאימה לו באותה שעה ולעבוד על ידה את הקב"ה, הגם שכלפי אחרים בגילאים שונים יתכן שיש לעשות את ההפך הגמור.

על כך אומרת המשנה 'הוי קל לראש' - לצעירים יש את המעלה שלהם של ה'קלות', שיש להם טבע למהר ולהתלהב, וכידוע דרך הבחורים היא שמתענגים בקפיצתם ומרוצתם, ומשום כך יש להם

פ"ג משנה י"א. רבי ישמעאל אומר הוי קל לראש ונח לתשחורת והוי מקבל את כל האדם בשמחה.

'קל לראש ונח לתשחורת'

כתב רש"י: "הוי קל לראש - בתחילה בעוד שאתה בחור הוי קל כנגד בוראך לעשות רצונו וגם בזקנותך תהא נוח לו, תשחורת - לשון זקנה, כמו הילדות והשחורות הבל".

ומבואר ברש"י יסוד, שעבודת האדם את אלוקיו בימי זקנותו תלויה בצורת הנהגתו בימי נעוריו, והיה אם בעודו בחור היה 'קל כנגד בוראו' לעשות את רצונו אזי גם כי יזקין לא יסור ממנה להיות 'נוח לו' לעבדו בלבב שלם, ומשום כך ה'נח לתשחורת' הוא המשך ישיר ל'הוי קל לראש'.

אמנם עדיין יש לבאר מדוע צורת העבודה המאפיינת את ימי הבחורות היא דוקא ה'קלות' ואילו המשכה בימי הזקנה היא דוקא ה'נוחות', ומהו המכוון בדברי המשנה, מדוע ה'נח לתשחורת' מהווה תוצאה מהקלות של ימי הנעורים.

והביאור בזה נראה, דהנה לשון חז"ל הוא (ברכות נד.) "ואהבת את ה' אלוקיך בכל לבבך - בשני יצריך, ביצר טוב וביצר הרע", ומבואר לנו ממשמעות הפסוק שהאדם צריך לעבוד את הקב"ה לא רק ביצרו הטוב אלא גם ביצרו הרע, ובפשטות היה נראה דהיינו שהאדם צריך לכבוש את יצרו הרע, למגר אותו ולהשליט על עצמו רק את היצר הטוב, אך זה ודאי אינו, דאם כן מאי קמ"ל קרא, ולא זו בלבד אלא שאין זה נקרא 'לאהוב' את הקב"ה ולעבוד אותו באופן חיובי על ידי היצר הרע, אלא אדרבה, לעזוב אותו ולעבוד רק ביצר הטוב.

אלא ודאי שהפשט הוא, שבדרך כלל בני האדם רגילים לחשוב שיש בתוך הנפש יצרים חיוביים ויצרים שליליים, יש יצרים טובים שאפשר על ידם לעבוד את הקב"ה, כגון מידת הנדיבות והמתינות וכו', אך לעומת זאת יש יצרים רעים כגון מידת הכעס והאכזריות וכו' שאין בהם שום תועלת, ועבודת האדם היא להתגבר עליהם מכל וכל ולא לתת להם מדרס כף רגל בתוך ליבו.

להשתמש במידות הנפש לפי הצורך

אך האמת האמיתית היא שאין יצר שהוא 'רע' לגמרי, אלא בכל יצר ויצר יש משהו טוב שנצרך לעבודת הבורא, והעבודה המוטלת עלינו אינה למחוק כליל חלק מהיצרים הטבעיים שקיימים בנו, אלא לדעת להשתמש בכל אחד במקום ובזמן המתאים כפי מה שרצון הקב"ה דורש מעמנו. וזוהי כוונת חז"ל 'ואהבת ה' אלוקיך בכל לבבך - בשני יצריך', ללמדך שגם היצר הרע יש לו מקום לעבודת הבורא, אם יודעים לקחת אותו על הצד הטוב ולהשתמש בו לדברים הראויים לעבודת ה'. לשם דוגמה ניקח את התאוה הגדולה ביותר שהיא תאוות הממון, אם נביט עליה במבט השטחי הרי שאין לך דבר מגונה ממנה, ניתן לשחזר את מהלך ההיסטוריה ולראות אין ספור בריות שירדו עלי שאול לנצח נצחים אך ורק מחמת התאוה הנוראה שנתנה להם ענין לאסוף ולכנס בלי גבול ומידה, ותאוה זו הורידה אותם לעבר פי פחת בלי שיימצא להם יתרון תחת השמש.

ובאמת לכאורה אין תאוה זו אלא תאוה ככל התאוות, שהלא אם נשאל אדם מה הענין המיוחד שיש לו לצבור כל כך הרבה ממון - לא תהיה לו תשובה מוגדרת, אלא אוהב כסף לא ישבע כסף, וכל מה שישאר לו מזה הוא רק הבל ורעות רוח, כאשר לאדם שלא עמל בו יתננו חלקו ורק יורשיו עתידים ליהנות מכל מה שאסף, בעוד שלו לא תהיה שום הנאה.

אך למרות הדמיון וחזיון התעתועים שיש במידה רעה זו, יש בה גם צד טוב, כי כיון שמי שיש לו מנה רוצה מאתיים לכן גם בעבודת ה' יש

מ' שלא יידע מהות נפשו חכמת מה לו'

וכבר הארכנו בעבר בענין זה והבאנו את לשון האבן עזרא כאן בפרשת השבוע (כי תשא, ל"א, י"ח), "כי כל מי שלא ידע מהות נפשו - חכמת מה לו", הו' אומר שלא שייכת לאדם שום דעת וחכמה אלמלא יכיר דבר ראשון את 'מהות נפשו', ורק אז יוכל להתחיל לקנות בינה והשכל ולהתקדם הלאה בהשגת החכמה.

ואמרנו בזה את מה שביאר לי בדבר יהודי אחד, דהנה חז"ל אמרו שלעתיד לבוא ישאלו את האדם מי הוא ומה שמו, ולכאורה הדבר צ"ב וכי כלפי שמיא לא גליא, אלא זוהי גופא הכוונה - שלעתיד לבוא כאשר האדם יסיים את החייו ויעלה לשמי שמיים, ישאלו אותו את השאלה הזו: האם ידעת מי אתה, האם אתה מודע לתכונות הנפש שיש בך, אתה יודע איך קוראים לך, כי רק על פי התשובה לשאלה הזו האדם יכול להתייבץ לפני ב"ד של מעלה ולומר שאכן עבר בשלום את המסע כאן בזה העולם.

וזכרנו מימי נעורי, שכמנהג הבחורים באותם ימים נכנסתי בקודש פנימה אל בעל הבית ישראל זצ"ל מגור והגשתי לו קווטל. האדמו"ר נשא את עיניו והביט בי, ושאל אותי 'מי אתה'. אני ידעתי שהאדמו"ר מכיר את סבי ואת בית אבי, ולכן מיד עניתי 'אני נכד של...' אך האדמו"ר שוב שאל אותי, 'מי אתה'... כעת כבר עניתי: 'אני בן של...' אז פנה אלי האדמו"ר ואמר (באידיש): 'לא שאלתי מי זה סבא שלך ומי זה אבא שלך, שאלתי אותך מי אתה'...

כי אכן - הדבר הראשון שהאדם צריך לדעת עוד לפני הכל זה מי הוא ומה תפקידו ותכונותיו כאן בימי חייו, ומה יועיל לו לדעת את כל הדברים שמסביב מבלי שידע את הבסיס העיקרי שעליו הכל מושגת - הלא הוא הוא עצמו. ורק לאחר שיכיר את עצמו, אז יוכל לנהל את מהלך חייו בדרך הנכונה ולעשות בכל מצב את מה שדרוש ממנו באותה שעה.

לעבוד את הקב"ה דוקא בדרך הזו של ה'קלות', כי חוק וזמן נתן להם ה' שלא ישנו את תפקידם ולא יחשבו חלילה שעליהם לעבוד על עצמם על מידת ה'מתינות', האופק, הכבדות, הנחת ואורך הרוח, חלילה וחלילה, ההפך הוא הנכון.

ואם כי ודאי שיש מעלה נשגבה למידת ה'נחות' והמתינות, שעל ידה האדם נהיה מתון ומוסיק, והוא יכול יותר להעמיק ולהחדיר מושגים לעמקי לבבו, מכל מקום עיקר ההשגה של מידה זו היא דוקא בימי הזקנה שאז יש את ה'נח' לתשחורת', אבל מאידך גיסא יש לימי הנעורים את המעלה שלהם, ואם האדם יחליף את של זה בזה הוא יכול להרוס את אישיותו מן היסוד ולבטל את כל המעלות שניתנו בו.

ניצול ימי הנעור

גם הצעירים צריכים לדעת שעם החסרון שיש ב'קלות' - יש בה גם מעלה שצריכים לנצל אותה, ודוקא בזמנים הללו, כי בימי הנעורים יש כח לאדם לכבוש פסגות חיש קל, להשיג השגות במהירות יתירה ולדעת עוד ועוד מושגים חדשים, מה שכבר אין בימי הזקנה, ומושגם כן צריכים לדעת בכל גיל לנצל את המעלות המיוחדות שיש רק בו ולקחת מהם את הטוב, ודוקא אם האדם ינצל בימי את הנעורים את הקל לראש' אז יוכל להשיג בהמשך חייו את ה'נח' לתשחורת'.

והאמת היא שכל הדברים האמורים תלויים בדבר אחד: כמה האדם מכיר את עצמו. מי שמכיר את עצמו יודע להבחין תמיד מהו טוב ומהו רע, מה נדרש ממנו בשעה זו ומה נדרש ממנו בשעה אחרת, ומה עליו לעשות כל פעם בדיוק כדי לממש את הכוחות שחבויים בו.

אך בשביל זה צריך כל אחד באמת להכיר את עצמו. אם האדם לא יכיר את עצמו - הוא יוכל לחיות חיים שלמים כתועה באפילה, נע ונד ברוח, בלי לדעת בין ימינו ושמאלו, מבלי שיהיה ברור לו אף פעם מה נדרש ממנו ומה טוב בעבורו, ורק אם יתבונן בתוך עצמו פנימה ויזכה להכיר - אז יוכל להתאים את עצמו למה שהוא יכול וצריך לעשות.

הדרך להשיג עריבות בתורה - לימוד בשלימות

מתוך דברים שנאמרו בביהמ"ד 'אהבת תורה' בני ברק

בהבנה שלך בדברי הרשב"א, יש גפ"ת, מתחילתו עד סופו, יש ראשונים, אחרונים, כל אחד מה שלומד, אם לא לומדים את כל הסוגיא מראשיתה עד סופה זהו לא תמימות ולא שלימות.

ב"ה יש היום סדרים מלאים בישיבות ובכוללים. לומדים עיון, בקיאות, אבל, רואים כיום אברכים ובחורים רבים, שה'עיון' אצלם מסתכם בכך שיש להם שתי הגדרות למדניות, וה'בקיאות' זה שהם יודעים לענות על השאלות של 'דרשו'... וכי זה נקרא ללמוד, זה כלום ושום דבר, הלימוד צריך להיות בשלימות, כשיושבים ולומדים גמ', ואחר כך רש"י ותוס', וכך מתקדמים בכל רחבי הסוגיא ולאט לאט רואים איך שהיא מתחילה להתבהר עם כל פרטיה - או אז היא אכן 'משיבת נפש', יעיד כן כל מי שניסה.

רק מה, אין כח, יש בראש עוד כל מיני דברים שגורמים לחוסר חשק וטעם בלימוד דף גמ', ולכן מעדיפים 'לדבר בלימוד' על איזו סברה או הגדרה יפה, זה בודאי נחמד מאד, אבל 'תמימה' זה לא, ומלימוד כזה לא יצא שום דבר. מה הפלא שאחר כך מתלוננים שלא זוכרים מה שלמדו, וכי איך יזכרו אם לא למדו... אם משקיעים באמת בסוגיא, לומדים אותה מתחילתה ולא מאמצעה - ע"ז היא חודרת לעצמות, מרגישים בערבותה וזוכרים אותה.

ללמוד באופן מסודר ולסכם בכתב

הגר"ש רוזובסקי היה אומר, לא צריך שתהיה לך תשובה לכל קושיא, אבל צריך שתדע מה קשה, שיהיה לך ברור מה אתה יודע ומה עוד לא מובן, כשלומדים בצורה מסודרת אז הכל יותר בהיר, יותר מוגדר ומובן, וכמובן שלתועלת זה רצוי מאד לכתוב את מה שלומדים, לפני שמתקדמים לשלב הבא לעצור ולסכם בכתב, ע"ז יש שמחה וזכרים את הלימוד.

התורה הק' היא עריבה בעצם מציאותה, משום שקב"ה ואורייתא חד, וכשמדייקים בתורה מדייקים בשכינה, אבל כדי להתדבק בתורה יש תנאים, והתנאי הוא שיהיה בשלימות, בתמימות, וע"ז שמתקדמים יום אחר יום בלימוד בשלימות ע"ז עולים ומתעלים. טעמו וראו כי טוב ה'.

למה לא מרגישים טעם בלימוד

כתי' "תורת ה' תמימה משיבת נפש", היינו שכשלומדים תורת ה' צריך להרגיש שמחה, צריך להרגיש שהתורה היא משיבת נפש. אך במציאות, ישנם רבים שיושבים ולומדים יום אחר יום, שנה אחר שנה, ואין כלום, לא מרגישים שום שמחה ועריבות בתורה.

באדר"נ כתוב (פכ"ח) "אין אהבה כאהבה של תורה ואין חשק כחשקה של תורה", כמה מאיתנו מבינים את זה, והרי זו לא מעלה של תנאים, זה פסוק מפורש בתהילים, אז איך יתכן שמרבית הלומדים לא מרגישים כך.

ובאמת, אי' בחז"ל "ועתה אם שמוע תשמעו", שכל ההתחלות קשות, מכאן ואילך יערב לכם. אבל כמה זמן נחשב שעדיין זו התחלה, זה לא כתוב, אך מן הסתם אדם שלומד חמישים שנה זו כבר לא התחלה... והרי אברכים טובים יושבים בכולל ולומדים עשרות שנים ועדיין אוחזים ב'התחלות קשות', ומה עם ההבטחה ש'מכאן ואילך יערב לכם'. למה גם אחרי שבעים שנה לא מרגישים כך.

"אימתי היא משיבת נפש, כשהיא תמימה"

והנה במדרש יש תשובה לזה - "אימתי היא משיבת נפש כשהיא תמימה", היינו שרק כשהתורה היא תמימה אז היא משיבת נפש. אך באמת צריך להבין מהו 'תמימה', ואיך צריך ללמוד כדי שהתורה תהיה תמימה. הרי לא מסתבר ש'תמימה' הכוונה שיש לדעת את כל התורה כולה, דהא אם כן לא שייך להגיע לזה, וכי אפשר לדעת את כל התורה, כתוב שהצדיקים יושבים בגן עדן שהוא נצח נצח ועוסקים בתורה, וע"כ שהתורה אין לה סוף, כמה אנשים יכולים להעיד על עצמם שסיימו את כל התורה. ועל כרחק שלא זה הביאור ב'תורת ה' תמימה', ויש להבין אם כן מה נדרש מאיתנו.

לימוד הסוגיא בשלימות

'תמימה' הכוונה ללמוד בשלימות. לא ללמוד את כל התורה, אבל את מה שכן לומדים ללמוד באופן של 'שלימות'. לדאבוננו זוהי תופעה מצויה עד מאד שמתחילים ללמוד סוגיא, מחפשים את ה'בשר' של הסוגיא, וכשיצא איזו הבנה טובה ברשב"א - סיימו, אפשר להתקדם. זהו הרי 'עושה תורתו קרעים קרעים', הסוגיא לא מתחילה ונגמרת

אמירה לעכו"ם באיסורי שבת שאין בהם סקילה

א. לא תבצר אל כל מלכותם ביום השבת [ל"ה ג'], ופרש"י יש מרבתינו אומרים הבערה ללאו יצאת, ויש אומרים לחלק יצאת. ועי' שבת דף ע. דתניא הבערה ללאו יצאת דברי רבי יוסי, ר' נתן אומר לחלק יצאת.

ובב"מ צ' ע"א איבעיא להו מהו שיאמר אדם לנכרי חסום פי פרתי ודוש בה מי אמרי' אמירה לנכרי שבות הני מילי לענין שבת דאיסור סקילה אבל חסימה דאיסור לאו לא או דלמא לא שניא, ולמסקנא ד' הרא"ש דפשטו לחומרא והביא מהראב"ד דאזלי לקולא.

ובתוד"ה אבל כ' שביו"ט וחזו"מ אסור אמירה לנכרי משום דשבת ויו"ט חדא מילתא, והיינו אף שאין בהם איסור סקילה מ"מ יש בהם איסור אמירה לנכרי. והנה בשבת עצמה מצינו לאוין שאין בהם סקילה וכגון למ"ד הבערה ללאו

יצאת או שבייתת בהמתו, ויש לדון אם גם בהם איתא לספק הגמ' שלא אסרו באיסור לאו או שכ"ז נכלל במש"כ התנ' דשבת ויו"ט חדא מילתא.

ובברכות נ"ג א' אי' שאין מברכים על נר של עבירה והיינו שהדליקו נכרי בשבת, ולכא' צ"ב הרי אין לנכרי עבירה כשמדליק בשבת, ועי' בשו"ע סי' רח"צ שאילו היה מדליקו ישראל היה עבירה, ועי' בש"מ משום שאם יאמר לגוי להדליק הוי עבירה, וחובלי מהרי"ל דיסקין קו' אחרון ל"א וכ"ה בחי' המרי"ל דיסקין על מס' ברכות שנדפסו בס' באר ראי עמ' תכ"ב, שהרי בב"מ דף צ' דנו אם יש אמירה לנכרי שבות רק בשבת דאיסור סקילה או גם בשאר איסורי תורה שהם לאו, ולפ"ז למ"ד הבערה ללאו יצאת לא יהא איסור אמירה לגוי בהבערה וא"כ נר של נכרי יהא אפשר לברך עליו במוצ"ש.

ומבואר בדבריו שכל איסור שבת שאין בו איסור סקילה הרי הוא בכלל ספק הגמ' אם יש בו איסור אמירה לנכרי. והנה בשבת קכ"ב מבואר שאסור לומר לנכרי להדליק נר בשבת ולפי ד' מהרי"ל ד' יהא מוכח חדא מתרתי או דהבערה לחלק יצאת או שאמירה לנכרי נאמר גם על לאוין.

ב. ובשבת צ"ו ב' איתמר רב יהודה אמר שמואל מקושש מעביר ארבע אמות ברה"ר הוה במתניתא תנא תולש הוה רב אחא בר' יעקב אמר מעמר הוה למאי נפ' מלכדרב דאמר רב מצאתי מגילת סתרים ב' ר' חייא וכתביב ביה איסי בן יהודה אומר אבות מלאכות ארבעים חסר אחת כו' אינו חייב על אחת מהם רב יהודה פשיטא ליה דהמעביר חייב ומתני' פשיטא ליה דתולש חייב ורב אחא בר' יעקב פשיטא ליה דמעמר חייב, והנה לאיסי בן יהודה שעל כל מלאכה יש ספק שמא אין בה סקילה. בתו' ו' ב' מבוי' שאיסי בן יהודה איירי רק לענין סקילה אבל כל ל"ט אבות חייבין בחטאת, אבל בפ' ר"ח צ"ו ב' מבוי' שפוטר אחד מהם גם מחטאת וא"כ גם לענין כרת.

והנה למהרי"ל ד' יל"ע שבגמ' אמרו שבת איסור סקילה ושאר מקומות איסור לאו ויל"ע באיסור שאין בו סקילה אבל יש בו כרת אם יש בו אמירה, ואם נימא שגם בזה אין אמירה א"כ יק' שהרי לאיסי בן יהודה בכל הל"ט מלאכות יהא מותר אמירה לעכו"ם דספק דרבנן לקולא, והנה בכל המלאכות יש בהם ספק אם יש בהם סקילה חוץ ממעביר לפי רב יהודה, מתולש לפי מתניתא, ומעמר לפי רב אחא בר' יעקב, וא"כ שאר המלאכות לא יהא בהם איסור אמירה לעכו"ם אם נימא שרק בסקילה יש אמירה לעכו"ם, א"כ בכל אחת יש ספק אם יש בה סקילה וא"כ ספק דרבנן לקולא, אך אפשר דאין זה תלוי בסקילה אלא תלוי בכרת ול' הגמ' צ"ע, אך ביותר ק' לפי ד' ר"ח שלפי איסי בן יהודה באחת מן מלאכות אין חטאת וא"כ משמע שאין כרת וא"כ יק' כנ"ל.

אך אפ"ל דזה לא חשיב ספק דרבנן כיון שיש ספק הספק הוא בדאורייתא אם יש שבות סקילה או לא.

אם הבערה ללאו יצאת

ביבמות ו' ע"ב בתוס' ד"ה או הק' מאי קס"ד בגמ' דר' ישמעאל סבר הבערה ללאו יצאת, והרי בשבת דף י"ב א' דר' ישמעאל קרא והטה ואמר לכשיבנה בהמ"ק אביא חטאת שמנה, ומוכח שבהבערה יש כרת, ובתוס' הרא"ש שם הביא ממנהר"ם ד"ל דכשהטה חייב משום מבשל, ולכא' נחלקו בזה אי שריפת שמן חשיב בישול או רק הבערה, דלד' התוס' אינו אלא הבערה, ולד' תוס' הרא"ש הוי גם בישול.

והנה אפשר שגם להתוס' הדלקה בשמן הויא בישול, אלא דס"ל דהרי הפתילה היתה דולקת קודם לכן וא"כ כבר נתבשל קודם לכן, וכשהטה אין מתחייב אלא משום הבערה ולא משום בישול, (ועי' ביו"ד סו"ס צ"ב דמשמע שהשמן בכלי הוא רותח). וביבמות ל"ג ב' א' שהקטרה היא הבערה ולמ"ד ללאו יצאת אין בזה חיוב חטאת, ועי' שם בגמ' ש"ס שציין לירושלמי

פ"ב דשבת סוף הל' ה' דכיון שהוא רוצה בעיכולם כמבשל הוא ע"ש ובאו"ש פכ"ג משבת ה"ב ובהל' תמידין ומוספין פ"ז ה"ו.

[ויעו' שו"ע (ש"א מ"ו) מהמרדכי 'בגדים השרויים במים אסור לנגבם סמוך לאש', ופי' בב"י משום מבשל שמבשל את המים היוצאים. ובגמ' (שבת ע"ד): האי מאן דשדא סיכתא לאתונא חייב משום מבשל, ופרש"י שהשליך יתד לח בתנור כדי ליבשו, וחייב משום מבשל כיון שמבשל את העץ כשמרככו, אבל היראים (ק"ב עמ' קל"ד) פי' שמי הלחלוחית של עץ מתבשלים. ולכא' בד' היראים לכא' מוכח בודאי דאף שהמים נשרפים ומתאדים יש בזה משום מבשל. ויעו' בדברות משה [יבמות פ"ג הערה מ"ד] דביאר דלא פליגי תלמודין בזה].

והאחרונים דנו אם מותר להדליק נ"ח בשומן שנתבשל בחלב או בחמאה שנתבשלה עם בשר, ועי' שער אפרים סי' ל"ח שדן משום הנאה מבשר בחלב, ובס' אליהו זוטא (על הלבוש) סי' תרע"ג תמה שבלא"ה יש לאסור להדליק נ"ח בשומן שנאסר בב"ח משום שכשמדליק בו הר"ז מבשל ועובר על איסור בישול בשר בחלב, ובשבות יעקב כ' שחכ"א תמה דלא חשיב בישול כיון שנשרף ובישול אינו אלא היכא שיכול לאכול עי"כ, ובשבות יעקב השיב ע"ז דאף שנשרף אבל מ"מ קודם שנשרף מבשל את השומן וע"כ חשיב בישול, ועי' בשע"ת סי' תרע"ג, ולכא' מצינו בזה מחלוקת הראשונים ביבמות.

ולפ"ז הרי לד' תו' הרא"ש אף אם בהדלקת נר אין סקילה משום הבערה אבל יש בו משום בישול.

[א.ה. ובתשו' חת"ס יו"ד סי' צ"ב שכ' דאף דלענין בב"ח חשיב בישול היינו משום דהתורה אסרה את מעשה הבישול, אך לגבי שבת אין חיוב משום זה כיון דל"ה דומיא דסממנין שהיו במשכן שהדבר המבושל היה בעולם והיו צריכים לו].

אם מותר לזרוק כלי שרת

שבת צ"ו א' הוי שתייהן בדיוטא אחת המושיט חייב והזורק פטור, שכך היתה עבודת הלויים שתי עגלות זו אחר זו ברשות הרבים מושיטין הקרשים מזו לזו, אבל לא זורקין. ופרש"י שלא היו זורקין מפני כובדן, ובירושלמי א"י מפני כבודן, וברש"י צ"ע דמשמע שלא היה בזה משום בזיון לזרוק דברי קודש, ועי' עירובין

דף צ"ח א' אמר רב אחא בר אבהו זאת אומרת אין מזרקין כתבי הקודש, וע' בהגהות בן ארי'.

וצ"ע בתמיד פ"ה מ"ו הגיעו בין האולם ולמזבח נטל אחד את המגרפה וזורקה בין האולם ולמזבח. ומבואר שהיה זורק כלי שרת וצ"ע, [א.ה. לצורך שרי, ויש לציין פי' הראב"ד פ"ג ל: דפי' דהיה כלי שיר וזורקה הוי כמו נזרקה מפי חבורה שהיה מוציא כל הקולות ביחד ולפיכך היה קול גדול].

זה הדבר

וְאָמַר מֹשֶׁה אֶל-כָּל-עַדְת בְּנֵי-יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר-צִוְּנָה ה' לֵאמֹר קָחוּ מֵאִתְּכֶם תְּרוּמָה לַה' פֶּלַע גָּבִיז לָבוֹ, וְיִבְלָק אֶת תְּרוּמַת ה' זָהָב וְנֶפֶס וְנֶחֱשֶׁת. [ל"ה ד']

ע' נדרים ע"ח א' שהרי בפ' מטות כתיב זה הדבר גבי נדרים ולמדו מזה מיעוט בעל מיפר ואין חכם מיפר, ואי' בגמ' זה הדבר בשחטוי חוץ (בפ' אחרי) למאי כתיב לומר על השחיטה חייב, ואין חייב על המליקה. ויל"ע למה לא אמרו זה הדבר דנדבת המשכן למאי כתיב. א.ה. [יעו' באוה"ח ובכלי יקר דפי' מדוע נאמר זה הדבר כאן, וביפ"ע מנחות כט. הביא מדרשים דמשה התקשה בעשיית המשכן].

תרומת המשכן

מעשה בקהילה חדשה שהיו צריכים לבנות בית כנסת ורצו לעשות מגבית [מאצ'] בין כל חברי הקהילה, והנה נתברר לבני הקהילה שא' מגדולי הדור שהוא גם אדם עשיר ויש לו קשר עם הקהילה יוכל לתרום את כל בית הכנסת, האם כדאי שהוא יתרום ובודאי שיהא בכך כבוד לאותו אדם גדול, או שעדיף שיתרמו מכספם אך ע"כ יפסידו את האפשרות לאותו אדם גדול לתרום את כל בית הכנסת (ומדובר שאינם דחוקים).

והנה בפ' ויקהל פל"ה פ"כ כ' ויצאו כל עדת בני ישראל מלפני משה, ובאור החיים כ' עוד נראה שנתכוונו להקדים לבל ילך משה ויקדים להביא כל הצורך משלו כי עשיר גדול היה, וחשק גדול הוא בעשות מצות ה' ולזה יצאו מלפניו כו' עכ"ל, והיינו שהעדיפו לעשות בעצמם ולהקדים אותם.

[ע' שמו"ר פרשת תרומה פרשה לד: "ועשו ארון, מפני מה בכל הכלים האלה כתיב ועשית ובארון כתיב ועשו ארון, א"ר יהודה ב"ר שלום א"ל הקדוש ברוך הוא יבאו הכל ויעסקו בארון כדי שיזכו כולם לתורה". ז.ק.]

[א.ה. יעו' ביערות דבש [דרוש ב'] 'דאמרו אין השכינה שורה אלא וכו' עשיר דכתי' פסל לך מפסולת של לוחות העשירי משה, וקשה הא מן תחילת הסנה עד פסולת לוחות שניות היו כמעט ב' שנים, ואיך שרתה אז שכינה עליו, אלא שבאמת היה לו מקודם, רק נדב הכל למשכן, לכך ניתן לו עושר אחר מפסולת של לוחות, כי למשה עצמו נאמרה נדבת משכן קודם לוחות שניות ותיכף נדב בלבו כל כספו וזהבו', מבואר דאף שמשה נתן הכל עדיין לא הספיק למשכן, ויל"ע ממה דאיתא במכילתא דרשב"י [בפ' בשלח 'ה' נתן את חן העם] דכ' 'ומניין אתה אומר שלא היה כל אחד ואחד מישראל שלא היה יכול להעמיד אהל מועד וכל כליו קרסיו קרשיו בריחיו עמודיו ואדניו ת"ל [כ"ה ב'] מאת כל איש אשר ידבנו לבו, אין לך כל אחד ואחד מישראל שאין יכול לעשות כל מה שאמרתי לך].

פרשת שקלים

מגילה כט ב' איתמר חל להיות בואתה תצוה, אמר רבי יצחק נפחא קרו שיתא מואתה תצוה עד כי תשא, וחד מכי תשא עד ועשית. אמר אביי (ל) אמרי אוקומי הוא דקא מוקמי התם, אלא אמר אביי קרו שיתא מואתה תצוה עד ועשית, וחד תני וקרי מכי תשא עד ועשית. מיתבי חל להיות בפרשה הסמוכה לה, בין מלפניה בין מלאחריה קורין אותה וכופלין אותה, בשלמא לאביי נחא,

אלא לרבי יצחק נפחא קשיא, אמר לך רבי יצחק נפחא ולאביי מי נחא תינח לפניה, לאחריה היכי משכחת לה, אלא מאי אית לך למימר כופלה בשבתות, הכא נמי כופלה בשבתות.

ומבואר שלשבת השנית צריך לחזור ולקרות מכי תשא ואף שקראו את הפרשה הראשונה בשבת שעברה, והי' אפ"ל משום שלא קראו זאת לשם פרשת השבוע אלא לשם פ' שקלים, אבל בהמשך הגמ' אי' חל להיות בכי תשא עצמה, אמר רבי יצחק נפחא קרו שיתא מן ועשית עד ויקהל וחד קרי מכי תשא עד ועשית. מתקיף לה אביי השתא אמרי למפרע הוא דקרי, אלא אמר אביי, קרו שיתא עד ויקהל וחד תני וקרי מכי תשא עד ועשית.

ומבואר שלפי ר' יצחק נפחא יוצא ידי קריאת פ' כי תשא גם במה שקראו לשם פ' שקלים, ואביי פליג רק משום שאין ניכר שקראו פ' שקלים, וא"כ בחל בפ' תצוה שקוראים בכי תשא עד אחר פ' שקלים, למה אין יוצאים בזה ידי חובת קריאת הפרשה, ולשבת הבאה למה א"א להתחיל מאחר פ' שקלים. וצ"ל שתקנת קריאת התורה היא לקרות פרשה שלמה כל שבת, וא"א לקרות מקצת מן הפרשה בשבת זו ומקצת בשבת אחרת.

ב. ומצינו בתשו' מהר"ם מינץ סי' פ"ה גבי שבת שהיו צריכים לקרות ויקהל פקודי ולא קראו משביעי, שבשבת הבאה צריך להשלים מויקהל, ולא רק את מה שהחסינו, וע"ש דמה"ט א"א כלל להשלים, שאין קוראים ג' פרשיות בשבת אחת, ומבואר שקריאה היא דוקא פרשה שלמה וא"א לקרות חלק מהפרשה.

אבל יש לדחות שכיון שבשבת שעברה קראו רק ו' קרואים ע"כ חשיב שלא קראו כלל וע"כ צריך לקרות את כל הפרשה, ועמש"כ בזה בצה"ל מס' מגילה בענין תשלומין לקריאת התורה.

והנה בשו"ת יוסף אומץ להגאון חיד"א סי' י"ב כ' דמה שמבואר שאם החסיר פסוק אחד צריך לחזור ולהוציא ס"ת ולקרות היינו דוקא קודם שהלכו הציבור לביתם אבל אחר שהלכו לביתם שוב א"צ להשלים, ומשמע דה"ה שא"צ להשלים לשבת הבאה, ולכא' אינו כד' מהר"ם מינץ שאם החסיר משביעי צריך להשלים, אלא יש לחלק כהנ"ל שאם קראו ז' קרואים א"צ להשלים, אבל מהר"ם מינץ איירי שקראו רק ו' קרואים.

מראות הצבאות – דף היומי

טבילת ידים לקדש

חגיגה י"ז ב' לקדש צריך טבילת ידים, והנה הרמב"ם בהל' חמץ ומצה ה"א כ' ואח"כ מברך על נטילת ידים ונוטל ידיו ומביאין לפניו שולחן ערוך ועליו מרור וירק אחר ומצה וחרוסת וגופו של כבש הפסח ובשר חגיגה של יום ארבעה עשר כו', ובהל' ו' ואח"כ מברך על נטילת ידים ונוטל ידיו שניה שהרי הסיח דעתו בשעת קריאת ההגדה כו' ה"ז ואח"כ מברך ברוך אתה ד' כו' על אכילת הזבח ואוכל מבשר חגיגת ארבעה עשר תחלה כו'.

ולכא' ק' שהרי לקדש צריך טבילת ידים, וכיון דחיישי' שהסיח דעתו וע"כ צריך נטילת ידים שנית איך סגי בנט"י.

והנה בטעם נטילת ידים לפת ד' רש"י משום זיעה, וד' ר"ח הרמב"ם משום טומאה, ע' מ"ב קנ"ט, והנה להסוברים משום זיעה ל"ק דאיירי שטבל ידיו קודם לכן, ומ"מ משום חשש זיעה צריך נט"י, אך לד' ר"ח והרמב"ם שנט"י היא משום טומאה צ"ע דאם יש חשש טומאה צריך טבילת ידים לקודש.

והנה ע"ש בשעה"צ וביתר אריכות בבאוה"ל סי' קס"ד שאף לר"ח שהוא משום טומאה מ"מ אם באמצע הסעודה נגע בזיעה צריך לחזור וליטול ידיו, ומבואר דאף דס"ל שנט"י משום טומאה מ"מ מודה נמי שיש נט"י משום זיעה, וא"כ אפ"ל שבאמת איירי שטבל ידיו קודם לכן ולא הסיח דעת משמירה לענין טומאה, אלא שמ"מ ההגדה היא היסח דעת לענין זיעה, וע"כ צריך נט"י וא"צ טבילת ידים. ולפ"ז מוכח כד' בבאוה"ל שמודה הרמב"ם שיש נט"י משום זיעה.

כי כל לבבות דורש ה'

לא משנה אם תגיש לגבוה אבנים טובות ומרגליות או שמא קומץ עשבים, הנחת רוח תבוא מכנגד הלב. אין לה' חפץ באלף עולות וברבבות נחלי שמן, אלא שתדע את אלוהי אביך, מקירות הלב

כי התורה מקדימה לתאר שהביאו 'כל כלי זהב' (לה, כב). בפסוק הבא מתוארים תכלת וארגמן, עורות אילים ועורות עזים. ולבסוף תרומת כסף ונחושת. מה הנה שלושת החלוקות הללו? הלא דרך התורה לבנות רשימה בדרך של לא זו אף זו, מן הקל אל הכבד, מהחידוש הפשוט עד לחידוש הגדול יותר. וכאן הסדר אינו מצוי, מתחילה בחידוש הגדול יותר - תרומת זהב שקשה לאדם להיפרד ממנו, אחר כך הצבעים המיוחדים ולבסוף כסף ונחושת.

ונראה כי הייתה לתורה הקדושה סיבה לסדר הזה, סיבה האומרת דרשוני.

ואנו נדרוש אותה.

כל איש אשר נדבו לבו

לא קל לאדם להיפרד מממונו, וגם עבור פכים קטנים ישוב ויחזור. ובכל זאת יש דברים הנראים כקלים לתרומה, יריעות למשל.

מהיכן היו לדור יוצאי המדבר יריעות עזים? הלא בבהילו נפקו אבהתנא, בחיפזן שלא הותיר זמן לבצקם להתפיה, ומי זה שלקח עמו יריעות עזים? מסתבר שאלו בגדים ששאלו מן המצריים בציווי ה' ולבושים היו בהם, ואותם מסרו לנדבת המשכן.

אותם בגדים, לא היה בהם ניסיון רב לתרומה. מה שאדם לבש, גדל ביחד עמו ושמלתך לא בלתה מעליך. שמחו איפוא להעביר הלאה את הבגדים המיותרים שלקחו רק לצורך המצוה. גם את עורות התחש שנברא לשעתו לא מצאו סיבה לשמור אצלם, שהרי הבינו שהתחש לא בא לעולם אלא לצורך המשכן וכל אשר ברא ה', לכבודו בראו.

גם את עצי השיטים לא חשבו לרנע לשמור בחצרותיהם, אחר שיעקב נמס אותם לצורך גבוה. מראש ידעו שמועדים

בבך עמדו קדמונים - כל אחד בדרכו - על כפל הפרשיות ויקהל ופקודי. מה צורך יש לתורה לשנות בארוכה איך נבנה והוקם כל חלק במשכן, אחר שהציווי נמסר גם הוא בארוכה בפרשות תרומה ותצוה, והיה די לכתוב שבני ישראל עשו כאשר ציוה ה', ודיו.

ובפרט כי חלק מהפעולות לא נעשו אלא לשעתם כמו עשיית היריעות, ולא היה צורך בזה לדורות כמו עשיית הקטורת או עריכת הקרבנות לדורות.

ומה גם כי היו מלאכות שגם דור דעה התקשה בעשייתן והיו צריכים לאדם המלא ברוח אלוקים, ליקרב אל המלאכה. מקצת המלאכות אף למשה רעיא מהימנא לא הייתה ידיעה, כדוגמת עשיית המנורה שהתקשה בעשייתה, ומה לה לתורה הקדושה להאריך שוב ושוב בדבר שאין לנו ידיעה איך לעשותו.

אולם לא על זאת נדבר, כי הדברים נשזרו בדברי רבותינו, זה מבאר בכה וזה בכה. למעט נקודה אחת שלכאורה אין בה ביאור בדברי המפרשים. הנדבות.

היה ציווי להביא תרומה. ציווי מפורט מאוד, זהב כסף ונחושת, תכלת וארגמן וכו'. מ"ו פריטים נמנו בריש פרשת תרומה, ושוב התפרשו באריכות בריש פרשת ויקהל שאכן בני ישראל הביאו.

הלא זה דבר ברור מאין כמותו, כי אם הקימו את המשכן, הרי שישראל הביאו את אותם חומרי גלם ולא ירדו תכלת וארגמן מן השמים, מה לה לתורה לשוב ולהזכיר כעת - שלא בפרשת התרומה - מה משה ביקש, ולפרט זאת. ולאחר מכן לשוב ולספר שאכן הביאו כל איש אשר נשאו לבו, ושוב לפרט הכל.

מדוע ראתה התורה לנכון לכפול את פירוט הנדבות.

כלי זהב. תכלת וארגמן. כסף ונחושת

והיותר מפליא. הוא סדר תיאור הדברים.

הם לקדושה עליונה. מסתבר שגם בהם לא היה ניסיון גדול למסירה.

לכאורה.

כי כל לבבות דורש ה'

הנה דוגמא של תרומה לגבוה; אבנו של רבי חנינא בן דוסא (ריש קה"ד).

רבי חנינא התאוה להעלות משהו לירושלים, ולא היה בידו. חיפש ומצא אבן מתאימה, סיתתה וכרכמה עד שמצאה כראויה לגבוה, אלא שלא היה בידו גם תשלום לסבלים, מאה זהובים. תחת הסבלים, הודמנו לו חמשה מלאכים בדמות בני אדם, העלו את אבנו ביחד עמו לירושלים תמורת חמשה סלעים. ובלשכת הגזית גילו את אזנו כי מדובר במלאכים.

האמנם לא שיער כי מלאכים הם? אם המחיר בשוק עומד על מאה זהובים, כיצד יסכימו חמשה אנשים לחמשה סלעים? ואם אין בידו אלא חמשה סלעים, כיצד העלה על דעתו לבקש פועלים בשוק?

וכנראה שרבי חנינא בן דוסא לא הכיר בצורתא דוזא, לא ידע ערכו של כסף. לא את האבן תרם, אלא את לבו הוך תרם. הנם שהתרחש לו, לא בא אלא בגין תומתו והרגשתו הדקה של בלתי לה' לבדו. המקום הגבוה והנאצל ביותר של התרומה הוא הלב המזוכך, שם התרומה נאצלת למקום הגבוה ביותר.

זו הסיבה שדלתותיו של ניקנור לא חופו בזהב, כמו יתר הדלתות במקדש בעת שהעשירו (מדות ב, ג). כי היופי הגבוה ביותר הוא הלב, ובדלתותיו של ניקנור היה מוטבע לב בשר, לב מתרגש. אותו אי אפשר להסיר. אי אפשר לחפות!

רחמנא ליבא בעי

זאת בדיוק באה התורה להפקיע. תורמי עצי השיטים ויריעות העזים לא חשו שהם 'מתפטרים' מחפץ אשר אין חפץ בו. כל אדם שנתן את העצים או יריעות העזים, אף כי לא היה לו מה לעשות באותם כלים, הרגיש שנתן זהב, הרגיש שמסר את הדבר היקר לו מכל, את לבו נתן!

לא חכמה לתת זהב ולהתלהב, כי אז החפץ הוא עליון, לא אתה. החכמה היא להכניס את אהבת ה' גם במקום הקטן ביותר בלב. גם כאשר אתה מוסר את המעשה הפעוט ביותר, לכאורה, הלב מועמם בכל הווייתו וישותו!

אמנם כלפי חוץ נראה כאילו רצו להתפטר מהקרשים העתיקים והמכבידים, אבל בוחן ליבות וכליות רשם וחקק לפניו שנתת את כל לבך בקרשים אלו.

אין חשבון לפני מי שאמר והיה העולם 'כמה עלה לך', אלא כמה השקעת את לבך. כמה מאמצי לב, כמה געגועים וכיסופים היה לך לחלות את פני הארון.

ולכן הקרשים חשובים יותר מהזהב. כי רחמנא ליבא בעי.

קרבנו של עני קדמך

ואם ההבנה הזו נמסכה בדמנו, כדאי שנסיים במעשה נוסף מהמדרש (ויק"ד ג, ה), אודות אגריפס שציוה את הכהן הגדול לא לקבל אף קרבן ביום פלוני, רצונו להקריב אלף עולות. למרות זאת, נדחף עני אחד עם שני תורים להקריב אותו יום, בדרך שמקריב מדי יום. הראוהו לאגריפס בחלום ששני תורים שהקריב עני באותו יום, קדמו את האלף עולות, 'קרבנו של עני קדמך'.

שוב מעשה בשור שהיה נדחף לקרבן ולא נמשך, עמד במקומו. עבר שם עני ובידו אגודת ירק להקריב בתום לב, שהרי אין מקריבין ירקות. ראה שהשור לא זו, ונמלא צער על הקרבן שלא יוקרב, הושיט לבהמה. אכל השור, נתעמש וגעש עד שיצאה מחט מחוטמו, רק אז ניאות להימשך לשחיטה. נראה לבעל השור בחלומו, 'קרבנו של עני קדמך'.

דומה שכעת איננו צריכים לכאר ולהוסיף על דברי חז"ל, והיה זה שכרנו.

מה לנו זהב ואבנים טובות ומרגליות, ומה לנו אגודת ירק ויריעות עזים.

רחמנא ליבא בעי.

הוצאות הגליון נתרמו השבוע
ע"י הר"ר משה בן יוכבד שליט"א
להצלחתו ברוחניות ובגשמיות

לעילוי נשמת הרב הגאון
רבי דוד בן רוז זצ"ל
ת. נ. צ. ב. ה.
הוקדש ע"י בנו הרה"ג ברוך גינדי שליט"א

כינוס זכרון והתעוררות ליום השנה השישי להסתלקות מרן ראש הישיבה גאון התורה

הגאון רבי חיים שלמה ליבוביץ זצוקללה"ה

ראש ישיבת פוניבז' ובעל ה"משנת רבי חיים שלמה"

בהיכל מתיבתא וכולל "ברכת שמואל" שנוסד מיסודו ולזכרו

בראשות גדולי התורה שליט"א נשיאי וראשי המתיבתא

כינוס מיוחד נערך לרגל יום השנה לסילוקו של מרן הגאון הגדול רבי חיים שלמה ליבוביץ זצוק"ל ראש ישיבות פוניבז' וקמניץ, ובעל ה"משנת רבי חיים שלמה", במעמד גדולי ישראל וראש הכולל הגאון רבי עוזיאל ליבוביץ שליט"א רבני ואברכי הכולל שליט"א, בהיכל מתיבתא "ברכת שמואל בעיה"ק ירושלים

מרן המשגיח הגאון הצדיק רבי דן סגל שליט"א

נאמר בסיום הוועד הקבוע הנמסר מידי יום חמישי בהיכל המתיבתא בספר "אורחות צדיקים"

הכולל הזה המקום תורה יסודותיו בהררי קודש ע"ש רבן של ישראל מרן רבי ברוך בער ולע"נ מרן רבי חיים שלמה זצוק"ל וזה יסודותיו בהררי קודש כל דבר בעולם מבוסס על גבי יסודות והקדושה קוראים לזה יסוד למה קוראים לזה יסוד בשביל להדגיש לדעת כמה זה חשוב לעולם כמה הקדושה מחוייבת בבחינת יסוד הכל תלוי ביסוד ולכן כשמדברים על ר' חיים שלמה זכרוננו לברכה יסודותיו בהררי קודש היארצייתו של ר' חיים שלמה שחל בשבת זה יום גדול בפרט למקום תורה הזה שהוא ע"ש צריך ללמוד מדרכיו והליכותיו בכל פרט להידבק בדרכיו הגדולים בעמלות בתורה בקדושה וביראת שמים יראתו קודמת לחכמתו אני לא הכרתי את ר' חיים שלמה באופן אישי הרי הענווה שלו ואיך שהצניע את עצמו אבל אני זוכר שנסענו ביחד לאירופה למעמד הקמת המצבה על קבר רבי ברוך בער לאחר גילוי הקבר ושם היה סעודת הילולה וישבנו אחד ע"י השני וראיתי והרגשתי קדושה הרגשתי מהו גדול בתורה הוא היה סמל ודוגמא לגדול מדורות קודמים וזה מחייב אותנו ללמוד מדרכיו ומעשיו ואם נלך בדרכיו יהיה לנו סייעתא דשמיא והמקום תורה הזה יגדל ויגדל ויהיה סייעתא דשמיא להגאון ראש הכולל שליט"א להגדיל ולהרביץ תורה עוד ועוד לתפארת ישראל בבית משיח צדקנו אמן

מיד לאחר מכן פתח בדברים מנחה המעמד הרה"ג רבי הלל מן שליט"א מרבני ישיבת "נתיבות חכמה" ומרבני הכולל, שפתח באומרו - 'חז"ל אמרו מעשיהם של צדיקים הם זכרונם, ובחזקיה המלך כתיב וכבוד גדול עשו לו במותו ודרשו חז"ל שהניחו ספר תורה על מיטתו ואמרו קיים זה מה שכתוב בזה, אי נמי מלמד שהושיבו ישיבה על קברו, ולכאורה צריך ביאור מהו החילוק בין שתי הדיעות הללו שהניחו ס"ת על חיקו או שהושיבו ישיבה על קברו.

וביאר הענין כמו שנאמר בפרשת המלך 'וכתב לו את משנה התורה הזאת וגו' וקרא בו כל ימי חייו, והדבר דורש הסבר, איך יצויר שיקרא בו כל ימי חייו ללא הפסק, והרי אין האדם יכול להשקיע כל עיתותיו בעמל התורה. אלא שכאשר האדם משעבד את איבריו בדרך התורה לשקיעותה, אזי כל פעולה שעושה היא חלק מהתורה, ועל כן אמרו שיחת חולין של תלמידי חכמים צריכה לימוד כי כל פעולה קטנה שלהם היא חלק מאותה הווייה תורנית.

וסיפר את ששמע מבנו הגאון רבי עוזיאל שליט"א שסיפר בשם אמו, שאבא תמיד סיפר את הסיפור הנודע על מרן הגרא"מ שך, שכשהיה גר בשכונת כרם, היתה לו חברותא בשם רבי משה בער, והוא התחתן, ולמחרת החתונה דפק הרב שך על דלתו וביקש שיבוא ללמוד עמו, והם הלכו ללמוד יחדיו. וסיפרה אמא, שאצל אבא היה אותו דבר, כבר בחתונתם כשנכנסו לחדר יחד, ביקש רשות מאשתו לחשוב משהו בלימוד, ומיד השתקע כולו בלימוד עד שעברה חצי שעה, כל זמן שהייתם בחדר הייחוד. ולמחרת החתונה באו לאכול ארוחת בוקר אצל חמיו, ומיד ניגש לחמיו ושאלו מה אומר על סברא זו וזו, וכך דיברו בלימוד שעות ארוכות עד הצהריים, ושכח כלל את מטרת בואו לאכול. זו היתה שמחתה של אמא, שאכן ביום שלא היה יכול למסור שיעור, היא נעצבה מאד, שכן השיעורים שמסר החיו אותה.

והוסיף, שרק מי שזו הייתה הווייתו כל ימיו להתענג בשקיעותו בתורה בכל עיתותיו, יכולים להעיד עליו כי ספר התורה לא מש מפיו, וקיים זה מה שכתוב בזה, אך המיוחד הוא שגם לאחר פטירתו ניתן להקים ישיבה על קברו לאברכים בני עליה שימשיכו במתכונת זו של שקיעות מיוחדת כפי שרואים בבית המדרש שעמלים אף ללא שמירת זמן דקדקנית במילוי כל שעות הלימוד במלואם.

מרן הגה"ג רבי דוד כהן שליט"א - נשיא המתיבתא

ברשות ראש הכולל מורנו הגאון רבי עוזיאל שליט"א ברשות חברי הכולל שליט"א, אנו מתאספים כאן הערב ביום הזכרון של מורינו מרן רבי חיים שלמה זצוק"ל זה לא זמן להספד, הספד זה רק בשנה ראשונה אבל מכיון שכאן המקום תורה הזה זה ישיבה על קברו אז נדבר מה היה בשביל דורנו רבי חיים שלמה, נתחיל בענין מסורת התורה והעתקת השמועה, קבלת התורה מגיעה במסורת מדור לדור ורק כך היא נמסרת, שכל אחד צריך לקבל מדורות שלפניו את מסורת התורה, כי תורה בלי בית אב אינה תורה, וכלשון הירושלמי "כל

תורה שאין לה בית אב אינה תורה" קבלת התורה בכלל ישראל היא בדרך של מסירת התורה וכדברי המהרש"א בבכורות על הכתוב משה קיבל תורה מסיני וכו' וכשאינה מועתקת מרב היא אינה נחשבת תורה, ולכן יכול להתרחש שהתלמיד ימצא ק"נ טעמים להתיר את השרץ, כי לא קיבל התורה ממסורת רב מפי רב עד משה רבינו, ומחמת כן נקרא קטוע בהעברת התורה, מבחינתנו עולם התורה של היום זה המשך מקבלת התורה בסיני,

כן שמעתי מהגר"י הוטנר, ובדומה לכך מהגר"נ פרצוביץ זצוק"ל, שמסירת התורה של דורינו כולה היא בישיבה, וקול גדול ולא פסק היינו של מעמד הר סיני שכדי להמשיכו צריכה להיות העתקת השמועה מדור לדור, וההדגשה של רבותינו לענין הזה היא עד כדי כך שיש את המכתב של הגאון רבי אריה לייב מאלין זצוק"ל שכל שינוי במסורת הישיבה כמוה כשינוי במסורת התורה שנמסרה לנו מדור דור, והקב"ה סיבב שעולם הישיבות נבנה לדרכי העיון לפי דרכו של מרן הגר"ח מבריסק, שכל גדולי ראשי הישיבות בדור האחרון הינם תלמידיו וידעו מתורתם שהם ממשיכי דרכו של מרן הגר"ח, ועם זאת כל אחד מדבר בצורה שונה מכפי רעהו ואפי' שכל אחד קרה לו מו"ר שלכאורה אין זה אותו דרך כמו תורת הגר"ש שקאפ, מרן הגר"ד בברכת שמואל, והגר"ז מבריסק, אבל אף שאינם באותו סגנון, כי אין הכוונה לומר את אותם המילים, אלא לקחת את אותה תורה ולאומרה בצורה הראויה והמתאימה לו, ובדורינו מי שהעמיד רום תורתו בטהרתה ונקיותה היה מרן הגר"ד מקמניץ, שעשה זאת בצורה החדה ביותר, ומקבל מרבותיו זה רבי ברוך בער להבין את הרשב"א את הרמב"ם בעמילות נוראה רבי ברוך בער היה בעל כשרון נורא והוא אמר שהיה מפלפל נורא ושהגיע להגר"ח העיד שפתח לו שערי אורה, ברכת שמואל זה לא ספר שאפשר לקנות בקלות ובכל מקום הוא נכנס לפנימיות ולנקודה בעומק של הדברים הנושא של העמדת השמועה של רבי ברוך בער, התלמידים שהכרתי העידו לי ששיעוריו של ר' ברוך בער היו מאירים וברורים אבל הספרים קשים קצת יותר אבל חלק א' על יבמות קידושין וב"ק שהוציא ר' ברוך בער בחיו פשוטים יותר להשגה, אני לא יודע אולי נכדו ראש הכולל ר' עוזיאל יכול להסביר את זה בכרך א' יותר אפשר להשיג, אבל מי שמתאמץ בעמלות יכול להשיג גם בשאר הכרכים וגם אם לא השיג את ההבנה לגמרי אבל הראש נפתח בסוגיא, ואנחנו זכינו בדורנו אפי' שגדולי התלמידים של רבי חיים לא נמצאים איתנו אבל היה ממשיך היה שריד שההשגחה סובבה שהוא יהיה איתנו ויעתיק ויעביר לדור האחרון את תורת רבותינו מרן הגר"ח והגר"ד, הוא פתח שערי אורה בכל הסוגיות ר' חיים שלמה כל מי שמע אותו הוא לא היה איבער זאגן של ר' ברוך בער, הרבה מאוד חידושים מבהילים היה לו מדליה, אבל הכל ברוח דרכו של ר' ברוך בער, תראו את הספרים הנפלאים שמוצאים ממשנתו, הוא הביא את הקול גדול של מעמד הר סיני לכל אלפי תלמידיו והאברכים שנדבקו בו, הוא הביא את הקול גדול ממעמד הר סיני ואנחנו איבדנו שריד לדור דעה.

זה שמדברים עליו בענין של העתקת השמועה זה ענין אחד שבאמת בזה הוא היה מיוחד אבל זו אינה הגדלות העיקרית שלו גדלותו המרכזית היא השקיעות שלו אשר בזה הוא היה חד בדרא, בכל צורת עמלותיו היה לו משנת חיים בצורה של עמלות בתורה ולא להתנתק מתורה כולו תורה, מופקע מהכול צורתא דזוזא לא ידע זה לא במושגי דורנו, חד בדרא בעומק עיונה בישרות סברתו ולמה כי תורתו היתה בלי הפסק בשקיעות בתורה, מלבד מה שהיה סמל של מקבל מרבותיו שידע להבין כל אימרה בעומק הסוגיות כי זה היה כל יסודו, אפי' שהיה לו הרבה חידושים מדליה אבל העדיף להיצמד לדרכי לימודו של סבו הגר"ד ממרן הגר"ח, כי ראה בכך המשך מסורת התורה שזו הדרך היחידה להמשיך בהעתקת השמועה בשלימות אבל השקיעות בתורה בזה הוא היה חד בדרא.

הקמת הישיבה על קברו אינה רק לקיים את זכרו, אלא להעתיק את השמועה בדרכו המאירה, ולחשוב לבד אינה כהבנת כריסו אלא לחפש האמת בכל דברי הראשונים, ולא בצורה שאנו מכניסים את דברינו בדברי הראשונים ואם לאו דברינו אמת ודבריהם דוחק, אלא דבריהם הם האמת ואנו נדרשים לעמול להגיע להבנתם עד דק, והוא סלל דרך אמת בכך, ואשרי ביהמ"ד שהוקם להמשיך באותה מסורת שהיא כל התכלית בלימודינו המושלם.

ומעלה נוספת שיש בהקמת הישיבה על קברו בצורה זו, ברציפות הלימוד, שזה המפסיק ממשנתו כיום, וכך נגרם שהתורה מתבלבלת והבנתו אינה מושלמת ולכן אינו יורד לעומקה של סוגיא, ובזה היה חד בדרא בישרות ובעמקות ומעלתו היתה שגדולתו היתה ללא הפסק, וכדברי הספורנו בפרשת האזינו על המקרא וישמן ישורון ויבעט, שבעלי העיון שבהם הנקראים ישורון מן אשורנו ולא קרוב, עשו כמו הבהמות הבעוטות בבני אדם שנותנים להם מזון, וקהל תופשי התורה ובעלי העיון פנית אל התענוגים הגשמיים, ובזה עבית מחבין דקות האמת, 'ויטוש אלוה עשה' לפיכך נטש ההמון אלוה עשה'. שהפונה לתענוגי העולם לא יוכל להישאר בשקיעות ולדבוק במידת האמת. עוד תשמעו דברים מר' צבי ומבנו מוריניו ר' עוזיאל שליט"א אז אני יסיים

כאן הוקם לראשונה המקום הנבחר, של כולל לאברכים מופלגים שנטלו על עצמם להשתלם בדמותו המיוחדת בשקיעות עצומה בתורה, וכך מובטחים אנו כי יוכלו להגיע למידת האמת, ולהיות ת"ח גדולים שתרכבה התורה על ידם לדורי דורות וע"י בנו הגאון רבי עוזיאל שליט"א שממשיך את דרכו במסורת שקיבל ממנו כמו שאנו רואים בספרים שמוציא מתורתו ממש פותח שערי אורה בכל הסוגיות, יהיה הנחלת התורה בטהרתה בהמשך מסורת התורה מסיני, והמקום תורה הזה ישיבה על קברו יגדל ויצמח בביאת משיח צדקנו במהרה אמן.

המנחה שליט"א הרחיב וסיפר, כי כשמדברים על גדלות מרן זצוק"ל די לספר את ששח ראש הכולל הגאון רבי עוזיאל שליט"א, שפעם נכנס למרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל בענין כל שהוא, ומרן הגר"ש שאל אותו - "אתה מכיר את אבא שלך"?! וענתי שאני חושב שכן, ושאל שוב אם אני מכירו, והשבתי שאם הרב'ה שואל כנראה שאיני מכירו, ואז אמר לי מרן הגר"ש - "אתה לא מכיר את אביך, אתה לא יודע עד כמה הוא גדול. עוד סיפר, שבצעירותו למד עם אביו באוהל שרה, ומרן הגר"ש זצוק"ל שלמד באותו בית מדרש, התפעל מאד מהלומדע'ס והריתחא דאורייתא שהיתה ביניהם, ומאז דיבר איתם רבות בלימוד, והתחדד הרבה מכך (וסיפר לנכדו נשיא המתיבתא הגה"ג רבי דוד מילר שבזכות מה ששמע את לימודם הכיר את סגנון הלימוד הישיבתי).

הגר"י אפרתי שליט"א סיפר שכשאבא היה נכנס למרן הגר"ש אלישיב, הוא היה נעמד מלוא קומתו, ומתיישב רק לאחר שהיה מתיישב, ודבר זה לא עשה לאף אחד מלבדו. עוד סיפר, שמרן הגר"ש אלישיב לא הכירו אישית, אך לפי התייחסותו, איך שכיבד את אבא זצוק"ל, רואים שאחז ממנו ממש כאחד מגדולי ישראל. ומרן הגר"ש אלישיב התבטא אודותיו שבישרות הוא חד בדרא.

הוא זכה אף בצעירותו ללמוד בחברותא עם מרן הרב מברסק זצוק"ל, שהעיד עליו בעודו צעיר לימים; "עוד תרם ראיתי בן ישיבה כה צעיר שיועד כל כך ללמוד ולהעמיק". וכן למד בחברותא עם הגאון רבי יחזקאל אברמסקי זצוק"ל.

מקורו הגה"ג רבי צבי פרצוביץ שליט"א

לאחר מכן הזמין המנחה את הגה"ג רבי צבי פרצוביץ שליט"א שהיה תלמיד חבר בשנותיו המאוחרות, שיספר מעט על גדלותו המיוחדת.

כתוב ברש"י ביבמות שבהילולה של ת"ח מתאספים ת"ח לעשות ישיבה על קברו, כאן הישיבה על קברו קיימת כבר כמו שענינו רואות, אבל צריך לדעת שהבימ"ד הזה קם כבר בחיו בית מדרש גדול בחיו, לאו דוקא אלו שלמדו אצלו כאן או בבני ברק, אלא בכל עולם התורה בארץ בחו"ל חיו לצל תורתו, גם אני באופן אישי דיברתי איתו הרבה בלימוד, בבחינת אולי יש פה צעירים שלא הכירו, אני רוצה להגיד לכם מדברים פה במועט שבמועט ממה שהיה באמת וזה בדווקא, קודם ניתן קצת ציור איזה גדלות בתורה היה מדובר היינו ניגשים לשאול אותו את יסודות הענינים בעיקרי הסוגיות הקלאריים הבדווקא לדעת זה סברא להגיד זה הסברא כן נכון להגיד זה לא להגיד, ראיתי אצלו שתי דברים שהיום פחות קיימים בדורנו הדבר הראשון היה לו אחריות בלימוד מקען זאגאן אזי אצלו סעיז גערט מיט אחריות, ההרגשה היתה שזה שאלה של חיים ומוות, והדבר השני היה לו דעה אין לערנן, היה לו משנה סדורה דבר שלא רואים היום אצלו זה בלט מאוד היה לו דעה הרגשה בסברא, אולי נגיד משהו על בית מדרשו בית מדרש ללימוד סברא, בכל לימוד תורה מלבד ללמד את הסברא צריך ללמד אמירת סברא, סברא זה לא נמסר מיד ליד סברא איז אחריות ההרגשה צריך לחיות את זה, זה לא ענין של חייב פטור, אם סברא חיים זה הרגשה, והאופן לתת חיות בסברא זה להאיר פנים לייצר חיבור בין התלמיד לרבה וזה הביאור בדברי חז"ל להיות אם מסביר לו פנים מחכים וכו' והבימ"ד של רבינו ר' חיים שלמה איזה הארת פנים היה לו, הרי מטבע הדברים אלו שאחזו איתו באותם הענינים היה נוח אבל אנשים מהצד כמוני אני הייתי בב'ק' והוא ביבמות או להפך, וזה לא קל לדבר על ענינים אחרים, אבל אצל ר' חיים שלמה איזה הארת פנים לא משנה באיזה סוגיא באיזה מסכתא פה בבית מדרש לא הכירה זה דור צעיר, אבל בנו ר' עוזיאל ממשיך דרכו ואני הכרנו את ההגדרה הזו שהיתה לו בהארת פנים הוא היה מוכן ומזומן בלי הפסק שישאלו וישאלו עוד פעם ובאותו ענווה סבלנות והארת פנים הוא היה מסביר שוב פעם ושוב פעם, מה ההבדל בין אשת אח של איילונת לבין אשת אח של בעלת התנאי ראית איך הוא רואה את זה בכזו הארת פנים, וזה התחדש בבית מדרש הזה, רואים איך שתורתו הולכת זה לא יאומן בכל העולם, אפי' אחר פטירתו ואף יותר מתגבר מיום ליום ואף דרך תלמידי תלמידיו משהו שמימי, זה לא יאומן כי יסופר, יש מושג שכל מי שלא שימש תלמידי חכמים הרי"ז עם הארץ, לימוד תורה רק דרך שימוש תלמידי חכמים ובבית מדרש הזה לימדו מה זה סברא מה אומרים ומה לא מה צריך להגיד מה אסור להגיד סברא לומדים מהרבה סברא זה לא הפקר, איפה קרה פתאום שיש יהודי כמו ר' חיים שלמה שבכל מילה שלו אפי' שזה תורן דיליה זה בגדר לשון רבו, חייב אדם ללמד תורה בלשון רבו ומי שלא עומד ע"ז יגיע לסברות עקומות, וזה יש בבית מדרש הזה וזה הנקודה שצריך לקחת מר' חיים שלמה זה הישיבה על קברו שממשיכים כאן את המורשת הזאת וזה המשל למה שכבר היה בחיו עכשיו זה יום ההילולה כשנזכרים יש עוד כמה דברים שחשוב להזכיר יש עוד דבר שראינו אצלו אהבת התורה לווארט אחד, היום הכול הולך בכמויות הענין להחשיב דבר אחד מן התורה להחשיב כל ווארט כל "מרדכי" איך ר' חיים שלמה חיפס כל דבר אחד בתורה הא, פעם היה מעשה אם אבי ר' נחום שר' חיים שלמה לא מצא מרדכי ואבי מורי מצא לו את זה ושנים אח"כ אמר לי אה אביך מצא בשבילי את ה"מרדכי", ווארט אחד מרדכי אחד, מילה אחת, קיינטעש בלימוד, דבר אחד מן התורה, זה ראינו בבית מדרש הזה כזה הארת פנים ומעל הכול ההתבטלות לרבה ההתפרקות לספרי רבותינו וההתבטלות לרבה שזה הבית מדרש הזה, ור' חיים שלמה מייקר התורה מתבטל לרבה זה רבה לקבל ממנו תורה, וב"ה פה יש בית מדרש שיסודו מהררי קודש שהולך בדרכיו ובנו ממשיך כאן את דרך אביו במסירת התורה, וזה בית מדרש שמוקם כמו בתי מדרשות של פעם שמחשיבים כל דבר בתורה, שהקב"ה יעזור שהמקום יפרח ויהיה אור לבית ישראל, להגדיל תורה ולהאדירה ולקדש שם שמים.

כשדיברו על שמחתו הרבה מכל סברא מיוחדת בלא קשר לכמות ומידה, המשיך המנחה לתאר אורחותיו בהרצת התורה, שהתייחד רבי חיים שלמה זצוק"ל בסבלנות מיוחדת שהיתה לו לשמוע את התלמידים מתחילה ועד סוף, וגם כשישבו אצלו שעות ארוכות, מעולם לא הראה להם קוצר רוח.

בשנות הרבצת התורה בישיבת פוניבז', לאחר תפילת שחרית היו בחורים שניגשו אליו לדבר עמו בלימוד, ותמיד בעת דיבורו איתם היה עוצר מהילוכו ומתעכב עד זמן תחילת הסדר, וכשכבר הגיע לביתו, לא נשאר לו זמן לאכול ארוחת בוקר, כי היה עליו להזדרז לחזור לישיבה להגיד את השיעור. פעם שאלו אותו שאלה חזקה במסכת נדרים, ולאחר מכן התבטא - איך יתכן שלא חשב על אותה שאלה בעצמו, שהרי למד את מסכת נדרים כל כך הרבה פעמים בחיו.

תלמידיו העידו, שגם כששאלו אותו שוב ושוב את אותה השאלה, ענה בסבלנות אין קץ ובבהירות עד שהבינו אותו במדויק כל השאלים. וכשתלמידיו דיברו עמו בלימוד, לא הרגישו מעולם כרב ותלמיד, אלא הרגישו שווים עם הרב, שכן מעולם לא היה מתנשא, ונמנע מלתת להם תחושה של 'רב', שיועד מהם ומסביר, שכן הוא עשה עצמו שווה בין שווים. הנאתו לשמוע סברות טובות מהבחורים היה לאין ערוך, במשך שבוע ימים היה מסוגל לדבר על סברא ששמע מבחור מסויים. פעם אחת התבטא כי חייבים למצוא שידוך לבחור מיוחד שאומר לו סברות כל כך טובות, ביררו מיהו הבחור, וגילו שהוא רק בשיעור א'...

בנו הגאון רבי עזריאל ליבוביץ שליט"א-ראש המתיבתא

לאחר מכן הזמין המנחה את ראש הכולל שליט"א לישא את המשא המרכזי לזכרו ולדמותו של אביו זצוק"ל.

ברשות ראשי הישיבות רבני הכולל, אנחנו נמצאים בכינוס הזכרון לזכרו של אדוני מורי ורבי זצוק"ל, שזכינו שלזכרו הוקם בית מדרשו ורציתי לתפוס נקודה אחת בדרכו ובדרך חיו שאם נתבונן בזה התבוננות נכונה יהיה בזה תועלת עצומה, בפרשת השבוע **"וישלך מידי את הלוחות וישבר אתם תחת ההר"**, (פ' ל"ב פסוק י"ט), מעשה זה של השלכת הלוחות מידי מציינת התורה הקדושה בחיתומה בסוף דברים,

"ולכל היד החזקה ולכל המורא הגדול אשר עשה משה לעיני כל ישראל", וברש"י שם, וז"ל, לעיני כל ישראל שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם שנאמר ואשברם לעיניכם, והסכימה דעת הקב"ה לדעתו שנאמר אשר שברת יישר כחך ששברת, עכ"ל.

ויש לתמוה וכי זהו השבח הגדול על משה רבינו ששבר הלוחות שבוזה חותמת התורה לעיני כל ישראל.

וחשבתי לבאר בזה עפ"י מה דאיתא בירושלמי במסכת תענית (ד' כ"ג ע"א) דכיון שעשו ישראל מעשה העגל, ביקש הקב"ה לחטוף הלוחות מידי של משה וגברה ידו של משה וחטפן ממנו, והוא שהכתוב משבחו בסוף ואומר ולכל היד החזקה, עוד מביא הירושלמי שהלוחות היו מבקשין לפרוח והיה משה תופשן דכתיב ואתפוש בשני הלוחות.

הנה מבואר בזה ביותר, דאילו הקב"ה היה חוטפן ואילו הלוחות היו פורחין לא היה התורה יותר לישראל, דהתורה היתה חוזרת לשמים, ורק ע"י שמשה בכוח היד החזקה באתפוש את שני לוחות הברית ושבר אותם על הארץ נשאר התורה לישראל, ואף ששברן ונשאר במצב של שברי לוחות, מ"מ הלוחות נשארו לישראל וכדאיתא שלוחות ושברי לוחות מונחים בארון, וזהו השבח הגדול ביותר שהתורה עצמה יכולה להעיד על משה רבינו שבזכותו נשאר התורה לישראל.

וכן הוא מפורש בחידושי אגדות (בב"ב), וז"ל, לוחות ושברי לוחות מונחים בארון, פ"י כי כמו שלוחות שלמים נקראים לוחות הברית ולכך ראויים שיהיו בארון הברית, כך לוחות ראשונות הם הברית עצמו שבין ישראל לאביהם שבשמים, וזה כי אם לא היה הלוחות הראשונות שכבר נתנו למשה לא נתנו לוחות שניות שלכך כתב (שמות ל"ד) וכתבתי על הלוחות את הדברים אשר היו על הלוחות הראשונים אשר שברת, כלומר מאחר שהיו על הלוחות כבר יש לך לכתוב אותם על השניות ג"כ, ולכך הראשונות ג"כ היו בארון, ועוד כי הלוחות הראשונות שהיו מעשה אלוקים אע"ג שנשתברו ולא היו ראויים לישראל, היינו שלא היו ראויים בפני עצמם שלימים, אבל שבורים ועם לוחות שניות בודאי ראויים, ולפיכך היו לוחות ראשונות ג"כ בארון, והבן הדברים האלו מאוד, עכ"ל.

ולפי"ז הדברים יבואר מה שנשאו לבו לשבור הלוחות לעיניהם, ואמאי לא שבר הלוחות מיד על ההר שהקב"ה אמר לו לך רד כי שחת עמך, והמתין לשבור דוקא לעיניהם, ומלשון הפסוק משמע דהיה ענין לשבור דוקא לעיניהם, וכמו שאמר משה ואשברה לעיניכם, והוא משום דגם בלוחות הראשונות היה מידה של נתינה מסוימת, והנתינה ניתנה בצורה של שברי לוחות, אבל בלא נתינה כלל של לוחות ראשונות לא היה שייך לקבלה של לוחות שניות, והיא היא מה שלוחות ושברי לוחות יחדיו מונחים בארון.

ובגמ' בברכות (ד' ס"ג ע"ב), פתח רבי יהודה ראש המדברים בכל מקום בכבוד תורה ודרש, ומשה יקח את האהל ונטה לו מחוץ למחנה, והלא דברים קל וחומר ומה **ארון ה'** שלא היה מרוחק אלא שנים עשר מיל אמרה תורה והיה כל מבקש ה' יצא אל אהל מועד, תלמידי חכמים שהולכים מעיר לעיר וממדינה למדינה ללמוד תורה על אחת כמה וכמה, וכתב ע"ז מרנא הגר"א זיע"א (בחי' אגדות שם) דהנה פרשה זו דמשה נטה אהלו חוץ למחנה היה לפני יוהכ"פ שבו ניתנו לוחות שניות, וא"כ על איזה ארון ה' איירי, וביאר דהוא על הארון שהשברי לוחות מונחים בתוכה,

מבקש ה' ביקושו הוא גם על שברי לוחות, מבקש ה' לא מסתפק, אלא שואף ושואף ושואף, כך היא דרכו של מבקש ה', ואז מגיעים להשגות של לוחות שלימים,

כך היתה דרכו של אאמו"ר מרן זצוק"ל, אם בכל עניני העולם הזה חיי חיותו במידת ההסתפקות ממש שבממש, אבל כשהגיע לתורה לא היה שום הסתפקות, לא היה זמן של אכילה ולא זמן של שינה, סדר יומו ביום ובלילה הסתובב סביב התורה, תורה ותורה, ותורה, עמילות בתורה, יגיעה בתורה, ושקיעות בתורה, "חיים שכולו תורה" "כולו אומר תורה" "אף פעם לא הסתפק" זה הנקודה שרציתי לקחת הפעם מדמותו, אבא מי שרק נכנס לביתו ראה עדות חיה מה זה הסתפקות מעולם הזה, היה מופקע צורתא דזוזא לא ידע, היום זה בלתי נתפס מושגים כאלו אבל אני והתלמידים זכינו לראות את זה ולמרות שבגשמיות כל כך הסתפק יכול שזה אפי' לא הסתפקות אלא הוא לא הכיר בזה הוא כל היה מופקע שזה אפי' לא הסתפקות, אבא לא היה לו סדר יום סדר לילה סדר אכילה ואפי' לא סדר לימוד זה לא היה אצלו במושג של סדרי לימוד אלא כל היום סביב התורה השעון שלו היה הסוגיה, כשאנחנו מרגישים אחרי הסדר הסתפקות מה זה הסתפקות לא סתם, אצלו זה לא היה היום היה כולו לתורה חי תורה, כשישבנו שבעה הגיעו לנחם אותנו החברותות שלו מימי צעירותו גדולי ומרביצי תורה חלקם בין החיים וחלקם כבר נפטרו, אז ביקשנו מהם שיספרו איזה מעשים מהימים שלמדו יחד, אמרו לנו שיש סיפור אחד שאלנו מהו אז הם אמרו, זה היה סיפור אחד ארוך תורה תורה און תורה נאר תורה כולו תורה, זה היה דמותו ספר התורה החי שהיה לדורנו, תמיד אבא היה מדבר שהיסוד לגדלות בתורה זה שאין הסתפקות, מבקש לא מסתפק ושואף עוד ועוד ואפי' על שברי לוחות, ואם נקח היום ביום ההילולה את המסר הזה שנלמד ממנו ומדמותו לא להיות מסתפק ואף על שברי לוחות, נזכה לגדול ולצמוח וכך נזכה שהמקום תורה שלנו המקום הזה שאנחנו זוכים לצמוח בו בתורה לאורו, ואנו שוחים לצילו יהיה המשך ומסורת למה שהנחיל, ויהיה מיליץ יושר לכולנו אמן ואמן.

פרשת ויקהל תשפ"ב

מישכני התורה

הליכות חיים

בס"ד

מוכר שהטעה את הקונה לגבי הנחה במחיר

שאלה א

אברך נכנס לחנות לקנות מכשיר חשמלי מסוים. והמוכר אמר לו, שלכולם הוא מוכר מכשיר כזה בחמש מאות ₪, אבל בגלל חיבתו ללומדי התורה, הוא מוכן למכור לו אותו בארבע מאות ₪ בלבד. והאברך האמין למוכר וקנה בארבע מאות ₪ את המכשיר.

למחרת כשסיפר זאת לחבריו אמרו לו, שבארבע מאות ₪ הוא יכול לקנות בכל חנות בעיר, וישנם חנויות שיוכל להשיגו גם בשלש מאות ושבועים ₪, וממילא לא נעשתה לו שום הנחה במחיר. האם יכול האברך לבטל את המקח בגלל שהמוכר הטעה אותו?

תשובה

המקח קיים, מכיון שהקונה לא התנה בשעת המקח שעל דעת כן הוא קונה ממנו את המכשיר. אמנם המוכר עבר על איסור תורה של גניבת דעת.

שאלה ב

לפני פורים פנה אדם לסוחר של תחפושות לפורים וביקש ממנו, שימכור לו כמות מסוימת של תחפושות בחמש עשרה אחוז פחות ממה שמוכר לאחרים, כדי שישאר ברשותו רווח נאה כשימכרם בעיר אחרת בה הוא גר, והסוחר הסכים לכך. אמנם לאחר שקנה את התחפושות והחל למוכרן בעירו, התברר לו מהקונים, שבמחיר שמוכרן - ניתן להשיגן גם בשאר החנויות בעיר, ומאחר ושם יש מבחר גדול יותר של תחפושות, לכן רובם יעדיפו לקנות בחנויות שבעיר ולא אצלו.

ואכן בבירור שעשה, התברר לו שהסוחר הטעה אותו ומכר לו את התחפושות במחיר שמוכרן לאחרים או קרוב לכך. האם רשאי הקונה לבטל את המקח שנעשה ביניהם?

תשובה

המקח בטל, מכיון שהקונה אמר מראש למוכר מהי הסיבה שמחמתה קונה אצלו, והתנה עמו שקונה אצלו כמות בתנאי שיוזיל את המחיר בחמש עשרה אחוז - ודבר זה לא נעשה.

מקורות

המקור לנידון של השאלות הוא בגמ' בב"מ (ע"ב), ובש"ע, וברמ"א בחו"מ (ס' שלב"ד) ובמפרשי השו"ע שם. ונבאר בס"ד בקצרה את גדרי ההלכות, כפי שהבינו שם הט"ז (ס"ק ד), והנתיבות (ס"ק ד), ויתכן שגם הקצות שם (בס"ק א) לומד כמותם בנידון שלנו וע"ש.

דרכם של רוב המוכרים בכל הדורות, לשבח את מקחם ולנסות לשכנע את הקונים בכל מיני דיבורים, כשלא תמיד האמת נר לרגלם. לפיכך אם המוכר שיקר לקונה ואמר לו שהחפץ הינו באיכות מעולה בזמן שהחפץ היה סוג ב. או שאמר שהוא מיוצר במקום פלוני שידוע

שמייצרים שם מוצרי איכות, בו בשעה שבפועל המכשיר יוצר במקום גרוע ממנו, שהרבה אנשים נמנעים לקנות מתוצרת זו וכדומה - במקרים אלו המקח בטל. כי המוכר מכר חפץ אחר ממה שאמר לקונה שמוכר לו. ויכול הקונה לטעון לו - בקשתי סוג טוב. או שאתה אמרת בפירוש שהחפץ הינו סוג טוב ואיכותי - וקבלתי סוג גרוע ממנו, ועל דעת כן לא עשיתי את המקח. ורק אם אין הבדל גדול בין שני המוצרים, אז תלוי הדבר בכל מקרה לגופו.

אמנם כאשר המוכר לא מטעה את הקונה בהקשר לחפץ שמוכר, אלא שמספר לקונה סיפורים צדדיים שאינם נכונים, ושמחמתם הצליח לשכנע את הקונה לקנות אצלו כגון: אם אמר לקונה שבמחיר שאתה רוצה לקנות - הרבה אנשים רצו לקנות וסירבתי להם, והעובדות אינן נכונות. ואפילו אם ציין בשקר שמות של אנשים שמעולם לא באו לקנות אצלו, שהפעם באו לקנות - והוא סירב להוזיל להם במחיר, ומחמת הסיפור הזה הצליח לשכנע את הקונה לקנות את חפץ, בכל המקרים הללו, למרות שהמוכר בשקרו עובר על איסור תורה של גניבת דעתו של הקונה, אולם מכיון שהקונה לא התנה שהמקח תלוי אם העובדות נכונות, אלא קנה באופן סתמי, במקרים אלו והדומים לכך - המקח קיים.

אולם במקרים שהקונה אמר בפירוש שקונה בגלל סיבה מסוימת, כגון שרוצה שהמוכר ימכור לו במחיר מוזל כמו שמכר לאדם פלוני, או כמו בנידון של השאלה השניה לגבי קניית תחפושות, שהקונה אמר בפירוש למוכר שקונה ממנו את כמות התחפושות רק אם מוריד לו חמש עשרה אחוז מהמחיר שמוכר לאחרים מהסיבות שכתובות בשאלה, או בגלל סיבות אחרות כע"ז, במקרים אלו מכיון שהקונה התנה את המכר בדבר מסוים, אפילו שלא נעשה תנאי כפול, וכתנאי בני גד ובני ראובן, בכל זאת נחשב הדבר כמקח שמונתה בפירוש ע"י הקונה שרק בגלל סיבות אלו הוא מעוניין לקנות, ולכן כשהתברר אח"כ שהקונה הוטעה - המקח בטל.

ונוסיף עוד, שמבואר שם ברמ"א, שאפילו אם את העובדות אמר המוכר מעצמו, אבל הקונה חזר על כך אח"כ לפני המקח, ואמר למוכר שהוא מסכים לקנות בגלל עובדות אלו, ולבסוף נמצא שהמוכר הטעה אותו - המקח בטל.

ועיין גם בספר יהושע שהיה פוסק חשוב לפני מאות שנים (פסקים וכתבים סי' רכ) שהכריע הלכה למעשה כעין מה שנכתב בתשובה עם המקורות.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

שבת - מקור הברכה

"ששת ימים תעשה מלאכה, וביום השביעי יהיה לכם קדש" וכו' (לה"ב) למרות שעיקר הפרשה מתייחסת לבניית המשכן, אולם התורה הקדימה תחילה את חשיבות השבת כדי ללמדנו, שבניית המשכן למרות כל חשיבותה - אינה דוחה את השבת כמבואר שם ברש"י, וברמב"ן. לאור האמור ראוי לנו להתבונן מעט בחשיבותה של השבת, וכיצד עלינו להתנהג בה.

כתב הרמב"ן בספר שמות (כ, ח) על הפסוק בעשרת הדברות "זכור את יום השבת לקדשו", שאחרי שבדברות הראשונות ציווה אותנו הקב"ה שנאמין בשמו המיוחד שבו הוא ברא את העולם וממשיך להנהיגו ולקיימו מאז בריאתו, ואין כח אחר בבריאה מלבדו. הנה למרות שהאדם מאמין בכך, אולם מאחר והוא שקוע כל השבוע במלאכתו, ובפרנסתו, לכן יסיח דעתו מאמונה זו, ובמשך הזמן יסודות האמונה בבורא ית"ש יתרופפו אצלו. לפיכך ציווה אותנו הקב"ה במצוות עשה "זכור את יום השבת לקדשו" כלומר, התחייבנו בכל יום מהשבוע ולא רק בשבת לזכור את יום השבת, כי זכירת השבת הינה - יסוד האמונה בקב"ה שהוא זה שברא את העולם ומנהיגו. ולכן נצטוונו בשבת על מניעת המלאכה אפילו מהבהמות שלנו, כדי ששום דבר לא יגרום לנו בשבת להסיח דעתנו מהקב"ה, ומלימוד התורה שעלינו להרבות ביום זה, ונרגיש כאילו כל מלאכתנו עשויה.

להרבות שיעורי תורה בשבת אפילו לנשים

ולכן כתוב במלכים ב (ד, כג) שבעלה של השונמית אמר לה "מדוע את הולכת היום [כלומר - לנביא אלישע באחד מימי השבוע] הרי - לא חודש, ולא שבת". ומדייקת מכאן הגמ' בראש השנה (יט) שבשבת היו רגילים הגברים, והנשים ללכת לנביא או לכל תלמיד חכם אחר שהיה דורש לציבור בדברי תורה, ומלמדם את ההלכות הנצרכות, וכן מלמדם מוסר, ויראת שמים - כי לצורך כך נבראה השבת, כדי לתת עוגן לנפשנו ולנשמותינו להיות דבוקים באמונה בקב"ה שברא את העולם יש מאין ומקיימו בכל העת. ונתן לנו אותו, כדי לחזק את אמונתנו בו ע"י לימוד התורה והלכותיה, ובפרט לימוד הלכות שבת המרובים.

החיוב לזכור בכל יום את השבת

לפיכך מוסיף שם הרמב"ן, מאחר ושמירת השבת וזכירתה הינו יסוד האמונה, לכן נצטוונו לזכור זאת בכל יום מהשבוע. ולכן אומרים בתפילת שחרית לפני שיר של יום: היום יום ראשון בשבת, או יום שני בשבת, כי אין ביהדות שמות נפרדים לימי השבוע כמו שקיים אצל שאר האומות או בשאר בשפות, מאחר והשבת היא תכלית ומרכז חייו של היהודי, כי ביום זה הוא נמצא עם הקב"ה ומתעלם מכל עסקי החולין והטרדות של ימות השבוע, ולכן חשיבותו של כל יום מהשבוע הינו - בכך שהוא מקרב את האדם אל השבת הנכספת.

לכן מבואר במכילתא בפ' יתרו, ובמסכת ביצה (יט) ששמאי הזקן היה אוכל כל ימיו לכבוד השבת. כלומר, אם מצא מאכל נאה בכל יום מימות השבוע - היה שומרו לשבת, ואם ראה אח"כ מאכל נאה מהראשון - היה שומר את המאכל השני לשבת, ואוכל את הראשון בימות השבוע. נמצא שלא הסיח דעתו בכל יום מחייו מהשבת, ותמיד שאף לכבדה כראוי. נמצא שבזה שאנו זוכרים את מיוחדותה של השבת שהיא לא עוד יום מימי השבוע, אלא יום זה הינו העיקר והתכלית של הבריאה, בכך אנו מחזקים את אמונתנו בקב"ה, וחיים את המציאות, שבשבת - אנו נמצאים ביחד עם הקב"ה ותורתו. ולכן אנו טורחים לענגו ולכבדו הן בביגוד מיוחד לשבת, והן בנקיון הבית ובמראהו הנאה, והן במאכליו. ובכל מה שהיה אדם עושה אם היה בא לבקר ולסעוד עמו אדם נכבד במיוחד. ואכן כך כותב האר"י ז"ל בפיוט "אתקינו סעודתא" שחיבר לפני כל אחת מסעודות השבת. שבכל שלושת הסעודות הקב"ה בא כביכול לסעוד עם כל אחד שסועד לכבוד השבת, אלא שבכל סעודה השכינה הקדושה באה בגילוי שונה, כשהגדול שבכולם זה בסעודה השלישית וע"ש. ולכן קרא הזהר הקדוש בפ' יתרו [דף פח.] לסעודות אלו - סעודות האמונה בה'.

כיצד מעיד האדם ע"י שמירת השבת שהקב"ה ברא את העולם?
והנה לכאורה קשה, כיצד אנו מעידים ע"י שמירת השבת על האמונה שהקב"ה ברא את העולם, הרי אדם הראשון נולד ביום השישי של הבריאה, והגיע לעולם לאחר שהוא היה קיים ומושלם על כל מרכיביו, וא"כ כיצד הוא יכול להעיד על דברים שנעשו לפני שנולד? כמו כן קשה, אם אנו שובתים מעשיית מלאכה בשבת, ונחים בבתנו ולא עובדים, ממה נתפרנס לצורך מחייתנו בשבת?

התשובה לשאלות אלו הינה - כי בעצם המנוחה שלנו בשבת אנו מעידים על אמונתנו בקב"ה שברא את העולם יש מאין, וגם עתה הוא מקיימו ויכול לתת לכל אחד את פרנסתו. דהיינו אע"פ שההיגיון והשכל האנושי אומר, שאם עובדים ומרוויחים כסף - יש ממה להתקיים, ומרוויחים את הכסף רק כאשר אדם עובד, ולא כשהוא בטל ממלאכתו. לעומת זאת הקב"ה אומר לנו הפוך בדיוק, היות ואני בראתי את העולם בששה ימים, וביום השביעי נחתי מעשיית מלאכה, לכן אני אומר לכם, שאם תעשו כמו שאני עשיתי בבריאת העולם - רק באופן הזה המנוחה בשבת היא זאת שתביא לכם את הפרנסה בששה ימים שבהם אתם תעבדו. וכלשון הפיוט "בלכה דודי" - "כי היא מקור הברכה" וממנה מתברכים כל ששת ימי החולין. והנה הבטחה זו יכול לתת רק מי שברא את העולם יש מאין, ושמאז ולתמיד הוא נשאר הבעלים עליו ויודע מה גורם לפרנסת האדם, ורק הוא יכול להבטיח לאדם דבר, למרות שהוא מנוגד לטבע שנראה בעיני בני האדם.

לפיכך מי ששומר שבת, כלומר, שעושה מעשה בניגוד לטבע ולהיגיון האנושי - בכך הוא מראה שמאמין בקב"ה שברא את העולם יש מאין, וממשיך להנהיגו ולקיימו, ולכן מאמין שהקב"ה יכול גם כעת לתת רווח ופרנסה לכל מי ששומע לו, ואפילו שזה בניגוד לטבעו של העולם. כלומר - שדווקא אי העבודה בשבת - היא זאת שתגרום לאדם שלא רק שלא יחסר לו מאומה לפרנסתו בגלל שלא עבד בשבת, אלא אדרבה בזכות זה יהיה לו פרנסה למחיתו מעבודתו שיעבוד בששת ימי החולין. ולכן נאמר בפסוק "ששת ימים תעשה מלאכה - וביום השביעי יהיה לכם קודש" כלומר - עבודת ששת הימים תביא לאדם פרנסה - רק אם היום השביעי יהיה לכם קודש, ולא הפוך.

ולכן כתוב בגמ' בשבת (ק"ח:) אמר רב חייא בר אבא בשם רבי יוחנן: כל השומר שבת - כהלכתו, אפילו אם עובד עבודה זרה - מוחלים לו וכו'. כי בשמירת השבת כהלכתה, דהיינו עם כל פרטי הלכותיה - הוא מראה שהוא מאמין בקב"ה באמונה שלמה, למרות שהטבע והשכל האנושי אומר שרק אם עובדים בשבת יש פרנסה. לפיכך ברור לנו, שמה שאותו אדם גם עבד עבודה זרה - זה רק מחמת תאוה מסוימת, ולא חלילה שכפר בקב"ה.

והנה בזמן הזה ברוב מדינות העולם לא עובדים בשבת, ועובדים רק חמישה או ששה ימים בשבוע, וא"כ לכאורה יל"ד מהי ההוכחה שיש לאדם אמונה בקב"ה בכך שלא עובד בשבת?

אמנם חז"ל דייקו בלשונם ואמרו "כל השומר שבת - כהלכתו" כלומר, הגויים או כל יהודי שאינו שומר תו"מ ר"ל שאינו עובד בשבת כוונתו היא - שעשה לעצמו יום חופשי מעבודתו, אבל הוא נשאר מחלל שבת בכל ה-ל"ט מלאכות שנאסרו לעשותו, ולכן שביתתו מעבודה אינה אומרת כלום. משא"כ יהודי ששומר שבת כהלכתו עם כל פרטי הלכותיה מהתורה ומדרבנן בגלל ציווי הקב"ה, בכך הוא מראה שגם אי עבודתו בשבת הינה בגלל ציווי הקב"ה ולא בגלל שלקח לעצמו יום חופשי. וזה מתבטא בזה שגם אם לפתע בשבת ייזכר בדברים נוספים הנצרכים לעבודתו - לא יעשה שום

פעולה לצורך כך, שאפילו הדיבור על העבודה נאסר עלינו מדרבנן. ולפיכך אדם זה מעיד במעשיו ששמירת השבת היא רק מחמת אמונתו בקב"ה ללא סייג, ולא נובעת משיקולים אחרים.

מטרת הנשמה היתירה בשבת

והנה מאחר והקב"ה ברא את האדם עם גוף, והגוף דורש מאכלים גשמיים כדי לחיות, לכן ציווה עלינו הקב"ה לענג גם את גופינו כשאנו סועדים עמו בשלושת סעודות השבת ברווח ובשפע, עם בשר ודגים וכל מיני מטעמים, וכפי שמוזכר בגמ', ובפיוטים של זמירות השבת. וגם למי שאין לו כסף לרכוש זאת אומר לו הקב"ה: לוו עלי - ואני פורע. כלומר, ישנה הבטחה מפורשת מהקב"ה שידאג לממן לו את הלוואתו ממקור שאינו קשור למה שנגזר על האדם בראש השנה. וכדברי רב תחליפא בגמ' בביצה (יט), שכל מזונותיו של אדם קצובים לו מראש השנה, חוץ מהוצאות שבת ויו"ט, ות"ת לילדיו וע"ש.

וכדי שגופינו יוכל לעכל את מאכלי השבת, כתב רש"י שם בביצה (טז. ד"ה נשמה יתרה): שהנשמה היתרה שבאה לכל יהודי שומר שבת עם כניסת השבת, ניתנת לו גם כדי שגופינו יאכל מטעמים אלו, ונפשינו לא תהיה קצה מחמת זה, ע"כ. ואע"פ שעיקר מטרת הנשמה היתרה הינה לצרכים רוחניים, וללמוד תורה בהבנה עמוקה ונשגבה יותר מאשר בשאר ימות השבוע, וכלשון רש"י שם - לרוחב לב למנוחה ושמחה, ולהיות פתוח לרווחה וכו', אולם תפקידה של הנשמה היתרה היא גם לסייע עבור מאכלי סעודות השבת, כי זהו רצון הקב"ה שנסעד עמו את סעודות האמונה, כלשון הוזהר בפ' ויחי [דף פח.], ביחד מתוך רווחה, ומעדנים לגופינו. ולכן גם מצינו אנו צריכים לקדש את סעודות השבת בדברי תורה וזמירות שבת, ולא חלילה עם דברים בטלים, וכ"ש עם דברים שיש בהם לשון הרע, ורכילות ר"ל.

בריאת נפש מיוחדת בשבת, לצורך קיום העולם

והנה עד כה התבאר לנו בס"ד ע"פ הרמב"ן ועוד, כיצד שמירת שבת ע"י כל יהודי נחשבת לאמונתו בקב"ה. אולם עדיין לא הגדרנו האם היום שנקרא "שבת" מהותו - רק לחדול מעשיית מלאכה, כולל כל ה-ל"ט מלאכות שנאסרו עם תולדותיהם, והאיסורים מדרבנן. או שהקב"ה ברא בריאה חיובית שנקראת "שבת" שמהותה - הכח הרוחני שמקיים את העולם ושבבלעדיו - העולם עם כל מה שבו יחרב כפשוטו. ולצורך ביאור הדברים, אנו זקוקים לדבריו המאירים של האור החיים הקדוש בספר בראשית (ב, ב) שביאר באריכות את הנושא ע"פ דברי חז"ל, והוזהר הקדוש כדלהלן:

כתוב במסכת שבת (קט:): אמר רב המנונא: כל המתפלל ואומר ויכולו השמים... כאילו שותף במעשה בראשית". והקשה האורה"ח, הרי מעשה בראשית הינו דבר שכבר נעשה בבריאת העולם, וכיצד אדם שמתפלל היום נעשה שותף בדבר שקיים כבר אלפי שנים?

ותירץ שהביאור הוא, שהדבר שמקיים גם כעת את העולם שלא יחרב הינו - שמירת השבת. ולולא זאת, לאחר ששה ימים - העולם היה נחרב. לפיכך ברא הקב"ה נפש מיוחדת ליום השבת שבאמצעותה העולם מתקיים. ולכן כתוב בבראשית בבריאת העולם (ב, ג) "כי בו שבת מכל מלאכתו אשר ברא אלוקים - לעשות". כלומר, המילים - "כי בו" מלמדים אותנו, שביום השבת באמצעות נפש מיוחדת שנבראה בו - מתקיים העולם. והנה המילה "לעשות" הינה לשון עתיד, כמו שכתב שם בשפתי חכמים (באות ש) שאם הפסוק היה מתייחס למה שכבר נעשה, היה צריך להיות כתוב: אשר ברא אלוקים - ועשה. ועל כורחנו שהתורה אומרת לנו, שבשבת נברא בעולם כח רוחני שנקרא "נפש" שהוא המקיים את ששת ימי המעשה שבאים

לאחר השבת. נמצא שהשבת הינה גם בריאה חיובית, שנותנת עם הנפש המיוחדת שיש בה, את קיום העולם לששת ימי המעשה שבאים לאחר השבת. ויסודו של האורה"ח גם מרומז בפיוט לכה דודי "כי היא - מקור הברכה" כלומר, היא הכח המקיים את ששת ימי המעשה שבאים אחריה.

ומוסיף האורה"ח, שלכן מיום בריאת העולם, לא היתה שבת אחת שלא נשמרה ולפחות אדם אחד בעולם שמר אותה. דהיינו, אדם הראשון שמרה, ואח"כ שת בנו, מתושלח, נח, שלושת האבות, השבטים, וגם במצרים מלבד שבט לוי שלא השתעבדו, גם שאר ישראל שמרו שבת בזכות בקשת משה מפרעה שיתן להם חופש בשבת, ולכן אומרים בתפילת שבת בשחרית "ישמח משה במתנת חלקו".

כמו כן בס"ד מצאתי כתוב בספרים הקדושים, שמבריאת העולם עד מתן התורה לבני ישראל בהר סיני - היו עשרים וששה דורות. לפיכך עד יום מתן תורה - החזיקו הקב"ה ע"י שם הוי"ה הקדוש י-ה-ו-ה שבו ברא את העולם, שהגימטריא שלו הינה - עשרים ושש. אולם ממתן תורה חויב עם ישראל לשמור את השבת - כעם ולא רק ע"י יחידים. ומבואר במסכת שבת (פח.) שכפה עליהם הקב"ה במתן תורה את הר סיני, שאם לא ישמרו את השבת [וכן את שאר מצוות התורה] העולם יחרב יחד עמם, כי אין כח אחר בלעדיהם שיכול להחזיק ולקיים את העולם.

באמירת "ויכולו" נעשה שותף במעשה בראשית

לפיכך אמר רב המנונא, שכל האומר בתפילת ליל שבת "ויכולו השמים והארץ", וזה כמובן בנוסף לשמירתו את השבת כהלכתה, נעשה שותף במעשה בראשית. כלומר, אינו שותף במעשה בריאת העולם שנוצר לפני אלפי שנים, אלא הוא שותף בקיום העולם הנוכחי דהיינו - באותם ששת ימי השבוע שבאים לאחר כל שבת. כי קיומם של ימים אלו - תלויים ועומדים אך ורק ע"י שמירת השבת שלפניהם ע"י כל יהודי מעם ישראל.

לכן כתוב בספר שמות (לא, י) "וביום השביעי שבת - וינפש" וביאור המילה "וינפש" הינו שנברא ע"י הנפש המיוחדת של השבת - שפע חיוני בכל הנבראים כדי שיוכלו להתקיים בששת הימים הבאים לאחר השבת. לכן במוצאי שבת כשנפש זאת מסתלקת מהעולם, מברכים על הבשמים כנחמה על סילוק הנפש, וכאילו אומר: וי-נפש שהלכה לה.

ונדגיש, שלפי האורה"ח יוצא - שישנם שני דברים שבאים בשבת, א - נפש מיוחדת, ב - נשמה יתירה. וההבדל ביניהם הוא, שהנשמה היתרה באה לכל אדם באופן פרטי עבור צרכיו הרוחניים, והגשמיים המיוחדים שנצרך להם בשבת. ואילו הנפש המיוחדת הינה דבר שבא לעולם בכללותו, לצורך קיומם וחיוקם של ששת ימי החולין שיבואו אחריו.

ולכן אמרו חז"ל במדרשים, ובוזהר הקדוש פ' תזריע (דף מד.) שהטעם שמחמתו אין עושים ברית מילה לפני שהתינוק נהיה בן שמונה ימים. וכמו כן אין מביאים קורבן לה' מבהמה לפני שתהיה שמונה ימים בעולם, כיון שכל בריאה בעולם כדי שתתקיים צריך שיהיה לה נפש שתחזיק אותה, והנפש שמקיימת כל דבר שנברא - באה לעולם בשבת בלבד. ולכן צריך התינוק או הבהמה לפני שיהיו ראויים לקיים עמם את המצוה שיחיו גם בשבת [והרי בכל שמונה ימים, יש גם את השבת] ובעזרת הנפש שבאה לעולם בשבת כדי לקיימו לימים הבאים - יתחזק גופם כראוי, ואז יוכלו לעשות עמם את המצוות הראויות.

ואגב ממדרש חז"ל זה מוכח ג"כ כדברי האורה"ח, שהנפש המיוחדת שבאה בשבת אינה הנשמה היתרה, שהרי לבהמות אין נשמות, וכ"ש שלא מקבלים נשמות יתרות. משא"כ הנפש השבתית המיוחדת שנועדה לקיום העולם ושבאה בשבת - נצרכת גם לחיזוק גופם, כמו שהיא מועילה ומחזקת את כל בריות העולם כולל כל הבהמות, חיות ועופות וכו' שנמצאים כבר בעולם.

המסקנה המתבקשת מאיתנו לנצל את השבת כראוי

לאור כל האמור בחשיבותה של השבת הקדושה, ובחשיבות המיוחדת שיש לכל יהודי בשמירתה ובקיום מצוותיה. וכן בחשיבות ריבוי לימוד התורה ביום קדוש זה, שעוד מימי הנביאים [וכמובא לעיל מתקופת אלישע הנביא] התייחד יום זה בהפצת התורה ברבים לאנשים, נשים וטף, וכמו שנהג למעשה הבן איש חי בכל שבת בבוקר לדרוש בבית הכנסת הגדול של בגדד בעיראק כ-שש שעות לכל אנשי קהילתו, יכן נהגו גדולי ישראל לדורותיהם. לפיכך ודאי שחובה על כל אחד באופן אישי לנצל את היום הקדוש הזה בריבוי לימוד התורה ובספרי המוסר והיראה. וכבר התבאר לעיל, שעיקר מטרת הנשמה היתירה שבאה לכל יהודי שומר שבת הינה - לצורך העונג בלימוד התורה והבנתה. ואין בכך כל סתירה גם בצורך לענג את השבת במאכלים ערבים, בשירים ותשבחות לבורא ית"ש בשלושת סעודות השבת, שהרי השכינה הקדושה באה במיוחד להשתתף בסעודתו של כל אחד ואחד מישראל, וניתן לקיים את שני הדברים האלו כראוי.

הליכות והלכות בדף היומי

חגיגה יח:

דין נטילת ידיים למטביל מאכל במשקה

במסכת חגיגה (יח:) דנה המשנה והגמ', באיזה מקרה ישנו חיוב ליטול ידיים לפני האכילה. ונביא בס"ד להלן בקצרה מה הדין בזמן הזה למי שאוכל מאכל רטוב, האם חייב ליטול ידיים לפני אכילתו, כמבואר בשו"ע (או"ח סי' קנח סעיפים ד-ה) עם פסקי המשנ"ב שם ושיטות נוספות.

א. כתב השו"ע או"ח (סי' קנח, ד) וז"ל: אם אוכל דבר שטבולו באחד משבעת המשקים שהם: יין [כולל מיץ ענבים], דבש דבורים, שמן זית - ולא שאר השמנים, חלב, טל, דם, מים, ולא נגבו, אפילו אם אין ידיו נוגעות במקום המשקה - צריך נטילת ידיים בלא ברכה. והוסיף שם הרמ"א: שאפילו אם טבל את ראש הפרי או הירק במשקה - צריך ליטול ידיו ללא ברכת על נטילת ידיים, משום שחוששים שמא יטביל במשך הזמן את כל הפרי או שחוששים שמא ידיו יגעו במשקה שעל הפרי.

ב. הסכמת רוב הפוסקים שצריכים לנהוג כהכרעת השו"ע והרמ"א. ולכן גם בזמן הזה שלא אוכלים מאכלים בטהרה כמו בזמן ביהמ"ק, בכל זאת צריכים ליטול ידיים לפני אכילת מאכל רטוב, אולם לא מברכים על נטילה זו. ולשיטת הגר"א מברכים גם על נטילה זו, - אולם לא נהגו בזה כמותו. ולכן גם נוהגים עם ישראל כליל הסדר ליטול ידיים לפני שאוכלים את הכרפס שמטבילים אותו במי המלח, ולא מברכים על נטילה זו.

ג. נטילת הידיים לדבר שטיבולו במשקה צריכה להיעשות בכלי ובכל הלכות נטילת ידיים שנוטלים לפני אכילת לחם, ולא מועילה רחיצת ידיים במי הברז. כמו כן, אין לדבר בין ניגוב הידיים לאכילת המאכל, כדי שלא יסיח דעתו מהנטילה, למרות שאינו מברך עליה.

ד. הסיבה שתקנו ליטול ידיים הינה, כדי שלא ייטמאו המשקים בנגיעתו, ויפסל האוכל לאכילה.

ה. משקה נחשב רק אם יש בו טופח על מנת להטפוח כלומר, שאם יגע במים שעל הפרי - היד תירטב. אולם אם יש על הפרי לחות בלבד, שהנוגע בזה אין ידיו נרטבות מכך - לא צריך ליטול ידיים לפני אכילת הפרי, כי נחשב שהפרי יבש.

ו. פרי או ירק או כל מאכל אחר שהיה רטוב ונגבו אותו, וכעת הוא יבש - לא צריך ליטול ידיים לפני אכילתו.

ז. משקה שכולו נסחט ממי פירות ללא כל תוספת מים - לא נחשב משקה לנידון דנן. לפיכך פרי שנטבל למשל במיץ תפוזים שכולו נסחט מהפרי - פטור מנטילה. אולם אם מעורב שם מים, צריך ליטול ידיו לפני אכילת הפרי. וכל שכן אם נטבל במיצי הפירות שנמכרים בבקבוקים כמשקה קל, שהמים הינו מרכיב עיקרי מתכולתם - צריך ליטול ידיים אם הפרי נרטב מחמתם.

ח. החיוב ליטול ידיים קיים, גם אם הסיבה שהפרי נרטב הינה - בגלל רצונו לרוחצו ולנקותו מהלכלוך שעליו.

ט. החיוב ליטול ידיים קיים, גם אם טובל מאכל במשקה - ואפילו רק חלק ממנו. לפיכך אם טובל עוגה, ביסקוויט או שאר סוגי מאכל בקפה או בתה וכדומה - חייב ליטול ידיו לפני אכילתו אותם. מהסיבות שהובאו לעיל בשם הרמ"א, כי חוששים שמא יטביל לבסוף את כולו או שמא יגע בידיו במקום הרטוב.

י. אם טבל את העוגה או הביסקוויט בין שרף [י"ש] סובר החזו"א שלשיטת הגר"א - צריך ליטול ידיו, אולם לדעת הדרך חיים שהסכים עמו המשנ"ב, אם לא היה מעורב שם מים או שהמים היו בכמות מועטה - אינו נחשב משקה, ולכן אינו נוטל ידיו. אלא שיש לבדוק בכל בקבוק של יי"ש או ליקר כמה מים הוא מכיל.

יא. מאכל שהדרך לאוכלו בכלי כמו: עם כפית או מזלג מבלי לגעת בו בידיו - אין צריך ליטול ידיים לפני אכילתו. ולכן האוכל אטריות או שקדי מרק, למרות שהינם רטובים - לא צריך ליטול ידיו. אולם האוכל עגבניה שלמה או מלפפון שלם רטובים - צריך ליטול ידיו לפני אכילתם, למרות שהחליט לאוכלם הפעם עם מזלג. ורק אם ינגבם לפני האכילה מהמים שעליהם, יהיה פטור מליטול ידיו.

יב. אכל ירק יבש ובו זמנית שתה מים או משקה אחר - פטור מנטילת ידיים.

יג. רטב שנוצר מהפרשות הבשר - אינו נחשב משקה, ולכן לא צריך ליטול ידיים לפני אכילת הבשר.

יד. האוכל פרי או ירק יבש - אין לו ליטול ידיים. ואדרבה מי שנוטל ידיו לפני אכילתו בגלל שחושב שראוי להחמיר - נחשב כאדם גס. ורק אם רוצה ליטול את ידיו בגלל שאינן נקיות או משום כבוד הברכה - רשאי ליטול ידיו לפני אכילת פרי יבש.

טו. מים קפואים שהופשרו - נחשבים משקה.

טז. הטובל מאכלו בגבינה או בחמאה - לא נחשב שטבל במשקה. אולם אם הטבילו בלבן או ביוגרט שניער אותם לפני כן - נחשב שהטביל את המאכל במשקה.

העלון יוצא לע"נ הר"ר חיים יצחק ז"ל בהר"ר צבי הי"ד, ומרת נחמה בת הר"ר יחיאל הלוי ע"ה

מענייני החידוק

גליון 47 | שנה ב'

לעילוי נשמת מו"ח הגאון הגדול רבי אברהם ב"ר שמשון רפאל ארלנגר זצוק"ל

חכמים מרבים שלום בעולם שנאמר וכל בניך למודי ה' אל תקרי בניך אלא בוניך ומזה דעיקר בנין העולם זה ע"י הת"ח עיקר הבנין של העולם זה התעסקות בתורה, ומבואר היטב מ"ט כתיב אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם דמרומו בזה ל"ט מלאכות דע"י שלומדים הל' שבת דהוא ל"ט מלאכות עי"ז זה עשיה הכי גדולה. וראיתי בספר יחי ראובן שהביא מעשה ממרן הח"ח שהיה מחזר בעיירות למכור את ספריו ונכנס מרן הח"ח למפעל של יהודי שעובד בשבת רח"ל והח"ח שידל אותו שיסגור בשבת את המפעל והוא היה עקשן שהוא מפסיד הרבה כסף והח"ח אמר לו שכל ההצלחה בששת ימי המעשה זה רק אם שומרים שבת והוא העיז פניו ודבר בעזות ואמר לח"ח איך יכול להיות שהמפעלים הגדולים שלי יקרו ואלא עבר תקופה ופגש את הח"ח ואמר לו שכל הפעלים שלו קרסו, ומזה רואים את גודל הס"ד שיש בשמירת השבת שהוא מקור הברכה לכל ששת ימי המעשה כמו שאומרים שהתורה בלשון ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי שבת לה' אלוקיך דע"י ששומרים אז מתקיים ששת ימים תעשה מלאכה ממילא כנ"ל.

יבואר עוד מ"ט התורה מייחדת את פרשת לא תבערו אש בכל מושבותיכם במלאכה נפרדת

בפרשת ויקהל מבואר מלאכת לא תבערו אש בכל מושבותיכם והקשו המפרשים מדוע דווקא לא תבערו אש נבחרה למלאכה מיוחדת בשבת שהתורה הזכירה אותה, וחשבתי לומר דידוע דבכל הפרשיות האחרונות מוזכר ענין הדלקת האש דהיינו ואתה תצוה על המנורה שהוא שייך לאש וכן במחצית השקל שמשה נתקשה בו והראה לו הקב"ה מטבע של אש מן השמים וכן בהפטרה של פרשת כי תשא שאליו הנביא מוכיח את נביאי הבעל ואמר להם שיבחרו להם הפר האחד וישימו על העצים ואש לא ישימו ואני אעשה את הפר האחד ונתתי על העצים ואש לא אשים ובהמשך הפסוקים כתוב דנביאי הבעל קראו לע"ז שלהם ולא ענו ואליו הנביא קרא להקב"ה וכתוב ותפול אש ה' מן השמים ותאכל את העולות ואת השלמים ועי"ז כולם צעקו ה' הוא האלוקים ה' הוא האלוקים ומזה רואים את גודל המיוחדות של קבלת עול מלכות שמים ע"י שיוודת אש מן השמים. וזה רואים ג"כ שמשה נתקשה במטבע של מחצית השקל והראה לו הקב"ה מטבע של אש מן השמים, וידוע שגם ביהמ"ק השלישי יבנה ע"י אש מן השמים ובזה מבואר היטב מ"ט בשבת אומר הקב"ה לא תבערו אש בכל מושבותיכם דבשבת עיקר יסודו הוא מעין העוה"ב והקב"ה מיחד את ענין הבערה שע"י שאין אש למטה יהיה אש למעלה כמו שאומרים אתה ה' באש הצתה ובאש אתה עתיד לבנותה וכן ידוע שבית שאין לומדים בו תורה בלילה אש אוכלתו וכן איש ואשה זכו שכניה שרויה

יבואר דברי המדרש בגודל החיוב ללמוד הלכות שבת יעוין בדברי המדרש (פרשת ויקהל רמז תר"ח) על הפסוק ויקהל משה הובא בספר זרע שמשון על הפסוק ויקהל משה מתחילת התורה ועד סופה אין בה פרשה שנאמר בראשה ויקהל אלא זו בלבד אמר הקב"ה עשה לך קהילות גדולות ודרוש לפנייהם ברבים הל' שבת כדי שילמדו דורות הבאים להקהיל קהילות בכל שבת ושבת וליכנס בבתי מדרשות ללמד ולהורות לישראל דבר תורה איסור והיתר כדי שיהיה שמי מתקלס עליהם ומכאן אמרו משה תיקן להם לישראל שיהיו דורשים בענינו של יום הל' פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת וכו' אמר משה לישראל אם אתם עושים כן בסדר הזה הקב"ה מעלה עליכם כאילו המלכתם אותו בעולמו שנאמר ואתם עדי נאום ה' ואנכי אל עכ"ל. ומבואר מדברי המדרש דבכל שבת מלבד המצוות של קידוש וג' סעודות יש ענין מיוחד ללמד הל' שבת כדי שיהיה שמי מתקלס ביניהם ולימוד הל' שבת בשבת בציבור אי"ז רק כדי לדעת הל' שבת שתלויים בחוט השערה אלא יש כאן גם שיהיה שמי מתקלס ביניהם. ומקור דברי המדרש מצאתי במגילה דף ד' ואמר רבי יהושע בן לוי שפורים שחל להיות בשבת שואלין ודורשין בענינו של יום ויעוין בתוס' שם בד"ה פורים שחל להיות בשבת דוקא בשבת לפי שאין קורין בו את המגילה משום דרבה אבל בחול א"צ שהרי קורין את המגילה וטפי איכא פרסומי ניסא ומבואר מדבריהם ביסוד המדרש הנ"ל שענין לדרוש הל' חג בחג אי"ז רק היכ"ת לדעת את ההל' אלא זה ענין של פרסומי ניסא, וידוע דברי הטור אורח חיים (סימן רס"ח ס"ז) בגודל ענין אמירת ויכולו בציבור בחזרת הש"ץ של שבת דענינו הגדת עדות על מעשה בראשית ולכן יחיד שאומר ויכולו שלא יתכוון לשם עדות, ומזה רואים את גודל הענין של ויכולו שהכל הוא להעיד על מעשה בראשית וכן בלימוד הל' שבת ג"כ מעידים על מעשה בראשית ומתקלס שמו של הקב"ה.

ולפי הנ"ל מבואר היטב מ"ט כתוב בויקרא אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות דהרי שבת עיקר זה שב ואל תעשה ומ"ט התורה אומרת בלשון עשיה ולפי הנ"ל שעיקר העשיה שבעולם זה ללמוד הל' שבת שע"י כל לימוד זה העשייה הכי גדולה כמו שאומרים נעשה ונשמע, וידוע מה דכתב בהקדמה של הקצוה"ח מדברי הזוהר שע"י כל לימוד ולימוד של אדם הוא בונה עולמות וזה העשייה הכי גדולה בעולם. ומדויק היטב מ"ט מרומז באלה הדברים אשר צוה ה' לעשות דמדויק בזה ענין ל"ט מלאכות שבשבת יעוין בגמ' בשבת דף צ"ז: דע"י שמתעסקים בהל' שבת בשבת בל"ט מלאכות של שבת עי"ז זה עשיה הכי גדולה ולאפוקי מה ששומעים היום מרוחות זרות שעיקר העשייה זה ע"י שיוצאים לשוק העבודה רח"ל אלא עיקר הבנין שבעולם זה עסק התורה וזה מה שאומרים בכל יום בסוף התפילה אמר ר' אלעזר אמר ר' חנינא תלמידי

ביניהם ואם לאו אש אוכלתן ומזה רואים שע"י שמתעסקים באש התורה בזה מקבלים את כוח האש והאורות מלמעלה ובשבת קודש עיקר הייחודיות זה לא תבערו אש בכל מושבותיכם כדי לקבל את האש של למעלה.

ובזה השנה אנו קורים בשני שבתות גם בפרשת כי תשא וגם בפרשת ויקהל את פרשת מחצית השקל שנולד ע"י מטבע של אש מן השמים כדי לחזק את גודל הציפיה לגאולה שירד אש מן השמים ויבנה את ביהמ"ק השלישי. וכבר ביארנו בפרשת כי תשא את דברי הגמ' בב"ב בדף י' דשאל משה את הקב"ה במה תרום קרנו של ישראל ואמר לו בפרשת כי תשא דאע"פ שבפרשת תרומה יש יותר צדקה כמו שכתוב שם כל אשר ידבנו לבו תקחו את תרומתי זהב וכסף ונחושת ואילו בפרשת כי תשא מדובר במחצית השקל שכתוב העשיר לא ירבה מ"מ ענין מחצית השקל הוא נותן לעם ישראל את הכוח של מטבע של אש שירדה מן השמים במה שנתקשה משה רבנו ושם גם מבואר בגמ' בדף י' דרש רב דוסתאי ברבי ינאי בא וראה של כמדת הקב"ה מדת בשר ודם מדת בשר ודם אדם מביא דורון גדול למלך ספק מקבל אותו ספק אינו רואה אותו ואפילו אם מקבל אותו ספק אם רואה פני המלך ספק אינו רואה פני המלך ואילו אצל הקב"ה אדם נותן פרוטה לעני זוכה ומקבל פני השכינה שנאמר אני בצדק אחזה פניך ומזה רואים בגודל נתינה מועטת שע"י נתינת פרוטה לעני זוכים ומקבלים את פני השכינה. ושמעתי ביאור נפלא בזה שהחילוק בין מלך בשר ודם להקב"ה שמלך בשר ודם כדי להתקבל אצלו צריך להיות אדם גדול או בממון או במעמדות כדי להתקשר אליו ואילו אצל הקב"ה הס"ד הכי גדולה של אדם זה כמה שהוא יותר נכנע אליו הוא זוכה ליותר ס"ד כמו שאומרים שהתפילה הכי חשובה לפני הקב"ה זה תפילה לעני כי יעטוף ומש"ה בנתינה מועטת מתקיים יותר הכנעה לפני הקב"ה מאשר נתינות גדולות שיש בזה גם סכנה של התנשאות כידוע. וכן באותו סוגיה הגמ' מביאה את דברי רב יוסף בריה דרבי יהושע שאמר עליונים למטה ותחתונים למעלה דאפילו שבעוה"ז המעמד של אדם נחשב יותר כמה שיש לו יותר פרסום וממון ובעולם האמת זה עולם הפוך כידוע. והאריך בזה טובא בספר דרש משה למרן הגאון ר' משה פיינשטיין כמה מתחשבים בעוה"ב באדם שאף שיש לו נסיונות קשים על כל חיזוק. עושה עד כדי כך שנחשב כעליון וזה מה שאומרים עליונים למעלה ותחתונים למטה.

יבואר עוד בענין של עליונים למעלה ותחתונים למטה ושמעתי עוד חיזוק במה דמקשים העולם דידוע דיהושע בן נון וכלב בן יפונה שזכו מחמת שעמדו בחטא המרגלים להיכנס לארץ וכל מה שכתוב בתורה ואילו חור שנהרג עקה"ש בחטא העגל מדוע לא מוזכר שמו, וחשבתי לומר דחור מחמת הקדה"ש זה שנכדו יהיה בצלאל בן אורי בן חור שידוע מה שכתוב ברבנו בחיי בפרשת פקודי דבכל המשכן יש רמ"ח עשיות כנגד רמ"ח עשין דבצלאל שהוא נכדו של חור זכה להקים את משכן ה' בכל הרמ"ח מצוות עשה ובזה רואים את הס"ד של חור ועמו אהליהב בן

אחיסמך למטה דן דידוע מה שאמר מרן הח"ח דכשיעקב ברח את דן אמר לישועתך קויתי ה' והקשה הח"ח מדוע היה צריך להזכיר לישועתך קויתי ה' ותירץ דדן אמר ליעקב שיש לו רק בן אחד ואילו לבנימין יש עשרה בנים וע"ז אמר לו יעקב לישועתך קויתי ה' דבמנין הפקודים מבואר בחומש במדבר פקודי שבט דן סמוך לפקודי שבט בנימין ובשבט דן יש שנים ושישים אלף ושבע מאות ובנימין שסמוך לו יש חמשה ושלושים אלף, וידוע עוד דדוקא דן שהיה לו בן חרש הוא הרג את עשיו מחמת חרשותו כמו שמבואר במדרש שעשיו לא נתן לקבור את יעקב וחוששים שהיה חרש ומצד חו"מ פוסקים דחרשו נותן לו דמי כולו דאין לו שום שוויות מ"מ הוא גרם להרוג את קליפת עשיו ומי יודע אם לא היה הורג אותו אם היינו זוכים שיעקב יקרב במערת המכפלה, וזה ג"כ שנכדו הוא אהליהב בן אחיסמך שהקים את המשכן אם בצלאל ובזה צריך לחזק את כל אלה שיש להם עכשיו נסיונות אבל אם מצפים לישועת ה' זוכים לדברים גדולים.

יבואר עוד בגודל ענין מלאכת הוצאה

ידוע שאחד מל"ט מלאכות בשבת זה מלאכת הוצאה ויענין בתוס' בשבת בדף ב' שכתבו דהוצאה זה מלאכה גרועה ובפשטות הדבר שכל המלאכות זה תיקון כמו בישול וכו' ואילו מלאכת הוצאה זה רק העברה מרשות לרשות. ומצד שני ידוע דברי הנביא בירמיה (פרק יז יט) דמוכיח הנביא את בני ישראל בגודל הענין של מלאכת הוצאה בשבת שע"ז יתקיים ישוב העיר הזאת לעולם וח"ו להיפך אם לא ישמרו את הענין של מלאכת הוצאה והצתי אש בשעריה ואכלה את ארמנות ירושלים ולא תכבה וכבר עמדו בזה המפרשים מדוע עיקר חילול שבת זה במלאכת הוצאה יותר מכל ל"ט מלאכות שזה הרבה יותר ממלאכת הוצאה. ושמעתי לומר דענין של הוצאה בשבת זה ללמד את העם שיש רה"י ויש רה"ר ויש בזה גם לימוד לימי החול בגודל הנין שיש מחיצות בין רה"י לרה"ר דמה שעושים ברה"י לא עושים ברה"ר ומה שעושים ברה"ר לא עושים ברה"י ובדורנו שנכנס מכשירי הטלפון שמעתי מאחד שאמר שמאז שנכנס הטלפון ואנשים מדברים ברחוב ולפעמים גם בקולות הוא יודע בבוקר כל מה שנעשה בלילה והיינו דהרה"י והרה"ר נהיה רשות אחד וכל החורבנות שיש היום זה מחמת שאנשים משתמשים עם דברים של רה"י ברה"ר ובזה הנביא מוכיח את עם ישראל בגודל המלאכה של הוצאה בשבת שע"ז ששומרים במלאכת הוצאה אז מפרידים בין רה"י לרה"ר וזה היסוד של מחיצות שנאמרו בזה הכי הרבה סוגיות בש"ס יותר מכל ל"ט מלאכות ללמד בגודל הענין של צניעות ולא לערבב את הרשויות ובשבת יש א' איסור הוצאה והכנסה מרה"י לרה"ר ומרה"ר לרה"י וענין ד' אמות ברה"ר וכן איסור טלטול מחצר לחצר ובעיקר עניני תחומין שיסוד כל המלאכות הנ"ל זה לחזק את ענין הרשויות שיש בעולם רה"י ורה"ר ובית ותחומין מעיר לעיר והק"ב יעזור שבזכות שמירת השבת נזכה לגאולה הקרובה ובזכות שישמרו ישראל שני שבתות יבנה בית המקדש השלישי.

לזכות ידידי הרב יונתן חיים בן מלכה
הי"ו שכל העלונים הוא בזכותו ע"י
ידידו משה בן שרה ומשפחתו

לע"נ אא"ז הר"ר שמעון בן
הר"ר אברהם אהרן הלוי זצ"ל

לזכות ידידינו הרב משה והרב
רפאל חסן להצלחה בכל
העניינים ולע"נ אביהם הרב
יהושע בן מרים ז"ל

"והשבות אל לבבך"

דברי רבינו בעל ה'אבי עזרי' בחשיבות לימוד המוסר

העצה לחיים מאושרים

סיפר הגאון רבי אליהו ברוך פינקל זצ"ל: "זכורני כשבאתי למרן הגאון רבי אלעזר מנחם מן שך זצ"ל לפני כלולותי לבקש ברכה, אמר לי שאברך צריך לדעת שלא יכול להיות חיים מאושרים בלא לקבוע כל יום ויום ללמוד לכל הפחות רבע שעה מוסר, כי בלא מוסר נהיה האדם כעיוור ימשש באפילה ולא רואה כלום. והיינו שהמידות הרעות מסמאות את עיני האדם לבל יראה כלל".

[משולחן רבי אליהו ברוך, פרשת קרח]

אין דבר הצריך חיזוק כלימוד המוסר

"לדעתי אין לך דבר הצריך חיזוק תמיד ומיד כמו לימוד המוסר. כמו שכותב במכתב בספר 'אור ישראל' שכמו שאי אפשר לראות בלי עיניים וללכת בלי רגליים וכו' כך הוא הנחיצות של לימוד המוסר, וע"ז יצרו של אדם משתדל להפריע, ואיך אפשר להתעלם מהדברים המלהיבים והמאירים כשמש בצהריים היוצאים מפי גאון ישראל וקדושו מלפני שלושה דורות, שזכה וזיכה את הרבים – מוה"ר ישראל סלנטר זצוק"ל. והיום כשעבר עלי ימי הגבורות אני רואה את זה בחוש, ותמה אני על עצמי איך אפשר שיהיה בהעלם עין מזה. ולכן צריכין לחפש עצות איך לחזק את לימוד המוסר, ואני חושב שאם מכניסים את סדר לימוד המוסר בתוך סדר הלימוד דהיינו שהסדר יגמר בעוד חצי שעה, ויכלל בסדר הלימוד, בודאי ובודאי יועיל לחזק את הלימוד הזה, והמסייע לזה יטול שכר כנגד כולם." [מכתבים ומאמרים מכתב רע"ח]

לא היה יום שהגר"ע לא למד מוסר

"שאלנו את הרב שך האם ר' חיים עוזר נולד כך עם כאלו מידות טובות, ואז הוא אמר תשמעו יקירי, בודאי ובודאי שהוא נולד עם מידות טובות, זה אין מה לדבר, אבל אם הוא לא היה עובד על המידות כסדר יום, לעמוד על המשמר, הכל היה משתחק, ולא הי' נשאר שום דבר. לא היה יום אצל ר' חיים עוזר שהוא לא למד ספרי מוסר, וכך הוא מנה לנו: 'חובות הלבבות', 'שערי תשובה', 'מסילת ישרים', 'אורחות צדיקים'. אפילו הגדול שבגדולים, אפילו השלם בנפשו, כך אומר הרמב"ם ב'שמונה פרקים' פרק ד', צריך יום יום להתבונן ביראת ד', ולבדוק ולחקור ולפשפש במעשיו ובמידותיו, ולתקן ולהשלים את הטעון תיקון והשלמה." [פניני רבינו האבי עזרי עמ' ק"א]

אין לו לחלוחית של יראת שמים

"נכנסתי פעם אל מרן הרב שך זצ"ל, ושאל אותי האם לומדים מוסר בישיבה? עניתי לו לומדים שלוש פעמים בשבוע. הוא תמה למה רק שלוש פעמים? עניתי לו שבשתי פעמים האחרות, פעם אחת יש שיעור כללי הנמשך לזמן לימוד המוסר, ופעם יש שיחה מוסרית בזמן לימוד המוסר. והוספתי: והלואי שילמדו שלוש פעמים היטב! הגיב מרן הרב שך זצ"ל: 'אינך צודק! פעם היה ויכוח כן מוסר, לא מוסר, אבל בתקופתנו מי שאינו לומד מוסר אין לו לחלוחית של יראת שמים! ע"כ דבריו של מרן הרב שך זצ"ל, נדמה לי שאין צורך להוסיף על הדברים."

[עדות הגה"צ ר' אורי ויסבלום שליט"א יחלק שלל ו' עמ' קט"ו]

לעמוד בתוקף על לימוד המוסר

הנני פונה לכל מקומות התורה, הישיבות הקדושות, ולכל בני תורה בכל מקום שהם. ובמקום שיש קיבוץ בני תורה שאין תורתם אומנותם, אבל יש שיעור קבוע לזמן מסויים לקבוע עיתים לתורה בכל יום. לכם אני פונה שכולכם חונכתם בהישיבות שהיה לחוק קבוע בכל יום ללמוד בספרי מוסר, כמו שכתבו ותיקנו לחיוב על לימוד המוסר. וזה כתבו בזמנם שהיה דור דעה, ובזמן שלא היה פרצות כ"כ בתוך כלל ישראל. אבל לדאבונו הפרוץ מרובה על העומד, בודאי ובודאי שצריכין חיזוק מאוד.

והחוב על כל ישיבה לעמוד בתוקף על שמירת סדר לימוד המוסר, וכדאי שבכל כולל יתקנו ללמוד לכל הפחות עשרים רגעים.

וכבר האריך וביאר בחובת לימוד המוסר הזה, דודי גאון ישראל ותפארתו רבי איסר זלמן מלצר זצק"ל, ואתו הגר"א שר זצוק"ל, והגר"ח סרנא זצוק"ל, כמו שהדפיסו בחוברת 'התבונה' בשנת תש"ד.

ומה יש להוסיף על דבריהם שכל הדברים הם דברי גאון ישראל לפני שלושה דורות רשכבה"ג מוה"ר ישראל סלנטר זצקל"ה. ואין להשיב מדבריהם כלום, ואני באתי לחזור בזה על דברים שנשתכחו.

[מכתבים ומאמרים מכתב רע"ז]

נסיים באימרתו: "יותר ממה שאני מחזיק טובה לאמא שלי שהביאה אותי לישיבה יותר מזה אני מחזיק טובה לר' יחזקאל לוינשטיין - המשגיח שקירב אותי למוסר". [פניני רבינו האבי עזרי עמ' צ"ו]

דרכי ההשבה אל הלב

דברי רבותינו בעניין החיוב להיות שמח ושבע רצון ממצבו הרוחני

הפרשיות בתורה... נכתב כדי ללמדנו בינה לדעת היאך חובתנו בעולם. [אור יחזקאל דרכי העבודה עמ' שפ"א - שפ"ב]

שביעות רצון מונעת מידות רעות

"...נמצא ראשית העבודה המוטלת עלינו - להיות שבע רצון במצבנו ובמעמדנו הרוחניים. כאשר האדם שבע רצון אין לו מקום למדות רעות, **כל בעלי המדות יסודם ומקורם בחוסר שביעות רצון**, 'הקנאה התאוה והכבוד מוציאים את האדם מן העולם' מפני שסבור כי אין לו כלום מתגברות המדות בו. נמצא שמידותיו הרעות מוציאות אותו מב' העולמות". [שם שפ"ה]

עוז וחדוה במקומו

וכן כתב במכתב לאחד שהתאונן על מצב הרוחני: "מצאתי לנכון לכתוב לידידי דעתי, ואם יתנהג כן בטח יצליח בע"ה, שלא יחשוב לגמרי ע"ד העבר כי זאת הוא מדרכי היצר ר"ל, אשר רצונו לבלבל את האדם, ולהביא אותו לידי מצב של עצבות ר"ל, כי זאת הוא היפוך דרכי התורה - המנוחה והשמחה: 'עוז וחדוה במקומו', כי במקום של הקב"ה שמחה שורה, וע"י המנוחה מצליח האדם, וההצלחה נותנת יותר מנוחה ושמחה, ובאמת רואה זאת האדם בכל עת ובכל רגע כאשר הוא חושב בענייני התורה והעבודה הוא במנוחה ושמחה, ע"כ אין מהדרך שיחשוב דברים, אשר הוא מרגיש אשר הם נותנים לו אי מנוחה ח"ו". [אור יחזקאל מכתבים עמ' ל"ב]

הדבר הכי גרוע בעולם

וכן העידו בשם הגרמ"ל לפקוביץ שאמר פעם לבחור ובקשו שירשום הדברים: "**להסתובב עם הרגשת חוסר שביעות רצון זה הדבר הכי גרוע בעולם**, נכון שצריך שיהיו זמנים של חשבון הנפש וביקורת עצמית, ולחדד שאיפות נעלות - זה נועד לזמנים מיוחדים... אבל ההתנהלות היומיומית - להסתובב עם תחושה של אי שביעות רצון, הוא הדבר הכי גרוע בעולם, צריך להיות תמיד בשביעות רצון" [דובב שפתיים' אייר (ב') תשע"ד]

ועל כן חשוב מאוד שבלימוד המוסר, אף שצריך לבקר את עצמו ולהתעצב בו על חטאיו, אך זה יהיה באופן הנכון ולשעתו, ואח"כ יש לחזור למצב התמידי של שביעות רצון ממצבו ו'עוז וחדוה במקומו'. ובע"ה בגליון הבא יתבאר הדרך שלמידת רבותינו להעמיד את האיוון הנכון בין הביקורת על עצמו והצער על חטאיו, לשמחה ושביעות רצון ממצבו הרוחני.

רבותינו לימדונו שהיות האדם שמח ושבע רצון ממצבו הרוחני, הוא מהעיקרים הגדולים בהצלחת האדם בעבודת ה' [ולא כתפיסתם והנהגתם של רבים].

העיקר הראשי לעבודת האדם

ונביא בזה מדברי הגה"צ ר' יחזקאל לוונשטיין זצ"ל: "וזאת הוא עיקר הראשי לעבודת האדם ולהצלחתו האמיתית, להיות תמיד במצב של רצון... שמחה של מצוה - הוא המצב הנכון לאדם, ואז מוכשר ומסוגל לכל מיני עבודה, להכיר גדלות הבורא ית', ושפלותו, ומה שחסר לו, ומה שצריך לו, אבל לא במצב ר"ל של אי רצון ואינו מרגיש במה שיש לו... הנה אנו רואים כי יש מצב לכל אדם שהוא, שיהיה נמצא תמיד במצב של שבע רצון, כדי להשיג מנוחה, ואז ישיג הצלחתו". [אור יחזקאל מכתבים עמ' ל"ד]

למה נפלו פניך

"עלינו להיות שמחים ומרוצים ממצבנו הרוחני, אכן אדם חייב לתבוע ולדרוש מעצמו רבות, ולא להסתפק במה שהשיג, אבל אין זה סותר לכך שחייב להיות מרוצה ושבע רצון ממה שהשיג, יסוד זה מתגלה לנו בתחילתה של תורה. 'וישע' ד' אל הבל ואל מנחתו, ואל קין ואל מנחתו לא שעה ויחר לקין מאד ויפלו פניו, ויאמר ד' אל קין למה חרה לך ולמה נפלו פניך, הלא אם תיטיב שאת ואם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ'. [בראשית ד' ד']

הנה קין חרה לו ולא היה שבע רצון ממצבו, ולכאורה הרי אי שביעות רצונו היתה מפאת דרישה לרוחניות, בראותו שהקב"ה מקבל מנחת הבל אחיו ואילו את קרבנו לא קיבל, ולכן נפלו פני קין. וא"כ הרי זה מדריגה עליונה בהיותו שואף ומבקש להשיג מעלות, ורצונו שישעה השי"ת אל מנחתו. ומכל מקום ראינו שהקב"ה תובע אותו על כך, ומורה לו שמצב זה של נפילת הפנים והרוגז והכעס על כך שמנחתו אינה מתקבלת, אינה הדרך הנכונה, ולהיפך זו היתה תחילת נפילתו של קין, וע"כ אמר לו 'אם לא תיטיב לפתח חטאת רובץ'. וסופו של קין יוכיח שירד והתדרדר ממעלתו עד שנעשה לרוצח אחיו, שהיא השפלות הגדולה ביותר.

ומבואר לנו, לו לא היה קין מתמרמר על מצבו, ומקבל בשמחה לא היה יורד ומגיע עד להיותו רוצח. כי זאת למדנו **שבכל מצב ומצב שנמצא בה האדם חייב לקבלו בשמחה וברצון**, וכבר נתבאר כמה פעמים שכל

מַרְבֵּה חַיִּים

מתורתו של הגאון רבי אברהם חיים ברים זצלה"ה

פנינים ואמרים ששמע או ראה או ידע הגאון זצלה"ה

ממדן החזון אי"ש זלה"ה

שמעתי כשאחד תינה את נפשו לפני מרן החזון"א שאין הוא מרגיש תענוג וחיות בקיום המצוות, ענהו החזון"א ואמר ס'איז כדאי צו מאכען די גאנצע וועג (כדאי הוא הדבר לעשות את כל הדרך מלמעלה למטה לבוא לזה העולם) ולהתייסר ביסורים במשך שמונים שנה וכל זאת כדי לזכות להניח תפילין פעם אחת בימי חייו. ובאגרותיו כותב החזון"א (ח"א י') כשתזכה לקיים מצות ציצית תרגיש שמחה מופרזה ברגשי קדש לקשור קשר של קיימא עם התורה והמצוה ולכרות עמה ברית עולמים.

זכיתי לראות אצל מרן החזון"א זלה"ה גודל חביבותו לקיום המצות בכללן וחביבותו במצוה בשעתה, הי' זה כשנשארתי פעם בב"ב מחוסר אפשרות למצוא רכב לירושלים בשעה מאוחרת מאוד, והחזון"א יחד עם גיסו הגה"ק הסטייפלער זצוק"ל וזוגתו אחות החזון"א שלשתם יחד עסקו במצוות הכנסת אורחים בנעימות וחביבות גדולה, כשהסטייפלער וזוגתו סחבו את המזרון וכלי מיטה והחזון"א הולך לפנייהם להנחותם הדרך להיכן ישמו את המזרון, ואיני זוכר אם גם החזון"א סחב כלי מיטה, אולם זאת זכורני שהחזון"א בעצמו הכין כלי עם מים לנטילת ידיים שחרית והעמידו ליד המיטה, וכשראיתי עד כמה טורח החזון"א למעני לא יכלתי לסבול זאת וניסתי להתנגד לכל הכבוד המופלג הזה, ענה החזון"א במתק לשונו, זייט ווען זאגט א-אתרוג וואס מען זאל טוען מיט איר (מאימתי יש לאתרוג זכות לומר מה שיעשה הבעה"ב עימו) כאומר שכעת האתרוג הוא האורח "חפץ המצוה" ואל לו לאתרוג לחוות דעתו לבעה"ב המקיים המצוה. (ובבוקר הכין החזון"א סעודת פת שחרית שכלל לחם והערינג ותה, והחזון"א שכב במיטתו סמוך לשולחן ואמר דברי תורה).

מרן החזון"א זצוק"ל הוי מרגלא בפומי' לומר, ס'איז נישט דא קיין גליקלעכער רגע אין א מענטשענס לעבען וויא די רגע וואס ער איז זוכה זיך אונטערגעבען צום רבוש"ע, (אין לך רגע מאושר בחיי האדם עלי אדמות כאותה הרגע שהאדם זוכה ומכניע את עצמו להקב"ה).

פעם נכנס בחור בחור אל מרן החזון"א זלה"ה ותינה ליבו שזכרונו חלוש ואינו זוכר לימודו וביקש עצה לחיזוק הזכרון, ענה לו החזון"א בענותנותו ואמר, יראת שמים הוא סגולה לזכרון!

זכורני שאמר מרן החזון"א זצוק"ל שכישובא מלך המשיח וועט מען טאנצען מיט דעם רוס "להעביר גלולים מן הארץ" (נשיר ונזמר בריקוד ופיזוז "להעביר גלולים מן הארץ") על ניפוץ והסרת גילולי טומאת מלכות רוס).

מרן החזון"א זלה"ה לא הי' משתמש בפסח בספריו בהם השתמש במשך ימות השנה. ומי שאין ביכולתו לנהוג כך, יש לו לכל הפחות להזהר במשך כל השנה לבל יבואו במגע עם חמץ.

עמדתי פעם בביתו של מרן החזון"א זלה"ה כשאחד מגדולי מרביצי התורה יצא מפתח חדרו של מרן ובידו דף

רשום וכתוב בו כמה נימוקים בענין מצת מכונה, איני זוכר אם מרן זללה"ה כתבו בעצמו או שהנ"ל כתבו לפני מרן זללה"ה ובנוכחותו. נימוק אחד זכור לי, והוא שאנו אין אנו ידועים מהו חמץ ומהו מצה וזקוקים אנו לחז"ל שיאמרו לנו מצה מהי. ולדוגמא אם נבוא אל גדול המומחים בעיניי אפי' ונבקשו שיתן לנו עצה ורעיון כיצד העיסה לא תתחמץ, יתכן שיהי' לו מה להציע ע"פ כללי האפי' ועריכת העיסה, אולם זה ברור שלא יעלה על דעתו ענין מים שלנו, כלומר שלא יתן לנו עצה לשאוב את המים קודם שקיעת החמה דווקא, ולהשאירו בלינת לילה כדינו, זאת לא יעלה על דעתו, הרי לנו שאין ביכלתנו לקבוע דיני חמץ ומצה, וזקוקים אנו לחז"ל שיאמרו לנו. אנו פועלים באפיית המצות כפי המסור לנו מדור דור עד משה רבינו ע"ה, א"כ איך אפשר לחדש חידוש בדיני מצות ואפייתם לומר שגם זו מצה כמסורת המצה שבידינו.

בשבועות הי' מרן החזו"א זללה"ה לומד את כל מסכת בבא בתרא, מהחל עד גמירא.

דכירנא שעמדתי פעם אצל מרן החזו"א זללה"ה כשהתפלל לפני התיבה ביום הייארציט של אמו הרבנית ע"ה, ובחזרת הש"ץ כשהגיע לברכת השיבנו וכו', ואמר את המילים, והחזירנו בתשובה שלמה לפניך, התייפח בבכי קורע, כמי שיש לו באמת על מה לשוב בתשובה, וא"א לתאר את ההרגשה שהרגישו הנוכחים אז במעמד זה.

באחת השיחים גילה מרן החזו"א זללה"ה אחת מצפוני ליבו הטהור, ואמר, שבכל ספריו אין בו שום חידוש אן הערה והארה שעלתה במחשבתו בשעת תפילת שמו"ע, זולת אחת!! ומי שידע או שיכול לדמיין בנפשו באיזה דביקות הי' החזו"א דבוק בתורה עד שכל מעיינותיו היו חבוקים ודבוקים בעסק התורה, כמש"כ הוא עצמו באגרותיו במהותו של הת"ח הקשור בתורה ברוחו ומחשבתו ושכלו, מי שזכה להבין זאת הוא זה שיכול לתאר ולשער איזה מסירות נפש היתה לו למרן זללה"ה בשעה שעמד להתפלל, כיצד קיים בנפשו – ויפנה ליבו מכל המחשבות וכו' מכל מעשי עוה"ב אפילו ממחשבת ועיון התורה, ואצל החזו"א הי' זה גבורת נפש עצומה לפנות לבו ממעשי העוה"ב.

מעשה באחד שהביא אתרוג למרן החזו"א זללה"ה שיחווה עליו דעתו על שאלה מסויימת, ביקשו החזו"א אם יש לו גפרור (לבדוק את האתרוג) והלה נתן לו גפרור, והחזו"א בדקו וענה מה שענה, אח"כ כעבור יום הגיע שליח מהחזו"א והחזיר לו את הגפרור.

מרן החזו"א זללה"ה אמר שתפקידו של ראש ישיבה הוא, להחיות רוח שפלים ולהחיות לב נדכאים!, זהו תפקידו של ראש ישיבה.

זכרוננו בשנות תש"ח ימי המלחמה באה"ק וגדלו הצרות עד למאוד ובפרט בעיה"ק ירושלים האירו אז מכתבי חיזוק ממרן החזו"א זללה"ה שבקוצר מילים כדרכו בקודש הפיח טל של תחי' ממש בקרב הלבבות השבורות. באחד המכתבים שהכיל שורה אחת כתב בזה"ל העוסק בתורה בימים אלו עושה חסד עם כל ישראל ומוסיף זכות ומגן ומחסה. והעידו לי תלמידיו ומקורביו הגדולים שהגם שהחזו"א כידוע למד תמיד במסירות נפש ממש עד קצה היכולת (כידוע שהי' נופל חסר אונים תוך כדי לימודו) אולם בימים אלו האמורים ראו עליו התאמצות יתירה ביותר, כי כאמור שלפי גודל העיון והעסק בתורה כך גודל המחסה להניצל לישועה ולרוחה.

התודה והברכה לנכדו חביבו של הגאון זצלה"ה רבי ישראל ברים שליט"א

לע"נ הגאון הצדיק רבי אברהם חיים בן רבי מרדכי דוד נלב"ע בכ"ו אדר א' תשס"ב

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם מנחובסקי זללה"ה

ויקהל תשפ"ב ♦ גליון תס"ח

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה ע"ה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

מלאכה שאינה צריכה לגופה

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לך קדש (ל"ה ב') פירש רש"י, הקדים להם אזהרת שבת לצווי מלאכת המשכן, לומר שאינה דוחה את השבת.

וכתבו תוספות בחגיגה (י"ב ד"ה מלאכה) דהא דבעינו מלאכה הצריכה לגופה, דילפינן ממלאכת המשכן שהיו צריכים לעיקר המלאכה, כגון מכבה משום צורך הפחמין, וכן כולם כיוצא בהן. ונביא כמה נידונים בדינא דמלאכה הצריכה לגופה:

לא נתכוון להנחה

הנה אמרינן בגמרא בבא קמא (ע"ב ב') בגנב טלה ומכרו בשבת על ידי שזרקו מרשות הרבים לרשות היחיד, חייב בד' וה', ולא אמרינן קם ליה בדבריה מיניה, דהרי כיון דמטיא לחצר ביתו קנה, ולענין שבת לא מחייב עד דמטיא לארעא.

אמנם באומר לא תיקני לי גניבותיך עד שתנח, אז הוה קם ליה בדבריה מיניה ופטור מד' וה'.

והקשו תוספות (שם ד"ה לענין) אף כשקנה מקודם ליפטר מידי דהוה כזורק חץ ברשות הרבים וקורע שיראים בתוך ד' אמות דפטור, דעקירה צורך הנחה הוא. [ותירצו דאין הכי נמי הוה מצי לשנויי הכי].

וכתב ברא"ש בשיטה מקובצת (שם) דאם לא אמר שיקנה כשתנח, אלא הקנין קודם ההנחה, ליכא כלל חילול שבת, דלא נתכוון אלא להקנות לו הגניבה, וכיון שכבר מכרו ולא איכפת ליה כלל בהנחה, ואפילו קלטתו הרוח ולא מטא לארעא אינו חושש. והרי לענין שבת לא מחייב עד שיתכוון שתנח בחצר, והוה כמו נתכוון לזרוק שתים זורק ארבע דפטור דאין כאן חילול שבת. אמנם הר"י מקורביל (שיטה מקובצת שם) פליג.

ולכאורה טעם הרא"ש דאינו חייב משום שבת, מפאת מלאכה שאינה צריכה לגופה, דאינו צריך להנחה.

א. שיטת הרמב"ם כהרא"ש

הנה שיטת הרמב"ם (כמבואר בפ"י מהל' חובל ומזיק ה"א) דעקירה צורך הנחה, והזורק מתחילת ד' לסוף ד' פטור על השיראין, ומכל מקום התנה ברמב"ם (פ"ג מהל' גניבה ה"ה) בזורק טלה דאיירי באומר לא תיקני לי גניבותיך עד שתנח. מעתה לשיטת הרמב"ם תיקשי קושיית תוספות הנ"ל דהרי עקירה צורך הנחה.

וכתב בשער המלך (פ"ג מהל' גניבה ה"ב) ליישב דסובר הרמב"ם כהרא"ש הנ"ל.

אך צריך עיון להאמור דטעם הרא"ש היינו מפאת דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופה, הא ברמב"ם (פ"א מהל' שבת ה"ז) פסק דמלאכה שאינה צריכה לגופה פטור.

ב. אינו מתכוון ולא איכפת ליה

אלא יש לדון לבאר טעם אחר בדין הנ"ל דהרא"ש, דהרי אינו מתכוון שיהא הנחה, ואע"פ דהוה פסיק רישיה, מכל מקום הא לא איכפת ליה בהנחה, והרי סובר הערוך דפסיק רישיה דלא איכפת

ליה פטור.

אמנם לענין שיטת הרמב"ם באנו לפלוגתא הגר"ח (פ"י מהל' שבת ה"ז) והחזון איש (גליונות שם) אם סובר הרמב"ם כהערוך בפסיק רישיה דלא איכפת ליה דפטור, דדעת הגר"ח דסובר כהערוך ופטור, אבל דעת החזון איש דפליג על הערוך וחייב.

ג. אינו מתקן ואינו מקלקל

הנה דנו באמרי בינה (הל' שבת ס"י ל') ובקהלות יעקב (שבת ס"י מ"ו ד"ה ומוך) בדבר שאינו מתקן ואינו מקלקל, כגון מי שהוציא חבל מרשות לרשות בשבת לצורך מסויים, ונתברר שאין לו הצורך שחשב בו.

ושורש הספק, מי אמרינן דחייב, דע"פ אינו מקלקל, או דלמא פטור, דאע"פ שאינו מקלקל, מכל מקום כיון שאינו מתקן פטור, דלאפוקי מידי קלקול בעינן שיהא תיקון ממש.

באמרי בינה (שם) אייתי ממחר"ם שיף בסנהדרין (פ"ד ב') כהצד השני דפטור דבעינן תיקון. וכך אייתי בקהילות יעקב (שבת ס"י מ"ו ד"ה ומוך) בשם החזון איש. [וכן מבואר באור שמח פ"ג מהל' יו"ט ה"ט]. אמנם באמרי בינה דן דיש לומר כהצד הראשון דחייב, דסגי שלא יהא קלקול. [נא"ה. ועוד עיין מה שהבאנו בזה בסוף גליון פרשת אחרי מות קדושים תשע"ח, ובסוף גליון בשלח תשע"ד].

מעתה אם נימא דפטור, היה אפשר לבאר דדעת הרא"ש לא מפאת מלאכה שאינה צריכה לגופה אלא מפאת דאינו תיקון, דהרי הכא נמי לענין ההנחה, מכיון דבשעה שנכנס לרשותו כבר קנאו, אם כן אין תיקון בההנחה ופטור. ואם כן הרמב"ם יכול לפרש כהרא"ש ויתיישבו דברי השער המלך.

אך יש לדחות דשאני הכא דבאמת הוה תיקון לאחרני דהיינו לקונה, ודמי להא דאמרינן (שבת ק"ג א') בחורש בארעא דלאו דיליה דלמאן דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה חייב נמי חייב, ולא אמרינן דלא הוה תיקון דהרי לבעל השדה הוה תיקון.

ואולי נימא דהוצאה שאני דאין תיקון בגוף הדבר, אם כן מכיון דלחעושה אין נפקותא בהתיקון שיש להקונה, אם כן נידון בגדר אינו מתקן ואינו מקלקל. וצריך עיון.

לשרוף העצם כדי לאכול הבשר

הנה מקשינן בגמרא זבחים (צ"ז ב') אמאי אסור לשבור עצם של קרבן פסח שיש בתוכו מוח, הרי נימא דעשה דאכילת קרבן פסח ידחה לאו דשבירת עצם. ומשני דאין עשה דוחה לא תעשה שבמקדש.

והקשו תוספות (שם ד"ה ואחד) הא אפשר לקיים שניהם על ידי גומרתא. [ששורף העצם עם גחלת לאכול המוח שבתוכו ושריפה לא חשיב שביירה].

ולכאורה קשה על התוספות, הא בעינן קרא לפסח שחל להיות בשבת, דאסור לשרוף משום מלאכת שבת.

והרי בפשוטו שריפת העצם חשיבא מלאכה הצריכה לגופה, דהרי רוצה לחלק העצם כדי לקבל הבשר.

א. קורע בפותח אגרת

הנה פליגי בפרי חדש (יו"ד ס"י קי"ח) וחכם צבי (ס"י ל"ט) בפותח אגרת האם חייב משום מלאכת קורע, דהפרי חדש כתב דחייב, דהוה

מלאכה הצריכה לגופה, דתיקונו הוא מה שצריך לפתוח אותו.

אמנם בתשובת חכם צבי פליג והתיר על ידי נכרי, וכתב בביאור הלכה (סי' ש"מ סעי' י"ג ד"ה הנייר, וכך כתב בטל אורות במלאכת קורט) דטעמו משום דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופה, דהא דרצונו רק לקבל האגרת, ואינו מתקן בגוף הנייר מיד. וכעין הא שכתבו תוספות (שבת צ"ד א' ד"ה רבי שמעון) בקורע בחמתו למירמי אימתא אינשי ביתיה, דפטור לרבי שמעון משום דליכא תיקון לגוף הדבר הנקרע, והרי במשכן היתה קריעה לצורך תיקון דבר הנקרע. [ובגוף פלוגתתם עיין בחזון איש או"ח סי' ס"א סק"ב].

ולכאורה לפי החכם צבי הוא הדין בשורף האגרת דהוה כמו בשורף המזיקין.

ואם כן יש ליישב קושיין על התוספות, דגם בשבת אפשר לקיים שניהם על ידי גומרתא, דהרי מדאורייתא מותר לשרוף העצם, דשריפת העצם כדי להגיע להבשר שבתוכו הוה מלאכה שאינה צריכה לגופה.

ב. בתוספות מבואר דהוה מלאכה

אמנם הרי חזינן בתוספות בחולין (נ"א א' ד"ה דמנה) דלשורף העצם כדי להגיע להבשר שבתוכו חשיבא חילול שבת. שמעין דהוה מלאכה הצריכה לגופה. ואם כן אכתי תיקשי שיש ליישב קושיית תוספות כהנ"ל.

ג. אפשר לשרוף ביום הקודם אחר אחר כך

אלא יש לבאר בדעת תוספות דהרי אם י"ד ניסן בשבת ישורף בלילה של ט"ו, ואם ט"ו בשבת יכול לשרוף ביום י"ד, ודוחק לאוקים קרא בלא שרף ב"ד.

[והעירו דקושיית התוספות דישורף בשינוי. אך צריך עיון לפי זה בתוספות בחולין הנ"ל אמאי הקשו דאי אפשר לשרוף העצם בשבת].

מוחק כתובת קעקע

הנה כתב במנחת חינוך (מצוה ל"ב ס"ק ל"ה) דבמלאכת מוחק לא בעינן על מנת לכתוב אלא שיהא תיקון בהמחיקה.

ומשום הכי כתב דהמוחק כתובת קעקע מעל בשרו חייב, דהוה תיקון מכיון דאין רצונו שיראו זאת, דאין שבה לישראל לילך בכתבת קעקע [אע"פ דלוקין רק על שעת העשיה]. וכמו כן ביש דבר כתוב שאינו רוצה שיראוהו ומוחקו חייב מכיון דיש כאן תיקון.

א. בתוספות משמע דבעינן על מנת לכתוב ממש

הנה אמרינן בגמרא (שבת ע"ג ב') דזומר חייב משום נוטע, ואם זומר וצריך נמי לעצים, חייב שתים, אחת משום קוצר ואחת משום נוטע. וכתבו תוספות (שם ד"ה וצריך) דאפילו לרי' יהודה דמחייב במלאכה שאינה צריכה לגופה, מכל מקום בעינן צריך לעצים, דלא מיקרי בעצים קוצר אלא בענין זה, מידי דהוה כמו קורע על מנת לתפור, ומוחק על מנת לכתוב, וסוחט לצורך מימיהם.

הנה מבואר מדברי התוספות לענין מלאכת קורע, דאף היכא דאינו מקלקל, דצריך המלאכה לאיזה ענין, מכל מקום אם אינו על מנת לתפור פטור גם לרבי יהודה דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה, דסבירא לתוספות דאם אינו על מנת לתפור לא מקרי מלאכה חשובה. ותיקשי על המנחת חינוך דחזינן דכדי להתחייב בעינן שיהא מוחק על מנת לכתוב ממש.

ב. תיקון בגוף הקריעה

אמנם הרי הקשה הרע"א (גליון ש"ס שם) דהרי כתבו תוספות דבעינן גם קורע על מנת לתפור, והא חזינן (שבת ק"ה ב') דהקורע על מתו ובחמתו חייב, שמעין דלא בעינן קורע על מנת לתפור.

ותירץ בביאור הלכה (סי' ש"מ סעי' י"ג ד"ה אין) דאין כוונת תוספות דבעינן דוקא על מנת לתפור, אלא בעינן תיקון בקורע גופיה, והכי נמי בעינן תיקון בקוצר גופיה.

ואם כן הכי נמי נימא לענין דינא דהמנחת חינוך דאיכא תיקון בגוף המחיקה שלא יהא לו גנאי.

[ובמלאכת מתיר נסתפקו תוספות (שבת ע"ג א' ד"ה הקושר) אם בעינן תיקון בדבר עצמו או סגי תיקון שלא בדבר עצמו].

ג. דמי להריגת מזיקין

אך צריך עיון דמכל מקום דמי להריגת המזיקין דהוה מלאכה

שאינה צריכה לגופה, מכיון שאינו צריך את עצם המזיקין אלא רק כדי שלא יזיקו, והכי נמי הרי אינו רוצה את עצם המחיקת הכותבת קעקע, אלא רוצה רק שזה לא יהא כתוב על גופו.

וכי תימא הא אמרינן (רמב"ם שבת קכ"א ב' ד"ה יומסקא, וריב"ש סי' שצ"ד, ועיין בביאור הלכה סי' ש"מ סעי' א' ד"ה יחייב, אמנם בתוספות שבת צ"ד ב' ד"ה יאביל מבואר לא כן) לענין מלאכת גוזז דחייב בסילוק השערות אע"פ דאינו צריך להשערות אלא רצונו רק שלא יהיו על גופו, אמנם שאני התם דהמלאכה הוא משום יפוי הגוף.

והעירוני דדילמא בכתובת קעקע נמי חייב משום יפוי. אך צריך עיון אם במלאכת מוחק אמרינן הכי ואולי אמרינן הכי רק במלאכת גוזז.

לחלל שבת כדי להציל מחילול שבת

הנה אמרינן בסנהדרין (ע"ג א') דהרודף אחר חבירו להורגו הורגים את הרודף, וכן הרודף דגילוי עריות, אבל העומד לחלל את השבת לפניו מקרא דאינו נהרג.

והקשו תוספות (ע"ג ב' ד"ה ח) למה לן קרא למעוטי שבת, והיינו להרוג את המחלל שבת, הרי גם בהריגתו מחלל שבת, והיאך יתכן שיחלל שבת כדי להציל חבירו מחילול שבת. [ותירצו תוספות דמכל מקום סלקא דעתך דגזירת הכתוב הוא שהורגין אותו].

ויש לדון ליישב קושיית תוספות בכמה אנפי:

א. מלאכה שאינה צריכה לגופה

הנה לאור האמור דכל מלאכת סילוק חשיב מלאכה שאינה צריכה לגופה ופטור לרי' שמעון, אם כן לכאורה יש לדון דהריגת הרודף למנוע חילול שבת הוי כהריגת המזיקין דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופה ושריא בשבת, ואם כן באמת אינו מחלל שבת בהריגתו.

ולא דמי להריגת חייבי מיתות בית דין דהתם יש מצוה במעשה ההריגה, אבל כאן התכלית רק למנוע חילול שבת, וכמו דחזינן דביכול להצילו באחד מאבריו אסרינן להורגו.

ואע"פ דמצוה להורגו מכל מקום האי מצוה לא משוי צריכה לגופה, וכמו דחזינן דמצות קבורה לא משוי צריכה לגופה דהתכלית היא שהדבר לא יהא.

[והא דדינינן קם ליה בדבריה מיניה ברודף, לאו שיש מצוה להורגו מצד ההריגה אלא דכיון דעתיד ליהרג חייל קם ליה בדבריה מיניה].

ב. על ידי הריגתו מציל אדם אחר

הגאון ר' חיים עוזר (אחיעזר אה"ע סי' י"ט סוף סק"א) תירץ קושיית תוספות, דנפקא מינה דאיכא גוונא דליכא חילול שבת בהריגת המחלל שבת, כגון באופן שעל ידי ההריגה יצילו נפש מישראל, שזה שרוצה לחלל שבת יש לו תרופה שאינו רוצה ליתנה, ואם כן אין חילול שבת בהריגתו דזה שרי משום פיקוח נפש, אלא דלא שרינן להורגו כדי להציל אחרים, אבל עכשיו שהוא עומד לחלל שבת סלקא דעתך דשרי להורגו.

[א"ה. באחיעזר כתב אופן אחר, דאיירי שעמד לחלל שבת בזה שהיה רודף אחר הטריפה להורגו, דכיון דטריפה אינו ניתן להצילו בנפשו בחול דגברא קטילא קא קטיל, אם כן בעלמא ליכא עליו דין רודף, אבל מצד שהיה רודף אחריו בשבת סלקא דעתך דניתן להצילו בנפשו מחמת החילול שבת, מאי אמרת דאם יהרג את הרודף יחלל גם כן שבת, הא על ידי זה יציל את הנרדף, ומבואר בתוספות בנדה (מ"ד א' ד"ה איהו) דעל טריפה מחללין את השבת].

ג. להרוג או תיהרג

תו יש לדון ליישב דנפקא מינה באופן שאומר לו נכרי להרוג את המחלל שבת או תיהרג, דמפאת חילול שבת בהריגתו הא יש פיקוח נפש, וכי תימא הרי לענין שפיכת דמים אמרינן יהרג ואל יעבור, אך הרי הכא שהוא עומד לחלל שבת סלקא דעתך דשרי להצילו בנפשו.

ד. הורגו לפני שבת

תו יש לדון דבעינן קרא היכא דרוצה לחלל שבת וקיימינן לפני שבת וקטלינן ליה שלא יחלל שבת.

וכי תימא דעל כרחך עומד לפני השקיעה דאם לא כן אכתי היכי שרינן דילמא הוה כבר שבת, ואם עומד השתא לחלל הא רק ספק שבת והאיד נתיר להורגו, אך יש לומר דקיימינן לפני השקיעה וידעינן שעומד לחלל השבת לאחר צאת הכוכבים, אי נמי בעינן קרא כיון דבין השמשות הוא ספיקא דדינא דילן ולפני שנשטתכן ידענו הגבול.

ה. באופן דליכא מלאכה

תו יש לדון ליישב, דבלא קרא שרי להורגו באופן דליכא

מלאכה דאורייתא, כגון על ידי נכרי, או בגרמא, או בשינוי, משא"כ לבתר קרא אסור להורגו.

מכשירין דאינה צריכה לגופה

אמרינן (שבת צ"ה א') חולב חייב משום מפרק. ופירש רבינו תם (מו"ב בתוספות שבת ע"ג ב' ד"ה מפרק) שחיובו של חולב משום ממשק, דבשעה שחולב ממשק את הדד ומחליקו. [אבל אין חיובו משום דש, כיון שחיוב דש הוא רק בגדולי קרקע].

[והא דאמרינן (שבת ע"ג ב') בשדא פיסא לדיקלא ואתר תמרי, חייב משום מפרק, מודה רבינו תם דהוה משום דש. ועיין בספר הישר מבואר הכי].

והנה הקשו דאמרינן (שבת צ"ה א') דחולב חייב בגרוגרת, ואי משום ממשק למה לן גרוגרת חלב, הרי איסורו הוא משום מיחוק הדד ולא משום שמוציא חלב.

הנה יש לדון ליישב לפי מה דמצאנו לענין מכשירין דמלאכה שאינה צריכה לגופה:

א. מוציא מרא לחפור בו

הנה יש לחקור היכא דפטור מחמת מלאכה שאינה צריכה לגופה כגון מוציא המת על מנת לקוברו דהוה אינה צריכה לגופה, מהו במוציא מרא לחפור בו.

וכן בכיבוי דליקה דהוה אינה צריכה לגופה, מהו במוציא מים מרשות לרשות על מנת לכבות דליקה.

וכן בהריגת מזיקין דהוה אינה צריכה לגופה, מהו במוציא מים להשקות סוס על מנת שיוכל לרכב עליו להרוג מזיקין.

וכן לדעת תוספות (שבת צ"ד ב' ד"ה אבל) דהנוטל צפרניו חשיבא מלאכה שאינה צריכה לגופה כיון דאין צריך לגוף הצפרנים וצריך רק לשלילת הצפרנים, מהו במוציא סכין לחתוך צפרניו.

והנה בתוספות לקמן (ק"ו א' ד"ה מה לי) מבואר דהמוציא מרא לחפור קבר למת פטור משום מלאכה שאינה צריכה לגופה. [לקמן הבאנו דברמב"ן מבואר לא כך]. וכן כתבו לענין מקלקל דאם מיתת בת כהן הוי מקלקל גם בישול הפתילה יהא פטור. [ופירשו הכי לסוגיא דהתם]. ואם כן גם בכל הני גווני יהא פטור על המכשירין.

ב. לא עדיף מכשירים מהתכלית

הנה טעמא דתוספות דלא עדיף המכשירים מהתכלית וחשיבא הכל מלאכה שאינה צריכה לגופה.

והנה חצי שיעור דפטור בשבת הוה נמי משום דליכא חשיבות, ואם כן יש למידן דפטור גם במכשירין לחצי שיעור, ואם כן יהא ניחא דעת רבינו תם.

ואע"ג דבמוציא מכשירין למיעבד מלאכת היתר, כגון במוציא מים להשקות בעציץ שאינו נקוב, ודאי חייב. שאני התם דהוי חשיבות אלא דאין עליו שם מלאכה, משא"כ מלאכה שאינה צריכה לגופה לא הוה חשיבות אלא רק סילוק, ואם כן יש לדון דהכי נמי בחצי שיעור.

ג. ברור דאינו כן

אבל נראה ברור דאינו כן, ואין לחשוב זאת אף לסניף, דשאני חצי שיעור ממלאכה שאינה צריכה לגופה דחצי שיעור הוא דבר שרצונו בהכי אלא דפטור עליה.

ואם כי פשוט כן מסברא, הרי יש להוכיח נמי מהא דאיתא במשנה (שבת צ"ג ב') המוציא אוכלין פחות מכשיעור בכלי, פטור אף על הכלי משום שהכלי טפלה לו, משמע דאם אין האוכלין בתוך הכלי היה חייב, כגון במוציא כלי ריק מרשות לרשות על מנת לקבל בו חצי שיעור. ותו לא מידי.

ד. מכשירין דשלא כדרך

הנה אף לדעת התוספות הנ"ל דמכשירין דמלאכה שאינה צריכה לגופה ודמקלקל פטור, מכל מקום במכשירין דמלאכה דשלא כדרך, בפשוטו יהיו חייבים.

וכי תימא הרי בין מלאכה שאינה צריכה לגופה ובין שלא כדרך, בתרווייהו טעם הפטור משום דלא הוה דומיא דמשכן, מכל מקום יש לחלק, דבמלאכה שאינה צריכה לגופה חשבינן ליה כלא נעשה דבר, וכן לענין מקלקל, משא"כ לענין שלא כדרך, דאע"פ דאינה מלאכה מכל מקום אי אפשר לומר בזה דלא נעשה דבר.

תדע, דהרי כתבנו דבדבר שאינה מלאכה כלל, כגון לבשל דבר שכבר מבושל, מכל מקום אם המכשירין הוה מלאכה יהיו

חייבין, אך אם האי בישול תניינא הוה אינה צריכה לגופה, יהא פטור על המכשירין. חזינן דבמלאכה שאינה צריכה לגופה איכא סברא מיוחדת דחשבינן ליה שלא נעשה דבר.

ה. הקנאים הורגין בשבת

הנה אשכחן בפנים יפות (סוף פרשת בלק) דפסיקא ליה דדינא דקנאין פוגעין בו, הוה אף כשאכא איסורא כגון טומאה לכהן, ואם כן הוה הדין אף בשבת. [נפליג על הפרי מגדים המובא במנחת חינוך (פרשת ויקהל מצוה קי"ד) דדינא דקנאין פוגעין נאמר דוקא בחול ולא בשבת].

והנה לכאורה אין בזה נפקא מינה בדאורייתא, דהרי בלאו הכי בשבת מותר מדאורייתא להורגו מכיון דהוה מלאכה שאינה צריכה לגופה.

אך להאמור נפקא מינה להביא חפצים להורגו מרשות לרשות, אם נימא דלא כתוספות הנ"ל אלא כרמב"ן דלקמן דפליג על תוספות.

[וכן משכחת לה לדעת ר' יהודה דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, או להביא מחוץ לתחום].

הרמב"ן פליג על התוספות

הנה הבאנו שכתבו תוספות (שבת ק"ו א' ד"ה מה) דהמוציא מרא לחפור קבר יהא פטור למאן דאמר מלאכה שאינה צריכה לגופה פטור.

והנה לכאורה יש להוכיח מדברי הרמב"ן לא כך:

א. מותר להוציא המת לכרמלית

הנה אמרינן (שבת צ"ד ב') במת שהסריח בבית ונמצא מתבזה בין החיים והם מתבזים ממנו, מותר להוציאו לכרמלית, אף לרי' יהודה דמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב, משום דהוה כרמלית וגדול כבוד הבריות שדוחה את לא תעשה דלא תסור.

ב. יוציא המת בלא ככר

ודן ברמב"ן אם עדיף להוציא המת על ידי ככר או תינוק כדי שלא יהא מוקצה, או דילמא עדיף להוציאו בלא ככר או תינוק כדי למעוטי טלטול בכרמלית.

ואייתי בשם יש מפרשים דיוציא דוקא על ידי ככר או תינוק, דאיסור מוקצה לא הותר משום כבוד הבריות כיון דיתכן על ידי ככר. אך ברמב"ן נחלק וסובר דמוציא בלא ככר כדי למעט הוצאה בכרמלית.

[חזינן מהרמב"ן דרובי בשיעורים של איסור חמור (כרמלית) חמירא מאיסור קל [מוקצה]. ולפי זה לענין דאורייתא אם צריך לפיקוח נפש להביא שתי גרוגרות, ויכול או לקחת בעצמו שתי גרוגרות, או גרוגרת אחת בעצמו ואחת על ידי בהמתו, נימא ליה שיקח בעצמו רק אחת. ואולי שאני ברמב"ן דהמוקצה והכרמלית בפעולה אחת משום הכי אמרינן שיעשה כן, [א"י. היינו שגם האיסור קל דמוקצה הוא באותו פעולה], אע"פ שהמוקצה מתחיל עוד קודם שיביא מרשות היחיד לכרמלית. וצריך עיון].

ג. בככר איכא מלאכה דאורייתא

תו דן ברמב"ן לרבי שמעון דסבירא ליה דברשות הרבים נמי הוצאת מת הוה מלאכה שאינה צריכה לגופה, אם כן נתיר להוציא המת גם לרשות הרבים, וכתב ברמב"ן דהיינו עם תינוק, ומבואר בדבריו בתורת האדם דדוקא עם תינוק דחי נושא את עצמו, ולא עם ככר, והיינו משום דבככר יש כאן מלאכה דאורייתא.

[והנה לכאורה קאי כאן ברמב"ן לדעת האוסרים בכרמלית בלא ככר כיון דלא התיחו מוקצה, ועיין בביאור הלכה (סי' ש"יא סעי' ב') שהביא שביאר במאמר מרדכי סתירת דברי הרמב"ן].

חזינן דבככר יש איסור דאורייתא, והרי כל רצונו בככר משם לטלטל המת, אם כן חזינן דאע"ג דהוי מכשיר של מלאכה שאינה צריכה לגופה, מכל מקום אסרינן, ואם כן ראיא דלא סבירא ליה כתוספות.

[הנה במחצית השקל (סי' ש"יא) פירש דברי השולחן ערוך דעבדינן על ידי תינוק דהוי תרי דרבנן ולא על ידי ככר, אבל ברמב"ן בתורת האדם כתב דאיכא בככר מלאכה גמורה].

שוב ראיתי בתהלה לדוד (שם) דדייק מדברי הרמב"ן הנ"ל דפליג על התוספות.

ענינים שונים (א)

מעתה היה אפשר להקל מדין ספק ספיקא, דילמא כרבינו תם בספח הישר והמרדכי דבשוגג לא הוה מצוה הבאה בעבירה, ודילמא כהקצות החושן דבשוגג לא מקרי גזלן ואם כן לא הוה מצוה הבאה בעבירה.

ג. אין בעל הבית מקפיד

אך צריך עיון למידן הא ספק ספיקא לקולא בתפילין, דהרי בחזון איש (בבא קמא פט"ז ס"ק י"ט) כתב דלעולם הוה מצוה הבאה בעבירה אף אם לא הוה גנב, כגון בקרקע שאינה נגזלת, והא דאמרינן (סוכה ל"א א') דאם קרקע אינה נגזלת יצא ידי חובתו בסוכה שהקרקע גזולה, היינו משום דאיידי דוקא באופן שאין בעל הבית מקפיד שיושב בו, דאחת היא לו אם הוא יושב בה או לא, ומשום סוכה גזולה לא מיפסל בקרקע משום דאינה נגזלת.

ולדברי החזון איש מיושב קושיית תוספות (סוכה ט' א' ד"ה ההוא) שהקשו למה לן קרא לסוכה גזולה, תיפוק ליה משום מצוה הבאה בעבירה, דהרי להאמור נפקא מינה באופן הנ"ל דגנב קרקע הסוכה, דלא חשיב סוכה גזולה משום דקרקע אינה נגזלת, אבל באופן שבעל הבית מקפיד מיפסל משום מצוה הבאה בעבירה.

ולפי זה אף בגנב בשוגג דלא הוה גנב וליכא קניני גזילה, מכל מקום יהא מצוה הבאה בעבירה. ואם כן לא יצא ידי חובתו בהתפילין.

ד. רבינו פרץ דבשוגג הוה גזלן

תו, דגם בלאו הכי צריך עיון למידן הא ספק ספיקא לקולא בתפילין, דלכאורה מרבינו פרץ בסוגיא דצנועים (שיטה מקובצת בבא קמא ס"ט א') משמע דגם בשוגג הוי גזלן היכי דהיה סבור דזה הפקר, וכדעת שער משפט הנ"ל.

ענינים שונים (ב)

והרי בטיפת חלב אם אסירא בסעודה נחלקו קמאי, ואם נימא דשרי יקשה על הרשב"ץ.

ג. המבשרני

הנה אמרינן (בבא בתרא קמ"א ב') עיין בשולחן ערוך חו"מ סי' רנ"ג סעי' כ"ז ובסמ"ע שם ס"ק נ"ח) דהמבשרני במה שילדה אשתו, אם תלד אשתו זכר יטול מנה ואם נקבה מאתים, וילדה תאומים, משלם פעמיים, אך גם זה אינו ענין לנידון דידן דהתם זה ממש נדר דידיה.

ד. נתברר שאינו מספיק לסתר תורה

הנה מי שנדר סכום לקנות בו ספר תורה ונתברר שאין מספיק בהסכום אלא לנדור חצי ספר תורה, וכתב בתשובות שבט הלוי (חי"ג יו"ד סי' קל"ט) שיקנו בהמעות חצי ספר תורה.

אך אין מזה ראייה ברורה, דיש לחלק בין קיבל על עצמו למיעבד דבר מצוה דחייב גם במקצתה, ובין קיבל על עצמו לתת תמורה דבזה בעינן לתת כולו.

ה. הותר חלק מהנדר

שוב העירוני דמבואר באמרי יוסף (להג"ר מאיר אריק, ח"ב סי' קמ"ח וסי' ק"ד) לקולא, ואיידי התם בעיר שהיתה צריכה לקנות כלי קודש העולה ק"נ, ואמרו לנדיב שבקופה יש שבעים, ואמר שיוסיף שמונים, ונתברר שהיה בקופה ק"כ ופסק שאת השלשים פטור מפאת נדר שהותר מקצתו הותר כולו. [ועוד עיין במהרש"ם ח"ב סי' מ"ב].

אמנם העירו דשאני התם דחלק מהנדר התבטל, משא"כ בנידון דידן לא נתבטל חלק מהנדר רק הנידון במצא רק אחד אם נתחייב.

ו. ספק נדר

הנה אם הדבר ספק תליא בפלוגתת רשב"א ור"ן (מובא בר"ן בנדרים ז' א') בספק צדקה, ואנן קיימא לן לחומרא.

ענינים שונים (ג)

לתפילה של ערביית.

וטענו דלכאורה יענה עמהם, דהרי חז"ן (משנה ברורה סי' ס"ה ס"ק י"א) דבאמצע פסוקי דמזמרה פוסק כדי לענות קריאת שמע עם הציבור, ומכל מקום (משנה ברורה סי' נ"א ס"ק ח') לא יפסיק לומר בריך הוא דקדיש, אבל בין גאולה לתפילה של מעריב אומר בריך הוא (א"ה) אשל אברהם בוטשאטש סי' נ"ז), אם כן ודאי פוסק לענות עמהם קריאת שמע.

לקח תפילין של חבירו

הנה יש לעיין במי שלקח בטעות את התפילין של חבירו, בגוונא דלא אמרינן בזה ניהא ליה לאיניש למיעבד מצוה בממוניה, [א"ה. עיין משנה ברורה סי' י"ד ס"ק י"ג], אם נימא בזה מצוה הבאה בעבירה, ויצטרך להניח תפילין שנית.

א. עבירה בשוגג

הנה הא דהוה שוגג, הא רבו הסוברים דגם בשוגג אמרינן מצוה הבאה בעבירה. [א"ה. עיין תוספות בסוכה (ל' א' ד"ה משום) דמבואר מדבריו דגם בשוגג הוה מצוה הבאה בעבירה, אבל רבינו תם (ספר הישר בשו"ת סי' ק"ב) ומרדכי (סוכה רמז תשמ"ז) סברי דבשוגג לא מיפסל].

ב. גזלן בשוגג

הנה נחלקו בשער משפט וקצות החושן בגנב בשוגג האם מקרי גנב וחייב באונסין, כגון בלקח חפץ של חבירו וכסבור שהוא שלו ונתנו לאחר.

בקצות החושן (סי' כ"ה סק"א) כתב דבשוגג לא מקרי גזלן, דשאני גנב שלא הויק גוף החפץ אלא רק מזיק להבעלים בהא שהגביהו ונתנו לאחר, ואם כן זה לא שייך בסבור שזה שלו. וכך כתב בנתיבות המשפט (שם).

אמנם בשער המשפט (סי' ע"ב ס"ק ל"א) כתב דגנב בשוגג מקרי גזלן וחייב באונסין. [ורק בגוונא דגם מניזקין פטור כגון באונס גמור לא יהא חייב].

מעתה אם נימא דלא הוה גזלן, הא חז"ן (סוכה ל"א א') דאם קרקע אינה נגזלת, יצא ידי חובתו בסוכה שהקרקע גזולה, ומתפרש בפשוטו משום דבעינן קניני גזילה למשוי מצוה הבאה בעבירה, וכך מבואר בדברי הגרע"א בסוכה (שם) ובתשובות חמדת שלמה (אוי"ח סי' ט"ו, סי' ל').

אם ימצא שני הספרים

עובדא הוה באחד שאיבד שני ספרים ואמר שאם ימצאם יתן כך וכך לצדקה, ונמצא רק אחד מהם, האם יתן חלק מיהת.

הנה בעוה"ר לא אדע אם האי נידון מבואר, ומסברא נראה לענ"ד דפטור דהתחייב רק כשימצא שניהם.

א. במקח

הנה במקח כהאי גוונא אמרינן דאם לא קנה שניהם, לא חייל, כדאמרינן (בבא מציעא ק"ב ב') כור בשלשים אני מוכר לך יכול לחזור בו אפילו בסאה אחרונה. [ובשלח שליח לקנות שנים וקנה אחד, עיין בסוגיא בכתובות צ"ט א'], אבל יש לחלק דצדקה דהיא הכרת הטוב שאני.

ב. בתר כוונת הנודר או הלשון

הנה נחלקו רשב"ץ וט"ז (יו"ד סי' ר"ח סעי' ב') במי שהעלילו עליו שמכר יין לישמעאלים, ומפני כך נשבע שלא יעשה יין למכור, ואחר כך מצא יין שכבר עשה מקודם, האם נאסר למכור האי יין.

דעת רשב"ץ (מובא בשולחן ערוך שם) דאזלינן בתר כוונת הנודר ואסור למכור, דאף על פי שקאמר שלא יעשה יין, הרי כונתו דאינו רוצה לסחור ביין כלל. אמנם בט"ז (שם) כתב דאזלינן בתר הלשון, ואם כן הרי לא נאסר בהאי יין דאינו בכלל לשונו.

אמנם הכא לכולי עלמא אינו חייב, דטפי מזה לא התחייב, ואע"ג דאם היו שואלים אותו בשעה שאומר שיתן על שניהם חמש מאות, האם יתן חצי על אחד מהם, היה מסכים ליתן, מכל מקום אין זה נדרו, משא"כ בנידון הרשב"ץ זה נכנס בכלל הנדר.

[ברשב"ץ אייתי ראייה מהא (שו"ע סי' ר"ח סעי' א') דשרינן להעלות עליו צמר, וכן מהאומר טיפת חלב דשרינן ליה, אך ה"ט דחה דהתם לא מחדשינן יותר מלשונו, [כן יש לבאר כונתו],

לענות פסוק ראשון דקריאת שמע

הנה יש לעיין בהתפלל קריאת שמע וברכותיה של מעריב, ולא עמד לתפילת שמונה עשרה עם מנין זה כי לא הספיק לגמור עם הציבור ורצה להתפלל שמונה עשרה עם הציבור והלך למנין אחר, ושם קוראים שמע, האם יענה עמהם פסוק ראשון דקריאת שמע, דהרי מפסיק בין גאולה

מזל מזב

נדבת כ"ק האדמו"ר מזוטשקא שליט"א מירושלים
תלמידו ומקורבו של רבינו זצוק"ל

לרגל שמחת נישואי הבת תחי' ביום ה' כ"ג אדר א' באולמי היכלי הפאר ב"ב
עב"ג החתן הרב יעקב יוסף הלפרין שליט"א נכד כ"ק האדמו"ר מוואסלו שליט"א

זכות רבינו יעמוד להם לבנין עדי עד לתפארת בית אבותם,
ולדורות ישרים מבורכים עכ"ס

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 314
אדר א' תשס"ב

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

עשיית עירוב חצרות כשהחדרים קטנים

במתחם זה היה דבר מעניין שהצימרים היו מבנים קטנים עגולים, שאחרי שיש בפנים גם חדר שירותים, נשאר חדר קטן וצר, וא"כ כשאין בחדר ד' על ד' אמות בריבוע, אין צריך לעשות עירוב חצרות, כיון שאין בו גודל בית, כמבואר במשנ"ב (סי' ש"ע ס"ק ד'). ויש להדגיש שהכוונה רק להנחת הפת, אבל להקוף במחיצות כשרות חייבים בכל אופן, משום שאם יש פירצה קטנה, הרי זה כרמלית ואסור לטלטל כל ד' אמות. אלא אחרי שיש היקף כשר, לא יצטרכו לערב בפת.

אמנם בדרך כלל בלאו הכי אוכלים רק בחדר האוכל, והעיקר הוא מקום הפיתא ולא מקום השינה (סי' ש"ע ס"ה), וא"כ לא צריך עירוב כלל כשכל הקבוצה אוכלת יחד (שם סעיף ג'). אלא שבכל זאת אנו חוששים שמישהו יאכל סעודות שבת בחדר, מחמת שאינו מרגיש טוב [בפרט בתקופת הקורונה], או מחמת שרגיש למאכל כלשהו ואוכל מאכלים מיוחדים וכדומה, ואם כך במתחם הזה גם אם יאכל בחדר אינו אוסר. אבל עדיין היו עוד חדרים במתחם, וגם בחדרים העגולים יש לפחות כדי לרבע ד' אמות, ומספיק שמישהו אחד אוכל לבד בחדר כזה, והוא אוסר על כולם, לכן נכון לעשות עירוב חצרות בכל מקום.

האם אפשר לעשות לחיים מפולגלג

בין הדברים שראינו בעירובים שנעשו בשבועות קודמים, היו כמה לחיים מפולגלג, שהיה נעוץ עם סיכות מהדק, כמו מודעות בלוח המודעות ויש לדון בכשרות לחיים אלו. דהנה בשו"ע (סי' שס"ב ס"א) כתב שעמוד או לחי של צורת הפתח יש לו דין מיוחד, שצריך שיהיה ראוי להעמיד דלת קלה, אפילו דלת של קש או קנים. ונקטו הרבנים שגובה הדלת מספיק עד י' טפחים, ואורך הדלת צריך להיות כרוחב הפתח [חצי ממנו לכל לחי]. והרי כל דלת יש לה משקל, אפילו מקיינים או קש, בפרט שעושים בזמנינו צורות הפתח ארוכות כשלושים מטר, א"כ דבר דק וחלש כמו פולגלג לא ראוי להחשב ראוי להחזיק דלת.

אמנם כתב התרומת הדשן (סי' ע"ד) והביאו הרמ"א (סי' שס"ג ס"ז) שאפשר לעשות לחי אפילו מסידי מחוי בכותל, וכתב המשנ"ב שאין הכוונה לסיד שנו שהוא רק רושם בעלמא, ואינו כשר, אלא כעין טיח שלנו שיש לו עובי כלשהו. והקשה בשער הציון שהטיח לבד אינו ראוי להחזיק דלת כי הוא מתפורר. ותרץ שעי' הכותל שהוא מחובר אליו חשבין ליה ראוי. דהיינו שיחברו את הדלת לקיר עצמו. ולפ"ז נשאלת השאלה שיש הרבה אופנים שאפשר לחבר את הדלת למשור קרוב, האם זה יועיל. והורו רבני העירובים שדוקא טיח שנעשה דבר אחד עם הכותל, אמרינן שהחיבור לכותל הוא חיבור ללחי, משא"כ כשהלחי הוא דבר נפרד רק קשור לאיזה עמוד, צריך שיהיה ראוי בפני עצמו. ולפ"ז י"ל בכשרות לחי מפולגלג, שאם אינו נעשה דבר אחד עם הכותל או העמוד שהוא קשור אליו. וצ"ע באופן שמהדק לקרש ע"י הידוק עץ.

מחמת החשש הזה במוקד העירוב נמנעים מלהשתמש בפולגלג, אלא משתמשים בדיקטים בעובי 4 מ"מ, כמו גב של ארון, שאחרי שקושרים אותו יש לו חוזק סביר.

האם הזרוע של המנורה מפסיקה בין הלחי להוט

דבר נוסף שהיה לנו במתחם זה, באחד מהמקומות שהעמדנו לחיים, קשרנו את החוט לעמוד חשמל בגובה כששה מטרים, כדי שיחזיק מעמד לכל

"עירובין זה לזה"

בימים אלו נערכים בס"ד לפרויקט הגדול בעירובין, לשתף את כלל הציבור בפעילות הגדולה של מוקד העירוב, שהצוות המסור יוצא אל השטחים והשדות שבישובים, לכתת רגלים בבוקר, ולהזיע בשרב, לפקח על מלאכת עבודת הקודש, ולעורר את האנשים האחראים לתקן את הצירוף תיקון, להקים ולשפץ עירובים ברחבי ארץ הקודש, לדאוג לכל העירובים שיהיו כהלכה. גם אתה יכול להיות שותף בזכויות הגדולות האלו.

למעשה כיום יש כבר ציבור גדול שמודע לנושא העירוב, יש דרישה גדולה בציבור שמוסיפה והולכת ומגיעה לעוד קהלים, ומביאה לפנינו עוד ועוד פניות לקבלת מענה, ולהסדרת עירובים במתחמים רבים, והגענו למצב שחייבים להגדיל את האמצעים לנתינת שירות לציבור. עד היום השירות התבסס הרבה על התנדבות של מעט אברכים, שכל אחד הצטרף מידי פעם ליום אחד, והעלויות שנדרשו היו באופן שיכולנו לשאת בהצטרפות יחד עם התשלום של המזמין. אבל כעת זה לא מספיק, הדרישה גדלה, וחייבים להרחיב את מעגל העובדים והמפקחים, שיקבלו שכר כראוי, כדי שיוכלו להקדיש יותר מזמנם למען כלל הציבור.

אנו מצפים שהציבור יירתם להיות שותף בהזדמנות הזו, להגדיל ולתת מענה לצורך האדיר שיש כעת בעירובים ברחבי ארץ הקודש, ולהיות "עריבים זה לזה", לעשות את "עירובין זה לזה".

היהודיות של מוקד העירוב, התועלת האישית שלנו

יש לציין דבר ייחודי מאוד לפעילות של מוקד העירוב, שמלבד שהיא מצילה רבים מחילול שבת, וההשתתפות היא זיכוי הרבים שאין כדוגמתו, בנוסף זה גם מביא תועלת לכל אדם לעצמו ולבני משפחתו, כי סוף דבר כולנו זקוקים לעירובים, לא רק בשכונה שלנו אלא גם כשאנו נוסעים לשבתות לערים אחרות, או לישובים, וגם אנו נשתמש במידע העדכני של מוקד העירוב ששולח כל שבוע צוות שיבדוק ויתקן במקום אחר בארץ, כפי שאנו רואים בעלוני המודפסים מידי שבוע. לכן ההירתמות והמאמץ שנעשה להצלחת מוקד העירוב, יביא לנו זכות בזיכוי הרבים, יחד עם תועלת אישית לכל אחד מאיתנו, וכשנצטרך את המידע ואת הכשרות הוא כבר יהיה מוכן לפנינו.

השימחה לראות שלטים מגוונים על גבול העירוב

יחד עם ההיערכות לקראת הפרויקט הגדול בשבוע הקרוב, המשיכו הצוות לעסוק בבדיקת עירובים, ובהתקנת עירובים, גם בשכונות וגם בישובים. אחד מהמתחמים שתוקנו בשבוע שעבר, נמצא על חוף הים ממש, ולכן משום הצניעות אפשר להגיע אליו רק בשיא החורף שאז אין אנשים שרוחצים בחוף.

בתקופה האחרונה היו שם כמה קבוצות חרדיות, וכל קבוצה דאגה לעשות עירוב לעצמה. הפעם הראשונה לפני כחודש וחצי, מוקד העירוב עשה שם עירוב שחלק גדול ממנו נשאר עד עכשיו, וחלקים אחרים שינו בכל קבוצה לפי הצורה שהיתה נראית לאחראי מטעמה.

היה מרגש לבוא בשבוע האחרון לראות מגוון של שלטים על גבולות העירוב, שעשו הישגים והארגונים שהיו בשבתות ידור משפטים ותחומה, שציינו לאורחי הקבוצה שלא להוציא דבר מחוץ לגבול העירוב הדברים האלו מראים על ההתקדמות הגדולה במחצית של הציבור לעירוב כשר, החשיבות שהארגונים נותנים לעשיית העירוב, והזהירות שלא ייכשלו חברי הקבוצה באיסור.

לחי מפולגלג, ספק ראוי להעמיד דלת

הקמת העירוב במתחם עם ציורים עגולים קטנים

כולנו שותפים להפכה
"עזרתנו"

לשאת במשא שאתה וילדיך נהנים ממנו כל שבת.
לא נותנים להזדמנות הזו לחמוק מהידיים
ומצטרפים למגבית לפעילות של שנת תשפ"ב
וזוכים מיד בזכות העצומה - זיכוי הרבים הגדול ביותר!

כולנו צריכים!
כולנו נהנים!
ומהיום -
כולנו שותפים...

לפני שאתה נוסע לשבת, שוכר מקום, הרם תרומה כעת למען העירוב, בטל' 05484-83320
או באמצעות מכשירי "קהילות" או "גדרים פלוס" - בקופת "מוקד העירוב", הגותנת סיוע, תמיכה, מידע לכולם!

על מנת לתקן את העירוב, היה צריך לפנות כל כך הרבה עפר, עד שהאחראי היה צריך להקטין את שטח העירוב באופן זמני, עד שיפנו את החצץ והחול, ויוכל לחזור ולהשתמש בעמוד של העירוב אם הוא ישאר בשלימותו.

קרשים תלויים בקצה הגגות לצורך העירוב בים המלח

דבר נוסף מעניין ואולי גם מצער, סיפר לנו שהוא פגש בבדיקת מתחם של אירוח באזור ים המלח, עבור קבוצה חרדית שנסעה לשבת, וביקשו ממנו לדאוג להם לעירוב כשר. הוא הגיע למקום וגילה שמישהו עשה שם עירוב בצורה משונה מאוד, בכמה מקומות בשפת הגג של הבנינים הצמידו קרשים שאורכם י טפחים [כנראה לפי שיעור רח"נ], וקשרו חוט מעליהם. אמנם במבט פשוט רואים שהעמודים האלו עקומים באופן ניכר, וגם החוט שעליהם שוקע באופן ניכר, אבל הדבר הקריטי יותר שאדם שיועד את ההלכות רואה מיד, שאין לעמודים האלו דין צורת הפתח כלל אפילו לא בשעת הדחק, מפני שהם תלויים בגובה שני מטרים מהקרקע, ועמוד תלוי באויר, שיש תחתיו חלל ג' טפחים או יותר, אינו כשר כלל. דין זה מבואר בשו"ע (סי' שס"ג ס"י) לגבי לחי של מבוי שאם הגביו מן האויר ג' טפחים פסול, וכתב המשנ"ב שאף אם יש בעמוד י טפחים פסול, כמו כל מחיצה שתלויה ג' טפחים פסולה, וכן הדין בעמוד של צורת הפתח כמבואר בתרומת הדשן (סי' ע"ד) המובא ברמ"א שם (ס"ז). וזה דבר פשוט לכל מי שעוסק בעירובין.

אך לצערינו יש מקומות שעושים עירובים ע"י אנשים שאמנם למדו הלכות אבל אינם בקיאים בפרקטיקה של ההלכות, וסומכים על ידיעותיהם בלי לעסוק בלימוד מפי מומחים, לכן יש הלכות ידועות שאינן כתובות בבירור או שאינם מתורגמות למציאות של ימינו, ואינן ידועות דרך הלימוד לבד, ויוצא שעושים עירובים פסולים ונותנים לציבור לסמוך עליהם ולהיכשל ח"ו בחילול שבת לעומת זאת יש לציין שבשנים האחרונות רבים לומדים את הלכות העירובין למעשה במסגרת מסודרת ורוכשים ידע נפלא ונכון, ויודעים לעשות כראוי, ושואלים על כל דבר המסופק, וזוכים להציל את הציבור מחילול שבת, ולזכות את הרבים, וזכותם היא לאין שיעור.

קרשים קטנים בקצה הגגות עם חוט של עירוב

התקופה, אבל בהעמדת הלחיים גילינו שיש מנורות נמוכות שהזרוע שלהם מפסיקה בדיוק בין הלחי לחוט. האם דבר כזה נחשב כמו גג שכתב המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק ק"ב) שהוא פוסל את הלחי.

בדין זה נחלקו גדולי ההוראה באיזה שיעור חשוב כגג להפסיק. דעת מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל שאפילו דבר קטן כמו כבל חשמל עבה הוא הפסק, [בתנאי שהוא בדיוק בנקודה שבין הלחי לחוט, וזה לא שכיח]. דעת מרן הגר"צ קרליץ זצ"ל שרק אם יש רוחב טפח חשוב כגג להפסיק. לכן במקרה זה יש מקום לסמוך על כך שאין בזרוע רוחב טפח, אבל השתדלנו לעשות שיועיל לכל השיטות, והוספנו קרש להרחיק את הלחי, ואז הזרוע של המנורה לא היה בין הלחי לחוט.

הזרוע של המנורה בין הלחי לחוט

מקרה נדיר בתל ציון, הר הזרוע ענק הגיע עד החוט

מתוך ההיכרות והמענה שיש למוקד העירוב עם מאות עירובים ברחבי הארץ, יש הרבה אחראים שמעדכנים אותנו בהתקדמות שלהם בשידור העירוב ובהרחבתו, ומתעצבים בשאלות העומדות על הפרק. השבוע מסר לנו הרב האחראי על העירוב ביישוב החרדי תל ציון, דבר נדיר שאירע לו בעירוב, שאחת מצורות הפתח נפסלה מלשמש לעירוב למרות שהעמוד לא נפל והחוט לא נקרע, ולא היה שייך לתקן אותה, אלא זה דרש ממנו לשנות את הגבול של העירוב. בתקופה האחרונה בנוים ביישוב עוד בתים רבים, וכידוע אצל העוסקים בעירובים שכל אזור שיש בניה התקלות רבות, ודורשות הרבה השקעה לתקן את העירוב. במקרה זה היתה צורת הפתח מסודרת עם עמודים ולחיים בגובה טוב, והוא גם דואג להודיע לקבלנים שלא יורסו את העירוב, אבל פתאום הוא מגלה שהקבלן שעובד בסלילת כביש חדש, הביא כמות עצומה של חצץ ומילוי, ועשה ערימת חול גבוהה מאוד, בגובה כששה מטרים או יותר, וקבר את הלחי וחצי מהעמוד בתוך החול, והחוט נשאר קיים ולא נקרע, ועדיין מבצבץ ונעובר בראש הערימה, אבל הוא נמצא צמוד לערימת העפר שמגיעה עד אליו. מה הדין במצב כזה.

הר הזרוע שהקבלן ישר ומגיע עד החוט

והנה יש דין שכל צורת הפתח צריכה חלל בגובה י טפחים לפחות, כמסקנת המשנ"ב (סי' שס"ג ס"ק צ"א), ואם במקום אחד בתוך הפתח יש חלל פתוח ורק בהמשך מתמעט החלל, יש לחלק מהו הדבר הסותר, אם יש קיר קטן באמצע [לאורך חלל הפתח ולא שהוא חוצה את הפתח], מבואר בחזו"א (סי' ע" ס"ק י"ט) שאינו פוסל, כי יש בצוה"פ שיעור גובה ודין מחיצה, וכל הפתח מקבל שם פתח בגלל הקטע הפתוח. אבל כאשר הסיבה היא בגלל ערימת עפר, שהגדרה היא שהיא מגביה את הקרקע עד קרוב לחוט, א"כ הצוה"פ אינה גבוהה מהקרקע בשיעור מחיצה, ובקטע שהחוט נמוך מ" טפחים ביחס לקרקע שתחתיו, אין לצוה"פ דין מחיצה, ולא יעזור שיהיה לה שם פתח, ולכן במקרה זה הצוה"פ נפסלת.

האם חול שהונח לזמן קצר פוסל את העירוב

אבל היה מקום לדון להתייר מסיבה אחרת, כיון שהעפר והאבנים במקרה זה עומדים לזמן קצר בלבד, עד שיפזרו אותם לסלילת הכביש החדש, א"כ אפשר לדמות אותו למחיצה זמנית או רשות היחיד העומדת תחת הפתח, כמו מכונית או קונטיינר שנמצאים תחת החוט של העירוב, שאינם פוסלים את הצוה"פ, אפילו שאי אפשר להזיז אותם לכל השבת.

אבל בענין זה הוראת הרבנים שבעפר ואבנים לא מקילים אפילו כשהם נמצאים רק שבת אחת, אלא הם נידונים כחלק מהקרקע ופוסלים את העירוב כאשר הם גורמים דין כלשהו. ואע"פ שיש לעיין בהוראה זו, על פי מה שמצינו ברמ"א (סי' שנ"ח ס"ב) שהביא מחלוקת בעפר שמכסה קיר ומבטל ממנה שם מחיצה, ש"א אפילו אם ביטלו רק לשבת אחת מבטל את הקיר, וי"א רק אם ביטלו לעולם. ובמשנ"ב שם (ס"ק ל"ח) מבואר שמתיר וסומך לקולא על השיטה שאפילו הונח לשבת אחת הוא ביטול לקרקע וממעט את המחיצה. אבל במקום אחר (סי' שע"ד) כתב להקל ששבת אחת אינו ביטול, ויש טוענים שמשמע שאפשר להקל לשני הצדדים. מ"מ שמעתי מהעוסקים בעירובין שכך הורה מרן בעל השבט הלוי במקרה דומה, שעפר וחצץ המונחים לשבת אחת מתבטלים לקרקע ופוסלים, [כמדומני שהמקרה היה בלחי שהתכסה בחול של בניה שנועד לריצוף, שהוא דומה ממש לעניינינו], וכן שמעתי מאחד מרבני העירובים בשם מרן הגר"צ קרליץ זצ"ל לגבי אבנים משתלבות של ריצוף המדרכה, שאם הם מונחים על גבי משטח או עם קשירה שמאגדת אותם, נחשבים כבתוך כלי ואינם פוסלים כשהונחו לזמן קצר, אבל אם מונחים על הקרקע ממש ללא קשירה, מתבטלים לקרקע ופוסלים [במקרה שהם יוצרים מחיצה תחת הפתח], וק"ו בעפר ואבני חצץ שמונחים בערימה ללא כלי או שק [בלה], שהם מתבטלים לקרקע ופוסלים את העירוב.

מעצמה של עירובין

100

תר 100 מ"ר ב"ב
בשכונת ש"ב

10

למעלה מ-10
שנת פעולת

10000

תר 10,000 עלי"ם
מ דפס 0 בח דש

1000

תר 1,000 ש"ע"ר
בפרסה ארצת

100000

תר 100,000 פנ"ת לשא"ת בכשרת בהלכה

מ"ז-כ"ט אדר א'

לשיעורי הדרכה דיגיטליים - מכון הלכה למעשה - A532534735@GMAIL.COM

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

פרשת ויקהל תשפ"ב

השבת - בית המקדש של הזמן

עצור!

זו אחת הסיבות שהלויים הוצבו לשמור סביב חומותיו של בית המקדש - כדי ליצור סביבו רגש של קדושה. כאשר אדם ניסה להתקרב אל בית המקדש, השומרים היו שואלים אותו: "האם אתה טמא? האם טבלת במקווה? האם היזו עליך מי חטאת אם היית טמא מת?" אף אחד לא הורשה פשוט להיכנס פנימה - היית חייב לעבור חקירה לפני הכניסה אל תוך מתחם בית המקדש. אשר על כן, כל אימת שמאן דהוא היה ניגש אל הר הבית, הוא היה עושה זאת באימה וביראה.

לאחר שעם ישראל החל בבניית המשכן, הגיעה השבת ראשונה, ומשה רבינו הצהיר בפניהם הצהרה חשובה ביותר. היתה זו הצהרה חשובה כל כך, עד שלא היה די בכינוסם של הזקנים על מנת שאלו יעבירו את הדברים הלאה לשאר העם, אלא היה צורך לאסוף יחד את **עם ישראל כולו**, אנשים נשים וטף: "ויקהל משה את כל עדת בני ישראל" (שמות לה, א).

בית מקדש של זמן

כאשר אנחנו נכנסים אל השבת, זה בדיוק אותו הדבר. הקב"ה קבע כי עשרים וארבע השעות של יום השבת הם בית המקדש. אמנם אין זה מקום קדוש עליו ניתן להצביע במסוים, אולם זהו בית מקדש של זמן. אל נא תחשבו שזו רק צורת התבטאות, איזה דרוש יפה; אנחנו נכנסים אל תוך מקדש של ממש. בתפילות השבת אנו אומרים, "וקדשתו מכל הזמנים" - שעות אלו של השבת הינן קדושות יותר מכל יום אחר בשנה, אפילו יותר מיום כיפור בשעת נעילה. זהו חידוש של התורה, שגם לזמן יש קדושה.

ומה היתה ההצהרה לשמה כינס משה רבינו את העם? "ויאמר אלהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם, ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה". מבארים חז"ל, שמשה בא ללמדם שבניית המשכן אינה דוחה שבת. על אף העובדה שאנו עסוקים בכל המרץ בבניית המשכן, למרות שאני מדרבן אתכם ומצווה: "ועשית, ועשו" - לעשות עוד ועוד, מכל מקום, הוראות אלו תקפות אך ורק עבור ששת ימי המעשה. יום ראשון - עושים. יום שני, יום שלישי, וכן הלאה - המשיכו כך בעבודתכם, אולם ביום השביעי שבת שבתון - הכל חייב להיעצר.

ניגשים אל הקודש

אנחנו רגילים לרעיון של חלוקה בין סוגים שונים של חפצים וסוגים שונים של אנשים, אולם התורה מלמדת אותנו שחלוקה זו קיימת גם בנוגע לזמנים - יש זמנים שהם יותר קדושים מאשר זמנים אחרים. לעין הבלתי מאומנת, השבת עשויה להיראות כמו כל יום אחר - בשבת יש ערב ובוקר וצהריים בדיוק כמו ביום שלישי - אבל למעשה ההבדל ביניהם הוא הבדל של שמים וארץ; השבת היא בית המקדש.

במבט ראשון הציווי הזה נראה די תמוה - הלא אנחנו עסוקים כעת במשימה אדירה - לבנות בית בו ישירה השי"ת את שכינתו! האם כל שאר הענינים אינם אמורים להישאר ברקע לנוכח משימה כה אצילית? "לא", אומר הקב"ה, "היום השביעי צריך להיות יום מנוחה, יום של שביתה ממלאכה. אל דאגה לגבי המשכן אותו אתם בונים עבורי - השבת היא עצמה משכן". פירושו של דבר הוא, שבכל ערב שבת, עם שקיעת החמה, עם ישראל כולו נכנס אל תוך בית המקדש, שהוא חשוב אפילו יותר מהמשכן שנבנה במדבר ומבית העולמים שנבנה בירושלים.

ולכן, ההרגשה הראשונה בשבת צריכה להיות שכעת אני נכנס למקדש. דרושה לכך הכנה נפשית, הכנה מסוימת של המחשבות. אי אפשר להיכנס אל השבת כמו שנכנסים ליום שלישי!

נתאר לעצמנו שהיה לנו בית המקדש היום, והיינו זוכים להיכנס אל תוך העזרה, כיצד היינו נכנסים למקום קדוש שכזה? לא היינו נכנסים סתם כך, אלא היינו עושים זאת מתוך יראה גדולה, כאדם הנכנס לארמונו של מלך רב-עצמה.

הכנות לשבת

זה העיקרון הגדול והחשוב של הכנה. לפני מעמד הר סיני, הזהיר הקב"ה את משה רבינו: "וְהָיָה נֶכֶן לְבַקֵּר" (שמות לד, ב). האם באמת זקוק היה משה שהקב"ה יורה

אחרים" (ויקרא ו, ד). השומעים אתם את ההקבלה הזו?! ממש כפי שהכהן חייב היה להחליף את מלבושיו טרם כניסתו אל בית המקדש, הוא הדין בשבת - טרם כניסתו למקדש של השבת, עלינו להתלבש בבגדי שבת. פלא פלאים! בערב שבת, כולנו כהנים המתכוננים להיכנס אל בית המקדש.

מוקפים בקדושה

ולבסוף, לאחר שנשלמו ההכנות, מגיעה השבת, וכעת אתה מוכן. השמש מתחילה לשקוע - אל תתן לרגע הזה ללכת לאיבוד. כאשר החושך פורש את כנפיו על פני היקום, והכוכבים מתחילים להופיע, עלינו לדמיין כיצד השבת עוטפת את העולם - אנחנו מוקפים בעננים של קדושה. אני אומר 'לדמיין', אולם כך אכן מתרחש במציאות. הקב"ה פורס סביבנו חופה של קדושה.

מי שהכין את עצמו כראוי לקראת שבת, הרגשתו הראשונה עם כניסת השבת תהיה, שכעת הוא נכנס אל בית המקדש. אל השבת נכנסים על קצות האצבעות, כמו בחור שאיחר לשיחתו של המשגיח - הוא הולך על קצות האצבעות, ונכנס בשקט מוחלט, בחרדת קודש. איני מדבר כעת על כניסה אל בית הכנסת. זה נושא אחר - אנחנו מדברים על קדושת הזמן. כשאתה פוסע ברחוב בדרכך אל בית הכנסת בשעת דמדומי החמה, עליך להרגיש כאילו אתה נכנס אל בית המקדש. התעלם מכל מה שקורה סביבך ברחוב, אל תביט אל תוך חלונות הראווה. אתה נכנס כעת אל מקדש השבת; בעשרים וארבע השעות הקרובות, אתה עתיד להיות מסובב כולך בקדושת הזמן.

דיבור והילוך של שבת

זוהי הסיבה שנצטוונו, "שלא יהא הילוך של שבת כהילוך של חול" (שבת קיג, א). בשבת פוסעים בנחת, וזה מזכיר לנו שכעת אנחנו כמו הכהנים בבית המקדש שהיו פוסעים עקב בצד אגודל, שכן הם עמדו בנוכחותה של השכינה הקדושה. "שבת היום לה" פירושו שבשבת אנו עומדים בפני השכינה, ולכן הילוכנו שונה מההילוך של יום חול, למעט מי שרץ לדבר מצוה כגון לבית הכנסת, לשמוע דרשה, או ללמוד תורה.

כעת אנחנו מבינים טוב יותר מדוע בימי קדם, יהודים לא דיברו הרבה בשבת. הגמרא במסכת שבת (שם ע"ב) אומרת "שלא יהיה דיבור של שבת כדיבור של חול", והביאו התוספות (ד"ה שלא) ע"פ המדרש (ויקרא רבה פ' לד), שאין כל כך לדבר בשבת כמו בחול. המדרש הנ"ל מביא מעשה בר"ש בן יוחי שהיתה לו אמא זקנה, אשר היתה באמצע לדבר ואז אמר לה בנה: "אמא, שבת היום", ומיד היא פסקה מלדבר. השמעתם זאת? בני אדם היו נוצרים את לשונם כאשר נזכרו ששבת היום.

לו להיות מוכן? היעלה על הדעת כי משה יישן באותה שעה?! בוודאי ובוודאי שהוא ימתין שם יחד עם עם ישראל.

אמנם פירושו של ציווי זה הוא, שכאשר מגיע זמן קבלת התורה, אסור שזה יקרה באופן פתאומי. על מנת להפיק את מירב התועלת, או אפילו תועלת כלשהיא, חייב האדם להיות מוכן, וכמו שנאמר, "הכון לקראת אלקיך ישראל" (עמוס ד, יב).

ולכן, בערב שבת קודש, זמן רב קודם כניסת השבת, עקרת הבית הנאמנה כבר עסוקה מאוד בהכנות הגדולות - הקניות, הבישולים, האפייה והניקיון. בעל הבית עסוק בעבודתו במפעל, שם הוא מרוויח את הכסף כדי לשלם עבור מאכלי השבת, אולם ברגע שהוא יוכל, ברגע שהבוס יאפשר לו, הוא כבר יהיה מחוץ לדלת המפעל, אף רץ לעשות את הסידורים של הרגע האחרון. גם כשהוא נכנס בדלת הבית הוא עסוק; לכל הפחות הוא ממהר להתרחץ וללבוש את מלבושי השבת. גם הילדים - בבית יהודי, כל הילדים עוזרים בהכנות לשבת. כולנו עסוקים; עם ישראל כולו עסוק בהכנות לכבוד שבת.

המרכיב העיקרי

אולם לפעמים אנחנו עסוקים כל כך בהתרוצצויות, עד שאנחנו שוכחים את המרכיב החשוב ביותר. כאשר עקרת הבית עומדת במטבח כל היום כולו, ביום חמישי או ביום ששי, ועוסקת בהכנות לכבוד שבת, אם חסרים לה בצלים לדוגמא, אז אולי יהיה חסר קצת טעם, אבל עדיין יהיו מאכלים אחרים בעלי טעם ערב. אם חסרים תפוחי אדמה, תמיד אפשר להנות מהעוף. אבל ישנו דבר אחד, שאם שוכחים אותו, חסר כל הטעם של השבת - וזהו התבלין ששמה "מחשבה"! לזכור שכעת אנו מכינים את עצמנו להיכנס אל הקודש פנימה - אל מקדש ה' - שבת קודש!

זוהי הדרך להתכונן לשבת - בכל פעולה שעושים, כל תבשיל שמבשלים, לחשוב: "איני יכול להיכנס סתם כך אל מקדש ה', לזמן קדוש שכזה, מבלי להכין את עצמי". נסו להוסיף מחשבה זו כשאתם עורכים קניות בצרכניה - זה לא יעלה לכם עוד כסף - או בזמן שאתם מנקים את הבית לכבוד שבת; זכרו שאתם מתכוננים להיכנס אל בית המקדש.

חשוב על כך כאשר אתה מתלבש לכבוד שבת. אמור בפניך: "אני לובש כעת בגדים מיוחדים לכבוד שבת, כי שבת היא בית המקדש, ולפני שנכנסים אל מקום קדוש שכזה, חייבים להתלבש באופן מיוחד". הגמרא (שבת קיד, א) שואלת, "מניין לשינוי בגדים מן התורה?" - היכן בתורה רואים שיש חיוב להחליף בגדים לכבוד שבת? הגמרא אינה מביאה לכך סברא, שכך ראוי לעשות לכבוד השבת. חכמינו ז"ל מביאים על כך פסוק בתורה בנוגע לכהן הגדול הנכנס אל בית המקדש: "ופשט את בגדיו ולבש בגדים

השבת, מראים אנו, בשלושים ותשע צורות, ש"יכל אלקים ביום השביעי מלאכתו אשר עשה וישבת ביום השביעי מכל מלאכתו אשר עשה" - ה' עצר. פירושו של דבר הוא, שעם בוא היום השביעי, הפסיק הקב"ה מעשייתו, ושום דבר כבר אינו בא לידי יצירה. הקב"ה הפסיק את כל אשר ברא לעשות.

בעבר כבר התבאר ענין זה, אולם ניגע בו בקצרה שוב במסגרת זו. הפירוש של "לעשות" הוא, שמכאן ואילך, הקב"ה השלים את בריאתו, ונראה כביכול שהכל ממשיך והולך מעצמו. בעלי החיים כולם מתרבים מעצמם, וכך גם הצמחים. המים מהאוקיינוס הופכים לעננים וגשם, והנהרות מחזירים את המים אל האוקיינוס, והתהליך כולו שוב מתחיל מחדש. הכל נראה כאילו הוא הולך מעצמו, משום שהקב"ה כבר אינו מראה את ידו הגדולה באמצעות נסים. גם אנחנו נכנסים לפעולה. אנחנו עושים, יוצרים ומייצרים - לכל הפחות כך זה נראה.

עולם התוהו

ואז, מגיעים אנו אל בית המקדש של השבת, עוזבים את כל העיסוקים שלנו, ויש לנו זמן להתבונן: האם העולם הזה באמת ממשיך מעצמו? בוודאי שלא. אנחנו חוזרים אל תחילת התורה וקוראים שם, "בראשית ברא אלקים" - השבת מזכירה לנו את העובדה שפעם לא היה יקום, היה רק העדר ואין. הקב"ה ברא הכל יש מאין, ועל ידי מאמר ה' לבד, "ויאמר אלקים יהי" - עולמנו קם ונהיה.

אולם זו רק תחילתו של הסיפור, שכן הלכח האמיתי של "בראשית ברא אלקים" הוא, שהעולם הזה הוא באמת כלום, גם כיום. אם היה לנו זמן, היינו יכולים להסביר כיצד כל החומר הקיים בעולם הוא באמת כלום. עץ זה כלום וברזל זה כלום - הם אינם יותר מחלקיקי אנרגיה; אלא שחלקיקי האנרגיה מסודרים בדרכים שונות, והם מסתובבים סביב הגרעין של האטום בצורות שונות, וזה מה שגורם שזהב יהיה שונה מברזל. השוני בין ברזל לגז נובע מהאופן בו חלקיקי האנרגיה נעים סביב גרעין האטום, אבל ביסודם, זהב וגז וברזל כולם אחד הם. כולם אנרגיה - היקום כולו אינו אלא תנועה - אלא שדברים אלו הינם קטנים מכדי שתוכל העין האנושית לראותם, אך אם יהיה לנו מיקרוסקופ גדול מספיק כדי לאפשר לנו לראות את האלקטרונים זזים, היינו רואים שכל החומר אינו אלא תנועה.

ואם היינו יכולים לגרום לאלקטרונים להפסיק לנוע, העסק כולו היה מתמוטט; אבל הוא לא היה הופך לאבק - אלא לכלום, לאפס ואין. העולם כולו הוא "אין", וגם ברגע זה, העולם כולו אינו כלום מלבד דבר ה'. ה' ציווה על חלקיקי האנרגיה להתהוות ולהתחיל לנוע, לרטוט ולהסתובב, וכך נוצר כל החומר הקיים בעולם.

בשבת הם אכלו, שתו, שרו זמירות ולמדו תורה והיו שמחים - ולא יותר מזה. כמובן שהם איחלו אחד לשני "גוט שבת", היו ידידותיים אחד לשני, אבל הם לא פטפטו. הם לא דיברו דברים בטלים. איך אפשר לפטפט בתוך בית המקדש?

אימת שבת

בימי קדם, כאשר הגיעה השבת, נפל מורא על העם כולו. אנשים רבים השתנו במהלך השבת. אפילו עמי הארץ, שהיו לעתים האנשים הגסים והנבערים ביותר, לא העזו לשקר בשבת. כך אומר הירושלמי (דמאי ד, א), שבשבת נאמן עם הארץ לומר שעישר את פירותיו, על אף שבחול אינו נאמן, מפני שאימת שבת עליו.

השומעים אתם מי היו עמי הארץ של פעם? הלוואי עלינו להיות כמו עמי הארץ האלו! הם פחדו לשקר בשבת. אנשים ידעו שבשבת הם נמצאים בתוך בית המקדש, עליו נאמר "ומקדשי תיכראו" (ויקרא יט, ל), ולכן הם פחדו מהשבת.

ל"ט אבות מלאכות

"אבות מלאכות ארבעים חסר אחת, הזורע והחורש והקוצר וכו'" (שבת עג, א). אמנם לאבות אלו ישנם תולדות, שבהן יש פרטים אשר כמעט אין קץ למספרם, הממלאים שתי מסכתות בש"ס, אולם כל פעולה שהיא אסורה בשבת מהתורה, נכללת באחת מל"ט אבות המלאכות.

הגמרא אומרת של"ט מלאכות אלו מקבילות למלאכות שהיו במשכן. כאשר עם ישראל החל במלאכת המשכן על פי ה', היו אלו ל"ט המלאכות הללו שבהם הם התעסקו. וכאשר הקהיל משה רבינו את העם בתחילת פרשתנו, בכדי ללמדם שמשכן השבת גובר על משכן ה', היו אלו ל"ט המלאכות הללו שנאסרו להם, על פי ה'.

וכאן נשאלת השאלה: מהו הקשר בין הדברים? האם רק משום שהיה עליהם להימנע משלושים ותשע צורות של מלאכה כאשר התעסקו במלאכת המשכן, זו סיבה שלנצח נצחים, שלושים ותשע מלאכות אלו יהיו הסימן למלאכות שנאסרו בשבת?!

עולם העשיה

ואמנם, קיים קשר הדוק בין המשכן ובין השבת. ל"ט מלאכות השבת כוללות את כל הצורות של בניה ויצירה בעולם הזה, ושומרי השבת מכריזים קבל עם ועדה: במשך השבוע אנחנו עסוקים בעבודה, ביצירה, אולם בשבת אנחנו אומרים לעולם, שאנחנו מבינים שהכל הוא רק דמיון - הקב"ה הוא הבורא, האחד והיחיד.

מהי שבת? מהי המטרה של היום הזה, שבו אנו מפסיקים את כל העשיה? התשובה היא, שעל ידי שמירת

חשובה יותר. עלי לעסוק בבנייתם של דברים משמעותיים יותר."

בנין בשבת

בכל פעם שנקרית בפנינו ההזדמנות להימנע ממלאכה בשבת, אם נוסיף את המחשבה הזו, שבשבתנו אנו מראים שהקב"ה ברא את העולם יש מאין, ושגם כעת הוא ממשיך לברוא את העולם בכל רגע ורגע, אנחנו בונים את השבת בדעתנו. אמנם כל בניה ויצירה הנראית לעין אסורה היא בשבת, אולם למען האמת, בשבת אנחנו עסוקים מאוד בבניית המשכן בתוך דעתנו. אנחנו בונים דעת של שבת.

בפזמון "דרור יקרא" אנחנו אומרים את המילים הבאות: "דעה חכמה לנפשך והיא כתר לראשך". מבקשים אנו לקנות חכמה בנפשנו, חכמה שתמשיך להיות כתר על ראשנו בעולם הבא - כיצד עושים זאת? "נצור מצוות קדושה, שמור שבת קדשך" - על ידי שמירת השבת קונים אנו בנפשנו חכמה זו.

מה הפירוש "שמור שבת קדשך" - אין הכוונה לשמירת הלכות שבת לבד. כמובן שזה לכשעצמו הוא דבר יקר-ערך עד למאוד, אולם לא די בזה כדי לקנות כתר לראשנו. כתר פירושו דעת, וככל שאנו קונים יותר דעת בחיינו, כך ייטיב לנו, כי כפי איכותו של כתר הדעת שאנו קונים בעולם הזה, כך נהיה מסוגלים להנות מזיו השכינה בעולם הבא. מי שקונה בנפשו דעת של תורה, מוכן הוא לאושר הגדול של חיי הנצח. יותר דעת של תורה - יותר אושר.

השבת היא אחת ההזדמנויות הגדולות ביותר לקנות דעת בעולם הזה. מהי תכליתה של השבת? לאכול צ'ולנט? ללכת לישון? זה טוב, אולם לא זו היא התכלית. תכליתה של השבת היא לקנות דעת! שבת הוא הזמן לחשוב על ה' - זוהי המחשבה המרכזית בשבת. זהו מושג מפעים, שנדרשת עבודה של חיים שלמים כדי לקנות מקצת מהשפעתו. בכל פעם שאנו רואים דבר מה בעולם הזה, זהו דמיון בלבד. מה שאנחנו רואים באמת זהו רצון ה'. מחשבה זו היא ההישג האמיתי בשבת; יותר מהבגדים המגוהצים והנעליים המצוחצחות.

קדימה - לעבודה!

האין זה חבל שאנשים ששומרים שבת אינם חושבים על כך? אני מסתכל עליך, ואני רואה את ה', כי אתה ביטוי של רצונו יתברך. אתה רואה את השמים? אתה רואה עץ? זהו רק סימן לרצון ה'. נסה לחשוב מחשבה זו מדי פעם. אין ספסלים. אין קירות. אין תקרה. הכל הוא רק דבר ה'. אם תצליח לחשוב על זה במשך דקה אחת רצופה, דע לך שבשבת זו, לפחות פעם אחת בחיך, באמת השגת משהו בשבת. אם תוכל לחשוב על כך יותר מפעם אחת, אז אתה איש חכם.

עולם מתעתע

זהו אחד היסודות הגדולים של השבת. העולם נוצר יש מאין, וגם כיום הוא עדיין נשאר "אין" - אין בעולם שום דבר מלבד דבר ה'. "בְּדִבְרֵי ה' שָׁמַיִם נִעֲשׂוּ" (תהילים לג, ו), ואם ירצה לסגת ממילתו, אם יסלק רצונו, ישאר רק ריק אחד גדול, אפס ותוהו.

זהו אחד היסודות הגדולים שמצופה ממנו לחשוב עליהם בשבת. בכל שבוע, אנחנו מאשרים בשבתנו את היסוד הגדול הזה, שלמרות שנראה שהטבע מתפקד מעצמו, האמת היא שקב"ה עדיין נמצא שם; הבריאה כולה אותה אנו רואים, הינה רק ביטוי למחשבותיו של הבורא יתברך, וכשם שהוא שלט בבריאה כולה במהלך ששת ימי הבריאה, כך הוא ממשיך לשלוט בבריאה כולה, גם עכשיו, בכל רגע ורגע. משל למה הדבר דומה, לתיאטרון בובות, שהאדם המושך בחוטים הוא זה ששולט בהם שליטה מוחלטת. כך גם הטבע שאנו חיים בתוכו, פועל ומתפקד אך ורק על פי פקודותיו.

זוהי התבוננות שעלינו לחשוב עליה בשבת - אנו נמנעים ממלאכה משום שאנחנו מבקשים להזכיר לעצמנו שלא משנה מה נראה בחוץ, הבריאה כולה עדיין תלויה אך ורק ברצון הבורא, לא פחות משהיתה בששת ימי בראשית. אנחנו מראים בשלושים ותשעה אופנים שונים כיצד אנחנו שובתים ואיננו עושים דבר, שכן הקב"ה הוא זה שעושה הכל!

שביתה מתוך מחשבה

כדאי לתרגל מחשבה זו מפעם לפעם. כאשר אתה נכנס אל החדר, עובר ליד מתג החשמל ונמנע מלהדליקו, תוכל להוסיף מחשבה קטנה: "הסיבה שאינני מדליק את האור כעת הוא משום שבזה אני מראה לכל שה' ברא את העולם, וממשיך לברוא אותו בכל רגע ורגע". אינך יכול לחשוב על כך בכל פעם? בסדר, אבל כמה פעמים כן תוכל לזכור זאת.

הן אמנם, בית המקדש של השבת אינו תלוי במחשבותיך - הוא נבנה מאליו מכח עצם שביתתך, אולם ישנו הבדל גדול באיכות הבנין אם מתלוות אליו כונה ומחשבה, מה אתה מנסה כעת לבנות.

כאשר אתה מחדש חידושי תורה בשבת קודש, ויש לך חשק עז לכתוב אותם, ואתה נמנע מלעשות כן מפאת קדושת השבת, או בעודך מרוקן את כיסיך בערב שבת טרם יציאתך לבית הכנסת כדי לוודא שאינך מוציא מרשות לרשות - כדאי לך לנצל רגעים אלו. לא רק שהדבר אסור, זה הרבה יותר מזה! הוסף את המחשבה: "איני כותב היום ואיני מטלטל ברשות הרבים משום שיום זה מוקדש לבניית השבת. איני יכול להתעסק באף מלאכה, שכן יש לי כעת פרק זמן של 24 שעות, שבו מוטלת עלי משימה

רוצה להיות רופא, ולכן הוא מחליט לפתוח קליניקה פרטית, שם הוא מתחיל לקבל פציינטים. אדם זה מבצע פשע, והמשטרה תעצור אותו על כך. גוי אינו מורשה לשמור שבת, ולכן הוא חייב מיתה. אמנם בזמן הזה אנחנו איננו ממיתים אותו, אולם הקב"ה כבר יטפל בו. אין לו שום זכות ליטול לעצמו את כתר התפארה, השמור אך ורק לעם ישראל.

בשביל ישראל

זהו הלימוד הראשון של שבת קדש - עבודת "בראשית ברא אלקים" - שכל דבר בעולם נברא ברגע זה ממש. אולם ישנו לימוד שני, המבוסס על הראשון, והוא: בשביל ישראל שנקראו ראשית. העולם שהקב"ה בורא ברגע זה, נברא עבור עם ישראל!

ככל שזה נשמע מוזר לאוזן האמריקאית - ולכולנו יש אוזניים אמריקאיות, גם לטובים ביותר, אנחנו חייבים להרגיל את עצמנו למחשבה זו, כי זהו לימוד של התורה. בין אם הרעיון הזה מוצא חן בעיניך ובין אם לא, עליך להתרגל אליו, כי זהו אבן היסוד של היהדות. ולכן, בכלל דעת השבת שאנחנו בונים בכל שבת היא ההשקפה, שהעולם הזה נברא עבור ישראל, האומה שקיבלה על עצמה את התפקיד להיות עם ה'.

נמצא שישנן שתי עבודות בשבת. העבודה הראשונה היא, לזכור ולהפנים כי העולם נברא יש מאין, ורק דבר ה' הוא הגורם לעולם להתקיים. כל מה שאנחנו רואים בעולם הוא רק דבר ה', רצונו יתברך שהתגבש לצורות מסוימות של חומר ושל תנועה. יסוד זה הוא מדהים ביותר, ועלינו להקדיש למחשבה זו שבתות רבות, עוד שבת ועוד שבת. אולם למדנו כעת ששבת אינה רק השמחה של בריאת העולם; השבת מלמדת אותנו שאנחנו הסיבה שהיקום נוצר. חייבת להיות אומה שתתמסר כל כולה אך ורק לעבודתו יתברך - זוהי הסיבה שבשבילה נברא העולם. אנחנו האומה הזו, ונבחרנו על ידי הקב"ה לנצח נצחים.

יכולות אומות העולם לצוות ולמחות; יכולות הם גם ללעוג לנו - אין לכך כל משמעות; הם אינם יותר מגלים המתנפצים על החוף, שלאחר מכן נסוגים; החוף נשאר תמיד. ואין להם על מה להתלונן - ההזדמנות להצטרף פתוחה בפניהם תמיד, אם רק ירצו. הדלתות תמיד פתוחות בפניהם, אם יהיו מוכנים לקחת על עצמם את האחריות של כל מה שכרוך בשבת. "אבל אם הם אינם מעוניינים להיכנס לברית שכרתי עם עמי", אומר ה', "אז בית המקדש של שבת הוא מחוץ לתחום עבורם".

נניח שבשבת הקרובה תחליט לקחת על עצמך את המשימה הזו - להקדיש דקה אחת למחשבה הזו, שפעם, הכל היה אין, העדר. אם אתה מסוגל לחשוב על כך במשך שתי דקות, נניח דקה אחת בליל שבת ודקה אחת ביום השבת, זה ודאי טוב יותר! ואולי אפי' בכל אחת מסעודות השבת, כאשר כל בני המשפחה מסבים יחד לשלחן השבת, כולם משוחחים ביניהם, שמחים - אני מקווה שגם אתה שמח - אבל אתה גם חושב, "עלי למלא את תפקידי בשבת - זָכַר לַמַּעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית. אז בעוד הם מדברים - והם לא יודעים מה קורה בתוך הראש שלך - אתה חושב, "ה' ברא את העולם יש מאין!" אה! מילאת כעת את אחת המטרות החשובות של השבת. וככל שתחשוב על כך בתדירות גבוהה יותר, כך תזכה בכתר לראשך; זהו, "דעה חכמה לנפשך והיא כתר לראשך" - מחשבותיך הופכות לכתר של חכמה על ראשך, בעוד דעתך הופכת לדעת של שבת.

הכניסה לזרים אסורה

פעם ישבתי בחדרי שבישיבת רבינו חיים ברלין, כאשר שמעתי דפיקות על הדלת. פתחתי את הדלת, ועמד שם גוי. שאלתי אותו איך אני יכול לעזור לו, והוא ענה שהוא רוצה להיות יהודי, ושמישהו הפנה אותו אלי. "אני כבר שומר שבת", אמר לי. קפצתי ממקומי ואמרתי לי, "לא! אל תעשה את זה - מי שאינו יהודי, מסוכן עבורו לשמור שבת". עכ"ם ששבת חייב מיתה.

הוא שאל אותי מה עליו לעשות, והסברתי לו שבכל שבת עליו להדליק את האור, לפחות פעם אחת, כדי להראות שהוא אינו שומר שבת.

הלכה זו הינה ביטוי נוסף ליסוד שביארנו בתחילת דברינו, ששבת היא בית מקדש, והכלל הראשון בבית המקדש הוא, שהכניסה אליו מותרת רק למי שזו הותרה לו. השבת אינה פתוחה בפני כל מי שחפץ להיכנס אליה.

מחוץ לבית המקדש הוצבו שלטים בלטינית וביוונית, שבהם היה כתוב: "כל גוי שיכנס יומת". אם הכהנים היו רואים גוי שנכנס למקום שאסורה הכניסה לשם, הם היו מוציאים אותו מחוץ לעזרה ופוצעים את מוחו בגזרי עצים. והממשלה הרומית נתנה אישור לכך. אפילו הרומאים הבינו שאין לנכרים זכות כניסה אל תוך בית המקדש.

כך הוא גם בגוי המבקש לשמור שבת; הוא נכנס לאזור קדוש, שהכניסה אליו אסורה לשכמותו. הדבר דומה לאדם שמעולם לא למד רפואה, או שלא עבר את הבחינות הדרושות ולא קיבל רישיון לעסוק ברפואה, אבל הוא

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שער אורה-ועדי מוסר, ספר לב אביגדור-עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670
תפילת אביגדור-פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

זוהי שאיפתנו בשבת! ועל אף שהדברים עשויים להישמע מכבידים במקצת לאנשים שאוהבים רק להנות בשבת, שכן הם אינם מעוניינים להיות עסוקים בבניית דעת של שבת - אולם זוהי האמת של השבת.

ומאירים את העולם

כך נראית השבת של הברן ישראל; זוהי החשובה מבין כל מטרותיה של השבת - ליצור דעת של תורה. כל עבודה בזה הינה כדאית ורצויה. גם אם תהרהר במחשבות אלו במשך רגעים ספורים בין מנה למנה, בעוד אשתך מגישה את המנה הבא - גם זה כדאי. וככל שנצליח לנצל טוב יותר את השבת, כך ניעשה גדולים יותר.

ובעודך יושב וחושב, הקב"ה שולח את ברכותיו אליך. ומכל ברכות השבת, הברכה הגדולה ביותר הלא היא עצם ההצלחה בבניית דעתנו על ידי מחשבות אצילות אלו, הגורמות ליהודי לחיות את חייו בעולם הזה בהצלחה.

אין דבר שישווה לחשיבה של שבת. גם אם יש לך כעת דקה אחת להוסיף למלאי הדעת שלך - קפוץ על המציאה; "דעה חכמה לנפשך" - דעה את החכמה, כי היא "לנפשך" - היא עבורך! החכמה היא הרכוש היחיד שיהיה בבעלותך לנצח נצחים. "והיא כתר לראשך" - כל המחשבות הללו על השבת, הופכות לכתר המפאר את ראשך.

יום יבוא וזה יהפוך לכתר אמיתי, כתר של פאר. תשב בגן עדן, וכתר זה של חכמה, אליו זכית מכח החשיבה בשבת, יפאר את ראשך לנצח נצחים. זוהי הצלחתו הגדולה של מי שמבין שהשבת הוא בית מקדש!

שבת שלום ומבורך!

בואו נהיה מעשיים

השנה - משנים את השבת שלנו

מכיון שהשבת היא בית מקדש של הזמן, הבה נתייחס מכאן ואילך אל כניסת השבת כאל כניסה אל בית המקדש. בלי נדר, בערב שבת, בעודנו עסוקים באחת מהכנות השבת, נאמר לעצמנו, "אני עושה כך וכך משום שעלי להיכנס אל בית המקדש של השבת מתוך הכנה נכונה".

ובשבת עצמה, בלי נדר, בכל סעודה נעצור ונקדיש חצי דקה לחשוב כיצד ה' ברא את העולם יש מאין, וכיצד הוא ממשיך לברוא אותו בכל עת ורגע, עבור עמו ישראל.

גדולה מלאכה

לא רק שאסור לגוי לשמור שבת, זה גם מסוכן עבורו. "פנאי" הוא דבר מסוכן עבור גויים; הדבר הטוב ביותר עבורו הוא להיות עסוק. גוי שעובד הוא אדם הגון. רק בערב, כשהוא מסיים את העבודה ומתיישב על מדרגות ביתו, אז עליך להיזהר ממנו.

ראו מה קרה כששבת הפך ליום שבתון בארה"ב. יותר גויים נהרגים בכבישים בשבת מבכל יום אחר בשבוע. ולא רק בכבישים, רוב התיגרות של הגויים בינם לבין עצמם, מתרחשות בסופי שבוע. הם מתאספים יחד, במסעדות ובמסבאות, יורים זה בזה ודוקרים זה את זה.

לפיכך אוסר ה' על הגויים לשמור שבת. "יום וְלִלָּה לא יִשְׁכְּתוּ" - אל תפסיקו לעבוד! הדברים אמורים לא רק כלפי המבוגרים שביניהם - גם ילדיהם צריכים ללכת לעבודה. במקום ללכת לבית הספר, עליהם למצוא עבודה במפעל. בית הספר אינו מלמד אותם דבר מלבד אלימות והפקרות; כל סוגי הרוע נלמדים בבתי הספר הציבוריים. תהיה זו ברכה אם כל ילדי הגויים ייצאו לעבוד בגיל צעיר.

ככה זה במקסיקו. כל הילדים במקסיקו עובדים, וכך יש אצלם ילדים וילדות הגונים. אלא שאז הם חוצים את הגבול לארה"ב, וכאן הם הופכים לפושעים. הם הולכים לבית הספר ושם האמריקאים הורסים אותם.

זו אחת הסיבות שמחמתן נאסרה עבור הגויים הכניסה אל בית המקדש של השבת. "גדולה מלאכה" - הברכה הגדולה ביותר עבור אומות העולם היא שבוע עבודה של שבעה ימים.

יום של התבוננות

השבת פורשת את כנפיה, והעולם כולו עובד. הטבע עובד. הגויים עובדים - לפחות הם אמורים לעבוד. אולם בני ישראל - אלו שמבינים ששבת הוא בית מקדש - פטורים מכל עבודה. זוהי זכות גדולה ביותר - "ביני ובין בני ישראל!" אך זו גם אחריות גדולה. כי שבת אינה יום בו אנחנו יושבים מבלי לעשות כלום. השבת אינה מיועדת להיות יום של שינה. אנחנו פטורים ממלאכה משום שתכליתה של השבת היא שנשתמש בשכלנו.

שבת הוא יום של דעת. אנחנו עוצרים את מרוץ החיים, איננו ממהרים לשום מקום, וכך יש לנו הזדמנות לחשוב קצת. נכנסים אנו אל בית המקדש הזה, ומתענגים בתענוגים שגורמים לנו להיות במצב רוח טוב. אנחנו שמחים, ואין לנו שום מטלות ארציות לבצע; היום הזה פנוי לגמרי, ומוקדש לגמרי לה'. שבת היום לה'.

המרומם את מצבנו בבטחה ובכבוד, וכל מנוחתנו וכל כבודנו באים רק ממך לעולם.

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

חז"ל אומרים "משנכנס אדר מרבין בשמחה" (תענית כט, א) - איך עושים את זה?

תשובה:

עליך להבין שדבר זה אינו קשה כלל וכלל. בתוך נשמתנו קיים מעיין של שמחה, כי כאשר השי"ת נפח באפינו נשמת חיים, הוא גם נפח בנו מעיין בלתי נדלה של שמחה. כל מה שעלינו לעשות הוא לפתוח את הברז, והשמחה תפרוץ החוצה. מדהים להיווכח כמה שמחה קיימת בלב האדם.

אכן, לפעמים יש לנו "סתימה" בלב, ואז עלינו לשמש כ"שרברים". אולם היודע לפתוח את הסתימה שבלבו, יכול להביט באור השמש, להנות ממנו, ולומר, "כמה מתוק אור השמש". תארו לעצמכם! לשמוח באור השמש! כך מלמד אותנו שלמה המלך: "וּמִתּוֹק הָאוֹר וְטוֹב לְעֵינַיִם לִרְאוֹת אֶת הַשֶּׁמֶשׁ" (קהלת יא, ז). במשך השנה אתה עסוק בכל מיני דברים, אבל באדר, תוכל לקחת מעט זמן כדי להסתכל על השמש, ולבך מתמלא בשמחה.

ברגע שתתחיל להרגיל את עצמך לזה, תופתע לגלות כמה שמחה קיימת בלבך. כשאתה הולך ברחוב ונושם את האוויר, גם אוויר קר, זוהי שמחה. זהו אוויר טוב ונקי, והקור עוזר לנקות את האוויר, והופך אותו לנקי מחיידקים. כשאתה נושם את האוויר הזה, אתה כל כך שמח. זה נכנס לריאותיך וממריץ אותך; זה גורם לדם שלך להאדים יותר, ואתה כל כך שמח. וכך, משנכנס אדר מרבין בשמחה - "אני כל כך שמח לראות את אור השמש! אני כל כך שמח שאני נושם!"

פרושים וביאורים על סדר התפילה

מתוך ספר תפלת אביגדור - פירוש התפילה מאת רבינו זצ"ל

מודים אנחנו לך - כל הודאתנו רק לך, כי אין שום טובה באה אלינו כי אם ממך לבד [וכל הבא עלינו אינו אלא טוב באמת]. אין אנו משבחים שום סיבה ליחס אליה טובתנו לאמר כחנו ועוצם ידינו עשו לנו את החיל הזה, או סם פלוני יפה לנו, או אומנות פלונית מעשרת, וכדומה [וכן מוכח מסוף הברכה ולך נאה להודות, כלומר רק לך]. וענין ההודאה הוא לנשא ולרומם ולשבח, כלומר ליחס ההצלחה רק לסיבה אחת משובחת, והיינו: לך.

שאתה הוא ה' אלקינו ואלקי אבותינו - הודאתנו היא על שאתה מיחד את השגחתך עלינו בתור אלקינו מיום היותנו עד היום הזה, ועוד מודים אנחנו על שאתה יחדת השגחתך על אבותינו. על שהיית אתה לבדך [ולכן אמר הוא למעט שאין אלא הוא לבדו] המטיב לנו ואתה לבדך היית המטיב לאבותינו, ולכן מכירים אנו בך ובוטחים בך.

לעולם ועד - קאי אדלעיל ואלהלן, שאתה לעולם ועד, ושאתה תשאר אלקינו לעולם ועד ועל זאת אנו מודים ומשבחים, שהנהגה זאת של אלקינו מתקיימת לעולם ועד בלי הפסק. כי ההרים ימושו והגבעות תמוטינה וחסדי מאתך לא ימוש וברית שלומי לא תמוט (ישעיה נד, י).

צור חיינו - צור יש בו שתי מעלות:

(א) החוזק, כי אי אפשר לחתור תחתיו במחתרת, וגם אינו נימוח בפני שטף מים ואינו מתפורר ברעידת ארץ.

(ב) הגובה. ובגובה ישנן ג' מעלות: האחת, שקשה לכבוש אותו, השניה, שבבוא שטף מים נשאר הוא למעלה מהשטף, והשלישית שנותן כבוד ליושביו הדרים במקום מרומם.

בתיבת חיינו הכוונה למהלך החיים וצרכי החיים, והפירוש: אתה הוא לעולם ועד הצור, החוזק של חיינו,

עטת אור

בירורי סוגיות והלכה

ממרן תגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

אוצר הספרים

הבמה לסקירת ספרים ומחבריהם

בעקבי המגילות - אסתר

ממרן הגר"י אדלשטיין זצוק"ל

עטת אור

מהגאון הגדול רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

שני ספרים במהדורה חדשה

כתובות | שביעית

בהסכמת מרן האבי עזרי זיע"א

כבר נודעו בשערים המצויינים ספריו הגדולים של הגאון הגדול

רבי עמנואל טולידאנו שליט"א ראש ישיבת שארית יוסף

בכל חלקי הש"ס

ועתה שנת השבע יצא לאור ספרו הגדול 'עטת אור' שביעית

במהדורה שיטתית

הספר מתחלק לשלושה חלקים

א. סוגיות

ב. הלכות

ג. קונטרס היתר מכירה

בראש הספר מובא עדותו של מרן רשכבה"ג שר התורה שליט"א הכותב: ההני להודיע קשוט דברי אמת שע"פ כבוד אאמו"ר שליט"א [זצוק"ל] היתה החצעה לכבוד הרב וכו' שילמוד בעיון עניינא דשמיטה ולאסוקי שמעתתא אליבא דהילכתא כיד ה' הטובה עליו ולהעלות על הספר בהרחבה וכו'.

כרך נוסף הרואה אור במהדורה מורחבת על מסכתא כתובות בו מבאר המחבר שליט"א סוגיות החמורות דמסכתא זו בדרך הלימוד, הספרים שכבר קנו שביטה בהיכלי התורה ועולה על שולחן גדולי תלמידי החכמים אינה צריכה עוד לראיה.

לחיבת הקודש נעתק מהסכמת רבינו הגדול מרן בעל אבי עזרי זצוקללה"ה אשר חיבתו למחבר מן המפורסמות, וכה כותב בהסכמתו:

'וכל זה בירר וליבן את ההלכה על בורי', בדברים עמוקים ונכונים, בסברא ישרה על פי שיטות הראשונים. ותועלת גדול

הוא לתלמידי חכמים הרוצים לעמוד על עיקרי עניינים אלו'

ברכתנו להמחבר הגאון הגדול שליט"א 'עוד ינובון בשיבה

דשנים ורעננים יהיו' לזכות לישב באחלי תורה מתוך נחת

בריות גופא ונהורא מעליא עד ביאת גוא"צ

ספר "עטת אור" כתובות: מחיר הספר: 25 ש"ח, ניתן להשיג בטל: 0527602449, נתקבל תרומה עבור ישיבות הלומדים מסכת זו. ספר "עטת אור" שביעית: מחיר הספר: 25 ש"ח, ניתן להשיג בטל: 0527602449, נתקבל תרומה עבור כוללים הלומדים מסכת שביעית.

לחיות את עומק מגילת אסתר

בעקבי המגילות | אסתר

מאוצרו הטוב של מרן הגה"צ לבם של ישראל

רבי יעקב אדלשטיין זצוקללה"ה

ערך והלכה"ד: הרב יאיר בלוך שליט"א

במשך שנים רבות, כל יום רביעי בשבוע, היה מוסר מרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין זצוק"ל שיעור יחודי בתנ"ך. חביבות מיוחדת היתה לו לרב לשיחות אלו, במהלכן נלמדה כמובן גם מגילת אסתר, כשהיא מקבלת פנים חדשות ומאירות במיוחד.

פירושים מחודדים, מסרים הנוגעים בלב כל אחד, על דרך הפשט ועל דרך המדרש. מידי פעם היה שוזר הרב כאומנות לקחים בראי התקופה, מתבל בסיפורי צדיקים ובאמרות חכמה, ואף בפרפראות ופניני לשון. | נמל ע"ע הרב יאיר בלוך שליט"א, מתלמידיו החשובים של רבינו זצוק"ל עמ סופרים בידיו הברוכות, ערך בחכמתו את החומר הנפלא והנה הוא מוגש למעיין בטוב מעם, בשפה ברורה ונעימה, במהדורה מפוארת ומרנינה. | אז צאו בעקבי המגילה למסע אל אוצרות הרוח הנפלאים של מרן הגאון רבי יעקב אדלשטיין זיע"א, אל עומק וקורת רוח ממתיקות תורתו.

ספר זה על מגילת אסתר הינו אח וריע לספר על מגילת רות, וחלק מסדרת שיעורי הג"ך ממרן זצ"ל. הספר מודפס על נייר משובח בעימוד מרהיב ונח לקריאה, וברכיכה מהודרת, וראוי גם לשמש כמשלח מנות מכובד לחורים, לרמ"ם, למורים, ולמי שאתם חפצים ביקרו. — אז צעדו בעקבות המגילה.

פירוש נאה מצאנו תוך כדי עלעול בספר על אשר נאמר במגילה ומרדכי יצא וכו' תכריך בוץ וארגמן. נשאלת השאלה לשם מה מרגישה המגילה את אופן הלבישה שהיה בצורת 'תכריך' - כריכה.

וביאור הדברים כי אדם הלובש צמר ופשמים אף אם שני בגדים נפרדים הם כשאי אפר להסיר מהגוף את האחד בלא חבירו- עובר הוא על איסור שעטנז. לכך מרדכי לבשם בצורת כריכה, כי על ידי צורת לבישה זו ניתן להוריד את האחד בלא להסיר את השני, ולא יבא לידי איסור שעטנז.

בברכה שיתקבלו הספרים בחיבה אצל מבקשי התורה.

לפרטים ורכישת הספר

03-5704407 || 052-7136824

קדושת בתי מקדש מעט

בהמונות הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

חומסים מעצמם במו ידיהם את כוח התפילה שבעת צרה, עכתו"ד.
כיוצא בזה למדנו מדבריו המאלפים של מרן הגר"א קוטלר זצ"ל (משנת רבי אהרן ח"א עמ' ל"ב): בגמ' יומא (נ"ג ב') **"המתפלל צריך שיפסיע ג' פסיעות לאחוריו, ואם לא עשה כן ראוי לו שלא התפלל"**, הרי דבחסרון מועט של דרך ארץ שנראה כאילו נפטר מהאדון בלא רשות, מתקלקלת כל התפילה ומוטב שלא התפלל, דיותר טוב מי שלא נכנס למלך ממי שנכנס ולא התנהג בדרך ארץ והכבוד הראוי.

ומזה נבין, אם מזלזל בתפילה בכוונה ובהשתדלות להתפלל בכוונה, ובתפילה בציבור, ובכמה דיני תפילה, הרי מקטין את כל ערך התפילה לאין שיעור, ומה מאוד שייך ע"ז הלשון מוטב שלא התפלל, ואמרו חז"ל בברכות ו' ב' כרום זלות לבני אדם, אלו דברים שעומדים ברומו של עולם ובני אדם מזלזלים בהם זה תפילה, וכתב בנפש החיים (ש"ב פ"ו) דעומדים ברומו של עולם ממש שעולות למעלה, וכמה קשה הפגם בזלזול בתפילה, וכתב בז' לדבר יחבל לו" [כלומר מי שמבזה דבר, יהיה הדבר ההוא לחבלה בשבילו]. ואמרו ז"ל בברכות ס"ב ב' במעשה דדוד שקרע את כנף המעיל של שאול, לפיכך נענש ב"ויכסוהו בבגדים ולא יחם לו". ומכ"ש בתורה שאמרו ע"ז (סנהדרין צ"ט). כי דבר ה' בזה, ח"ו כל שאפשר לו לעסוק בתורה ואינו עוסק וכו', וכן אם אינו זהיר ח"ו משיחה בטלה במקום תורה ותפילה, וכן אם אינו שומר על נקיות וזהירות בכבוד המקום של תורה ותפילה ונחשב ח"ו בבחינת בז' לדבר, וכ"ה בענין מצות **"ואת מקדשי תיראו"** שאמרו ע"כ חז"ל כל עיר שגגותיה גבוהין מביהכ"נ לסוף נחרבת (שבת יא). וצריך להתחזק בכל זה, עכ"ד.

למדנו מדבריו כי מי שאינו מכבד כראוי את התפילה, נחשב בז' לדבר, ולכן מי שמזלזל חלילה בכבוד התפילה הרי זה מונע קבלת התפילה, שיחה בטלה יש בה משום זלזול בתפילה, ומאבדת היא כוחה של תפילה. ולא זו בלבד אלא שגם מי שאינו שומר על נקיון המקום, גם הוא בכלל בז' לדבר. ובספר **יערות דבש** (ח"א דרוש ד') כתב וז"ל: אוי לנו שנאמר (איכה ג') סכותה בענן לך מעבור תפילה, הענן הם האדים היוצאים מכח המדבר דברים בטלים, וביחוד בבית הכנסת, ומכ"ש בעת התפילה, הוא העולה בעב וענן ומונע לתפילה לעלות.

ובספר **ווי העמודים לבנו של השל"ה** (עמוד העבודה פ"ו) כתב: ומזה ילמוד כל איש ואשה שיושבים בבית הכנסת אף שלא בשעת התפילה שאין לדבר שום שיחה בטלה וכו'. ואיך יעלה תפילותיהם למעלה והיא מלוכלכת במיני חטאים ואין קטגור נעשה סגור.

הבא אל בית ה' עליו לדעת כללי המקום ולנהוג על פיהם, ובודאי אם רצונו שתפילתו תתקבל לרצון לפני אדון כל, יש עליו לנהוג כבוד ומורא ולא לשוח שיחה בטלה במקום התפילה ובודאי שלא בשעת התפילה.

וראה מה שכתב רבינו הגר"ח קניבסקי שליט"א בספר **אורחות יושר** בהלכ' תפילה, שעל המתפלל לידע ולהזהר בהלכות תפילה, שאם לא כן יחשב חלילה כמזלזל בה, ואלו דבריו: והמזלזל בדברים אלו כאילו אין מאמין ח"ו שהקב"ה נמצא בבית הכנסת ועומד לפני המלך, וכאילו מבזה ח"ו את המלך, וכ"ש העושה כן תמיד בקביעות, מלבד חילול ה' שבזה, גורם שריבים ילמדו ממנו, וענשו כנגד כולם. וכן יזהר מאוד בכל דיני תפילה ותפילין ומלבוש כראוי, כי ע"פ דין חייב להתפלל בבגדים עליונים ולכסות כל גופו בצניעות כעומד לפני המלך, והוא דינא דגמרא, ואין שום מקום ח"ו לזלזל בזה ואפילו בקיץ, והוא מבזה את המלך, ולעמוד באימה ובריאה. כללו של דבר, חוב גמור להיות בקי בשו"ע הלכ' תפילה, כי הבא לשמש את המלך ואין יודע איך יתנהג, בודאי יגרשנו המלך, וכל המזלזל בזה עתידין ליתן את הדין.

ביאור חומרת השיחה בבית הכנסת ובתפילה

ברצוננו השבוע להביא דברי חיזוק מאת הגאון רבי מנחם קליין שליט"א, רב ביהכ"נ בית אהרן ב"ב, וז"ל:

להלן מאמר נפלא מהמשגיח דליקווד הגה"צ ר' מתתיהו סלומון שליט"א: בשו"ע (קכ"ד ס"ז) **"לא ישיח שיחת חולין בשעה שהשליח צבור חוזר התפלה ואם שח הוא חוטא וגדול עונו מנשוא וגו' וצריך להבין מה כ"כ חמור בזה, אמנם שיחת חולין איסור חמור הוא, אבל מה חרי האף הגדול הזה שכתב המחבר "הוא חוטא וגדול עונו מנשוא", מה שלא מצינו כן על חילול שבת, או על איסור עריות או אכילה ביום הכפורים, ומה ראה כאן המחבר להעתיק ביטוי זה [שמקורו מדברי רבינו יונה]. וכשנתבונן בדבר הרי שתגדל התמיהה יותר. מקור הביטוי "גדול עונו מנשוא" הוא מפר' בראשית, לאחר שקין הרג את הבל אחיו, והקב"ה הוכיחו על כך וענשו, אמר קין "גדול עונוי מנשוא", ופירש שם רש"י בתמיהה, אתה טוען עליונים ותחתונים, ועונוי א"א לך לטעון. וכפי שנראה אכן הקב"ה קיבל טענתו נתפטר עמו, אף שהעבירה של קין היתה חמורה מאוד, שמלבד עצם עבירת הרציחה, הרי היה בזה הריסת בנינו של עולם, שליש מאבות יושבי תבל נכחד ברציחה זו, ובכל זאת התפטר עמו הקב"ה. מעתה כיצד פסק המחבר כדברי רבינו יונה שהשח שיחת חולין גדול עונו מנשוא - ללא כל פשרה דינו.**

ואכן ידוע מה שנתגלה לבעל התו"ט כי גזירות ת"ח ות"ט אשר כלל ישראל שתו את כוס התרעלה בשמדות והריגות נוראות, שכל זה בא להם מחמת שדיברו בתפילה בבתי כנסיות ובתי מדרשות. וכיצד ניתן להבין עונשים נוראים כאלו שנהרגו רבבות מישראל, בהם אנשים גדולים קדושים וטהורים, אנשים נשים וטף, במיתות משונות, וכל זאת בעוון זה.

מוסיף המשגיח שליט"א, אמת כי עומק הדין מי יכילנו, וכאשר ח"ו חורה אפו של הקב"ה על כלל ישראל "משפטיך תהום רבה", ואין אתנו יודע עד מה, וכל עוד לא נתגלה טעמו של דבר ע"י נביא אין מי שיורה באצבע ויגלה לנו על מה עשה ה' ככה לעמו, א"א לומר על דבר מסויים כי הוא הדבר שבגינו באה כל הצרה הזאת. אך מה שיש לתמוה הוא על כך שלאחר שכבר יצאה הגזירה מעם ה', נקבצו אז כל ישראל בכל מקומות מושבותיהם, ובתי הכנסיות מלאו במתפללים אשר עינו בצום נפשם וצעקו אל ה' מעומק לבם, ובכו והתחננו אל ה' שיסיר מהם רוע הגזירה, ומה טעם לא נתקבלו תפילותיהם ובכיותיהם.

דבר זה יבואר בהקדם דברי הנביא מלאכי (א' ו'-ז') "בן יכבד אב ועבד אדניו ואם אב אני איה כבודי ואם אדונים אני איה מוראי אמר ה' צבאות לכם הכהנים בוזי שמי ואמרתם במה בזינו את שמך. מגישים על מזבחי לחם מגאל ואמרתם במה גאלנוך באמרכם שלחן ה' נבזה הוא". הקב"ה מוכיח את הכהנים שבזה שאמרו שולחן ה' נבזה (ע"ש ברש"י) אין עבודתם מקובלת לרצון לפני ה', שהרי אם אב אני איה כבודי, ואם אדונים אני איה מוראי. למדנו מזה שכאשר מבזים ומזלזלים בעבודת ה' אין היא מתקבלת לרצון.

אשר על כן כאשר מזלזלים בתפילה ושחים שיחה בטלה, אין התפילה יכולה לתת כוחה, כי אם אב אני איה כבודי, הרי אתם עצמכם אמרתם שולחן ה' נבזה הוא, ואיך תוושעו על ידו, על תפילות כאלו לא נאמרה הבטחה לקבלם. ולכן גם כאשר נזעקו כל בית ישראל בתפילות ותחנונים מקירות לבבם, וצעקו ובכו אל ה' להצילם מרוע הגזירות, לא נתקבלו התפילות, היות ובתחילה לא נהגו כראוי בבתי כנסיות ושחו שיחות בטלות בתפילה. זהו שכתב המחבר שגדול עונו מנשוא, כאשר מדברים שיחת חולין בחזרת הש"ץ, אף שגוף העבירה יתכן שאיננו חמור יותר מהעבירות החמורות, אבל עבירה זו סכנתה גדולה ואי אפשר לטעון אותה כלל, כי בזה

הלאה לעמוד לפניו בתפילה בבתי הכנסת מקום שכירתו, עלינו להתחזק בכבוד המקום, בכבוד התפילה, שלא לשוח שיחת חולין ושיחה בטלה, וגם עלינו לידע הלכות תפילה, כל זאת כדי שלא נחשב כמזלזלים בתפילה ושלא נגורש חלילה מבית המלך.

בירורי הלכה

שלא מעל בית הכנסת (הורה כן לשואל שגר ב' קומות מעל ביהמ"ד, אך הוסיף שהאיסור מדינא הוא כך על קומה אחת) ובמקום המכוון כנגד ארון הקודש וכל העשוי לכבודו לרבות העמודים הבולטים וכדו' לא ישתמש שם כלל כל תשמיש שהוא, אלא ישאירנו ריק.

י] אף שנהגו בחו"ל שאין קובעים מזוזה בבית שכור רק לאחר ל' יום, מ"מ אם שכרו ביהכ"נ דבלא"ה אין קובעים בו מזוזה בברכה, יש לקבוע קודם שלושים יום, ואף שמניחים בביהכ"נ ספסלים וכדו' וא"כ לכאורה לא גרע מבית התבן דחייב במזוזה, לא דמי דהתם ענינו להניח בו חפצים ותשמישי הבית הוא הנחת התבן משא"כ ביהכ"נ דענינו הוא רק שיתפללו בו אלא שלצורך כך יש בו גם ספסלים וכדו' והספסלים הם המשמשים את הבית, והוסיף שכמזומה ביהכ"נ 'החורבה' שהיה ביהכ"נ ולא ביהמ"ד לא היתה קבועה בו מזוזה אף שהיו בו ספסלים ושאר צרכי ביהכ"נ.

יא] ביהכ"נ שהס"ת מונחים בשקע רחב שבקיר והוא גדול כחדר בפני עצמו, פטורים מלקבוע מזוזה בפתח מקום זה ואין דינו כבית האוצר אלא נחשב כולו כארון, כן הורה בביהכ"נ ע"ש הרמב"ן בירושלים העתיקה. ומ"מ הוסיף שיוסיפו לתלות פרוכת בתוך השקעסמון ממש לס"ת ולא יסתפקו בפרוכת התלויה בפתח דכיון דהספרים רחוקים כדי מספר צעדים מן הדלת אין זה כבודם שיהיו מגולים.

יב] תשובה לרב בחו"ל בענין רב הדורש כשאחוריו לארון הקודש: אע"פ שחלילה להקל לישב ולעמוד בצורה כזו שלא במקום מצוה אף אם הס"ת למעלה מעשרה טפחים מעל הארץ ואף שיש פרוכת על הדלתות מ"מ בנידון דידן "אף אם הארץ רופפת לכבוד תורתו פוך חזי מאי עמא דבר וכאן באה"ק ובירושלים גדולים וטובים מאוד בתורה וביראה עומדים מול ארון הקודש ופניהם אל העם ודורשים לרבים (ויש יוצאים מן הכלל שנוטים קצת מן הצד) לכן יוכל כת"ר להמשיך בעבודת הקודש שלו כשפניו כלפי הציבור ללמדם תורה ויראת ה' טהורה ללא שום פקפוק.

קוראים כותבים

אומרת ששבח הוא לבני אהרן שהולכים בביהמ"ק עד שארכובותיהם שקועים בדם, אבל לענין ביהכ"נ אינו כן, **שמלבד מה שדבר זה נוגע לבן-אדם לחבירו וביטול תורה שאחרים יחפשו ספרים ולא ימצאו, לכאורה דבר זה נוגע גם מצד נקיון ביהכ"נ, שאי-החזרת הספרים למקומם גורם לאי-סדר בביהכ"נ**, וכן מצד כבוד הספרים אין דבר זה ראוי. יתן ה' שנתחזק כולנו בשמירת קדושת ביהכ"נ ונזכה לבנין ביהמ"ק בב"א. י.ס. ב"ב

סיפור השבוע

יום אחד נגשתי לבחורים האלה, אמרתי להם בואו ונעשה עסק. **אתם מפסיקים לדבר בתפילה למשך שלושה חודשים, ואם אתם לא מתארים אני נותן לכם אלף דולר**. בחור אחד הסכים וקיבל על עצמו שלא לדבר. נסעתי באותה תקופה למשך כחודש, כשחזרתי פגשתי אותו, והוא אמר לי שבשבת האחרונה לא החזיק מעמד ודיבר בזמן התפילה. אמרתי לו שאני אאריך לו את הזמן בעוד חודש, ומעכשיו שימשיך שלא לדבר. **ביום האחרון של החודש הנוסף הוא מצלצל אליי אני מתארס**.

הבחור השני שלא הסכים לקבל על עצמו קבלה זו אמרתי לו, לאחר שחברך נושע בעקבות שהפסיק לדבר בעת התפילה, **בא נעשה הסכם נוסף שאני אתן לך אלף ושימונה מאות דולר, אם אתה מקבל על עצמך להפסיק לדבר באם לא תתארס**. הוא סרב גם לזאת, וכך עברו עוד כמה שנים. אני בינתיים עברתי דירה למנהטן. יום אחד אני מקבל הודעה כתובה מהבחור הזה 'הפסקתי לדבר באמצע התפילה והתארסתי'. כל מילה מיותרת, ברור שהזהירות בכבוד התפילה וכבוד בית הכנסת היא סגולה לכל הטובות.

למדים אנו גם מדבריו, על חומרת הדבר לזלזל בתפילה, ושם אינו יודע כיצד לשמש את המלך בודאי יגרשנו המלך, ותפילותיו לא יתקבלו מאחר ויגורש מאת פני המלך חלילה. נורא הדבר למתבונן, אם רוצים אנו שתפילותינו יתקבלו לרצון, ושחלילה לא נגורש מאת פני המלך, ונזכה

השבוע ביום שישי כ' באדר א' חל הארצייט של פוסק הדור הגאון רבי שלמה זלמן אויערבאך זצוק"ל, ברצוננו להביא פסקי הלכה בענין ביהכ"נ שהובאו משמו בספר 'הליכות שלמה'.

א] ראוי להחמיר שלא לעשות בית הכנסת קפנדריא (דרך מעבר) אף אם אומר פסוקים וכדו', ורק אם נכנס לשם אמירת פסוקים או לישב בביהכ"נ מותר לקצר דרכו דרך הפתח השני.

ב] מקום שהיה מתחילה פרוזדור לביהכ"נ ואח"כ קבעו אותו לתפילה והעמידו בו ספסלים ובימה, מותר לעבור דרכו לביהכ"נ הראשון כרגיל כי אין בכוחם לאסור הלוחך שהחזיקו בו רבים.

ג] הנחת חפצי חולין (כגון כובע וחליפה) על הבימה אף בגוונא שמותר מצד הדין (כגון שבשעת קה"ת פורסים מפה נוספת) מ"מ אין זה כבוד וראוי לימנע מכך.

ד] אין להכניס מיטת הנפטר לביהכ"נ (וכן כתב לבניו שלא יכניסו מיטתו להיכל ישיבה או בית מדרש).

ה] אין נכון להתקין שלט על ארון הקודש שכתוב בו שם התורם בלשון לע"ז.

ו] נשאל לגבי בית הכנסת שאם יקבעו את ארה"ק מכוון כנגד מקום מקדש יתמעט עי"ז כעשרה מקומות ישיבה בביהכ"נ שהיה צפוף בלאו הכי, והשיב: שלא נהגו ברורות שלפנינו להקפיד לקבוע את מקום ארון הקודש בזוית מדויקת המכוונת כנגד מקום המקדש, ולכן במקום הצורך יש להקל בדבר.

ז] יש להקפיד על מקום הש"ץ שיהיה סמוך לארון הקודש כנהוג, וכן אם מקיימים מנין אשכנזי בביה"כ של ספרדים שלמנהגם הש"ץ עומד על הבימה שבאמצע ביהכ"נ, יעמידו את הש"ץ לפני ארון הקודש.

ח] הא דמבואר בשו"ע סימן צ' ס"ד שיש לעשות י"ב חלונות לביהכ"נ, גם בגוונא שהחלונות סתומים - שקבועים בכותל, די בכך.

ט] דירה שמעל בית הכנסת יקבע את החדר שינה בצידה האחר של הדירה,

לכבוד העלון המחזק מאוד 'קדושת בתי מקדש מעט'. ייש"כ על כל פעלכם בחיזוק שמירת קדושת בתי הכנסיות.

בשבועות עברו כתבתם על ענין חיזוק בחשיבות נקיון ביהכ"נ. אחר קריאת הדברים המחזקים, התבוננתי שמלבד מה שאנו צריכים להתחזק בנקיון רצפת וספסלי ביהכ"נ שלא יושלכו ניירות ושלא ישארו כוסות וכדו', ישנו עוד דבר חשוב שהוא 'החזרת הספרים למקומם' אמנם נכון שהגמ' בפסחים

בסוף חודש שבט האחרון, שלושה בחורים מבוגרים (באזור גיל הארבעים) מעוכבי שידוך, הגיעו לבית-החיים להתפלל על עצמם שימצאו בס"ד שידוך, בבית-החיים פגשו בגאון הצדיק רבי יצחק קולדצקי שליט"א, ניגשו אליו הבחורים וסיפרו לו על צרתם, וביקשו מהרב ברכה ועצה. ענה להם הרב שליט"א, **תקבלו על עצמכם לא לדבר בתפילה כלל וכלל, ותלכו להתפלל ליד קבר האדמו"ר מלעלוב זצוק"ל שבידוע מסר נפשו על הזהירות בכבוד התפילה**. שנים מהבחורים קבלו לאלתר ע"ע לא לדבר בתפילה כלל וכלל, ובס"ד הם התארוסו תוך שבועיים.

ובעבר הבאנו שסיפר הר"ר מרדכי הגר בספרו 'שמחת מרדכי'. היו שני בחורים מבוגרים שהתפללו אצלנו בבית הכנסת שהגיעו כבר מזמן לפרקם ולא מצאו את זיווגם. שניהם היו בחורים מוצלחים ולא היה חסר להם דבר, ובלא שום סיבה הנראית לעין, התעכבו מלמצוא את שידוכם. הבחורים הללו היו מדברים בתפילה.

לעילוי נשמת מזכי הרבים

הגה"צ רבי יהודה אריה בן רבי יעקב שכטר זצ"ל והגאון הגדול רבי עוזר בן רבי שלמה זלמן דרורי זצ"ל

לתרומות ולהפצת העלון 052-7101970 | לשליחת חומר ולקבלת העלון: פקס 15335792498 y0527176420@gmail.com

ברומז של עולם

גליון היוצא מבית ועד של חכמים העוסקים בענייני תפילה | גליון י"ז

מקורי התפילה • טעמי התפילה • מסורת התפילה • ביאורי התפילה • עבודת התפילה • תפילה כהלכתה

ברכת התורה
חלק ו'

מצות לימוד התורה על אתר

והארתם נהגו לומר פסוקים וברכת כהנים וגם אלו דברים שאין להם שיעור שהיא משנה (פ"א דפאה) ואלו דברים שאדם אוכל פירותיהן ט' שהיא ברייתא (מס' שבת קכו) מפני הירושלמי [נל אפטר באהבה רבה] דבני שלמוד על אתר [תוס' ברשת יא ע"ג].

פרשיות

כי תשא - ויקהל
תשפ"ב

לימוד התורה מיד אחר הברכה

הרב מרדכי פוטאש שליט"א בעמ"ס ברומז של עולם

כתב הש"ע (סי' מ"ז ס"ט) וז"ל "י"א שאם הפסיק בין ברכת התורה ללמודו אין בכך כלום, והנכון שלא להפסיק ביניהם". וביאר המ"ב (סקי"ט) דהא דאמרו בירושלמי 'והוא ששנה על אתר', היינו רק באהבה רבה דלא הוי עיקר ברכה לברכת התורה, ואז אינו פוטר אלא א"כ למד מיד בלי הפסק, אבל ברכת התורה פוטרת כל היום אפילו לא למד מיד. ולא דמי לכל הברכות שאסור להפסיק בין הברכה להמצוה, דשאני הכא דמצוה להגות יום ולילה, וא"כ לעולם ליכא הסח הדעת.

אבל מביא המ"ב דעת כמה אחרונים החולקים על פסק השו"ע וס"ל דדין ברכת התורה כמו כל ברכות המצות או הנהנין דצריך לחזור ולברך אם הפסיק תכף אחר הברכה, אף אם יודע בבירור שלא הסיח דעתו, דכיון דלא התחיל המצוה אין לה אח"כ על מה לחול.

ומסיים המ"ב "ומ"מ אם אירע לו שהפסיק טוב שיכון אח"כ בברכת אהבה רבה לצאת בזה ידי ברה"ת וילמד מעט תיכף אחר שסיים תפילתו".

הכנה למצות לימוד התורה

"ויכין עצמו בהתעוררות רב לקיים מצות עשה של לימוד התורה, ויתמלא שמחה ויראה וגיל שזוכה להתחיל היום לקיים מצות עשה הגדולה של תלמוד תורה".

עלת תמיד (להגה"צ ר' שמואל הומינר זצ"ל)

פסוקי ברכת כהנים

נוסח ספרד מתחילים בפסוק 'וידבר וכו' ומסיימים 'ושמו את שמי וכו', כדי שיהא ניכר שלא אומרים לשם תפילה וברכה אלא כדי לצאת ידי לימוד התורה.

(סידור צלותא דאברהם)

יְרַבְּרָא יי וְיִשְׁמְרָה. על דרך הפשט תוספת הברכה וריבוי הטובה ועם הברכה שמירה מה שאי אפשר לבשר ודם שהרי יש בידו כח להעשיר האדם אבל אין בידו כח להעמידו בידו ולשמרו. וכן אמרו ז"ל "מלך ב"י יש לו אוהב בסוריא ואוהב א' ברומי שלח המלך אחריו ובא אצלו נתן לו מאה ליטרא של זהב טענו ויצא לדרך נפלו עליו ליסטים נטלו כל מה שבידו שמא יכול המלך לשמרו מן הליסטים".

(כד הקמח לרבנו בחיי)

יֵאָר יי פְּנֵי אֱלֹהֵי יִתְנֶה. יסביר לך פניו אם אתה ראוי לכך כענין שכתוב (משלי טז) באור פני מלך חיים ואם לאו ויחונך יתן לך מתנות חנם, וכן מדת חנון מלשון מתנת חנם. (כד הקמח)

סבר פניו לך **בעסקך בתורה** ויגלה לך מסודותיה וירחם עליך. (ע"פ תרגום יונתן) **יֵאָר יי פְּנֵי אֱלֹהֵי יִשְׁשֶׁלָה.** יהיו פניו נשואות לך בכל מקום שתפנה. וכיון שהוא מושגח מבעל ההשגחה ית' הנה הוא מבורך במדת השלום זהו וישם לך שלום.

(כד הקמח)

סבר פניו לך **בתפילתך** ויתן לך שלום בכל התחומין שלך. (ע"פ תרגום יונתן)

הגליון הוקדש

לעילוי נשמת מרת בילא רבקה ע"ה

בת הר"ר בן ציון ז"ל

יצתה נשמתה בטירה ערש"ק פרשת תרומה ג' אדר א' תשפ"ב כל מעשיה בהצנע לכת, דיברה תמיד בנחת בכל עת ולכל אדם בטלה עצמה בכל לבה לשרת את בעלה להגות בתורה

זכתה לאכול פירותיה בעוה"ז לראות כל הגטיעות שנטעו ממנה להיות כמותה בהשאר אחריה דור שלם של בנים ובני בנים עוסקים בתורה ובמצות!

טעמי התפילה

(בסיוע הספר היקר מקורי התפילה)

מקרא - פסוקי ברכת כהנים

כתב הטור (ס' מ"ח) "ונסידור ר"ע כתוב פרשת ברכת כהנים אחר ברכת התורה קודם פרשת התמיד". וז"ל נס"ע (ס' מ"ז ס"ט) "נהגו לומר פרשת ברכת כהנים סמוך לברכה".

והטעם שאנו אומרים פרשת ברכת כהנים נראה שהוא מפני שאנשי משמר היו אומרים אותה בכל בקר וכמו שכתבו התוספות בסוף פרק קמא דברכות (יא: ד"ה וברכת). [הכהנים שהקריבו את התמיד היו מתפללים לפני הקרבת התמיד, ואחר מהברכות שהיו אומרים הוא 'ברכת כהנים', וכתבו הראשונים דאין זה נשיאות כפים, שהרי לא היו נושאים כפיהם עד לאחר הקטרת אימורין, ויש ראשונים דברכת כהנים היינו שים שלום, אבל התוס' (ד"ה וברכה) כתבו דהמונה שאמרו הפסוקים של ברכת כהנים בלי נשיאות כפים].

בית יוסף (ריש סימן מה)

ויאמר אחר ברכת התורה פ' ברכת כהנים להתחיל תחלת למודו בדבר טוב ובברכה כדי שנתברך מהש"ת בברכה שלימה שנטול לעסוק בתורה כדין וכשורה בלי טרדה ובלי מחשבה.

סדר היום (סדר ברכת השחר)

וקיבלתי מרבתי בצרפ' מפני שיש בברכת כהני' ס' אותיות, כנגד ס' מסכתות שבתלמוד, וכדי להזכיר ברכתו של ישראל לפני התמידין.

ספר המנהג (עמ' מה)

וביאר הטעם בג' פסוקים שרצו לסדר כדרך הקורא בתורה, ונקטו אלו משום שיש בהם ברכה. משנה ברורה (שם סק"ב)

(ומקורו מהדברי המודות פ"ק דברכות סקע"ה)

משנה וגמרא - אלו דברים

"נהגו לומר ג' אלו דברים שאין להם שיעור שהיא משנה ומימרא דר' דברים שאדם או"ו כ"י לקיים מקרא ומשנה וגמרא".

משנה ברורה (סימן מז ס"ק כ"א)

וזהו הגון לומר אלו דברים מפני שהלכות פסוקות הן ומדברים במצות הנהגות בכל עת ובכל שעה ובכל אדם.

ספר המנהג

ויאמר ברייתא של אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב שכל אלו המצות ישראל הקדושים והרחמים וגומלי חסדים והירים בהם ומבקשים אנו מאת הקדוש ברוך הוא שבזכות אלו הדברים שמקיימין ישראל שיגאל אותנו מצרותינו.

סדר היום (שם)

עומק התפילה

הרב אוריאל שונברג שליט"א
בעמ"ס אור הצפון

התוס' (ברכות יא: ד"ה שכבר) מביא מנהג הצרפתים לומר פסוקים של ברכת כהנים אחרי ברכת התורה. ויש להתבונן בטעם מנהג זה, שלפ"ר אין קשר בין ברכת כהנים למצות תלמוד תורה, והיא לכאורה כמו שאר פסוקי התורה.

והנה מבואר בכתבי הרמח"ל (דרך ה' ח"ד פ"ב) שהשגת התורה היא השגת טובו יתברך הכי נעלה שניתן לנו.

וכמו שאמרו חז"ל שהתורה נקראת "טוב" כדכתיב "כי לקח טוב נתתי לכם". ועפ"ז י"ל

בעומק מנהג הצרפתים, שהרי בפסוקים אלו של ברכת כהנים יש תמצית ענינה של תורה, והוא גילוי מידת טובו המביאה

ברכה ותיקון לעולם. וענין זה רמזו ב"הי רצון" שנהגו לומר אחרי ברכת כהנים, והיינו שהשם הקדוש שיוצא מתוך ברכת כהנים הוא שם של

כ"ב אותיות. ומשמעות הענין לפי ערכו הוא שעל ידי הכ"ב אותיות [שהם השורש לכל התורה כולה] מתגלה מידת

טובו יתברך שהוא תוכן הפשט של ברכת כהנים. ולכן תקנו דוקא אמירת פסוקים אלו כדי להתעורר ולדעת כוחה וענינה של תורה.

גם בלימוד המשניות של אלו דברים והמימרא מתחזקת בנו החשיבות של תלמוד תורה, בין מצד מעלתה שאין לה שיעור ובין מצד מעלתה שהיא שקולה כנגד כל המצוות.

הגליון הוקדש

לרפואת אסתר בת שרה חנה בתושח"י

אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה

והקדו קימת לו לעולם הבא

טוב לשמים וטוב לבריות

איתא בגמרא קידושין (מ.) דכל מצות אלו יש להם שכל מיוחד לאכול פירותיו בעוה"ז ואינו מנקה מהשכר בעוה"ז שהם טוב לשמים וטוב לבריות. וביאר הרמב"ם בפניה"מ דענין השכר בעוה"ז הוא מצד מציאות העולם דאם קיים האדם המצות התלויות בתקנות יחסי בני אדם זה עם זה, לבד מהשכר שיש לו לעולם הבא על קיום המצוה, גם ישיג תועלת בעולם הזה להתנהגותו התנהגות טובה עם בני אדם, לפי שאם הלך בדרך זו והלך וזלזל בה יהנה גם הוא מאותה תועלת.

וכתב הרא"ש (בפי' על מס' פאה) דאם מקיים המצות טוב לשמים וטוב לבריות יאכל גם פירותיהן בעוה"ז **"כי הקב"ה חפץ יותר במצות שיעשה בהן גם רצון הבריות מבמצות שבין אדם לקונו"**.

נכור אב ואם

ידוע מש"כ בגמ' קידושין (ל' ע"ב) שהשוה הכתוב כיבוד אב ואם לכבוד המקום, ומוראת אב ואם למוראת המקום, בזמן שאדם מכבד את אביו ואת אמו אמר הקב"ה מעלה אני עליהם כאילו דרתי ביניהם וכבדוני. **ומצוה זאת נקראת בירושלמי (ריש פאה) חמורה שבחמורות**, ושם איתא דמצוה זו הוי פירעון חוב עבור מה שעשו למען ילדיהם.

גמ"ח... והכנסת אורחים, ובקור חולים, והכנסת נכה

מ"ע של "ואהבת לרעך" היא כלל גדול בתורה, ובטור (וי"ד סי' רמ"ז) הפליג מאד בגדול מצות צדקה, ולענין מצות הכנסת אורחים ידוע מה שא"י בגמ' (שבת קכ"ז) דהיא גדולה מהקבלת פני שכינה.

כתב הרמב"ם (בפי"ד מהל' אבל) מ"ע של דבריהם לבקר חולים, ולנחם אבלים, ולהוציא המת, ולהכניס הכלה, וללוות האורחים וכו', ואלו הן גמ"ח שבגופו שאין להם שיעור, ואע"פ שכל מצות אלו מדבריהם, הרי הן בכלל "ואהבת לרעך כמוך" וכו', ע"כ. ומבואר דאע"ג דמדאורייתא נכללין כולן במצות ואהבת כו', עשו חז"ל מעשים האלו מצות מיוחדות, ומשו"ה נמנו כאן כל אחד למצוה בפנ"ע. (וע' בפמ"ג סי' ע"ב א"א ס"ק ד'). ונפק"מ דיש דין קדימה אחד להשגי, (ע' ר"מ שם ה"ח). [וע"ע אורחות יושר ערך גמ"ח מש"כ בזה].

והשכמת בית המדרש שחרית וערבית

יש ב' מהלכים בזה: לפי הנוסח שלפנינו מבואר דקאי על השכמה ללמוד תורה. וכן מפורש ברש"י בשבת (ריש קכז ע"ב) וכ"כ הר"ש והרא"ש ריש פאה. וכן לומד המהר"ל [ע' בפניני התפילה]. ובאמת הנוסח בגמ' שבת הוא "השכמת ביהמ"ד", והעיר הגר"מ פיינשטיין **וצ"ל (בדברות משה** קידושין לט: הערה ס"ח) על מה שר' יוחנן נקט שם סתם השכמת ביהמ"ד והנוסח שאנו אומרים איכא גם וערבית, **ולכא למימר כי שחרית וערבית משמעו הוא לתפילה וכשאמר סתם הוא לת"ת**, וע"ש מש"כ בזה.

אך מצינו גירסא אחרת בסדר היום "והשכמת בית הכנסת". ונעתיק לשונו הזהב "זהו הענין עם היות שנראה שאינו מגמ"ח שאינו דבר בין אדם לחבירו אפ"ה **הוא גמילות חסדים כביכול עם הבורא ית' וית' להשכים בביתו בבקר ובערב וכיון שהשכינה בגלות בזמן הזה אין לה נחת רוח אלא בארבע אמות של תפלה** (וכ"ה לשון רש"י בספר הפרדס [דף ג"ח סוף ע"א] בשם חז"ל אין לו להקב"ה אלא דד' אמות של תפילה) וכל המשכים לבית הכנסת כאלו משכים לתת שלום לשכינה ולשואל בשלומה והיא מתנחמת ומשתעשעת עם האיש ההוא. וכ"כ המהרש"א (שבת קכז:) על עיון תפילה דהוא בכלל הבאת שלום דתפילה מביאה שלום בין ישראל לאביהם שבשמים, והא דנקט דהבריתא 'בין אדם לחבירו' לרבותא נקט, וכ"ש בינו לבין הקב"ה.

שכר של עשרה ראשונים

העיני יצחק (בגליון העין יעקב שבת קכז.) פי' ג"כ דקאי על תפילה, והאריך בענין השכר המיוחד של עשרה ראשונים. איתא בברכות (מז' ב') אמר ריב"ל

לעולם ישכים אדם לבית הכנסת כדי שיזכה וימנה עם עשרה הראשונים, שאפילו מאה באים אחריו נותנים לו שכר כולם, שכר כולם ס"ד אלא אימא נוטל שכר כנגד כולם, ע"כ. ופי' המהרש"א, וז"ל "דכל בי עשרה שכינתא שריא, והם העשרה הראשונים שהבאו השכינה לביהכ"נ, והבאים אח"כ אינן עושים כלום כזה, רק מה שמתפללים עם העשרה שהביאו השכינה לשם".

וכתב העיני יצחק דלפי דברי המהרש"א י"ל דגם למסקנא דנוטל שכר כנגד כולם הוא משום דעשרה ראשונים זוכים להיות כמו צנורות ואמצעים שעל ידם יושפע שפע ברכה מן השמים, לכל הבאים לביהכ"נ אחריהם, ואף אחרים יזכו על ידם, מ"מ ישאר גם אצל הראשונים כל השכר שניתנו להראשונים, כמו דס"ל בהגמ' בהה"א, אלא שהגמ' תמה האם יתכן דאין לאחרונים שכר כלל, וע"ז מסיק הגמ' דבודאי יש לכולם שכר ע"י הראשונים, אבל זה אינו מגרע מה שניתנו להראשונים, דומיא להא דכתב רש"י (קהלת פ"ב פ"י) ע"פ הפסוק (במדבר יא) ויאצל מן הרוח ויתן על הזקנים כמנורה - שדמלקין ממנה נרות הרבה ואין אורה חסר כלום הרי דע"י השכמת ביהכ"נ יזכה לשכר גדול ומכופל. וע' מש"כ שם לפנינו על עיון תפילה בענין שכר העוה"ב על תפילה.

עיון תפלה

בפשיטות עיון התפילה הוא לעיין בכוונתן של תיבות התפילה, שכל אחת מהן מלאה בכוונת רבות ונפלאות ועמוקות, ועי"ז המתפלל מתברך היטב לבוראו ובוה מכיון ומכשיר את עצמו להיות בן העוה"ב, כי המדבק את עצמו להקב"ה בזמן שהייתו בעוה"ז יזכה לזה בעוה"ב בכלפי כפליים.

והא דחשיב טוב 'לבריות', משום דהוי בכלל גמ"ח כדאמרינן בשבת (ריש קכז ע"ב) ופרש"י דכתיב 'גומל נפשו איש חסד', והוסיף הריטב"א (והר"ש בפאה) "ואין נפשו אלא תפלה דכתיב (שמואל א' א') 'ואשפוך את נפשי לפני ה'". והגר"מ פיינשטיין (שם) תמה על רש"י דהרי החסד הוא לעצמו, והכא איירי רק בדברים שהם טובים גם לבריות. ואולי י"ל דגם רש"י הריטב"א כוונתו לחסד עם הבריות, וכ"מ בדברי הריטב"א בהקדמתו להל' ברכות שכתב בתו"ד במעלת אמירת ברכות, "המברך יבורך ומשך לכל העולם חן וחסד, וע"ז נאמר גומל נפשו איש חסד". ומבואר דלומד כוונת הכתוב דע"י ברכתו גורם השפעה בכל העולם, ובוה נעשה 'איש חסד'. ובאמת כתב הגר"א (שנות אליהו ברכות ה' א') "שאסור לכוון בתפילה לצורך עצמו, אך להתפלל שיהיו כל ישראל בתכלית השלימות ויהיה נשלם כנסת ישראל למעלה, (לבד מאלוקי נצור שיתפלל על עצמו)", ע"כ. וא"כ המתפלל בעיון הראוי להבין שלימות כוונת התפילה, שהוא להעלות כל ישראל ביחד בתכלית השלימות, בודאי נעשה בזה 'איש חסד' אמיתי. (וע' במשנת ר"א ח"א).

ותלמוד תורה אין להם שעור... כנגד כלם

מפורסמים הם דברי רבינו הגר"א (בפ"א דפאה), דת"ת אין לו שיעור למעלה, כמש"כ (יהושע א') 'האגית בו יומם ולילה' [וכמש"כ חמ"ב - (ס" קנה" סק"ד), דחיוב ת"ת הוא כל היום כ"ז שיש לו פנאי], ואין לו שיעור למטה, [לא הוי כמו שאר דברים דבכל גיוני סגי בכל שהוא מדאורייתא, אלא הכא תלוי במצבן], דפעמים בתיבה א' פוטר [היכא דטרוד מאד בדבר מצוה, ואין לו ברירה]. ונקט התנא הא דאין לת"ת שיעור למטה להורות שצריך האדם מאד מאד לחבב את התורה דבכל תיבה ותיבה שלמד בה הוא מצוה בפ"ע וההיא שיוצא בתיבה אחת מצות לימוד התורה שהיא שקולה נגד כל המצות והכלל בזה שאין מבטלין ת"ת אפילו למצוה אם יכולה להעשות על ידי אחרים והשכל מחייב בזה מפני שכל תיבה ותיבה בפ"ע הוא מצוה גדולה והיא שקולה נגד כולם. וא"כ כשלומד למשל דף א' מקיים כמה מאות מצות. וא"כ בודאי יותר טוב לקיים מאה מצות ממצוה אחת רק כשאי אפשר לקיים ע"י אחר איז רשאי לבטל. ומרנא הג"ר ברוך בער זצוק"ל האריך בביאור דבריו בקידושין (ברכת שמואל סימן כ"ז).

פניני התפילה

שכר גמ"ח בעוה"ז

וגמילות חסדים כתיב רודף צדקה וחסד ימצא חיים צדקה וכבוד חיים בעוה"ז צדקה וכבוד בעוה"ז והא דכתיב בעוה"ז חיים לבד ובעוה"ז צדקה וכבוד. היינו דבעוה"ז יש ב' ענינים. א' דבעוה"ז יותר טוב מעוה"ב וא' דגרוע. כמאמר התנא יפה שעה אחת של קורת רוח בעוה"ז מכל חי עוה"ז ויפה שעה אחת בתשובה ומעשים טובים בעוה"ז מכל חי עוה"ז. ב. והו' למשל עשירות או מלוכה שאין עושה בה צדקה או מעשים טובים או העוה"ז הוא גרוע. ועשירות שיעושה בה צדקה ומע"ט. העוה"ז יותר טוב מעוה"ב שבכלל עתודגע הוא קונה כמה עולמות, ולוה אמר צדקה וכבוד צדקה הוא עוה"ז המעולה וכבוד הוא עוה"ז הגרוע.

שנות אליהו האריך (פאה פ"א מ"א)

עיון תפילה

יש עיון תפלה טוב מאד והוא המעיין ומכוין בתפלתו לאומרה בכונת הלב אבל אינו מוצפה שתתקיים והו' שאמרו שאוכל פירותיו בעולם הזה, והש"ת משלם לו שאלת צרכיו ששואל באמצעות, והקן קיימת לו לעולם הבא על מה ששבח בראשונות והודה באחרונות.

הריטב"א (ר"ה טז ע"ב)

השכמת בית הכנסת - שכר עשרה ראשונים

האדם עם חבירו כל ישראל הם שאר כשר אלו עם אלו מפני שהנשמות כלולות יחד יש בזה חלק זה ובוה חלק זה ולכן אינו דומה מרובים העושים את המצוה וכו' מפני כללותם, ולכן פירשו רז"ל על הגמנה מעשרה ראשונים בבית הכנסת אפילו מאה באים אחריו מקבל שכר כנגד כלם מאה ממש כמשמעו מפני שהעשרה הם כלולים אלו באלו הרי הם י' פעמים י' מאה וכל אחד מהם כלול ממאה אם כן אפילו יבואו מאה הוא יש לו שכר מאה.

תוס' בדרה (פרק א)

שכר הליכה - לביהמ"ד ולביהמנ"ס

שנו באבות (ה' י"ד) "יד' מדות הכולל בית המדרש" ואחד מהן "הולך ואינו עושה שכר הליכה בידו". והק' המהר"ל מאי שנו דלגבי הליכה לבית המדרש שכר הליכה בידו משאר מצות, ועוד כיון שלא עשה המצוה בודאי לא שייך בוה שכר הליכה בידו, ועוד קשיא שאמר שכר מעשה בידו ומה גרע כחו כיון שלמד בבידו, מאי שנו למד בבידו או שלמד בבית המדרש. וביאר המהר"ל דבכל המצות הרי אפשר לקיים במקומו, אבל לימוד התורה "עיקר התחלת התורה צריך לקבל מאתו", וכן אצל בית הכנסת אמרו (סוטה כ"ב א') שאם הולך לבית הכנסת יש שכר פסיונות משום כי דבר זה הוא המצוה שילך ממקומו אל בית הכנסת שיש שם רבים וגם בוה שייך שכר הליכה, ולפיכך קאמר הולך ואינו עושה שכר הליכה בידו כיון שהבין עצמו ללמוד תורה יש בידו שכר הליכה שהוא הכנה, כי ההכנה למצוה כמו זאת אי אפשר שלא יהיה מצוה בפני עצמו. והוסיף עוד טעם דבמצות אלו שאין נעשין בגופו של אדם אלא בשכלו ובלב, וא"כ משתלם חלק הגוף ע"י ההליכה. ולפיכך בברייתא (שבת קכ"א א') אלו דברים שהאדם אוכל פירותיהם בעוה"ז קאמר והשכמת בית המדרש ותלמוד תורה, כלומר ההליכה דבר בפני עצמו ותלמוד גם כן דבר בפני עצמו, כי אלו שני דברים ההליכה והלמוד הוא לשני דברים מחולקים.

מה"ל בדרך חיים (אבות ה' י"ד)

ותלמוד תורה כנגד כולם

ועוד זאת יתירה התנה"ק ביותנו אור ותוספות קדושה גם על כל המצות כולן בידו, שגם אם קיים האדם כל התר"ג מצות כולן בשלימות האמיתי כראוי, בכל פרטים ודקדוקים ובכוונה וטהרה וקדושה, אשר אז נעשה האדם כולו בכל אבריו ופרקיו וכל כחותיו מרכבה גמורה שתשרה עליהם הקדושה עליהם של המצות כולן, עכ"ז אין ערך ודמיון כלל קדושת ואור המצות לגדול עוצם קדושת ואור התנה"ק אשר תופיע נורה על האדם העוסק והוהה בה כראוי, כי ראשית דרכה בקדש הוא הגבה למעל' מעלה משורש הקדושה ואור העליון של המצות כולן יחד כ"ל. וז"ש בפ' התורה (אבות פ"ו מ"א) ומגדלתו ומדוממתו על כל המעשים היינו על כל מעשי המצות כולן. וכן אמרו בירושלמי פרק א' דפאה שכל המצות כולן אינן שוות לדבר א' מן התורה.

נפש חיים (שער ד פרק ל)

עסק התורה היא הנשמה והפנימית שבכל עלמין והנשמה מתפשטת בכולן שוה. ולכן שכרו עולה על כל המצות, כמו שיש הפרש גדול בין תענוג רוחני לתענוג גשמי, כמו"כ יש הפרש גדול בין שכר עסק התורה לשכר המצות, וכן אמרו בירושלמי שכל מצוה שאפשר לעשות ע"י אחרים, היא נידחת מפני עסק התורה, וע"י התורה מאירים בעצמם כל המצות האלו בנפש.

אור תורה (להג"ה"ח זצ"ל אות מ"ה)

זהירות שלא ללמוד
עד שיברך ברכת התורה

התפלה, מותר לו לברך באמצע פסוקי דזמרה ולומר אח"כ פסוקים הנוהגין, דייא דאסור לומר אפילו פסוקי דזמרה קודם ברה"ת².

איחר לקום עד זמן ק"ש, אם יכול לקרוא ק"ש לפני ברכת התורה

ג. הנה קיי"ל (סעיף ז') דאם בא לפטור עצמו באהבה רבה צריך ללמוד מיד. ונסתפק הב"י אם מועיל בזה ק"ש, או צריך ללמוד דבר אחר, דק"ש הוא כמו דברי תפילה, והביא ספיקו בשו"ע (ס"ח)⁴. והמ"ב (סקי"ז) הביא מהא"ר בשם כמה אחרונים דק"ש לא חשיב לימוד התורה⁵ ופסק כן להלכה. ולפי"ז דאף לגבי ברכת התורה אין זה חשיב לימוד המחייב בברכה. ולכך מי שקם ממטתו סמוך לזמן ק"ש, ואין לו זמן לברך לפני ק"ש, מותר לקרות ק"ש לפני ברה"ת, לא מבעיא להראשונים דסברי דברה"ת הוא מדרבנן, אלא אף להראשונים דהוי דאורייתא, וטעמא כנ"ל⁶.

והמשנ"ב (שם) מסיים "ונראה דאם קרא ק"ש לאחר זמן ק"ש דהוי כקורא בתורה אפשר דלכו"ע אין צריך לחזור ולברך אפילו אם לא למד אח"כ מיד".

פלוגת הפוסקים בגדר הדין שלא לברך ברכת התורה לפני הלימוד

ד. הנה מצינו בהפוסקים ג' צדדים בגדר הדין להקדים ברכת התורה ללימוד: (א) י"א דהוי כמו ברכת הנהנין דאסור להנאות עד שיברך, וה"נ יש איסור ללמוד עד שיברך. ואף במקום שא"א לברך יש שמחמירים שלא ללמוד עד שיברך⁷. (ב) ברה"ת הוי כמו ברכת המצות דמחויב לברך לפני הברכה, אבל בכל אופן שא"א לברך אין כאן איסור לעשות את המצוה בלי ברכה. וכן מטו משמיה דהחזו"א והגריש"א זצ"ל דבכל אופן שא"א לברך כעת א"צ צריך להפסיק מללמוד⁸. (ג) י"א דהוי כמו ברכת השבח דומיא דשאר ברכת השחר, אלא דלכתחילה תיקנו לברך לפני הלימוד. (ועי"ע באות ה')⁹

< המשך בעמ' 4

של המשך היום, אבל בודאי כוונתו שיועיל על ק"ש עצמה, וכמו שמביא מהירושלמי דעיקר תקנת אהבה רבה הוא להיות ברה"ת לק"ש. [אך הבה"ל השיג עליו דכבר חל הברכה על ק"ש אין יכול לחלק לחצאין, ובמ"ב נתן עצה להיפך, ע"ש].

5 עי' בשאגת אריה (סי' כ"ד) והצל"ח שהקשו לפי הצד של הב"י דק"ש נחשב כתורה, אי"כ למ"ד דהרהור כדיבור דמי, למה לא תיקנו לברך ברה"ת או אהבה רבה בשביל ק"ש. ובאמת כבר קידמם המאירי בקושיא זו, דלמה לא תיקנו לברך אהבה רבה לקיים ברכת התורה מדאורייתא כמו שתיקנו לברך ברכת המזון ברכת המזון. ותי' "הואיל ואין הדבר ניכר להיותם ברכות מיוחדות לק"ש שהרי ענינים בפ"ע הן ולא ברכות מיוחדות כגון אשר קדשנו וכו' לקרות את שמע או אשר בחר בנו וכו', אין מקפידים בהם להקל עליהם במקום טומאה". ואין להקשות דסו"ס אסור ללמוד לפני ברכות התורה, דכיון דלא תיקנו בל"ק להרהר הברכה, אי"כ שוב ליכא איסורא ללמוד, דכל היכא שאינו יכול לברך מאיזה טעם שיהיה מותר ללמוד בלי ברכה, כמו שיבאר להלן.

6 ועי' בשו"ת בצל החכמה (שם) שהאריך בשאלה זו.

7 כן נראה דעת השבט הלי (ח"י סי' ע"ז אות ב') וכן הוא דעת הגר"א גאנחובסקי זצ"ל (הובא באגן הסהר ח"א) להחמיר שאין ללמוד כלל קודם ברכת התורה. וכן נראה דעת השלמת חיים שהובא להלן שדימה את לימוד קודם הברכה כאכילה בלא ברכה. ועי' עוד בהערה הבא שכן הוא דעת הגר"צ פסח פרנק זצ"ל.

8 כ"כ הגרש"א זצ"ל במנחת שלמה (ח"א סי' צ"א אות א') וז"ל "אגב ראיתי דהדר גאון [הגר"ר צבי פסח פרנק זצ"ל בקונטרס מילי דברכות] סובר בפשיטות דלמנ"י ידן אם אחד נמצא במצב שהוא אנוס על הברכה, ואינו יכול בשום אופן לברך ברכת התורה, דגם אסור לו ללמוד תורה, משום דכמו שאסור ליהנות מהעו"ז בלא ברכה, כך אסור גם ללמוד תורה, והברכה מעכבת, דלמודו לא חשיב מצוה אלא עבירה. והוא חדוש גדול, שהרי לא מצינו שיאמרו חז"ל שאסור לעשות מצוה בלא ברכה, כמו שאמרו לענין ברכת הנהנין, ולמה יתבטל מלימוד תורה שהוא יותר חשוב מכל המצוות שבתורה בגלל זה שאינו יודע לברך". ובספר שבות יצחק (עניני ברכות פ"כ עמ' רס"ד) כתב בשם הגרש"א זצ"ל דמי שישכח לברך ברכה"ת ולמוד בלי ברכה, הוא מבטל מצות הברכה, אך אין איסור על עצם הלימוד, ולכן כשמחמת ספק אינו יכול לברך משיך בלימודו.

9 בתשובות והנהגות (ח"ד בסוף הספר) הביא מהנהגות הגאון ר' חיים מבריסק זצ"ל (הלכות ברכות אות י"ד) "ברכת התורה היא מצוה ואין איסור ללמוד קודם שברך, והמצוה לברך על החפצא של תורה יכול לברך גם אחר שהתחיל ללמוד". ונראה מדבריו דאין זה מחמת דסמכין אברכות התורה שבידך ביום הקודם, אלא אף אם ישן בלילה וקם לאחר עלות השחר ליכא איסור ללמוד קודם ברכת התורה. ומביא בתשובות והנהגות (ח"ה סי' ק"ס) "ובכתבי תלמידים מביא שהגאון רבי אליהו ברוך (אב"ד מיר) הגיע לבריסק מוקדם בבוקר, ומיד הגר"ח התחיל לשוחח עמו בדברי תורה, והגרא"ב זצ"ל הפסיקו מפני שלא בירך ברכת התורה. והשיב הגר"ח שאין איסור ללמוד בלי ברכת התורה רק שמצוה לברך. ובעודם בברכה הגיע הגאון רבי יצחק יעקב מפוניבז' זצ"ל והסכים מדעת עצמו לדברי הגר"ח זצ"ל, עכ"ל. משמע לכאן שהגר"ח זצ"ל סבר דאף היכא דליכא אונס אין חיוב לברך לפני הלימוד דוקא, והיינו משום דכיון דהוי רק כברכת השבח יכול לברך גם לאחר שהתחיל ללמוד. וצ"ע אמאי שרי לכתחילה ללמוד בלא ברכה, הא איכא בזה ביטול מ"ע שאינו מברך קודם שלומד, וגם צריך לזהר טובא שלא ללמוד קודם ברכה וכמ"ש המ"ב בביאור כוונת השו"ע וכנ"ל.

ומובא בספר הערות להגרש"א זצ"ל (ברכות יא): צד זה לאו אלא ברכת השבח ואין כאן איסור ללמוד קודם הברכה, וביאר בזה הא דאמרי' בגמ' (ברכות שם) "הלכך נימרינהו לכולהו", והרי לכו"ע בברכה אחת יצא יד"ח ואין מברך עוד ברכה שלכאורה אינה צריכה, אלא שכיון שברכה זו

א. כתב החינוך (מצוה ת"ל) "וכן כל שקרא בתורה בשחרית קודם שיברך הברכות המתוקנות בתורה או ברכת אהבת עולם ביטל מצוה דאורייתא, ולפיכך מי ששכח אם בירך ברכת התורה בשחרית אם לא בירך חוזר ומברך". ובמ"ב (מ"ז סק"ב) הביא דברי הח"א דזהו כוונת הטור והשו"ע ד"ברכת התורה צריך לזהר בה מאד" דהכוונה שלא ללמוד לפני ברכת התורה¹.

אמירת פסוקים דרך תפילה לפני ברכת התורה

ב. הטור (בסוף סי' מ"ו) הביא מהסידורי אשכנז את הסדר של קבלת עול מלכות שמים לפני קרבנות, ואחר "אתה הוא עד שלא נברא העולם וכו'" אומרים אתה הוא ה' אלוקינו בשמים ממעל וכו' וקיים לנו מהרה מה שהבטחתנו ע"י צפניה חוץ כאמור בעת ההיא אביא אתכם וכו'. וכתב העי"ז הטור "הוקשה לי על הסדר הזה לומר פסוקים קודם ברכת התורה, ונהגתי בעצמי מיד אחר ברכת אלקי נשמה לברך ברכת התורה וכו'".

ובשו"ע (ס"ט) פסק "לא יקרא פסוקים קודם ברכת התורה אע"פ שהוא אומרם דרך תחנונים. ויש אומרים שאין לחוש, כיון שאינו אומרם אלא דרך תחנונים, ונכון לחוש לסברא ראשונה". וכתב הרמ"א וז"ל "אבל המנהג כסברה אחרונה, שהרי בימי הסליחות מתפללים הסליחות ואח"כ מברכין על התורה עם סדר שאר הברכות, וכן בכל יום כשנכנסין לבהכ"נ אומרים כמה פסוקים ותחנונים ואח"כ מברכין על התורה". אך מסיים הרמ"א "ונהגו לסדר ברכת התורה מיד אחר ברכת אשר יצר ואין לשנות". וביאר המ"ב (סקכ"ח) משום שכהיום נהגו העולם להחמיר כדברי הטור שלא לומר שום פסוקים קודם ברכת התורה. ולפי"ז כתב (סקכ"ז) המ"ב דבימי הסליחות יש לנהוג ג"כ לומר ברה"ת קודם הסליחות ולדלגה אח"כ.

ועפי"ז כתב המשנ"ב (סי' נ"א סק"י) "וכן אם שכח לברך ברכת התורה קודם

1 ויל"ע אם יש עצה במצב שקשה עליו להעמיד עצמו מללמוד (או להרהר לדעת הגר"א) לכיון שלא לצאת מצות לימוד התורה. ועי' בשו"ת דבר אברהם (סי' ט"ז בסו"ד) ששאל לו הגר"א אלחנן ה"ד זצ"ל במי שמכוין שלא לצאת מצות לימוד התורה האם יש לו חיוב ברה"ת, וספיקו היה אם הברכה הוא על מצות לימוד או על המעשה לימוד. והשיב לו דודאי הוא על המצוה, וא"כ לפום ריהטא אם מכיון שלא לצאת אינו מחייב ברכה, אבל יצא לחדש דאולי לא שייך מכיון שלא לצאת בלימוד התורה דהוא מצוה תמידית וכל מה שילמוד יותר נכלל בהמצוה, נמצא דאין צריך לקבוע מעשה מסוים שהוא המצוה, ע"ש בסוף הסי'. ושאל הגר"א רפאל רייכמן שליט"א למרן הגר"ז זצ"ל אם יש דין מצות צריכות לומר לימוד התורה, ואמר שיש דין מצות צריכות כוונה, ובלי כוונה אינו מקיים המצוה אבל עכ"פ תורה איז דאס' ומחויב לברך עליו ברכת התורה. ושאל לו אם לומד בלי כוונה האם יש בזה משום ביטול תורה, ואמר לו דכל האיסור ביטול תורה נובע מדברי הה"מ (ת"ת פ"א ה"י) שכתב "עד אימתי חייב ללמוד תורה עד יום מותו שנאמר ופן יסורו מלבבך כל ימי חייך, וכל זמן שלא יעסוק בלימוד הוא שוכח", וכיון שכן, כל שלומד אפילו באופן שאינו מקיים המצוה, סו"ס מועיל לשמרו שלא תשכח, וממילא אין בזה משום ביטול תורה.

2 ויש לתמוה על הדעה שמחמיר לאסור אפילו בדברי שבח, כי מפורש בהסוגיא דמותר להתפלל על סמך אהבה רבה בלי להגיד ברה"ת לפני התפילה, ולמה נהגין לברך בכל יום. ותי' וז"ל "הילכך אנו שרגילין לברך ברכת התורה בכל יום קודם פרשת קרבנות ומשנת איהו מקומן ובריייתא דר' ישמעאל שוב אין צריך לברך אלא למחר. ובימי חכמי התלמוד מתוך שתורתן היתה אומנותן לא היו אומרים אותן. וגם לא היו מברכין אלא קורין קרית שמע וברכותיה ותפלה. ואל תתמה שהרי ר' לא היה קורא אלא פסוק ראשון בלבד כדאיתא בפרק היה קורא. ועל כן תולה הפסוק באהבה רבה", עכ"ד. ועפי"ז מתישב היטב גם פסוקי דזמרה.

3 וידוע קושיית האבן העזר (בחידידושי לברכות יא) מגמ' מפורשת במנחות (צט): דינא דיד חובת ת"ת בק"ש שחרית וערבית, והיאך מצד הב"י דלא דק"ש לא חשיב תורה. וי"ל בזה, דהא דלא מועיל דברי תפילה לקיים מצות ת"ת, הוא ע"פ מש"כ הר"ן ברי"ה (ט: בדפי הרי"ף) לחלק בין תוקע לשיר דינא למ"ד מצות אין צריכות כוונה, ואפ"ה מודה דתוקע להתלמד גרע ולא יצא, דכיון שכבר הוא מכיון למצוה דהיינו לחנך את התינוקות, אותה כוונה מעכבת מצוה אחרת שלא תחול, דומיא דמאי דאסיקנא בשמעתא קמייתא דבזחם (ג.) דבת מינה מחריב דלאו בת מינה לא מחריב לה". וכתב הבה"ל (סי' ל"ח ד"ה קמ') דאם מכיון בלשונם שפיר מועיל. וא"כ ה"נ י"ל דאם אינו לומד שום דבר אחר ורוצה לכון בהדיא לצאת בה ידי חובת ת"ת ע"י ק"ש, שפיר מועיל בזה היכא דמכוון בהדיא לזה, אבל בלא"ה אמרינן דכיון דעתה בא לצאת ידי חובת ק"ש, כוונת מצוה זה מעכב מצוה אחרת שלא תחול. [ועי' בכ"ז בשו"ת בצל החכמה (ח"א סי' א' אות י').]

4 והנה הפמ"ג (סי' נ"ב, והובא בדברי בביה"ל שם) כתב דמי שרוצה לצאת מן הספק יכוין שלא לצאת ברכת התורה באהבה רבה. אך קשה, דממנפ"ש אם חושש להצד דבאמת יצא יד"ח ע"י אהבה רבה משום דק"ש חשיב תורה, ומה"ט מכיוון בהדיא שלא לצאת כדי לברך אח"כ, איך קורא עכשיו ק"ש הרי הוא עדיין קודם ברה"ת. אך עי' בביה"ל (סי' נ"ב) דמבואר בכונת דבריו, דאפילו אם מכיוון שלא לצאת ידי חובת ברה"ת ע"י אהבה רבה, כ"ז הוא לענין שלא יועיל לשאר לימוד

ותלמוד תורה כנגד כולם

הנה כפשוטו הכוונה שת"ת הוא כנגד כל דברים המוזכרים במשנה זו, שאוכלים פירותיהם בעוה"ז והקרן קיימת לעוה"ב, שהם המצוות שלששים וטוב לבריות. וכ"כ הגר"א בשנות אליהו, וביאר בזה דברי הירושלמי דלמד הא דת"ת כנגד כולם מהפסוק ב'פ' האוניו" כי לא דבר רק הוא מכס" דקאי על ת"ת, ואח"כ דרשין הני ד' דברים השונים במשנתנו, והכוונה בזה להורות שת"ת כנגד הני ד' דברים. ובמשנת ר' אהרן (ח"א עמ' כ"ז) הק' דהירושלמי כאן דורש מהקרא ד"כל חפצין לא ישוו בה" דכל המצוות אינן שוות לדבר אחד מן התורה. וכתב דיש בזה ב' ענינים, הענין הראשון הוא הנוכח בהמשנה בפאה, דאיירי לענין מצוות שהם טוב לבריות שאוכל פירותיהן בעוה"ז, ובזה ת"ת כנגד כל השאר, דהתורה מלמדת אותנו חיוב החסדים ודרכי החסד, וגם משום דהתורה היא תכלית הבראה וכל העולם מתקיים בעבורה, א"כ כל שעה שיושב ועוסק בתורה עושה חסד עם הבראה. [ובשיטה לא נודע למי בקידושין (מ.) כתב דהמשנה איירי במלמד תורה לאחרים ובזה הו' טוב לבריות, ולדבריו פשיטא דכנגד כולם הו' דוקא כנגד מצוות אלן.] ויש עוד ענין והוא הנוכח בירושלמי, דכמד איכות חשיבות המצוות עצמן, שבוה מצוות לימוד התורה שווה היא לכל המצוות כולן.

גדול תלמוד המביא לידי מעשה

אך בדעת הרמב"ם נראה שהכל אחד, שהרי כתב בהל' ת"ת (פ"ג ה"ג) כתב "אין לך מצוה בכל המצוות כולן שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה", וכתב הכס"מ דהמקור הוא ממשנתנו בפאה "ת"ת כנגד כולם". ושוב צ"ב היאך נלמד שהיא כנגד כל התורה מהמשנה בפאה דלא איירי אלא

בהמצוות שטוב לבריות. אך בדעת הר"מ לק"מ דהרי מסיים הר"מ "שהתלמוד מביא לידי מעשה, לפיכך התלמוד קודם למעשה בכל מקום". וכ"כ כאן בפיה"מ, ולפי"ז הרי הכל עולה לדבר אחד, דלענין השכר המיוחד למצוות שהם טוב לבריות דאיירי בה המשנה בפאה, ת"ת הוא כנגד כולם שהרי מביאה לידי כולם, וכמו"כ לענין דין קדימה לכל המצוות, כיון שמביאה לכל המצוות יש בה בה מעלה להקדימה.

ברכת התורה של משה רבינו ע"ה

הב"י הביא דברי האבודרהם לבאר הנוסח "על דברי תורה" דכולל גם עשיית המצוות, וכמו"כ כתב רש"י בספר הפרדים (סימן נ"ג), והביא רש"י דברי המדרש (בפ' וזאת הברכה) משה רבינו בשעה שזכה לקבל את התורה תחלה בירך ואח"כ קרא, אמר רבי אלעזר אי זו היא ברכה שביד משה בתורה, אשר בחר בתורה זאת וקידשה ורצה בעושיה, ולא בעומליה ולא בהוגיה אלא בעושיה, באילו שעושין את התורה, ותנן לא המדרש הוא העיקר אלא המעשה, וכתב "לא ימוש ספר התורה הזה מפניך וגו'".

ובמשמר הלוי (ברכות ס' כ"א) הק' על לשון הברכה "אשר בחר בתורה זאת", [וכע"ז אומרים בברכת הפטרה "אשר בחר בתורה ובמשה עבדו"], דלא מצינו ענין 'בחירה' אלא לבחור אחד מתוך השני, ומהו השני צדדים כאן.

וביאר ע"פ מש"כ בשו"ת הרדב"ז (ח"ג א"ף סח) בביאור הויכוח בין משרע"ה להמלאכים, וז"ל, במה ששאלו המלאכים להקב"ה כשעלה מרע"ה לקבל את התורה. אמרו מלאכי השרת מה לילד אשה בינינו, אמר להם משה תורה מה כתיב בה לא תרצח לא תנאף וכו' רציחה יש ביניכם וניאוף יש ביניכם תורה למה לכם, והודו ואמרו ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ. ויש להקשות וכי המלאכים לא היו יודעים

התשובה זו, אלא מאי אית לך למימר שהם היו קורין בתורה קריאה אחרת רוחנית בלא פיסוק תיבות על דרך שמותיו של הקב"ה, וכן ארז"ל כל התורה כולה שמותיו של הקב"ה והודיעם הקב"ה שיש לתורה קריאה אחרת גשומות על דרך פיסוק תיבות בעניני בני אדם בטומאה וטהרה ואיסור והיתר ופטור וחייב וכן כל שאר דיניה, עכ"ל.

ובזה ביאר דהכוונה הוא שביד משה להקב"ה ש'בחר' להודיר התורה לישראל שאצלנו הוא תורה אחרת, תורה של "מעשה מצוות" ולא נשאר אצל המלאכים שאצלנו היה התורה בצורה אחרת לגמרי. ובזה את"ש הא דנתיחד ענין זה אצל ברכת משה רבנו, וגם אצל ברכת הפטרה שסמכו לה "הבוחר בתורה ומשה עבדו". ויש להוסיף עוד, דעצם לשון "תורה" הוא מלשון הוראה להראות הדרך אשר יעשו וכו"ז שייד לעולם שלנו שהוא עולם העשייה.

ונסיים בדברי האבודרהם צדיקים (שער התורה) "אין לך מצוה בכל המצוות שהיא שקולה כנגד תלמוד תורה, רק תלמוד תורה שקולה כנגד כל המצוות, לפי שהתלמוד מביא לידי מעשה. ומה שאמרו "ת"ת כנגד כולם" - זה הלומד על מנת ללמוד וללמד ולשמוע ולעשות ולקיים, ומפני קביעתו של תורה אינו יכול לקיים כל המצוות, ובשעה שאינו לומד עושה כל מה שיוכל לעשות, ובזה מראה דעתו שחפץ בעשיית המצוות, ואז "תלמוד תורה כנגד כולם", כי כשהוא לומד המצוה וחפץ לקיימה, אז יש לו שכר כאילו קיימה, כיון שנתעבכ מחמת קביעתו, ונמצא ששכר עשייה ולימוד בידו - אבל מי שהולך בטל פעמים רבות, והיה יכול לעשות מצוה בעת הביטול, ואינו חושש לעשותה, או בשעה שעושה שום מצוה אינו מדקדק בה כראוי, על זה לא נאמר "תלמוד תורה כנגד כולם".

< המשך מעמ' 3

הניעור כל הלילה וממתין לצאת ברכת התורה מאחר האם מותר להמשיך ללמוד.
הנה הפוסקים דנו בניעור כל הלילה שמספק אין מברך ברכת התורה אלא שומע מאחר, האם צריך להפסיק ללמוד לאחר עלות השחר עד שישמע הברכות מאחר, או שיכול ללמוד גם לאחר שעלה עמוד השחר.¹⁰

ונראה לדון ולהקל בזה משלשה טעמים. א. די"א דליכא כלל איסור ללמוד קודם ברכת התורה, אלא הו' מצוה עשה, וממילא במקום ספיקא ודאי אפשר להמשיך ללמוד בלא ברכה. ב. דאף אם נימא דאיכא איסור ללמוד קודם ברכת התורה, מ"מ ככה"ג שהיה ער כל הלילה, כיון דאיכא ספק אם מחוייב לחזור ולברך ברכות התורה, וספק ברכות להקל [וכמ"ש המ"ב (סי' מ"ז סק"כ)], ממילא ודאי ליכא איסור ללמוד, דהא לדינא לית ליה חיוב לברך מחמת הספק, וכן מטו משמיה דהחזו"א והגר"ש א"צ"ל דאין צריך להפסיק מללמוד.¹¹ ג. ובניעור כל הלילה יש עוד טעם להקל, וכמש"כ בתשובות והנהגות (ח"ד סי' ק"י) דהא דמחמירין לברך בבוקר הוא ע"פ שיטת ר"ת דכל יום מחייב ברכה בפנ"ע, והרי לשיטתו דאין הסיח הדעת מחייב עוד ברכה אלא הכל תלוי בהתחדשות היום, הרי חיוב ברכות התורה הו' כברכות השחר דהו' ברכות השבח (עי' מג"א סק"ב), ולכך שפיר יכול ללמוד אף לאחר שעלה עמוד השחר.¹²

הכותב ומוציא מפיו דברי תורה כדי להרויח ולא לשם לימוד

ו. הכותב ומעתיק דברי תורה וכוונתו רק כדי להרויח ממון, כתב הביה"ל דאפשר דאין צריך לברך, אפילו בקריאת התיבות בפיו, דאין זה בכלל לימוד. ומציין למש"כ בהל' תפילין (סי' ל"ח ביה"ל ד"ה הם) לענין תגרי סת"ם, דהו' עוסק במצוה ופטורים מתפילין, דכ"ז אם עיקר כוונתו כדי להמציא תפילין ומזוזות, אבל אם עיקר כוונתו הוא רק להשתכר לא מיקרי עוסק במצוה. אך הוסיף

תקנה כברכות השבח תיקנו שאדרבה יברך לכולהו וכל המרבה הרי זה משובח.

וע' בא"א מבוטאטש (סימן מ"ז סעיף ט') מה שהאריך בזה, ותמצית דבריו הוא דעיקר החובת ברכה מדאורייתא הוא פעם אחת במשך כל היום, אלא דלכתחילה יש להקדים לברך, ואף דמצינו דהקפידו חז"ל על מי שלא בירכו בתורה תחילה, הניחו מקום להקל במקום הספק.

10 והנה היכא שישן ביום שלפני הבאנו (בגליון ט"ז) דברי רע"א דכשהגיע עולות מחויב לברך ממנפיש, וכי"פ המ"ב, אך המ"ב כתב דטוב יותר ללמוד מיד אחר מעריב ופטור את עצמו באהבת עולם כדי לחוש להשיטות דשינת היום מחייב ברכה, ואז ככה"ג שוב ליכא חיוב מטעם ודאי כשהגיע עולות.

11 ע"י בשבות יצחק (שם).

בביה"ל דאם כוונתו לשניהם מיקרי עוסק במצוה, כמו שמצינו לענין תוקע להתלמד וגם לצאת בה ידי מצוה דיצא יד"ח כמש"כ הא"ר (תקפ"ט ח'), וה"נ כל שמכוון לת"ת נמי מהני.

לימוד עם קטן שלא מברך ברכת התורה

ז. הנה בשו"ת שלמת חיים (או"ח סי' מ"ה) הקשה הא דאמרו בספרי (פ' עקב) דקטן היודע לדבר אביו מלמדו תורה. האין מותר ללמדו תורה קודם ברכת התורה, [דהא לא מצינו שחייב לחנכו בברכת התורה קודם שמלמדו תורה, וגם מסתברא שהוא קטן שאינו יודע לברך כלל]. וכתב ליישב "דאף למ"ד דברכת התורה הו' דאורייתא, אבל האיסור ללמוד קודם הו' לכו"ע רק דרבנן, ולשיטת הרשב"א דאיסור דרבנן ספינו לתינוק בידים לצרכו של תינוק, אתי שפיר. ובכלל י"ל דדוקא אם הדבר בעצמו אסור, וכמו דמאכילים אותו בלי ברכה קודם שהגיע לחינוך, וכן ביוהכ"פ". והשיב לו בזה"ל "כבר כתבתי וילמדתם אותם" כתיב, והלימוד קודם ברכה"ת למ"ד שהיא דאורייתא כמו שאוכל בלא ברכה.¹³

אכן כ"ז בקטן שאינו יודע לברך, אבל יש לדון האם מותר ללמוד עם קטן שיודע לברך והגיע לחיוב חינוך לברכות, קודם ברכת התורה מחשש שאם יברך בתחילת הלימוד יחזור שוב ויברך מתוך הרגל התפילה כשיגיע לחידור. והנה לדעת הסוברים דאיכא איסור ללמוד קודם ברכת התורה, א"כ נראה דאין ללמוד קודם הברכות, דהו' כאכילה בלא ברכה. אמנם אם נימא כדברי האחרונים דברכת התורה היא כברכת המצוות או כברכת השבח שפיר י"ל דכמו שבמקום ספיקא או אונס שרי ללמוד קודם הברכה, ה"נ דאיכא חשש שמא יברך ברכה לבטלה שפיר י"ל דליכא חיוב לברך קודם הלימוד. וכן נראה לדינא.¹⁴

12 והשיג על דעת הגר"ש ואזנר צ"ל (שבט הלוי ח"י ע"ב) שפסק דנכון להפסיק בעולות"ש ואסור ללמוד עד שיברך, לחשוש לדעת ר"ת דכל בוקר מחויב לברך מחדש, וע"ש דאיירי במי שישן ביום שלפניו דלפי רע"א חייב מטעם ודאי לברך, אך מסו"ד משמע דס"ל דאפילו לא ישן ביום שלפניו יש להחמיר שלא ללמוד לפני ברה"ת כיון דהמג"א ס"ל דק"ל לדינא כדעת ר"ת.

13 ושמעתי לבאר כוונתו, שהכריע כהצד השני של השואל דהיתר ללמד לקטן הוא רק משום דהו' כמו אכילה בלא ברכה דשרי לקטן שלא הגיע לחינוך ברכות. אבל אין להתיר משום ספיה לצורכו של קטן, משום דאין זה חשיב רק צורכו של קטן, כיון דאיכא גם מצוה על הגדול ללמד וכמ"ש "וילמדתם אותם", וממילא הו' גם צורך הגדול שמקיים בזה מצוה. ועי'.

14 וע' מש"כ (גליון ט"ז) בנוגע לימוד א-ב לפני ברכת התורה.

תגובות והערות בעניני מדור הלכה ניתן לשלוח: a025861267@gmail.com

גליין זה נתגבר ע"י
ח.ב.מ.
לע"נ רבינו האבני נור זי"ע יא"צ י"א
אדר
להצלחה בכ"ע

פרשת ויקהל - שקלים תשפ"ב גליין פ"ט שנה ג'

מליצי יושר

חזון יחזקאל

רבי יחזקאל ב"ר מרדכי
זלמן אברמסקי זצ"ל:
הג"ר שלום אייזן זצ"ל בעת
הספרו בשעת הלוייה הכריז:
נצטויתי מאת רבינו זצ"ל
לפרסם, שהבטיח שימליץ
טוב לכל מי שילמוד בספריו,
וכן ימליץ טוב לכל מי
שיפץ את חידושי תורתו.
(רבבות אפרים א"ח ח"ב עמוד
רמ"ח, מלך ביפו פרק מ"ב).

בן לאשרי

רבי יצחק ב"ר אשר
אנשיל הוברמן הרב
מרעננה זצ"ל כתב בספרו:
הנני מוסר מודעה שהחלטתי
להתפלל בלי נדר בכל יום
על כל אלה שיעיינו בספרי,
ויגידו בשמי דברי תורה
לאחרים שיושעו מכל צרה
שצריכים ישועה בעולם הזה
ובעולם הבא. וכל הלומד
בספרי יזכה ליראת שמים,
והצלחה בכל טוב, בזה ובבא
וסגולה גדולה בבית לכל
הדברים.

אבני נזר

רבי אברהם ב"ר זאב
נחום בורנשטיין זצ"ל
הבטיח קודם פטירתו:
אם ילמדו בספרים שלי,
אחיה למגן ולעזר גם אחר
פטירתי ממש כמו בחיים.
(ארץ צבי להגה"ק מקו"צ גלוב
עה"ת עמוד רמ"ב)
וכן כתב האבני נזר בעצמו
(אבה"ע סימן קכ"ב) וז"ל:
אם היה מעיק בדבריי מעט
עיון היה מרזיח לו טובה
הרבה.

מלא העומר

רבי אריה לייב ב"ר משה
צינץ זצ"ל ביקש קודם
פטירתו שיתנו לו דף ורשם
בשארית כוחותיו:
מי שישתדל בהדפסת ספרי
אחיה לו למליץ. וכ"כ הגה"ק
רבי צדוק הכהן מלובלין זצ"ל:
הבטיח הנאון שיעשה טובה
לכל המשתדלים והמסייעים
בהוצאת חיבוריו לאור,
וכן היה באמת שעשה
טובה לכולם.
(הקדמה למלא העומר)

זרע שמשון חיים

רבי שמשון חיים
ב"ר נחמן מיכאל נחמני זצ"ל
הבטיח למי שילמוד בספריו:
תשלומי חן וחסד ושלמא
רבא מן שמיא ועיניכם
תראנה בנים ובני בנים
כשתילי זיתים סביב
לשולחנכם, חכמים
וגבונים ובתים מלאים כל
טוב, גם עושר גם כבוד לא
יסופו מזרעכם וכו', בני חיי
ומזוני טבי.

די שטערקסטע סגולה פאר אלע פראבלעמען!

פארוואס האב איך פראבלעמען אין שטוב? פארוואס גייט מיך אזוי שווער מיט פרנסה?
פארוואס האב איך צער גידול בנים? פארוואס קען די דאקטער מיך נישט העלפען?
פארוואס האב איך נישט קיין מזל?

תירוץ

ווייל די מקטריגים לאזען נישט אז מיינע תפילות זאלען נתקבל ווערען
וואס איז די עצה? זיך איינקויפען מליצי יושר!

זייט מקיים די צוואה פון די זרע שמשון, די פלאצקע גאון, די אבני נזר, רעננה רב,

און ר' יחזקאל אברמסקי זצ"ל, וואס האבען מבטיח געווען צו זיין מליצי יושר

פאר ווער עס וועט פארשפרייטען אדער לערנען זייערע ספרים.

זרע שמשון

לע"נ הרה"ק רבי ברוך פנחס בן הרה"ק רבי אליעזר חיים מסקאליא זי"ע יא"צ כ"ד אדר

וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה בחכמה טו את העינים. בפשטות הכוונה במה שאמר "נשא לבן אותנה בחכמה", שהיה להם
רצון לעשות מלאכה עבור המשכן. וקשה דהרי אין זה שבח לצדיקים שלבם הוא זה שמורה להם את הדרך אשר יעשו, שהלא
זה מידת הרשעים דנתונים ברשות לבם, ואילו הצדיקים לבם ברשותם, כמו שאמרו חז"ל (ילקוט נח רמז ס"א) שהצדיקים לבם
ברשותם.

ונראה דלא שייך בנשים שיהיה לבן ברשותם, כי הרי רשות אחרים עליהם, ואין לך אשה כשרה אלא העושה רצון בעלה (ע' תנא
דבי אליהו פ"ט), וא"כ לא שייך אצלם רצון לבם, שהרי הן משועבדים לרצון בעליהן. ולכן אין כוונת הכתוב דלבן ברשותם, אלא
כוונת הכתוב דכיון דמייירי כאן באומנות שצריכה חכמה יתירה, וללמוד אומנות כמו זו אינו תלוי ברצונו של אדם, דאף אם
יהיה לבו ברשותו כמידת הצדיקים וירצה לשעבד לבו ועצמו לכן, שמא לא יעלה בידו, לפי שאין לו בטבעו את אומנות הידים
הנצרכת לכן, לכן דוקא מי ש"נשא לבן" דהיינו שהרגישו בלבן שיש להן נטיה ורצון ללמוד ולעסוק במלאכה זו, אשה כזו שמע
מינה שהיא מוכנה בטבעה ללמוד את המלאכה אם תרצה בכך, ולכן דוקא הנשים שהיה להם נטיית הלב, דוקא הם נבחרו
למלאכת חכמה ומיוחדת זו.

וכוונת הכתוב "נשא לבן" היינו לומר מי היו הנשים שהתחילו לעסוק במלאכה זו, רק אלו שהיה להם נטיית הלב ללמוד מלאכה
זו, כי בזה היה להם סימן שאכן הם מוכשרים לכך ויצליחו להשיג את החכמה הזו

קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה' זהב וכסף ונחשת. צ"ב כפל הלשון שאמר "קחו מאתכם", ושוב אמר "יביאה את תרומת ה'". ויש לפרש ע"פ מה שאמרו (מנחות קי.): אחד המרבה ואחד הממעיט ובלבד שיכוון לבו לשמים, כי השי"ת מצרף מחשבה טובה למעשה. ועל כן מי שהיה בלבו לנדב הרבה אלא שלא השיגה ידו ולא היה לו מהמינים המצטרכים, אעפ"כ הרי הוא בכלל המביאים. וזה שכלל הכתוב ואמר "קחו מאתכם תרומה לה'", ואמר שכל יחשבו שאין לכם להביא רק מה שיש לכם, אלא "כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה' זהב וכסף ונחשת" ושאר דברים ע"י מחשבה טובה.

ויכלא העם מהביא. ב' במסורה, דין, ואידך "ויכלא הגשם מן השמים". ו"ל דאמרו (תענית ח:): דהגשמים נעצרים בשביל פוסקי צדקה ברבים ואין נותנין. וזוה מובן שפיר המסורה, דמדוע "ויכלא הגשם", בשביל "ויכלא העם מהביא". (מלא העומר נח).

וכל הנשים אשר נשא לבן אותנה. ג' במסורה, הכא, ואידך "וכל הנשים יתנו יקר לבעליהן", ואידך "וכל הנשים העומדות שם" דכתיב גבי ירמיהו שאמר להן לפרוש מעבודה זרה. ונראה לרמז לפי מה שכתב האריז"ל, שהנשים שהיו בדור המדבר - מי שהיא [עכשיו] משורש נשמתן, שולטת על בעלה. אבל הנשים שפגמו בעבודה זרה [בימי ירמיהו, דכתיב "וכל הנשים העומדות שם"], עליהם נאמר "וכל הנשים יתנו יקר", [דכן אינם שולטות על בעליהן], לפי שקלקלו בזמן ירמיהו בעבודה זרה.

סיפור

שמעתי מהישיש ר' זאנוויל הלוי סיגלר ז"ל, שסיפר לו הגבאי של הרה"ק מפרעמישלאן שהיה זקן ואיש צורה והיה מילידי בוטשאטש, שבזמן הגה"ק ר' אברהם דוד בעל "אשל אברהם", היה שם עוד למדן מופלג מכת המתנגדים, והיה לומד בבית המדרש עם תלמידים שיעור עיון בכל יום, ולא התראה פנים מימיו עם הגה"ק ר' אברהם דוד לגדול התנגדותו לדרכי החסידות שלו, ושמו היה ר' געציל. כעבור זמן הגיע לצרת הבת, שהיו לו ג' בנות שהגיעו לפרקן ולא היה בידו להשיאן, והציקתו אשתו שילך להגה"ק ר' אברהם דוד, כי שמעה שהרבה בני אדם נושעים ע"י ברכתו, ויהי כי הציקתו מאד ולא היה יכול עוד לסבול, הבטיחה שישתדל בזה.

פעם אחת פגש באחד מתלמידי הגה"ק והציע לפניו צרתו ומה שאשתו מצירתו. השיבו התלמיד שהצדק עמה, שע"י רבו וברכתו בודאי יהיה לו ישועה. וביקש ממנו שהוא יציגו לפני רבו, כי בעצמו אינו יכול לבא לפני בגלל היותו הגדול מתנגדיו. אמר לו: הגה אני לומד אצל הרבי בכל לילה אחר חצות שיעור בעמידה, ובכן תבא אז ותדפוק על הדלת, ואפתח לך ואהיה לך למליץ. ר' געציל בא בחצות הלילה ודפק בדלת, אמר אותו תלמיד להגה"ק ר' אברהם דוד: דפוק בדלת, הגה"ק צויה לפתוח לו, ונכנס כשהוא מתמוגג בבכיה מחמת ברשה שהוצרך לבא בבקשה אל הגה"ק שהיה תמיד מתנגד לו, וגם מצרת הבנות שהביאו לזה. הגה"ק התחיל לנחמו ואמר לו שישפר מה בקשתו, עד שסיפר לפניו בשביל מה בא, הרגיעו הגה"ק באמרו בבטחון גמור: מה תבכו, הלא הנך כבר נושע בעזרת ה'. ופטרנו לשלום.

בדרך לביתו, עשה לעצמו חשבון מה פעל בהליכתו, ואיפה הישועה, ובא לביתו כשהוא כועס על עצמו בשביל שהלך אחר עצת אשתו, כשנכנס לבית, שאלה לו אשתו: האם היית אצל הרבי? השיב לה ברוגז: נואלתי ושמעתי לעצתך. ומה אמר לך? השיב כעס: אמר שאני כבר נושע. ואנה הישועה? האם כבר מצאתי איזה מטמון? אשתו הרגיעתו: עד כמה תתעקש בהתנגדותך, אם הרבי כך אמר, בודאי אמת הוא, ועכשיו קוה לתשועת ה' שבודאי לא תתאחר.

בבוקר אחר תפלתו בבואו הביתה לאכול ארוחתו, סיפרה לו אשתו ששני השותפים מהריחיים הגדולה שמחזין לעיר היו כאן וביקשו לדבר עמך, ואמרה להם שבודאי תיכף יבא מביהמ"ד, ואמרו שיבואו עוד הפעם. היא ערכה לפניו את השולחן והוא נטל ידיו וישב לאכול, בתוך כך באו שני השותפים פעם שנייה, הוא נכבד בשיבה, ושאלם על המבוקש, הם סיפרו לו, דבריהם שלהם יש עבודה רבה, והיה צריך להיות רווחים גדולים, והנה אחרי החשבונות אין להם אפילו פרנסה ואינם יודעים הסיבה, לכן הוסכם אצלם ליקח אותו לנאמן בריחיים, ויתנו לו שמה חדר מיוחד שיוכל ללמוד שם, אך מפעם לפעם יצטרך להכנס לריחיים להשגיח על הנעשה שם, ובעד זה יתנו לו פרנסה בריווח. הסכים ר' געציל, ואחר אכלו, הלך להריחיים, ומה מאד תמהו השותפים שמעת שבא התלמיד חכם, באה ברכה לרגלו וגדלו והצליחו. ככלות שבעה ימים נכנסו לחדר הלימוד של ר' געציל ואמרו לו, היות שברכם ה' לרגלו, לכן אינם רוצים לקפח שכרו, ומזהים והלאה יהיה שותף בריחיים, וכל הריווח יתחלק לג' חלקים. מובן מאליי שנתעשר והשיא כל בנותיו לבחורי חמד חסידי הגה"ק ר' אברהם דוד, והוא בעצמו ג"כ נעשה חסיד נלהב. (בן לאשרי ח"ג).

מחצית השקל וגו' לכפר על נפשותיכם. יש להקשות הא אין הכפרה אלא בדם של קרבנות. וי"ל דהשקלים מועילים שיוחזר החוטא לכלל ישראל, דמצד העוונות נדחה מכלל ישראל, וכמ"ש "כאשר קאה את הגוי אשר לפניכם", דארץ ישראל אינה מחזקת עוברי עברה, וכמו כן כלל ישראל אינה מחזקת בתוכה חוטא, וע"י מחצית השקל הוחזר לכלל ישראל, ואחר שנקלט בתוך הכלל, אז יש לו כפרה בקרבנות הציבור.

איסור מלאכה בתולדות ביוה"כ ויר"ט. בשבת (דף ע:): ילפינן איסור תולדות בשבת מדכתיב "ועשה מאחת מהנה", ודרשינן "הנה" אבות, "מהנה" תולדות. ובאבנ"ז (או"ח סימן רכ"ו) הביא ראייה שביר"ט אסורות גם תולדות, מהגמ' ביבמות (דף קיד.) דאמרה דמפרק ביר"ט עובר בלאו, ומפרק אסור מדין תולדות דש (רש"י שבת צה.), וא"כ חזינן דביר"ט אסורים גם תולדות, ע"ש עוד.

והנה במכות (דף כא:): מבואר, דאע"פ שיש חילוק מלאכות בשבת, ולכן אם עשה כמה מלאכות בשגגת מלאכה חייב על כל מלאכה ומלאכה, אבל ביר"ט אין חילוק מלאכות. וכן בשער המלך (פ"א שמיטה ויובל ה"א) אם ביוה"כ יש חילוק מלאכות. וכתב דכיון דילפינן חילוק מלאכות מדכתיב גבי חיוב חטאת "ועשה מאחת מהנה", שחייב על "אחת" (-חילול שבת) "הנה" (- הרבה חטאות). א"כ ה"ה ביוה"כ שיש חיוב חטאת על העושה בו מלאכה, דאיכא חילוק מלאכות, ורק ביר"ט שאין חיוב חטאת, אין חילוק מלאכות, עכ"ד. וא"כ צ"ב דכמו דיר"ט שאני משבת, ואין בו חילוק מלאכות, הכי נמי נאמר שיר"ט שאני משבת, ולא נאסרו בו תולדות.

לאו זה. וכן במרכבת המשנה (פ"א שקלים ה"א) כתב בפשיטות דלאו זה נוהג לדורות. וע' חקרי לב (או"ח ח"ב סימן קל"ב) שתמה שהרמב"ן עצמו ג"כ לא מנה מצוה זו.
2 ובשער המלך (פ"א ה' רוצח ה"ט) הביא את ספק המוצל מאש לענין עגלה ערופה דכתיב (דברים כא:ד) "ולא יזרע" - דאסור לזרוע במקום עריפתה, האם נאסרו גם תולדות של זריעה. וכתב וז"ל: דדילמא דוקא גבי שבת דבמלאכה תלי רחמנא, חייב אתולדות, כיון דהווי מלאכה גמורה, משא"כ בזרע בנחל איתן דקרא כתיב בהדיא "אשר לא יזרע", אפשר לומר דוקא זריעה דהיינו אב מלאכה אסור רחמנא, אבל לא תולדות דזריעה, עכ"ל. [והביא סברא זו גם באור שמח (פ"ז שבת ה"ד בד"ה ואם כן)]. ולפ"ז ביר"ט שנאסרה עשית מלאכה, יש לאסור גם תולדות.
3 וכדבריו מדויק ברש"י במכות (שם בד"ה ואין, וע"ע בטורי אבן מגילה ז:).

העשיר לא ירבה והדל לא ימעט. כתב האבנ"ז (או"ח סימן תקי"ד סוף אות ה'), דהאי "לא ירבה" ו"לא ימעט", אינו לא תעשה, רק זה שלילה, כלומר דאין כאן חומרא וקולא מחמת שהוא עשיר או דל. וז"ל: "הדל לא ימעט" הוא שלילת קולת הדל, שאין כאן קולא מחמת שהוא דל. וכמו "לא תצא כצאת העבדים", וכמו "לא יבקר הכהן לשער הצהוב".

8 ובה מובן מדוע מוני המצוות לא מנו לאו ד'העשיר לא ירבה והדל לא ימעט', משום דזה רק שלילה, דהעשיר אינו חייב להוסיף מחמת עשירותו, והדל לא יכול להמעיט מחמת עניותו. אבל הרמב"ן (כאן) צידד שיש בזה לאו לדורות, והעיר על מוני המצוות שלא מנו

לרגל יומא דהילולא של הרה"ק מסקולען זצ"ל כ"ה אדר ראינו לנכון להדפיס עוד פעם מכתב

שהבאנו אשתקד בפרשת פנחס

בפרשת שלח הבאתם מכתב מאיש אחד שהתלונן שאחיו ראה הצלחה מרובה בעסקיו מיום שהתחיל ללמוד הגליון, ואילו הוא אינו רואה שום שינוי ומצבו דחוק מאוד, אע"ג שלומד בעיון הגליון. והבאתם מרב חשוב אחד שהשיב לו כך:

בספר קדוש ישראל (תולדות של אהבת ישראל מויזניץ ח"ב עמוד ת"ח) כתוב כך: סח פעם האהבת ישראל זי"ע לר' יחיאל שטיינמן "ישועה ליהודי שיזכה במשפט, או שחרור מהצבא, מקשה לילד, או רפואה, ביכולתי לפעול, אך פרנסה זה דבר קשה, לא לכל אחד יכולים לעזור", עב"ל. והסבר הדברים כך הוא: לבטל גזירה של חולי או צבא וכדומה, על זה אמרו "צדיק גוזר והקב"ה מקיים", דבחנו של הצדיק לבטל גזירה שנגזר על האדם. אבל מי שנולד במזל של עניות, כי בגלגול הראשון היה עשיר, ועכשיו תפקידו למלאות רצון קונו במצב של עניות, לא שייך לבטל זה, כי אין זה גזירה שנגזרה עליו, אלא זה תפקידו, ואם אינו עני אז אין לו מה לחיות.

וכמו שכל אחד מבין דלא היה מועיל ליוסף הצדיק אם היה מתפלל בכל כחו שלא ירד למצרים, כי זה היה תפקידו להיות מושל במצרים, ולזה נולד. ולכן לא היה מועיל לו אף אם היה נותן ח"י רוטל משקה במירו, והיה נוסע לוויילענדיק וקערעסטיי, והיה מקבל על עצמו קבלות אצל הציון של הרה"ק משאץ בלונדון, והיה עושה סעודה לע"נ הבת עין, והיה לומד אור החיים הק', והיה מדליק בכל יום נר לע"נ הרה"ק ר' מנחם מענדל מרימנוב, והיה משתטח בכל יום אצל הציון של הרה"ק מריבניץ. כך לא שייך לשנות המצב של מי שכבר עבר נסיון העושר, ועכשיו בא לעולם פעם שני כדי לעבור נסיון העוני, כי זה כל תפקידו, וזה מטרתו בעולם הזה.

אך אי אפשר לידע אם זה תפקידו לחיות במצב של עניות, או זה גזירה לכמה שנים, לכן בודאי אל יזניח האדם מלהתפלל וללמוד ספרים מסוגלים, כי אפילו אם לא יועיל לשנות מזלו לגמרי, יועיל תפילות וזכות הצדיקים להקל מצבו הקשה. ובודאי יועיל לדברים אחרים - לראות נחת דקדושה מיו"ח, ובריות, ושמחת החיים, ואריכות ימים וכל מילי דמיטב, ע"כ לשון הרב.

והנה מי אנכי לחלוק על רב חשוב, אבל כמדומה דיש כאן עירוב דברים. אה"נ דמי שתפקידו לחיות במצב של עניות, כי לתכלית זה נולד, אי אפשר לשנות זה. אבל מי שנולד במזל של עניות ספאת חסאיו בגלגול הקודם, הרי ישראל למעלה סן המזל, וע"י תפילות וזכות הצדיקים אפשר לשנות מזלו.

ואספר מעשה פלא שקרה אצלי בשנת תשמ"ח עם הרה"ק מופת הדור ר' ישראל אברהם מסקולען זי"ע, מצב פרנסתי היה קשה מאד, לא הרווחתי כלום מעסקי, והוכרתי לסגור חנותי, היה לי חובות יותר משני מאות אלף דולר, והפצרתי מאד מהרה"ק מסקולען שייברך אותי בפרנסה בהרחבה, אבל לא אבה לשמוע לתחנוני ולקול בכיי, ולא רצה לאחל אותי בשום פנים ואופן, רק נאנח ואמר "די אייבישטער זאל רחמנות האבן", ובכל פעם כשהפצרתי אותו מאד, אז הוא עשה עצמו כישן. והרבנית הצדקנית ריזל ב"ר מנחם זאב ע"ה ריחם עלי, ודיבר על לב בעלה איך שמצבי קשה מאד, ובכל יום טרוד אני ללוות כדי לשלם חובות, וילדי מתביישים לילך בבתי ספר בבגדים קרועים, ועוד ועוד. והנה הרה"ק כששמוע דברים אלה, נאנח מאד ואמר "מה אפשר לעשות", וענתה הרבנית "הוא רק מבקש ברכה", ואמר הרה"ק: "ברכה? ברכה? יש לפעול ישועה". [כך היה דרכו, כי לא איחל ברכה אם לא היה בכחו לפעול ישועה].

פעם אחת כשהפצרתי הרבה, פנה אלי ואמר "אני אלוה לך שני אלפים". ואמרתי לו "וכי לזה באתי לכאן לבקש הלוואה? אני רוצה ברכה ותו לא", ואז הוא בירך אותי עם הרבה ברכות, אבל ברכה אחת "שכח" לאחל, וזה ברכה לפרנסה. ומקורב אחד להרה"ק בא לעזרתי, ואמר להרה"ק "הוא מבקש מהרבי קללה", ונדחה הרה"ק ואמר "מה?" אמר "הוא מבקש קללה שיהיה לו פרנסה בדוחק, כי עד עתה אין לו אפי' פרנסה בדוחק, כי אין לו כלום". ונאנח הרה"ק הרבה ואמר "מה אפשר לעשות, צרות ישראל, ה' ירחם".

והנה בחסדי שמים עלה ברעיוני רעיון, והלויזי עוד עשר אלפים דולר, ונכנסתי להרה"ק ונתתי לו אלף דולר למסודותיו חסד לאברהם, ונתתה הרה"ק ואמר "הרי אין לך", ואמרתי "הלויזי הכסף", ושאל "למה?" אמרתי "כדי ליתן צדקה", ושאל הרה"ק "אבל הרי אין לך", אמרתי "מה הבעיה? הרבי יאחל אותי שיהיה לי". הרה"ק קיבל הכסף בשתיקה ולא אמר כלום. כך עשיתי בכל שבוע, וכמה פעמים סירב הרה"ק לקבל הכסף, והפצרתי אותו וקיבל הכסף, ככה נמשך המצב איזה חודשים הרה"ק קיבל הכסף ולא איחל כלום. ואז בא הזמן, שבוע האחד בעת שמסרתי הכסף, זה היה לאחר שנטל דידי לסעודת ר"ח, נתלהב הרה"ק מאד, והתחיל לבקש פירורי הלחם מצידי השלחן ועשה בזה ערימה מכל הפירורים באמצע השלחן, ובשעת מעשה אמר "בזכות שנתת צדקה במסירת נפש, מכאן ואילך תהיה לך פרנסה בהרחבה, מכל הצדדים תרויח, תרויח פי כמה יותר ממה שאתה חושב", ככה כפל דבריו כמה פעמים.

והנה לשמחתי לא היה שיעור, אבל עבר חודש ימים ואין שום שינוי, ובאתי שוב להרה"ק עם פתקא כנהוג, וחישבתי לומר להרה"ק לאחר שיגמור לקרוא הפתקא דעדיין אין שום שינוי. והנה הרה"ק קורא הפתקא, וכתבתי בהפתקא דאשתי נכנסה עכשיו להריון, וכשקרא זאת הרה"ק, שמח מאוד, ואמר "ב"ה ב"ה", אה, בשורה טובה".

והתחיל לספר לי סיפור, וכך אמר: עני אחד הפציר כמה פעמים מהרה"ק ר' מרדכי נדבורנא זי"ע שייברך אותו בפרנסה, אבל הרה"ק לא איחל אותו, פעם אחת הפציר מאד, ואז ענה לו הרה"ק: "נא, תהיה לך בן זכר". האיש תמה מאד, כי כבר היה לו הרבה ילדים, ולא לזה בא. אבל ראה זה פלא, לאחר שנולד לו בן זכר, פתאום נשתנה מזלו לטובה ונתעשר מאד. ובא האיש להרה"ק ובישר לו שנתעשר מאד. ואמר לו הרה"ק "ראיתי שנולדת במזל של עניות, ולא יכולתי לעזור לך, לכן בירכת אותך בבן זכר שיש לו מזל של עשירות, ובזכות בן תהיה גם לך עשירות, כי בנך צריך לחיות בהרחבה, כי זה מזלו".

וסיים הרה"ק מסקולען ואמר לי בזה הלשון: "בנך שיוולד לך, הוא כבר יביא לך הרחבה". והנה אחר ששה שבועות מעת שנולד בני, פתאום נשתנה מזלו לטובה בלי שום השתדלות מצדי, והתחלתי להרויח הרבה בלע"ה, ובתוך שנתים שילמתי כל החובות, ומאז ועד עתה יש לי שפע רב, כן יעזור ה' הלאה.

ראו מה גדול כחן של צדיקים, דגם מי שנולד במזל של עניות, יש בידם אופנים להמשיך להם ברכה והצלחה. לכן פשוט וברור דהלומדים והמפרסמים הגליון מלצי יושר, יראו בעיני בשר ישועות והצלחות למעלה מדרך הסבע, כי בודאי הצדיקים בעולם העליון בכחם לבטל גזירות קשות ולהוריד השפעות טובות גם לאותם שמזלם מורה על עניות וצרות.

תחזקנה ידיכם. י.ש

ותירץ האבני נזר (שם), בהקדמת דברי המהר"י כ"ץ (בשטמ"ק ב"ק ב.) שהקשה, מדוע לגבי שבת יש ריבוי לאסור תולדות, ואילו לענין ארבע אבות נזיקין יש חיוב גם על תולדות בלי ריבוי. ותירץ מהר"י כ"ץ וז"ל: אי לאו קרא הוה ממעטינן תולדות מדנסמכה פרשת שבת למלאכת המשכן, כי היכי דמעטינן שאר מלאכות דלא הוו חשיבי, עכ"ל. ולפ"ז יש לומר, דלענין חילוק מלאכות שאינו נלמד מסברא אלא צריך ריבוי בפסוק, אמרינן דיו"ט לא התרבה. משא"כ איסור תולדות הוי מסברא, ומה דצריך את הריבוי מ"מהנה", הוא רק שלא נאמר שהיות ואיסור שבת נכתב סמוך למלאכת המשכן לא יאסרו תולדות, א"כ לאחר שהתרבו תולדות באיסור שבת, א"כ גם ביו"ט אסורין תולדות מסברא, ורק אם בשבת לא היה איסור על תולדות, אז היינו אומרים דה"ה ביו"ט לא יאסרו תולדות.

וז"ל: נחקור טעם הדבר, מאי שנא דחילוק מלאכות דנפקא "מאחת מהנה" ליתיה ביו"ט, ותולדות דנפקא ג"כ "מאחת מהנה" איתנהו ביו"ט. וי"ל ע"פ דברי מהר"י כ"ץ שהקשה מאי שנא דבשבת איצטריך קרא ד"מהנה" לרבות תולדות, ובנזיקין חייב על תולדות מסברא. ותירץ, דשאני שבת דכל מילי ממשכן גמרינן, על כן ה"א דלא מחייב אלא על אותם שהיה במשכן ממש, ע"ש. וא"כ ביו"ט דליכא קרא למעט, מסברא מריבין תולדות, ובודאי אם לא היה קרא בשבת לחייב תולדות, והוה ילפינן ממשכן לפטור תולדות בשבת, היה פטור ביו"ט מקל וחומר, אך עתה שבשבת נתרבה תולדות, שוב נלמד ביו"ט מסברא.

לע"נ הרה"ג ר' רפאל ראובן ב"ר שמשון גרונובסקי זצ"ל
יא"צ כ"ג אדר

כי תשא את ראש בני ישראל. "תשא" - תתבע, מלשון "כי תשה ברעך", "את ראש בני ישראל" הוא הקב"ה, כדכתיב "ויעבור מלכם לפניו וה' בראשם", והיינו שתתפלל להקב"ה "לפקודיהם" לשון חסרון, כמו "ולא נפקד ממנו איש", והיינו שחסר לבני ישראל חיי בני ומזוני. אז תיעצך התורה הק' "ונתנו איש כופר נפשו לה", היינו שיתנו צדקה לת"ח עובדי ה', ואפילו "בפקוד אותם" - בעת שחסר להם עצמם פרנסה, כאומרם (גיטין ז:) דאפי' עני המתפרנס מן הצדקה יעשה צדקה. וכמו שכתב בתניא (אגרת הקודש) שראוי אפי' לדחוק חייו לכנס לפני ולפנים משורת הדין ליתן צדקה, ועיד"ז מעורר רחמים רבים ממקור הרחמים להשפיע עליו, עד שמתלבשת בעוה"ז הגשמי בחיי בני ומזוני, והקין קיימת לעוה"ב. השי"ת יזכנו להיות נאה

לכבוד העורך גליון מליצי יושר

בפרשת משפטים הבאתם הנוסח שאומר השליח של "גליון מליצי יושר" בקברי צדיקים, דמפריש פרוטה לצדקה עבור הנפש שיודיע לנפש של הצדיק שבאתי להתפלל על ציונו. ועוד פרוטה לצדקה עבור הרוח שיודיע להרוח של הצדיק. ועוד פרוטה לצדקה עבור הנשמה שיודיע להנשמה של הצדיק. הנה לדעתי זה ממש "דורש אל המתים", ואסור מן התורה. ואף אם תמצא איזה סניף וסמך להתיר איסור כזה, אבל מגיין לכם להחדש דברים מחודשים שלא שמענו מעולם.

סליחה על דברי, אבל במקום שיש איסור תורה צריך למחות.

יוסף דב סטראוס - בני ברק

תגובות המערכת

דורש אל המתים, הוא כשדורש לגוף המת - לחיות המועט הנשאר בגוף, וזה אסור. ולא כשדורש לרוח ונפש ונשמה של המת, ע' בית יוסף ודרכי משה (יו"ד סי' קע"ט).

והמקור לנדב צדקה לעילוי נשמת הנשמה שיודיע להמת, הוא מהישמח משה (מובא בהקדמות תהלה למשה), וז"ל: בעל הישמח משה שלח שני אנשים על הציון של בעל נעם אלימלך להתפלל בעד בנו. ואמר להשליחים, כאשר תבואו לחצר בית החיים תאמרו "אנחנו ממדרים פרוטה לצדקה בעד הנשמה אשר תלך ותגיד לנשמת הרב ר' אלימלך כי באנו על הציון שלו להתפלל", ואז ירצו כל הנשמות הנמצאות שם בעת ההיא להגיד ולהודיע להרה"ק ר' אלימלך, כי לא בכל עת שורה נפשו של אדם על קבריו. ושם בעולם האמת דבר יקר הוא אצל נשמות המתים אשר יכולים להשתכן פרוטה שנותנים לתועלת נשמתם, ע"כ כל אחד ירצה להקדים למען יוכה הוא במצות הפרוטה, ואח"כ תלכו אל קברו להתפלל בעד בני, עכ"ל.

והנוסח לנדב ג' פרוטות עבור הנפש ורוח ונשמה, הוא מתהלים "תפילה לדוד - סקאליע".

אבל בליקוטי עצות (ערך צדיק אות ע"א) כתב דרך על קברי אבות יש לומר כך, ולא בקברי צדיקים, וז"ל: כשבאים על קברי אבות, טוב לומר ולבקש מהמתים השוכנים סביב לקבר אביו ואמו וכיוצא שיודיעו להם שבא בנם או בתם ובקשו והתחנונו על כך וכן, כי אולי אביהם ואמם וכיוצא אינם שרויים אז על קברם כלל, רק נסתלקו למקום שנטרדו לשם. אבל אצל הצדיק אין צריכין לחשוש על זה שמה איננו שם, כי מיתת הצדיק הוא רק כמו מי שיוצא מחדר לחדר אחר וסוגר הדלת אחריו, שבוודאי אם אחד יבא אצל הדלת ויצעק ויתחנן אבי אבי או רבי רבי ומורי וכו', בודאי שמוע ישמע דבריו וצעקתו ויעזור וישיע לו בכל מה דאפשר.

וכי"כ בשו"ת שם הכהן (סימן י"ז) בשם הרה"ק ר' שלום מבעלזא זצ"ל, וז"ל: צריך לומר "אני נותן נר לבית הכנסת עבור הנשמה, שתהיה מודיע בראשונה לזה הנשמה, שבאו על קברו להתפלל. ואז רצים מהר להודיע לזה הנשמה שבאו על קברו להתפלל, ואלפי נשמות רצים כדי להיות זוכים בזה הנר מן זה הנודר עבור נשמתם, עכ"ל. וכי"כ בשמע שלמה (פרשת שלח) בשם הרמב"ם זצ"ל, וז"ל: יעמוד על פתח בית החיים ויאמר כך "אולי הנפש של הצדיק שבאתי על קברו אין בעת קברו, אז אני אדליק נר בעת התפלה עבור הנשמה הראשונה שתגיד לאבותי או להצדיק שבאתי אני פה להתפלל על קברו, ואזי ימהרו הנשמות, שכל אחת רצונה להקדים את חבירתה להודיע להצדיק מי שבא על קברו.

מקיים וישפיע לנו תיכף פרנסה טובה ודירה טובה לעובדו ית' בלב שלם.

ולחורות נתן בלבו. ב' במסורה, הכא, ואידך "ולחורות את בני ישראל". יש לפרש לפי מה שכתוב (דברי הימים ב' י"ט): "ועמכם בדבר המשפט", וכתב במצודת דוד וז"ל: ה' עמכם בדבר המשפט לדעת תעלומות לב של בעלי דינים, עכ"ל. וזה שאמר כאן דמי שרוצה באמת "להורות את בני ישראל", אז "להורות נתן בלבו", השי"ת מאיר בלבו להבין אמיתת הדבר אין לפסוק שלא יכשל ח"ו.

לע"נ הרה"ק ר' אריה לייבוש בן הרה"ק ר' אהרן מצאנז זצ"ל יא"צ כ"א אדר

חיוב סמיכה בקרבן. אמרו בזבחים (דף ע"א): דשני זבחים של שני אנשים שהתערבו זה עם זה, מקריבין את שני הזבחים עבור שניהם, אע"פ שאין יודעים מה הקרבן של כל אחד. ומבארת הגמ' (דף ע"ד): דאיירי בקרבן נשים שאין צריך סמיכה, אבל בקרבן אנשים שחייבים לסמוך על קרבנם, אין להקריבם, היות ומבטלים מצות סמיכה, שהרי רק לבעל הקרבן מותר לסמוך על הקרבן, אבל אדם אחר שסומך על הקרבן עובר באיסור עבודה בקדשים.

והקשו התוס' (שם בד"ה והא), מהא דאמרו (ב"ב פ"א): לענין הקונה שני אילנות מחבירו שיש ספק אם קנה גם קרקע, ונפ"מ אם חייב להביא בכורים מהפירות, דקתני דמביא מספק, אך אינו קורא מקרא בכורים. ושואלת הגמ', דאח"נ דמקרא בכורים אינו מעכב, אך זה

רק במקום שאפשר לקרוא, אבל אם אי אפשר לקרוא, הקריאה מעכבת, כדאמר ר' זירא "כל הראוי לבילה (המביא מנחה שאפשר לקיים בה מצות בלילת הסולת עם השמן), אין בילה מעכבת בו (ואע"פ שלא כלל, המנחה כשרה). ושאינו ראוי לבילה (כגון שהביא מנחה של ס"א עשרונות סולת שאי אפשר לערבה עם לוג שמן), בילה מעכבת בו". והקשו התוס', דנאמר כן גם לענין סמיכה, דאע"פ שסמיכה לא מעכבת, אבל בקרבן הבא ע"י שנים שאינו ראוי לסמיכה, נאמר שסמיכה מעכבת בו, ע"ש תירוצם.

ותירץ בחזון יחזקאל (זבחים ע"ה), דיש חילוק בין מצות בלילה במנחה שהיא קיום מצוה בגוף המנחה, דבזה נאמר שאם הקרבן אינו ראוי לבילה, בילה מעכבת בו. אבל מצות סמיכה אינה קיום בגוף הקרבן, אלא היא מצוה המוטלת על הבעלים לעשות בשעת הבאת הקרבן, ובזה הקרבן כשר אע"פ שהבעלים אינו ראוי לקיים מצות סמיכה.

וז"ל: כי בעיני ראוי לבילה, היינו דוקא כמו בלילה שהיא בעצם החפצא של המנחה, שתהא המנחה ראויה לבילה דתהא נעשית בה, או כמו ביכורים שהיו הביכורים עצמם מחמת עוצם לקריאה עליהם וכו', משא"כ בסמיכה שאינה דין בעצם הקרבן, אלא מצוה על הבעלים שיסמכו על הקרבן ויתודו, ואם אי אפשר בסמיכה, והבעלים אינם ראויים לסמיכה, אין זה שייך לעצם הקרבן, ואין זה מעכב כיון שהסמיכה אינה מעכבת.

ובזה מובן הא דתנן במנחות (דף צ"ג): גבי סמיכה: "ידו" ולא יד עבדו ולא יד שלוחו ולא יד אשתו. ולכאורה למה לן האי מיעוטא דלא יד שלוחו, אטו בכל מצוה בעינן מיעוטא שאינה נעשית ע"י שליח. אבל לפי הנ"ל א"ש, דהו"א שסמיכה היא דין בעצם בהקרבת הקרבן, והרבה דברים נעשים בקרבן ע"י אחרים, ולא ע"י הבעלים, ולכן הו"א דנעשית גם ע"י שליח, וקמ"ל שסמיכה היא מצוה על הבעלים, ולפיכך היא כשאר מצות שאינם נעשים ע"י שליח, ואינה כמו שאר מעשים הנעשים בעצם הקרבן שהם נעשים ע"י אחרים.

עשינו מה שגזרת עלינו אף אתה עשה מה שהבטחתנו!

פאר א נדבה פון \$120 פאר
גליון מליצי יושר
וועט מען מודיע זיין ביי די
ציונים פון די פלאצקע
גאון - ווארשא, אבני נזר -
סוכאטשוב, בן לאשרי און
חזון יחזקאל - הר
המנוחות

אז איר האט מקיים געווען
די צוואה, און יעצט איז די
צייט פאר זיי מקיים צו זיין
זייערע הבטחה!

געדענקט "מקח בלייבט
מקח"!

732-510-0560

gilyonmy@gmail.com

אבל בשו"ת צפנת פענח (נ"י סימן כ"ד) כתב, דאיכא ב' גדרים בסמיכה: (א) מצות עשה שמוטל על הבעלים. (ב) חלק מהכשר הקרבן, דאע"ג דסמיכה אינו מעכב, מ"מ זה חלק מהכשר הקרבן. ולפ"ז כתב דאשה שהפרישה קרבן וירש אותה בנה, הבן סומך רק מצד המצות עשה, אבל לא מצד הכשר קרבן, דקרבנה אינו טעון סמיכה להכשירו. ואיש שהפריש קרבן וירשתי אשה, אז מצות סמיכה ליכא, דמצות סמיכה ליכא בנשים, אבל מ"מ עדיין בעינן סמיכה מצד הכשר הקרבן, כיון שזה קרבן של איש, יע"ש. אכן כל דבריו שייכים אם אמרינן דירוש אינו נעשה בעלים על הקרבן, אלא שהדין הוא שסומך על קרבן אביו משום שהוא מבואר, דאז י"ל דבירש קרבן מאמו, כיון דאצל אמו לא היתה חובת סמיכה מצד הקרבן, גם אצל בנה ליכא סמיכה מצד הקרבן, אך מצוה מ"מ איכא ולכן סומך. אבל אם אמרינן דירוש חשיב בעל הקרבן מכה הירושה, אז ודאי דאיכא חובת סמיכה גם מצד הקרבן אצל הירוש, דסמיכתו מכה עצמו היא. והגר"ז (תמורה ב.) כתב, דירוש אינו נעשה בעל הקרבן, רק דיכול לסמוך, אבל הש"א (מנחות צ"ג) כתב דבירש קרבן מאמו אע"ג דאצל אמו לא היתה חובת סמיכה, מ"מ אצל הירוש איכא חובת סמיכה, יע"ש. ומסתמית לשונו משמע דאיכא גם חובת סמיכה מצד הקרבן, וצ"ל דסובר דירוש נעשה בעל הקרבן מכה הירושה.

אוצר החידות והדעות לפרשת ויקהל

ע"י

מרדכי זיסקינד הגר
ומאיר שולביץ

חידה. מה המקור מהפרשה שצריך להקפיד גם בחלוקות וגם בהתאספויות להפריד בין האנשים לנשים.

תשובה. פ"א, ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אלהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם, ע"י דבר נחמד באוה"ח הקדוש [וז"ל "ובספר הזהר (ח"ג קצ"ו ב) אמרו שהקהיל האנשים להפרידם מהנקבות לצד שהיה השטן מצוי בינם לבל יזיקם ח"ו ע"כ, ומן הסתם לא יכחיש שלא נזדמנו הנשים לשמוע דבר ה' ובפרט להביא נדבת המשכן, וכן הוא אומר (פסוק כ"ב) ויבואו האנשים על הנשים, אלא יכוין לומר כי הקהל האנשים בפני עצמן והנשים בפני עצמן ולא באו יחד ולא עמדו במסיבה אחת, והכתוב רמז הדברים בייתור תיבת בני שלא היה צריך לומר אלא את כל עדת ישראל"].

חידה. (מלאכת הוצאה נאמרה בפרשתנו ויצו משה ויעבירו קול במחנה) איך יתכן שאדם יוציא מרשות לרשות ויעבור על הוצאה אעפ"י שבאמת בפועל לא הוציא כלום.

תשובה. י"ל ע"פ מה דאמרין במתני' יש אוכל אכילה אחת וחייב עליה ד' חטאות ואשם א' טמא שהיה אוכל חלב והיה נותר מן המוקדשין ביה"כ ר' מאיר אומר אם היה שבת והוציאו בפיו אמרו לו אינו מן השם. והרי קיי"ל כל העומד לשרוף כשרוף דמי וא"כ לא נחשב שהוציא ומ"מ הוא חייב.

חידה. מתי איסור צער בע"ח הוא מדאורייתא לכו"ע, אף לשיטות הסוברות שבעלמא צער בע"ח הוא רק מדרבנן.

תשובה. הפמ"ג בא"א (סי' שח סקס"ח) כתב שבשבת לכו"ע צער בעלי חיים הוא דאורייתא דכתיב למען ינוח. ועיין בזה באו"ש שבת פכ"ה.

חידה: מהיכן יש להוכיח מפרשתנו האם נהג בדור המדבר חידה. חכמים באשה, שמזונות תחת מעשה ידיה.

תשובה: א. כתב בפנים יפות שמות פרק לה פסוק כב עה"פ (כב) ויבואו האנשים על הנשים וגו'. פרש"י עם הנשים וסמוכין אליהן, י"ל מפני שמנה הכתוב כאן כל תכשיטי נשים, וקי"ל דאין אשה יכולה למכור בלא רשות בעלה, וכן אין איש יכול למכור תכשיטי אשתו לכך צריכים להביאו שניהם, כדאיתא באה"ע סי' פ"ה ופ"ח ולכך הוצרכו להביא שניהם, וי"ל דהיינו דכתיב על בסמוך משום דבדברים אלו הוי ברשות שניהם ולא היו מקבלין אלא כשבאו שניהם, אלא שעיקר ההקדש היה מן הנשים שהתכשיטין קנוין להן בחיי בעליהן אלא שצריך ג"כ רשות הבעל, לכך כתיב על הנשים דמשמע שהנשים הם העיקר כמ"ש הרמב"ן, והיינו דכתיב וכל איש אשר הניף דהיינו שאר מיני זהב שאין הבעל צריך רשות אשתו, והיינו דכתיב [כה] וכל אשה חכמת לב בידה טוו היינו שהקדישו מעשה ידיהם אף על גב דמעשה ידיהם לבעל, היינו מדרבנן שתיקנו מעשה ידיהם תחת מזונות [כתובות נח ב], אבל באותה שעה עדיין לא היה התקנה: ב. לכאורה מהא דהנשים נדבו מלאכת יריעות העיזים למשכן משמע שהיה שייך להם ויכלו להקדישו ולא לבעליהן, אולם יש לדחות ראיה זו בתרתי, חדא ע"פ דברי החנוכה התורה שכתב דלכך טוו אותן מע"ג העיזים שהוא 'אומנות יתירה' שע"כ חסכו את זמן הגזיזה והספיקו יותר, וההעדפה שייכת לאשה.

ועוד יש לדחות דהנשים הללו אמרו איני ניזונת ואיני עושה שהרי לכולם ירד מן בשוה ולא היו צריכות לבעליהן למזונן.

חידה: מהיכן יש להוכיח מפרשתנו שקנין דרבנן מהני לדאורייתא.

תשובה: כתב האור החיים [לה - א] עוד ירצה באומרו את כל על פי מה שפירשתי בפרשת תרומה בפסוק מאת כל איש אשר וגו' שבא לרבות יתומים קטנים ונשים יע"ש, וכתב הקצות החושן סימן רלה ס"ק ד בזה הלשון, וכן נראה מוכח מהא דתנן שקלים פ"א (משנה ה') אף על פי שאמרו אין ממשכנין נשים ועבדים וקטנים, אם שקלו מקבלין מידם. וכתב ברטנורה ובתנאי שימסרם לצבור לגמרי כי היכי דלא ליהוי קרבן צבור קרב משל יחיד ע"ש. והיכי מצי קטנים מסרי לצבור יפה הא פעוטות אין מתנתן מתנה אלא מדברי סופרים והרי מן התורה אין כאן מתנה לצבור ונמצא קרבן צבור קרב משל יחיד, אלא ע"כ כיון דמדרבנן הוי קנין מהני נמי לדאורייתא.

חידה. מה המקור מהפרשה לשביתת כלים שמותרת?

תשובה. שם, איתא בירושלמי (שבת פ"א ה"ה) "ומה טעמהון דב"ה (שמתירים שביתת כלים). ששת ימים תעשה מעשיך וביום", ועי"ש בקרבן העדה מה שכתב [וז"ל "ששת ימים וגו'. בפ' משפטים כתיב ששת ימים תעשה מעשיך וביום השביעי תשבית קרינן האי וביום השביעי גם ארישא דקרא דלפעמים יעשה מלאכה אף ביום השביעי"].

יש לדון. האם מותר להכין משמלת כלה פרוכת לארון קודש, מהיכן בפרשתנו יש לשפוט נידון זה.

תשובה. המג"א בס' קמז סק"ה הביא ראיה שמותר להשתמש למזבח בעצים שהשתמש בהם הדיוט אם שינה צורתן ועשה מהם כלי אחר, שהרי הכיור נעשה ממראות הצובאות, ומהאי טעמא נמי התירו להשים פרוכת על ארון הקודש העשוי משמלת כלה שבזה נמי יש שינוי בצורתה.

חידה. איזה חכמה של נשים מרומז בפרשה.

תשובה. בפסוק בפרשתנו כתיב וכל אשה חכמת לב בידה טו וגו'. והחכמה בזה ביאר רבי יהונתן אייבשיץ ובמשך חכמה משום שכל הנשים כולל הנידות שבהם חפצו לעשות לצורך המשכן, וכל מלאכת המשכן נעשתה ביום שלא היה עדיין זמן להיטהר, לכן בחכמתם טו על גבי העזים, משום שהמחבר לחי אינו מקבל טומאה. ובספר צידה לדרך לבעל באר שבע שהביא שהקשו היאך טו הנשים, והלא קי"ל מעשה ידי אשה לבעלה, ותיירץ שחכמתם היה שידעו לומר איני ניזונית ואיני עושה, ולכן בידה טו, שמעשה ידיה לעצמה ואת זה היו יכולים להקדיש. ובחנכת התורה תירץ כע"ז שהרי קי"ל שמותר מעשה ידיה לעצמה, לכן בטויה רגילה לא היו יכולים הנשים להקדיש מה שטו, לכן טו ע"ג העיזים שהיא אומנות יתירה, וחסכו זמן רב שלא היו צריכים לגזוז את הצמר וכו', לכן היתה להן מלאכת הגזיזה להעדפה, וזה נקרא מעשה ידיהם שהם היו יכולות להקדיש בעצמן. ובצפנת פענח להגרצ'בר שחכמתם היתה שהרי הם פטורות ממלאכת המשכן, והיאך יכולות לעשות מלאכה למשכן, אלא מכיון שטויה במחבר היא אומנות יתירה, והיא חכמה ואינה מלאכה, לכן בכה"ג הותר גם לאשה. ובטעמא דקרא ביאר דהנה יש דין שאין מוסרים נדבה ביחיד, דחיישין שמא לא ימסרנו יפה, ובגמ' ביומא (לה ע"ב) פריך דהכהן גדול עשתה לו אמו כתונת ומוסרה לצבור ועובד בה, ולא חיישין שמא לא ימסרם יפה, ומשני שאני כהן שהוא גדול בתורה ויודע למסור יפה, ומבואר שכדי למסור לצבור בעינן חכמה, וזו היתה חכמת הנשים.

חידה. מה ירד לבני ישראל מהשמים מלבד המן. (שייך לפרשה).

תשובה. בתרגום יהונתן איתא על הפסוק והנשאים הביאו את אבני השם וגו', כי עננים הנקראים נשיאים, אותם עננים הלכו לפישון ודלין משם את אבני השם ואת המלואים לאפוד ולחושן.

חידה. איזה דין בהלכות צדקה מרומז בפסוקי הפרשה.

תשובה. בנדבת המשכן כתיב ויבואו האנשים על הנשים כל נדיב לב הביאו, וכתב הרמב"ם בפ"ד מהלכות מעשה הקרבנות הי"ב בנדרים ונדבות אינו צריך להוציא בשפתיו כלום אלא אם גמר בלבו ולא הוציא בשפתיו כלום חייב וכו' שנאמר כל נדיב לב יביאה בנדיבות לב יתחייב להביא. עיי"ש.

חידה. באיזה מצות עשה שהזמן גרמא נשים חייבות בפרשתינו?

תשובה. במאי עיני חכמים להאדמו"ר מאוסרובצה כתב כי הנשים היו מחויבות במצוות בניין המשכן, והקשה שהרי הקמת המשכן הוי מצות עשה שהזמן גרמא, שהרי בשבת אסור לעסוק במלאכת המשכן, אולם טויה זו שאינה כדרכה מותרת בשבת, וא"כ שוב הוי מ"ע שאין הזמן גרמא נשים מצוות עליה, לכן הקפידו לטוות על גבי העיזים, כדי להיות מצווה ועושה בהקמת המשכן. הרמב"ם (הל' בית הבחירה פ"א הל' יב) פסק דגם נשים מחויבות בבנין המקדש. והרי אין בנין בית המקדש בלילה כדאיתא בשבועות (טו ע"ב), וא"כ הוי כמצות עשה שהזמן גרמא. ותיירץ הקהללות יעקב (שבועות) דרך הקמת המקדש וגמרו אינם בלילה, אבל כל ההכנות לעבודת המקדש כאריגת יריעות ועשיית האדנים בוודאי כשרות גם בלילה, ומשום הכי אינו מצות עשה שהזמן גרמא. ובספר בית יצחק (או"ח סי' ג-ז) תירץ עפ"ד הטורי אבן בחגיגה (טז ע"א), דיש חילוק בין מצוה תמידית לבין מצוה שהיא פעם אחת, דבמצוה תמידית כגון תפילין, בהא שהמצוה היא רק ביום ולא בלילה חשיב מצות עשה שהזמן גרמא, אבל במצוה שהמעשה הוא רק פעם אחת ואם יעשה אותו ביום שוב לא יצטרך לעשותו בלילה, וכן אם יעשה אותו בלילה שוב לא יצטרך לעשותו ביום, בכה"ג כאשר נאמר דצריך לעשות את המעשה ביום ולא בלילה לא חשיב מצות עשה שהזמן גרמא. ולפי"ז גבי בנין בית המקדש אם נבנה ביום שוב אין מצוה לבנות אותו חלק בלילה, לפי שהוא כבר בנוי, ע"כ לא חשיב בנין המקדש מצות עשה שהזמן גרמא. ובספר דביר קדשו הביא משמיה דהגרי"ד כי המצוה איננה לבנות את המקדש, אלא המצוה היא שיהיה המקדש בנוי. דהיינו, התוצאה שיהיה מקדש לישראל, וא"כ הרי זה לא שייך לזמן, וממילא אף הנשים חייבות בזה.

חידה. רמז להתרת נדרים בפרשה.

תשובה. במשנה בחגיגה (י ע"א) איתא היתר נדרים פורחין באויר ואין להם על מה שיסמכו, דהיינו דאין לכך רמז בתורה. ואמרינן בגמרא ר' יצחק אמר יש להם על מה שיסמכו שנאמר כל נדיב לבו. ופירש"י אם עודנו לבו נודבו עליו יביאו ואם מתחרט יתירו לו.

חידה. היכן כתוב בפרשה בלשון הווה (או עבר) על דבר שהוא רק עתיד להיות.

תשובה. (לו, א) וְעָשָׂה בְצִלָּל וְאֶהְיָא בְּכֶם לֵב, וראה שם בפסיקתא זוטרתא (לקח טוב) שכתב: ועשה בצלאל. ויעשה שהרי עדיין לא עשה: וראה ג"כ באור החיים שם, (א) ועשה בצלאל וגו' את כל מלאכת וגו'. קשה והלא אפילו לקיחת הנדבה עדיין לא לקח לעשות ואיך יוצדק לומר ועשה וגו', אכן הכוונה היא שהכין כלי אומנות הצריכין לעשות בהם כל פרטי המלאכה אשר צוה ה' לעשות כי צריכין כמה פרטי כלי אומנות, וזה שיעור הכתוב ועשה בצלאל וגו' את כל מלאכת פירוש כלים שהם מלאכת מעשה

חידה. איזה קטן מהשבתו הועילה הרבה.

תשובה. בצלאל- כדמצינו וימלא אתו רוח אלהים בחכמה בתבונה ובדעת ובכל מלאכה, כתב האלשיך הקדוש "וזהו אומרו ובכל מלאכה. כי גם בם היה רוח אלהים, ולא מישוש טבעי או אימון ידים לימודי, כי אשר תעשינה ידיו רוח אלהים הוא היה עושה ולא כח בשר ודם, כי הוא יתברך העושה בעצם וראשונה דברים אשר לא עשו ידי בצלאל מעולם ולא פעלו אצבעותיו ולא לימדו אותם, ומה גם בן שמונה שנים", ומבו' באלשיך הקדוש דבצלאל כשעשה את המשכן היה בן שמונה, ובגמ' בסנהדרין מבו' שהיה בן י"ג שנים.

הוראות בעניין אפיית מצות משלחן ערוך ומשנה ברורה

קצירה

- א. לקצור דגן של שמורה בעודן לחין קצת [דאם נתייבשו לגמרי מקבל חמוץ אם ירדו עליהן גשמים]. תנייג סקבייב.
ב. לשמור משעת קצירה שלא יפלו עליהם מים – לשם מצת מצוה [ולא די במה שאין רעוּתא של חשש חימוץ]. שם ס"ד וסקבייב כ"ב. ואם אפשר יקצרו הישראלים לשמה. ת"ס א' בביה"ל.

ברירה

- ג. לכתחילה צריך לברור אותם החיטים הנשוכים מעכברים [וכן המצומחים]. תנייג ג'.

טחינה וניפוי

- ד. לנקר הריחים, וגם לכסות כל הכלים בבגד פשתן או שירחצו את הכלים היטב [שלא ישאר בהם קמח מחמץ מכל השנה]. שם ח' וסקלייז. ובזמנינו ע"פ רוב טוחנים ברחים מיוחדים למצה ולייע.
ה. שלא יטחנו באותו בית תבואה לתותה אפילו בריחים אחרות [שהאבק פורח ומתערב יחד]. שם סקלייח.
ו. נוהגים שקמח הראשון שנטחן אחר הניקור אין משתמשים בו לפסח. שם ס"ח. ובזמנינו כני"ל.
ז. שלא לטחון אלא ע"י ישראלים בריחים של יד [ולא ע"י ריחים של עכו"ם של בהמות]. ומי שאפשר לו שכל תיקוני המצות שלו יהיו ע"י ישראל הרי זה משובח. ת"ס א' בביה"ל.
ח. להניח בריחים שומר איש ירא שמים ובקי בדינים קצת. תנייג סקמ"א.
ט. אנשי מעשה רגילים לילך בעצמם אל מקום הריחים לראות הם בעצמם לטחינת קמחיהם. שם ס"ח.
י. לטחון החיטים יומיים לפני הלישה [שהקמח בשעת טחינה רותח והעיסה נוחה להחמיץ]. שם ט.
יא. לעשות כיס חדש לרקד בו הקמח. ולא להניח כיס הריחים משנה לשנה. סקלייז.
יב. שלא להניח הרבה שקים עם קמח זה על זה ושלא ישב על השקים של קמח [שמתחמם וממהר להחמיץ]. שם ז' וסקלייז ל"ו.

מים שלנו

- יג. שלא לשאוב בכלי נחושת [לפי שהנחושת מחמם ואינם מצטננים בו כמו בשאר כלים]. תנייג סקבייב.
יד. לכתחילה יש לשאוב מן הנהרות ולא מן הבארות [שהבארות רותחין קצת ביומי ניסן משא"כ הנהרות שכשנמשכו למרחוק מתקררין. וכשהנהרות גדולות מהפשרת שלגים טוב יותר מהבארות]. שם א' וסקטייז.
טו. ראוי ונכון לשאוב בבין השמשות [אלא מפני שא"א לכיין ממש ביה"ש רשאי לשאוב סמוך לביה"ש] ויותר טוב להקדים מלאחר [דבעינן שיעבור לילה שלם בתלישה מצה"כ והלאה]. שם וסקלייז ה'.
טז. אסור לשאוב ע"י גוי [דמכשירי מצוה הוא]. שו"ע שם וסקבייב.
יז. יאמר בשעת השאיבה לשם מצות מצוה. סקבייג.
יח. נוהגין לסנן המים בשעת השאיבה בבגד לבן ונקי. סקבייב.
יט. טוב לכסותן בעת שמוליכין מן הנהר לביתו [אף כשכבר שקעה חמה. כדי שלא יפול לתוכן שום דבר חימוץ]. שם.
כ. אם הזמן חם יניחם במרתף שהוא קר ואם הזמן קר יניחם באויר, וטוב להניחם תחת התקרה. ס"א.
כא. כשמוליך המים תחת אויר הרקיע בבוקר מהמרתף לבית הלישה יש לכסותן [כדי שלא יתחממו מהשמש] ואם הם בכלי זכוכית יכסה במפה גם על הדפנות. סקבייב י"ג.
כב. כשאופין ביום א' יזהרו לכתחילה להכין מים בליל ה'. סקטייז.

היסק התנור

- כג. צריך לזוהר כשיסיקוהו שילכו הגחלים על פני כולו [ואין די לו בלהבה דכמו שבוּלע ע"י גחלים כך פולט ע"י גחלים] ושיהיו ניצוצות נתזין ממנו. וישר לחזור ולהסיק לצורך האפיה פעם שניה [אחר שנצטנן] ולא לעשות הכל בהיסק אחד. תסי"א א'. ובזמנינו ע"פ רוב אין אופין בתנור של חמץ ומי"מ יליע.
כד. צריך להסיק ולגרוף התנור קודם הלישה [כדי שלא יהא צריך להניח המצות בלא עסק]. תנייג סקבייג.

לישה

- כה. אין לשין עיסה גדולה משיעור חלה. תנייג א'.
כו. ירחיק הקמח מהמצות [כי הקמח הנדבק בהם בא אח"כ בתבשיל ומתחמץ]. תנייג ו'.
כז. המודד קמח לא יקרב אל העיסות עד שינקה מלבושיו מן הקמח וידיה ידיו תחילה. שם סקמ"ה.
כח. מודד הקמח לא יתן מים לתוך העריבה [כי מתדבק רטיבת המים על ידיה] וכן הנותן מים לא יהיה מודד הקמח אלא כל אחד יהיה על משמרתו. שם.
כט. לא ידחוק הקמח במדה [שא"כ לא ילוש יפה בכמה מקומות שלא יכנס לשם מים] אלא ימדוד בפיזור כדרך שמודדין למכור, ואפילו להניח ידו על הקמח אין נכון לכתחילה. סקלייז.
ל. לומר בשעת נתינת הקמח שעושה לשם מצוה. ס"ו.
לא. לזוהר בעריבה שלשין בה שלא יהיה בה שום גומא או סדק [שלא יוכל לנקר אחר הלישה והבצק שם יחמיץ ואח"כ כשחוזר ולש בה יתערב בבצק]. תנייג ד'.
לב. לא יתקרב ללוש אצל התנור, ובתנור שמוציא חום רב אסור ללוש בכל החדר. סקטייז.
לג. לזוהר מללוש כנגד החלון ואפילו אין שם שמש. ונהגו לכסות החלונות בסדינין בשעה שהשמש מזהיר. וכן יש לזוהר מלהוליך המצות לתנור כשהן מגולין תחת הרקיע. וכן המים, או הקמח. שם א' וסקבייב.

לד. לא יתן העריבה על כר או כסת של צמר בשעת הלילה [שמחממין העריבה]. ס"ד.
לה. צריך לצנן הידים בשעת לילה לכתחילה [משום שהידיים מתחממין מרוב העסק ומתחמם העיסה מהידיים]. סקכ"ה.
לו. העריבות יגררם תמיד בשעת עשיה שלא ידבק בהם הבצק. תני"ט סקל"ב.
לז. לרחוץ ידיו, וגם האגן שלשין בו ולנגבו במפה בין כל עיסה ועיסה. והנכון להיות ב' אגנים ללוש בהן, ובעת שלש בהשניה יהיה איש אחד מוכן לרחוץ הראשונה ולנגבה היטב וכן חוזר חלילה. תני"ט סקל"ג.
לח. אם העיסה רכה לא יוסיף בה קמח אלא עושה עיסה קטנה מגיבול קשה ויערבנה עם העיסה הרכה. ס"ו.

עריכה

לט. לא יניחו העיסה [לאחר לישתה קודם שהתחילו בעריכתה] בלא עסק ואפילו רגע אחד [ועסק מיקרי שלשה או מגלגלה בעץ וכה"ג, אבל לדחוק ולבעוט במקום אחד לא דלא מהני לכל העיסה]. ס"ב וסקי"א י"ב.
מ. למחר בענין עשיית המצות [כי יש לחוש שהשהיות יצטרפו, או שיהיה במקום חם שממהר להחמיץ]. שם.
מא. המעורכים וכן הסכין שחותכין בו העיסה יגררם תמיד בשעת עשיה [היינו בין עיסה לעיסה] שלא ידבק בהם הבצק. תני"ט ס"ד וסקל"ב ל"ג.

ניקור

מב. צריך לזוהר מאוד לאחר שערכו ורדדו המצה ומניחים אותה לפני המנקה - שינקר אותה מיד. סק"ח.
מג. הרעדלי"ך יגררם תמיד בשעת עשיה שלא ידבק בהם הבצק. תני"ט ד' סקל"ב.

נקיון בסוף ח"י

מד. המגלגלים ישגוהו אם מדובק בידיהם מהעיסה, וירחצו ידיהם ג"כ משיעור מיל לשיעור מיל. וכן ישגוהו על העצים המגלגלים (מערוך), והרעדלי"ך – שיהיו נקיים, ולהחליפם או לגרר החמץ מהם בזמן הנוכח. וכן השולחנות מגררין אותן בזכוכית בזמן הנוכח. סקל"ג.
מה. לבדוק ולראות המרדה שמכניסין בו המצות לתנור אם אין עליה בצק. שם.

אפיה

מו. אחר הניקור יראו לרדותה תיכף לתנור [דלאחר שנתעסקו בה מחמצת מיד שמסלקין הידים ממנה]. שם.
מז. שלא ישהו האופין בשעה שהמצות בידם על המקל להורידן לתנור שמקרבין אותן לפי התנור. וכ"ש שלא יפנו ראשם להשיח עם העורכין. סק"י. וצריך שימור שלא ישהה כנגד פי התנור [ושמירה זו צריכה להיות לשמה, ובשביל שמירה זו הוא שצריך שיהיה האופה ישראלי]. ת"ס א' בביה"ל.
מח. לזוהר להחליף המקלות שמשימים עליהם המצות כפעם בפעם [שמחממין הרבה מחמת שהיו בתנור ויתחמם המצה טרם שמקרבה לפי התנור]. שם.
מט. שלא יגעו המצות זו בזו בתנור בעודן לחין [כי אין האור שולט במקום נגיעתן ובאין לידי חימוץ]. תס"א ח.
נ. דרך האופים, כשרואים בתוך התנור שהמצה התחילה להתנפח מכה עליה במרדה שלא תעלה למעלה, ואין בזה חשש. שעה"צ שם סקס"א.
נא. שלא ליקח המצה מהתנור קודם שנקרמו פניה בשעה שאפשר שיהיו חוטיין נמשכין ממנה כשהיא חמה, ואפילו ע"מ להחזירה תיכף [כי תוכל לבא לידי חימוץ]. שם ג' וסקט"ו ט"ז.
נב. טוב להוציא מצה כפולה או נפוחה במרדה אחר אם יש באפשרותו. שם סקל"ב.

דיני כפולה ונפוחה

נג. **מצה שנתכפלה** בתנור ודבוקה במקום הכפל אוסרין מקום דיבוקה [שאין האש יכול לשלוט שם בכח לאפות מיד וחוששין שנתחמץ בנתיים] ויש להסיר הכפל וסביבו כדי נטילה [היינו כעבי רוחב אצבע אגודל בינוני]. סקכ"ד. שם ה' וסקכ"א ל"ב.
נד. אם אינה דבוקה ממש [אפילו הם סמוכים כ"כ עד שכמעט נדבק] אין לאסור. ומ"מ אם יש ספק שמא לא קרמו פניה שלמטה במקום הכפל אסור. סקכ"ח.
נה. שני מצות השוכבות זו על זו בתנור בשעת אפיה אסורים כדין כפולה. שם וסקל"ו ל"ז.
נו. **מצה נפוחה** באמצעיתה, היינו שנחלקה עובי המצה באמצע וחלק העליון עלה למעלה ויש חלל גדול בעובי אגוז לזו או אגודל בינוני [ודלא כמ"א שכתב באצבע קטנה], או שתפח גוף המצה באמצעיתה ועלה, אוסרין את כל המצה אף במקום שלא נפחה. שם סקל"ג ל"ד.
נז. ואם לא עלה החלק העליון למעלה אלא שבתוך עובי המצה יש נקב חלול כשיעור הנ"ל ויש בתוכו אבעבועות אוסרין מקום הנקב לבד כדין כפולה [ואם הוא חלק בתוכו מותר]. סקל"ד.
נח. ואם יש במצה שני נקבים - נקב בתוך נקב חוששין לאסור את כולה. שם.
נט. עלה עליה קרום דק מלמעלה (שלא מעובי המצה) כדרך שעולה על הפת בשעת אפיה מותרת. שו"ע שם וסקל"ה.
ס. מצה שנגעה בכפולה (במקום דיבוקה) או בנפוחה בתנור כשהם חמים יניח כדי נטילה במקום הנגיעה. שם סק"ל וסקכ"ג.

שימור, לשם מצות מצה

- סא. כתיב "ושמרתם את המצות" ומשמע מזה דשמירה שאתה משמרה שלא תחמיץ התכוין לשם מצה של מצוה. שם סק"ג.
- סב. כל מעשיהן, היינו נתינת המים לתוך הקמח, הלישה, העריכה, [וי"א אף הניקור. ויש שמקילין בזה בגדול עומד ע"ג, שע"ז יהיו הרבה עוזרין למהר בענין עשייתן] והאפיה, יהיו ע"י ישראלים גדולים פקחים שיכולים לעשות שימור לשמה [ואילו נכרי וחש"י לאו בני שימור נינהו. והסכימו הרבה פוסקים דאפי' בעומד ע"ג לא מהני ואפי' דיעבד. ודע דאפי' לדעה דמהני מ"מ לא יסתפק במה שאומר לו פעם אחת קודם העשה שיכוין לשם מצות מצוה רק צריך להזהירן בכל שעה ע"י שלא יסיחו דעתם מזה]. ס"א וסק"א ג' ובבה"ל.
- סג. שלא לסמוך בזה (לגבי גדלות) לכתחילה על חזקה דרבא אם לא שהם גדולים בשנים [דאפשר שהוא דאורייתא] ועכ"פ מלישה ואילך עד אחר אפיה. ביה"ל שם.
- סד. כל אחד מהעוסקים יאמר, שכל מה שיעשה היום בענין מצה זו יהיה הכל לשם מצות מצה [היינו שיוציאה בפה. ובדיעבד סגי במחשבה – בלישה ואפיה, משא"כ בטחינה וקצירה צ"ע]. וכך היה המנהג בישראל – שבעת אפיית המצות בעל המצות אומר וחוזר להעוסקים כמה פעמים שיזכרו שהיא מצת מצוה (ויל"ע בזה). שם.
- סה. כבר נהגו ישראל קדושים לעשות שימור לשם מצה בכל המצות. סק"ב.

השגחה, והתעסקות בעצמו

- סו. להעמיד משגח בבית אופי המצות להשגיח על הכל כי רבה המכשלה מאד. שם.
- סז. ראוי לכל אדם להיטפל הוא בעצמו במצוה [ויטריח עצמו במצת מצוה עד שיתחמם ויזיע]. ת"ס ס"ב וסק"ז.
- סח. לזהר בכל המצות שיהיה עומד על עשייתה ומזרז העוסקים בהם ומסייע בעריכתן [ואין להאמין לנשים בענין לישה ואפיה כי כמה דברים יעלו על לבן שהן מותרות או שמא שוכחות ועושות דבר שלא כהוכן ואינן יודעות שכר מצוה והפסד עבירה] ורוב התי"ח והרבנין עומדים על רקידתה ועל לישתה ועל אפייתה. שו"ע שם וסק"ו.

הפרשת חלה

- סט. עיקר מצותה לכתחילה הוא בשעה שהיא עיסה עדיין. אמנם מפני שמוטב למעט בשיעור העיסה למצה [אם א"א להפריש בעודה עיסה ע"י שיצרף כמה עיסות, מפני המהירות] יפרישנה אחר אפיה מיד. תנ"י א'.
- ע. שיתן כל המצות בסל [היינו כלי שיש בו בית קיבול] והסל מצרפן לחלה. ואם הסל גדול צריך לקרבן שיגעו זה בזה. ואם הם מונחים בכלים צריך לקרב הכלים להדדי ויכסה עליהם במפה, וכן אם יצא שום דבר למעלה מדפני הכלי צריך לכסותם במפה. וה"ה ע"י כסוי מפה היינו שיניחם במפה וישים מפה זו ג"כ על המצות מלמעלה [ואף שבאמצע קצת מגולות מצטרפות הכל כיון שמצדדין מכוסין]. אכן בכלי שיש לו תוך רק שהמצות בולטין למעלה יש להקל ע"י סתם כיסוי. שם וב"א וה"ל.

"יזדרז מאוד ליזהר בכל חומרות הפסח. ולעמוד על המשמר כאריה בשעת עשיית המצות - שלא ישהו המצות בלי עסק אפילו רגע. ושלא יהיה בכלים שעושים בהם המצות שום דבק בצק. ושלא יקרבו המצות קרוב לתנור וישהו שם אפילו רגע עד שיטלם האופה, כי חום התנור עושה רושם של חימוץ כל דהו. ולא יהא הכסף נחשב למאומה בעיניו נגד אהבת הבורא - זה כלל גדול בכל המצוות, כל שכן וק"ו לשמר את חוקות הפסח כהלכתן - והכסף יענה את הכל"

מספר "פלא יועץ" ערך חמץ

המתנה המשמחת והמכבדת לפורים!

'ספר הספרים' של ההדרכה וההנהגה לבית היהודי:

"עמודיה שבִּעָה"

ממשנתו של הגאון האדיר רבי אברהם גניחובסקי זצ"ל

מראשי ישיבת טשעבין

מתאים כמתנת חג ע"י ראשי כוללים, מנהלי צוותות הוראה, הורים
וראשי משפחות. למלמדים ומחנכים, למכרים וידידים, ולכל מי
שאתם רוצים לכבד ולשמח!

אפשרות לרכישת כמויות ספרים במחירים מוזלים במיוחד!

שירות משלוחים זמין עד הבית!

התקשרו עכשיו: 0527601844

לזיכוי הרבים!

דרושים נציגים לקיום מכירה מוזלת בהיכלי הכוללים והישיבות

ניתן להשאיר הודעה בקו "עמודי הבית" 0747962916 שלוחה 4

לידיעתכם: סידרת שיעורים מורחבת ומרתקת לבית היהודי

ע"פ משנת הרב גניחובסקי זצ"ל לבית היהודי

בקו "עמודי הבית" (שלוחה 2) עשרות אלפי דקות האזנה חודשיות, הצטרפו כעת!

וארטים לפרשת השבוע

לה פסוקים א ה. ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ואמר אליהם וגו' ששת ימים תעשה מלאכה וגו' ויאמר משה את כל עדת בני ישראל וגו'. רש"י כתב הקדים להם שבת למשכן בשביל לומר שאין משכן דוחה שבת. ויש להקשות הא לעיל בכי תשא פרק לא מתחילתה עד פסוק יג נכתב קודם עניין המשכן ורק לבסוף שבת, וקשה למה שם לא הקדים שבת ללמדנו שלא דוחה שבת; וי"ל דמצינו ברכות ו. שבתפילין של ישראל כתוב שמע ישראל, ובתפילין של הקב"ה כתוב מי כעמד ישראל, והיינו שאצלנו אנו משבחים את הקב"ה ואצל הקב"ה הוא משבח אותנו, וכע"ז מצינו נמי בגר"א שלחג הפסח ישראל קוראים פסח ע"ש שפסח הקב"ה, ואילו אצל הקב"ה זה נקרא חג המצות ע"ש שישראל מקיימים המצוות **וכן** בפרשת פנחס כתוב שהקב"ה מצווה למשה נקום נקמת **בני ישראל** מאת המדיינים, ואילו כשמשה מצווה את ישראל הוא אומר נקום נקמת ה'. וא"כ הכל מובן שבי"כ תשא זה ציווי של הקב"ה למשה לכן פתח תחילה במשכן שמעיד על גדלות ישראל שהקב"ה סלח לנו והקב"ה משרה שם שכנתו, והשבת שהיא אות למעשה בראשית שהקב"ה ברא את העולם, אז זה שבח לקב"ה אז זה נכתב אח"כ, משא"כ כאן ויקהל משה להודיע לעם ישראל אז בתחילה משבח למעשה בראשית ורק לאחרמ"כ מביא המשכן שבנו ישראל שהוא שבח לישראל. ושלל לא יחסר.

לה א. ויקהל משה וגו' ששת ימים תעשה מלאכה. פריש"י הקדים להם אזהרת שבת לציווי מלאכת המשכן לומר שאינו דוחה את השבת. והנה יש להקשות דבפרשת כי תשא נאמר ציווי הקמת המשכן ואח"כ נאמר אך את שבתותי תשמרו ומה הטעם הקדים שם מלאכת המשכן לשבת; וי"ל דאיתא בחגיגה ג: שהקב"ה מחבב בדרכיו את ישראל, וישראל מחבבין לקב"ה, והדוגמאות בחז"ל הן רבות **א.** בתפילין של ישראל כתוב שמע ישראל והיינו שבח לקב"ה. ואילו בתפילין של הקב"ה כתוב מי כעמד ישראל גוי אחד. **וכן** בפרשת פנחס כתוב שהקב"ה מצווה למשה נקום נקמת **בני ישראל** מאת המדיינים, ואילו כשמשה מצווה את ישראל הוא אומר נקום נקמת ה'. **וכן** חג הפסח ישראל קוראים לו חג הפסח משום שפסח הקב"ה, ואילו בתורה הוא נקרא חג המצות ע"ש ישראל שמקיימים בו מצוות אכילת מצות, כן ביאר הגר"א. ולפ"ז י"ל דהנה המשכן הוא גדולה לישראל, שהקב"ה משרה שכנתו בינינו, ואילו השבת היא אות על מעשה בראשית שבא הקב"ה את העולם. ולכך בכי תשא שזה ציווי הקב"ה, קודם נאמר השבח של ישראל ואח"כ האות של הקב"ה. משא"כ בויקהל שזה ציווי של משה נאמר קודם שבת של הקב"ה ורק אח"כ משכן. מרבי משה גפן זצ"ל

לה א. ויקהל משה. אומר רש"י למחרת יו"כ, וממשיך רש"י ואומר ששת ימים, הקדים להם אזהרה שבת למשכן לומר שאין דוחה את השבת. וקשה מדוע היה לו לומר שזה היה למחרת יו"כ; וי"ל דאיתא בחז"ל ויקהל משה, שמשה יקהל את העם וילמדם הלכות שבת בשבת והלכות חג בחג. ולפ"ז קשה מנלן שבאמת אין משכן דוחה את השבת, ואלי מה שהביא להם הלכות שבת כי זה היה בשבת ויש דין ללמוד הלכות שבת בשבת. ולכך אומר רש"י שזה היה למחרת יו"כ ואיתא בראש השנה כ. שא"א שיו"כ ושבת יהיו בואח"ז משום ירקא וכו' לכך פירש למחרת יו"כ הוי, וא"כ בהכרח מה שהקדים שבת הוא לומר שמשכן אינו דוחה שבת. מתלמידי הבעש"ט.

לה ג. לא תבערו אש בכל מושבתכם ביום השבת. הגמ' בשבת קיט: אומרת אין הדליקה מצויה אלא במקום שיש חילול שבת. וכתב החיד"א שדבר זה מרומז בפסוק זה דהיינו לא יבער אש במקום ששומרים את השבת. ויש לבאר מה הטעם שהמחלל שבת נענש בעונש זה של שריפה. וי"ל ע"פ המד"ר ששבת באה לפני הקב"ה ואמרה שאין לה בן זוג אלא לה הקב"ה כנסת ישראל היא בן זוגך, וא"כ שבת וישראל הוי כבני זוג ובני זוג כתוב בהם זכו שכינה ביניהם לא זכו אש אוכלתך. בן יהוידע.

לה ג. לא תבערו אש בכל משבתכם ביום השבת. מתוך המט' מלאכות הזהיר הקב"ה אזהרה מיוחדת על הבערת אש. ומה שונה הבערת אש משאר מלאכות; וי"ל, אומר רבי יונתן איבשיץ, דבלוחות הראשונות נתן הקב"ה טעם לשמירת שבת זכר

למעשה בראשית דכתיב שם כי ששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וינח ביום השביעי וגו' ע"כ ברך ה' את יום השבת, והיינו ע"ש שנח במעשה בראשית עשה את השבת. וסברה זו ניתנת להאמר בכל המלאכות שהקב"ה נח בהם במעשה בראשית. אמנם האש נבראה במוצ"ש, וא"כ היה צד להתיר ד"ז כי הקב"ה לא נח מאמר ביום השביעי, לכן הוצרך לאו מפורש. וזה מתאים גם לאחר לחות שניתנו שניתנו זכר ליציאת מצרים שאין חילוק בין אש לשאר מלאכות.

לה ח. וְשֶׁמֶן לַמָּאֹר וּבִשְׁמֵים לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה וְלִקְטֹרֶת הַסַּמִּים: מה הטעם ששמן הוא למאור בפתח ולא למאור בשווא כמו בשמן המשחה; י"ל דהנה האמת היא שהשמן לא היה למאור כדברי הגמ' וכי לאורה הוא צריך (רש"י ריש בהעלותך). וא"כ זה מה שכתוב כאן שמן הוא למאור כלומר לא למאור. וכדברי המג"א בהלכות ר"ה שיאמר זכרינו לחיים בשווא ולא לחיים בפתח כי בפתח הכוונה היא לא חיים ח"ו.

לה כד. כל מרים תרומת כסף ונחושת הביאו את תרומת ה'. הנה כאן לגבי כסף ונחושת אמר כל מרים לשון הרמה, ואילו לגבי זהב בפסוק כב כתוב איש אשר הניף תנופת זהב לה'. מדוע הזכיר כאן לשון הרמה וכאן לשון תנופה; וי"ל, אומר רבי שלמה קלוגר, דהזהב היה לכפר על מעשה העגל, וכדברי חז"ל יבוא זהב שבמשכן ויכפר על זהב שבעגל. והנה כל הקרבנות הבאים לכפר טעונים תנופה וזה היה בזהב. משא"כ כסף ונחושת שהיה נדבה לא צריך תנופה אלא הרמה.

לה כו. וכל הנשים אשר נשא ליבן אותנה בחכמה טוו את העיזים. ובגמ' בסוטה יב. מבואר שהחכמה הזאת נעשית ע"י מרים. ואומר רבי חיים קניבסקי שזה מרומז בפסוק והנשים וגו' **בחכמה**. ומרים היתה חכמה כי היא הייתה מילדת, ומילדת נקראת חכמה, כי כתוב איזהו חכם הרואה את הנולד.

לה כו. וכל הנשים אשר נשא ליבן אותנה בחכמה טוו את העיזים. אומר רש"י היא היתה אומנות יתירה שמעל גבי העיזים טווין אותם. בשבת צט. מבואר שטוויה מיוחדת זו היתה רק ביריעות העליונות, משא"כ ביריעות התחתונות עשו טוויה בתלוש. ויש לעיין מה הטעם בזה, ועוד קשה מדוע עשו טוויה כ"כ מיוחדת שטוו מעל גבי העיזים והיא אומנות יתירה, למה שלא יטוו את הכל בתלוש; וי"ל על ב' הקושיות. דהנה מצינו שעשיית המקדש הוי מצוות עשה שהזמן גרמא, שהא אין בונים את המקדש בלילה, וא"כ נשים פטורות מזה וכל מה שנשים פטורות שוב אינן יכולות לעשותן. אבל במה שמעבך את הקמת המשכן גם נשים חייבות כי הן צריכות את המשכן בשביל קרבנות כגון קרבן יולדת וכדומה. ורק דברים שאינם מעכבים בעצם המשכן בזה נשים פטורות. ומכיוון שפטורות אינן יכולות לעשותן. והנה מצינו בשבת כח. שעיקר המשכן היו היריעות התחתונות. ולכן את היריעות התחתונות יכלו הנשים לעשותן שהרי הן מעכבות בעצם הקמת המשכן ולזה נשים ג"כ זקוקות בשביל קרבנן, משא"כ היריעות העליונות שהן אינן מעכבות לא יכלו הנשים לעשות. אולם כל זה שלא יכלו לטוות היריעות העליונות שאינן מעכבות זה רק באופן של טוויה בתלוש כדרך שבוה הן היו פטורות משום שיריעות עליונות לא מעכבות, אבל לטוות מעל גבי העיזים שהיא חכמה ולא מלאכה, אולי זה כמו דבר שנעשה מאילו ולכן רק באופן זה יכלו הנשים לעשות. צננת פענח.

לה כז. והנשיאים הביאו אבני השהום. התרגום יונתן כאן וכן מובא ביומא עה שהנשיאים הכוונה העננים והיינו שהעננים הביאו אבני השהום. וביאורו שזה הגיע להם יחד עם המן. ומקשים כולם מדוע זה נקרא שהנשיאים הביאו הרי העננים הביאו ד"ז; ויש ליישב ע"פ גיטין לה. מעשה באדם שהפקיד דינר זהב אצל אלמנה בשנות בצורת וזה נאבד והיא נשבעה בחיי ילדיה שלא הנתנה מזה ומתו ילדיה למרות שלא שיקרה כי לא ידעה שהיא אפתה את זה בטעות בתוך הלחם והיא הרוויחה מעט את המקום של הדינר בלחם שאפתה. חזינון שרווח מועט זה נחשב הנאה, א"כ גם אצל הנשיאים כיוון שהאבני שוהם ירדו להם יחד עם המן היה להם באותו היום לחם מועט מכל יום כי העומר היה עשירית האיפה וכעת היה להם מעט פחות מעשירית האיפה כי חלק תפס האבנים, נמצא שזה נחשב שהנשיאים נתנו משלהם. חתם סופר.

פרשת ויקהל תשפ"ב

לו ו. ויצו משה ויעבירו קול במחנה קול במחנה איש ואישה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש. הגמ' בשבת צו: לומדת מכאן איסור הוצאה מרה"י לרה"י. רמז נפלא מטעמי המקרא על פסוק זה הנה כידוע אדם מתחייב על הוצאה רק כשעקר חפץ שמונח ע"ג מקום הרחב ד' על ד' והניח במקום רחב ד' על ד'. וזה טעמי המקרא של פסוק זה: מונח רביעי. זרקא. מונח רביעי. רמזו שהקערה וההנחה מוצרך להיות מונח רביעי. והיינו על מקום דע"ד. מאת הבחור הגאון רבי שמעון משה מלמד בשם ה"נחל אליהו לרבי אליהו דיסקין.

לו ו. ויצו משה ויעבירו קול במחנה. בגמ' בשבת צו: אמרו שכאן משה ציווה להם לא להוציא מרה"י לרה"י. לכאורה קשה מדוע הזהירם לא איסור הוצאה רק אלאחר שהביאו את נדבת המשכן; ויתרץ ע"כ הפני"י, שרק לאחר שגילה שיש מאת אדנים כיכר כסף, מזה ידע שמספר בני"י הוא 60 ריבוא, וכמ"ש ברש"י לח כו, שמאת כיכר כסף עולה לחשבון של 600 אלף חצאי שקלים, ממילא נודע לו שזה רה"ר שדינו בשישים ריבוא, וא"כ יש איסור הוצאה.

לו א. ויעש בצלאל את הארון וגו'. וברש"י לפי שנתן נפשו על המלאכה יותר משאר החכמים לקראת על שמו. ויש לדקדק היכן ראה רש"י שנתן ע"ז נפשו יותר מכל החכמים; וי"ל דהנה נפסק דהמורה הוראה לפני רבו חייב מיתה. והנה בגמ' בברכות נה. מבואר שמשה הורה לבצלאל לעשות קודם ארון וכלים ואח"כ משכן, ובצלאל אמר לו: שמא כך אמר לך הקב"ה קודם שבנין ואח"כ כלים, ובוה מסר נפשו שהורה הוראה בפני רבו.

לו ה. ויבא את הבדים בטבעות על צלעות הארון. מבואר ביומא עב. שהמסיר בדי ארון לוקה. ויש להבין למה שונים בדי הארון מבדי המזבח והשולחן ששם לא נצטוו שיהיו שם תמיד, ולא היו נותנים בהם רק כשהיו נושאים אותם; וי"ל, אומר המשך חכמה ע"פ שיטת הרמב"ם, שבמקדש הוצרכו להדליק את המנורה ביום כדי שלא יחשבו שלאורה הוא צריך ויבינו שזה דין להדליק ולא בשביל האור ולכן גם ביום שיש אור מדליק. וכשם שביום אינו בשביל אור כך בלילה. והנה בארון זה אותו הדין כי לא היו צריכים בדין לשאת אותו כי הארון נושא את נושאו (סוטה לה:) לכן הוצרכו שיהיה תמיד ואף פעם לא יסורו לומר שזה לא קשור לנשיאה שלו כי לא צריך כלל לשאת אותו.

לו כט. ויעש את שמן המשחה קודש ואת קטורת הסמים טהור. יש לעמוד על הבדלי הלשון למה שמן המשחה הוא קודש ואילו הקטורת הוא טהור. וי"ל ע"פ מעילה יד. דאיתא שם שבנו את ביהמ"ק בחולין. שלא יבוא לדיד מעילה, ורק אח"כ הקדישו אותו. וא"כ קטורת הסמים לא עשו קודש רק בטהרה זה מובן, כי אם היה עושה קודש היה חשש שימעלו בזה. אבל שמן המשחה היה חייב לעשותו קודש כי כתוב שיש איסור לעשות במתכונתו בחולין ובזה באמת היה צריך זהירות מיוחדת לכן נכתב בו קודש כדי שלא יעבור איסור. ובקטורת שרי לעשותה בחולין כדי למוכרה.

שבת שקלים. ראוי להביא כאן את דברי המדרש תנחומא וז"ל: ובפרשת שקלים אמר משה לפני הקב"ה רבש"ע משאני מת אין אני נזכר. אמר לו הקב"ה, חידך, כשם שאתה עומד עכשיו ונותן להם פרשת שקלים ואתה זוקף את ראשך, כך בכל שנה ושנה שקוראים אותה לפני, כאילו אתה עומד שם באותה שעה וזוקף את ראשך. ז"א שבפרשת שקלים עומד על ידינו משה רבינו וזוקף לראשו של כאו"א.

בדין דאין מביאים מחצית השקל ממטלטלין: רבים הקשו (שקל הקודש א א) מדוע הרמב"ם השמיט את הדין שאין להביא מחצית השקל ממטלטלין (בכורות נא.) הרי לית מאן דפליג בד"ז. ושמעתי לתרץ שהיות והרמב"ם פסק שעל האדם למכור כסותו בשביל להביא מחצית השקל, ממילא שמעינן שא"א להביא ממטלטלין כי אם היה אפשר אז למה למכור כסותו שיביא את הכסות ויקח עודף. א"כ הרמב"ם כן הביא ד"ז בתוך דבריו.

פרשת שקלים: העשיר לא ירבה. והטעמים של זה, מונח רביעי. אומר הגאון מוילנא שזה מרמז למה שכתוב בגמרא המבזבז אל יבזבז יותר מחומש מנכסיו, וזאת הכוונה העשיר לא ירבה דהיינו שיהא מונח רביעי דהיינו 4 חלקים יניח אצלו ויחלק רק את החלק החמישי לצדקה.

מאמרי מוסר וסיפורים מענייני הפרשה

והודה שאיננו מכיר תופעה כזו. ההורים המיואשים העבירו את בנם ממחלקה למחלקה, אך באף אחת לא היה קצה חוט לפתרון התעלומה. באחד הימים הקשים הללו, הגיע לבקרם דודו של הילד גיסו של האב, והציע לו לפנות לרבי חיים גריינימן. האב נאות, והם יצאו לבני ברק. רבי חיים גריינימן קיבל אותם בחביבות ובשמעו על הבעיה המליץ על פרופסור מומחה בשם פרופ' קונסטנטינוס המתגורר ברחובות. האב נסע אליו ולחץ עליו לבדוק את בנו. הפרופסור הסכים, אך דרש להעביר את הילד לבית החולים אסותא. בשלב זה, השיתוק הלך והתגבר והפרופסור אמר שהאפשרות היחידה לבדיקה טובה היא ניתוח, שבו יפתח את הגב ויוכל לבדוק את עמוד השדרה. כאן התערב הגיס ולחץ על האב לקבל ברכה מרבי חיים קניבסקי. שעות ספורות לפני כניסת השבת הם הגיעו לבני ברק וביקשו להקטיל את האב הרב. למרות שהסתיימה קבלת קהל, לא יכלו הגבאים לעמוד מול דמעותיו של האב. הם נכנסו, ורבי חיים, בשמעו את הסיפור הנורא, שאל את האב: האם אתה שומר שבת? האב נדהם: מה פשר השאלה הזו? ודאי שהוא שומר שבת! רבי חיים הורה לו: תתחיל ללמוד הלכות שבת בצורה יסודית ורצינית. לקראת שבת לכו ונלכה. האב התפלא, ואולי אינו יותר מכך, אך לא אמר דבר. בצאתם, פנה לגיסו בטענה: לשם מה הבאת אותי לכאן? הרב לא ברח אותנו! הרבנית קניבסקי ע"ה שמעה את טענותיו, והתעניינה בעדינות מה ארע. הוא סיפר, והרבנית השיבה: נו הרב בך: לקראת שבת לכו ונלכה. הם שבו לבית החולים והתיישבו ללמוד הלכות שבת. בלילה, נמנם האב על מיטה מתקפלת בחדר בבית החולים. באמצע הלילה, הוא שומע רשרושים מכיוון מיטת הילד. הילד בקש לקום. האב מלמל: אבל אינך יכול, ושב ונרדם. אחרי מספר דקות קרא לו הילד שוב. הוא פקח את עיניו, והנה, הילד ניצב על רגליו! מהר מאד הוא נוכח לראות מהו לקראת שבת לכו ונלכה.

מסופר בספר פנינים ועובדות. בית הכנסת זכרון משה. רבי שלום שברון ניצב כהרגלו ליד ארון הקודש, ודורש על נושא זיכור הרבים: כיצד מתגלגל זיכור הרבים? אספר לכם מעשה שהיה: אווירה של ערב יום הדין עמדה בין סמטאותיה של ירושלים. פניו הדרוכות של האברך שצעד שם בין הבתים הסגירו מתיחות רבה. הוא היה שרוי ברגעים של חשבון הנפש. הזמן קצר, הרהר. כיצד אפשר לנצלו כדי להוסיף כמות גדולה של זכויות לקראת יום הדין, חשב. ואז נצנץ במוחו רעיון: זיכור הרבים. ע"י זיכור הרבים ניתן לצבור בבת אחת, חבילות חבילות של זכויות. היתה זו שבת קודש, השבת האחרונה של השנה, והאברך ממשיך בדרכו מכוון בהרהורי, חייבים לנסות להטות את מאזני המשפט לצד של הזכויות. לא נכנס לבית הכנסת השכונתי, התפילה עמדה לפני סיומה, חלק מהמתפללים כבר החלה לקפל את טליתותיהם ולהכניסם לשקית של הטלית. כמה מהם לא הקפידו על הלכה מפורשת האוסרת לקפל את הטלית בקפידה עם קפליה המדויקים. ואז גמלה בלבו החלטה. הוא המתין לסיומה של התפילה. המתפללים שהחליפו ביניהם ברכת "גוט שאבעס" הופתעו לשמוע דפיקה על התיבה, הדפיקה השליטה דממה בחלל בית הכנסת: יהודים יקרים, אנו עומדים ימים ספורים לפני ראש השנה, לכן כדאי להזכיר הלכה מפורשת מהלכות שבת. בשבת אסור לקפל את הטלית בקפידה (גם כפליה המדויקים). ואין מורזין אלא למזווזין. לטעם שבת. רוב מתפללי המניין שהיו פשוטי עם, הביטו זה על זה בתדהמה. לא ידעו מדין שכזה. שנים ארוכות אנו עוברים איסור כל שבת! ה' ירחם. אחד המתפללים, יהודי ירא שמים שגם הוא נכשל בדבר, הניח על אתר הצעה לפני מתפללי בית הכנסת: אפשר לקבוע כל שבת אחרי התפילה, שיעור קצר בהלכות שבת. נמנו ונמרו. משבת של עשרת ימי תשובה, שיעור חדש יוצא לדרך. שבוע ועוד שבוע שיעור קצר של עשר דקות, שיעור קבוע. מתפללי בית הכנסת השכן ברחוב המקביל, שמעו על השיעור וההרהר לעצמם, שם בבית הכנסת שממתפללים פשוטי עם, מתקיים כל שבת שיעור קבוע. ואצלנו! כאן בבית הכנסת של חשובים אין כלום!! מיד נפלה החלטה פה אחד: שיעור בהלכות שבת. והיה גם בית כנסת שלישי שהלך בעקבותם. כשסיפר רבי שלום סיפור זה בדרשתו בבית הכנסת זכרון משה, הוסיף בניגון: והאברך הזה חילף הלך לו. מסתמא הוא לא ידע כלום אודות קרן זכויותיו התופחות לזכותו לעלמא דאתי. גם אני חשבתי בעקבות השיעורים הללו, הוסיף רבי שלום, ללמוד בשיעור [שהתקיים מידי שבת לפני

שנוגעים למעשה, מי שלא למד את ההלכות עלול בנקל להיכשל באיסורי שבת. וראיתי בעיני אצל שומרי תורה ומצוות, שפעם אחת נפל כתם על בגד, ובני הבית שלא ידעו הלכות שבת רצו להעביר את הכתם עם מים, ולא ידעו כי זוהי מלאכה דאורייתא ממש, ששרייתו זהו כיבוסו, וכן לער טלית חדשה או לנקות אבק מהכובע יש בזה איסור מלבן, ויש עוד הרבה דברים מצויים מאד בהלכות שבת שאם לא לומדים את ההלכות עלולים להיכשל באיסורי שבת, לכן יש חיוב מיוחד ללמוד ולדעת הלכות שבת. והוסיף ואמר שעל ידי לימוד ההלכה זוכים לחיים מאושרים, ובשבת יש דברים פשוטים שאפשר להיכשל בהם בקלות, מביא **רבי משה שטרנבוך** דוגמה אחת מיני אלה: בדבר הכנת מאכל-השבת הנפוץ בצל וביצים, והוא מונה לא פחות מעשרה (!) איסורים שונים, שניתן לעבור עליהם ח"ו מבלי-משים, ואלו הם: א. בורר - לשכר שמקנה הביצה. ב. טוחן - כשחותך הבצל. ג. לש - כשמוסיף שמן. ד. ממרח - כשמחליק הסלט בשעת הגשתו. ה. מוחק - כששובר קליפת הביצה. ו. מעבד - כשמוסיף מלח. ז. עובדין דחול - כשמשתמש בכלי מיוחד לחיתוך. ח. בורר - אם נפלה קליפת ביצה לתערובת ומוציאה ט. מבלשל - אם הביצה חמה. י. מוקצה - כשמפנה הקליפות. נמצא אם כן, שבהכנת תבשיל אחד מתבשילי השבת, עלולים לעבור ח"ו על עשרה איסורים שונים. וכי עוד יש צורך לבאר את חשיבות הניחוץ ללימוד הלכות שבת! (תשובות והנהגות כרך ב סי' קפא). **ובהקדמה** לספר שמירת שבת כהלכתה כתב: מסתבר כי אחד הטעמים שדווקא מצות שבת על כל פרטיה נשכחת מעיני העם הוא משום שהן כהררים התלויין בשערה, מקרא מועט והלכות מרובות ועונשיה חמורים. ואכן מסופר על רבי יוחנן רושי לקיש שהיו עוסקים בהלכות שבת במשך ג' שנים וכן מבואר בספרא: זכור את יום השבת לקדשו, יכול בלבך, כשהוא אומר שמור, הרי שמירת הלב אמורה, הא מה אני מקיים זכור, שתהא שונה בפיך. וכבר כתב רבנו יונה בספרו שערי תשובה: ומן הדברים אשר ינעם למוכיחים להזהיר ולהעיד בעם עליהם, ולשמור אחרות פריץ - הרבה שבת, על אודות אבות מלאכות ותולדות, כי רבות מהנה נעלמו מעיני רבים, אף אין מגיד אף אין משמיע.

נביא כאן כמה סיפורים של אנשים שנושעו בזכות לימוד הלכות שבת: בעת ששהה הרב שטיינמן בארה"ב בביה"ב הנגיד ר' שמעון גליק סיפר לו ר' שמעון שאחד מיידידיו יהודי שהיו שומר תורה ומצוות שרוי בצרה גדולה וביקש מהרב שטיינמן שישוחח עמו. הרב שטיינמן הסכים והוסיף כיון שיהודי בצרה אני אלך אל ביתו ונשוחח אתו שם. כשהגיעו לשם אמר לו אותו יהודי שלצערו הגדול אמנם אינו שומר תורה ומצוות אבל כעת בתו עומדת לינשא רח"ל לגוי ובשל כך חייב אינם חיים, לדבריו הוא כבר ניסה את כל הדרכים להניא אותה מזה ולא הצליח. אמר לו רבנו תתחיל לשמור שבת ואז הכל יסתדר וסיכם אותו שילמד ספר של קיצור הל' שבת וכך הכל יסתדר. ואכן התחיל הנ"ל ללמוד הלכות שבת ולשמור שבת, לא עבר כמה ימים והחתן נסע באחד הימים על אופניו במרוצה ונפל לתוך הנהר וטבע ומת. וכשנשאל רבנו כיצד לקח את האחריות על זה אמר האם אני ברכת! השבת ברכה כי היא מקור הברכה.

בספר אמונה שלמה מסופר כדלהלן. סיפר לי רבי אהרון קטנבן שליט"א ראש הישיבה הצעירים אלעד. היה בחור שעד גיל 14 נחצי היה אצלו הכל כרגיל. הוא היה ילד פרח, בריא בגופו ובנפשו. ויום אחד, בתפילת שחרית, הוא הרגיש שרגל שמאל רדומה מעט. הוא ניסה להפעיל אותה, והסיח את דעתו. בשעת ארוחת הבוקר, התחזקה ההרגשה, ובהליכתו לחדר השיעורים הוא כבר ממש סחב את רגלו. הוא ביקש לצאת מחדר השיעורים, אולם רגלו בגדה בו, אין היא נשמעת לו. המשגיח התקשר להוריו וביקשם לבוא ולבדוק את העניין. האב, נהג מונית במקצועו, היה בנסיעה, ואימו ביקשה מאחיה לבוא לאוספו לביתם. אחיה נענה, והאב הצטרף בהמשך. הם החליטו לצאת לביה"ח איכילוב בת"א. מיד בהגיעם, הכניסו אותו במידת בדיקות מקיפה שהעלתה חרס. המקור לבעיה היה לוט בערפל. האב הושיב את הילד על כיסא גלגלים והם יצאו לרחבי ביה"ח. בדרכס, פגשו פרופסור נוירוכירוג מומחה, והאב פנה אליו בדמעות ובתחנונים שיאול לבדוק את בנו. הפרופסור הכניס את הילד לחדר טופליות, דקר אותו בידך במחט ארוכה, והילד לא הגיב. הפרופסור נדהם,

בחיובת וסגולת לימוד הלכות שבת: בילקוט שמעוני תחילת פרשת ויקהל מובאים דברי הקדוש ברוך הוא למשה: עשה לך קהילות גדולות ודרוש לפניכם ברבים הלכות שבת. וכתב החפץ חיים בהקדמתו למשנה ברורה הלכות שבת: ראוי ונוכח לכל ירא וחרד לדבר ד' לכוון חבורות ללמוד הלכות שבת כדי שלא יכשלו בהם, ובמדרש אמרו ששקולה שמירת שבת כנגד כל המצוות, ולהיפך, חילול שבת כנגד כל העבירות. ממילא חובה גמורה ללמוד הלכות שבת, לחזור עליהן ולהכירן היטב. רבי יהונתן אייבשיץ ביערות דבש מסביר מדוע חובה ללמוד הלכות שבת: כי אי אפשר כלל במציאות שיינצל מאיסור שבת אם לא ילמד כל הדינים על בורים היטב היטב. וכתב בספר חסידים שכמו שאמרו שואלין ודורשין בהלכות הפסח כך יש חיוב על כל אדם לדרוש ולתור ולדעת הלכות שבת ולעבור עליהם לפחות פעם אחת בשנה. הקיצור שולחן ערוך כתב אודות חשיבותה של שבת ושמירת הלכותיה: שבת קודש היא האות הגדול והברית, שנתן לנו הקדוש ברוך הוא לדעת כי בששת ימים עשה ה' את השמים ואת הארץ וכל אשר בהם ושבת ביום השביעי, והוא יסוד האמונה, ואמרו חז"ל שקולה שבת ככל המצוות, כל המשמר את השבת כהלכות כאלו מקיים כל התורה כולה, וכל המחלל את השבת כאלו כפר בכל התורה כולה, ובשבת קיט: אמר אביי לא חרבה ירושלים אלא בשביל שחללו בה את השבת שנאמר ומשבתותי העלימו עיניהם ואחל בתוכם. ופירש מהרש"א: לפי שלא לימדו את הרבים הלכות שבת. עוד אמרו חז"ל כל המשמר שבת כהלכות, אפילו חטא כדור אנוש מוחלין לו, ואין אדם יכול לשמור שבת כהלכתו בלי ללמוד הלכות שבת ולחזור עליהן תמיד, כדי שידע האסור והמותר. בחור שלח איגרת לחזון איש, ובה התלונן על כך שהוא מתמודד עם ניסיונות קשים מאוד בעבודת ה'. כתב לו החזון איש, שהעצה לזה היא לקבוע סדר קבוע ללימוד הלכות שבת, כי הזוהר הקדוש כותב ש'מינייה מתברכין כל שיתא יומין', ומי ששומר שבת כהלכתה, יש לו ברכה מיוחדת גם לשאר ימות השבוע שבהן הוא ינהג כהלכה בכל עניין ועניין. **האגלי טל** כותב שהיות ושמירת שבת שקולה כנגד תרי"ג מצוות אי"כ לימוד הלכות שבת הוא כלימוד כל התורה כולה. ולימוד הלכות שבת הוא מחבר אותנו כל השבוע אל השבת ומשפיע עלינו כל השבוע את השפע הגדול המגיע מהשבת קודש. **החפץ חיים** היה אומר שבשמים מוציאים אדם מהגהינום למי ששמר שבת מאז שהתחיל להתכונן ללבדו. והרב שטיינמן היה מוסיף ע"כ שגם מי שלומד הלכות שבת זה נקרא להתכונן לשבת ואם לומד מיום ראשון לכאורה הוא לא יהיה לעולם בגהינום. **כשהיו מבקשים** מהרב שטיינמן חיווק היה רגיל לומר להתחזק בלימוד הלכות שבת. **בתקופת אחת** הממשלות הרעות שהיו בארצנו היה חילול שבת גדול בא"י ורבי בן ציון פלמן ניסח מודעה ברשות כל גדולי ישראל ובה היה כתוב שראוי שכל אחד ילמד מדי שבוע בשבת חצי שעה הלכות שבת.

רבי חיים קניבסקי אומר תמיד שחייבים ללמוד הלכות שבת ואין לדחות בטענה שלומדים גמ' וכדו'. כי עיקר לימוד התורה הוא לקיים למעשה, וכמו שאמרו חז"ל (בבמות קט ע"ב): "כל האומר אין לו תורה - אפילו תורה אין לו... אמר קרא, ולמדתם ועשיתם, כל שישנו בעשיה ישנו במידה, כל שאינו בעשיה אין בלמידה". ובלשון חריפה כתב בהקדמת חי' אדם: "כי אם הלימוד אינו כדי לידע דיני התורה ומצותיה, מאי נפקא מינה בלמודו!..." ומשל למה הדבר דומה, למי שברשותו מפעל גדול המייצר סחורה כל העת, אלא שאותה הסחורה מושלכת לפח מיד בצאתה מפס-הייצור. אף כך הוא בעניינו, שאם אין האדם מוצא זמן עבור לימוד ההלכה, מה תועלת יש בלימודו, וכמו שאמרו חז"ל: "אפילו תורה אין לו!". ולאדם חשוב שהיתה לו שעה פנויה בשבת ושאל לרבי חיים מה ללמוד אז ענה רבי חיים משנה ברורה הלכות שבת. וכן היה אומר שהתיקון לחילול שבת הוא לימוד הלכותיה. עוד אומר רבי חיים קניבסקי סגולה לשי"ק ללמוד עם אשתו הלכות שבת. בדברים שנשא **רבי גרשון אדלשטיין** לראשי דרשו אמר כך: המשנה ברורה בהקדמתו להלכות שבת כתב בשם היערות דבש, שאי אפשר כלל במציאות להינצל מאיסור שבת אם לא לומדים את כל הדינים על בורים היטב, ולמשל באיסור בורר מצוי מאד להיכשל מפני חיסרון ידיעה, וכן מלאכת דש ולישה ומלבן ושאר אבות מלאכות, ובפרט בענין בישול ושהייה והטמנה שיש בזה הרבה חילוקי דינים

הדרשה[חיי אדם - הלכות שבת. זיכוי הרבים אדיר, והכל בזכות דפיקה אחת וכמה מילים טובות. כוחם של מילים לפני ראש השנה. סיים רבי שלום את סיפורו המרתק. מיהו אותו אברך שרבי שלום הסתיר את זהותו? אותו אברך היה רבי שלום מרדכי הכהן שברדון.

מסופר על רבי שמעון נתן בידרמן האדמו"ר מלעלוב: גם על הכנת הנפש לקראת שבת מלכתא היה רבנו מעורר תמיד ומהבחורים שהיכולת בידם היה דורש ומבקש להתכנס ביום שישי אחה"צ להתכונן לקראת שבת בהלכות שבת כשהוא חוזר ומשנן ללא הרף שזמנים קדושים אלו חלילה לאבדם לריק ואף ייסד להם את כוללי שישי שבת בבית מדרשו שיהיה מתן שכרה בצידה כדי לעודד את הצורבים הצעירים העמלים בתורה. עד כמה העריך ענין זה ניתן ללמוד מהעובדה שמספרים החסידים שפעם אף שידל אדם נכבד בעיר בני רב שטיפח את הוא כולל שישי שבת לבחורים שילמדו בו הלכות שבת ושלח לו סכום גדול כעידוד להתחלת מפעל זה, ובתוך הדברים אמר לו תדע שזה דבר גדול מאד ואף תוכל לראות ישועות על ידי זה. ההוא קיים את דבריו ואכן זכה לראות בזה ישועות גדולות כמה פעמים. האברך שהיה משגיח ומוסר את השעור לבחורים היה חשוך בנים כמה שנים ולאחר שהתחיל עם המסגרת הזו נפקד לטובה. **בספר אורח דוד** על רבי דוד בהר"ן מגדולי ירושלים מסופר כך: בעת שבשכונת הבוכרים שיחקו בכדורגל בשבת, יוצא רבנו למחות ושוטר פרש הפילו ארצה ורצה לדרוך עליו עם הסוס, ולולא שרבי חיילק מילצקי תפס את רגל הסוס, והפילו יחד עם השוטר לא היה נשאר בחיים, כשחזר לביתו אמר, אם כך, זהו פיקוח נפש ואסור ללכת להפגנות. אולם מצא דרך אחרת להביא את זעקת השבת יום ועשה מעשה, וייסד בבתי הכנסת של ירושלים י"ב שיעורים במ"ב הל' שבת. ובשכונת שערי חסד הוא בעצמו היה מוסר את השיעור כל יום, וכ"כ היה יקר בעיניו לימוד הל' שבת שאפי' בערב פסח היה מלמד הל' שבת וטענתו הרי יש כ"כ הרבה מכשולים בסקילה אם לא יודעים את ההלכה. וגם בביתו קיים שיעור קבוע לילדות הקטנות הנכדות והילנות בהלכות שבת, השיעור היה מתחיל בערך ב-11.30 -12.00 כדי שיספיקו הנכדות הגרות בריחוק להגיע לשיעור, השיעור היה מתנהל באופן שהוא היה אומר לחתנו רבי אברהם ויספיש מה לומר, והוא היה חוזר על זה ומסביר בטוב טעם לילדות הצעירות. ובסוף השיעור חילקו כמה סוגי מאכלים כדי שירכו ע"ז ברכות, ויקיימו מצות מאה ברכות.

רבי בנימין קירשנבוים אשר שימש את האדמו"ר מקאליב זצ"ל ומשמש כיום את האדמו"ר יבדלחטו"א עולה מידי יום ביומו באוטובוס מבני ברק לירושלים, ובדרך מוסר שיעור בהלכות שבת. באחד הימים פונה אליו נהג האוטובוס ומספר לו את סיפורו האישי כי במשך שנים רבות נשואה בתו ועדיין לא זכתה לזש"ק. רבי בנימין המליץ לו שהמשפחה תקבל על עצמה לימוד הלכות שבת ואכן הנהג מר משה הררי ממושב מצליח מספר קיבלנו ע"ע אני יחד עם חתני ובתי ללמוד כל שבת הלכות שבת, והתמזנו בזה ותוך עשרה חודשים זכינו לעשות ברית מילה. מתוך פניני פרשת השבוע.

קבלת שבת מוקדם:

בשבועות האחרונים מוזכר רבות בפרשיות שלנו ענייני שמירת השבת. מהראוי להביא כאן עניין חשוב זה: שבער שעבר קראנו בפרשה "ושמרו בני ישראל את השבת לעשות את השבת". ונשאלת השאלה מהו לעשות את השבת הרי את השבת לא שומרים בקום ועשה אלא בשב ואל תעשה, ותירוצים רבים נאמרו על כך, ואחד התירוצים הוא שהפסוק מצוה לשמור את השבת ע"י שנטרח מערב שבת להכין את כל צרכי השבת בשעה מספיק מוקדמת כדי שחיללה לא תתחלל השבת. ברמב"ם (פרק לה הלכה ב) בסידור הלכות כבוד שבת, הרחיב בעניין זה וז"ל: וישב בכובד ראש מייחל להקבלת פני השבת כמו שהוא יוצא לקראת המלך, וחכמים הראשונים היו מקבצים תלמידיהם בערב שבת ומתעטפים ואומרים באו ונצא לקראת שבת המלכה עכ"ל. היינו שצריך להיות בשעה זו שלפני כניסת השבת בהרגשה של מחכה ומצפה לביאתו. ובשבת קיט רבי חנינא מיעטף וקאי אפניא דמעלי שבת, אמר בואו ונצא לקראת שבת המלכה [מתעטף בבגדים נאים, בואי כלה, הכי קרי ליה לשביתת שבת מתוך חביבות, רש"י], וצורת כבוד השבת שידמה בנפשו את השבת כאורח גדול

וחשוב מאוד הבא אליו, ודימו את השבת למלך הבא אליו, וכמובן כאשר מלך בא לעיר צורת הכבוד הוא לצאת לקראתו, ולכן יש ענין וחשיבות לצאת לקראת השבת. ברמב"ם כתב, (א ב) אזיהו כבוד, זה שאמרנו חכמים שמצווה על אדם לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין בערב שבת מפני כבוד השבת ומתעטף בציצית ויושב בכובד ראש ומייחל להקבלת פני השבת כמו שהוא יוצא לקראת המלך. וחכמים הראשונים היו מקבצין תלמידיהן בערב שבת ומתעטפים ואומרים בוא ונצא לקראת שבת המלך. וכמלך שיוצאים לקראתו והוא אינו יוצא, על כן יש על כל אחד ואחד להזדרז לבוא בזמן הראוי להקביל פני השבת, ויזכה להמבואר שם בגמ' לנחלה בלי מצרים. במסכת פסחים מובא שמצוה לקבל שבת מוקדם. כאשר אדם מקדים לקבל את השבת, וכשמוסיף מחול על הקודש הוא מראה את חביבותה של השבת, שהוא שמח בבואה, וזהו כבודה. ומהות המצווה: להקדים ולקבל את השבת לפני הזמן בו היא נכנסת, ולהוציא את השבת כמה דקות אחרי הזמן בו היא יוצאת. כיצד מקבלים שבת בזמן? אפשר לקבל לתוספת שבת על ידי הדלקת הנרות, או באמירת "תזמזמר שיר ליום השבת", או אמירת לכה דודך, ולסיים: 'בואי כלה! שבת מלכתא!' או לומר שבת שלום ולכוון שבאמירה זו יחול עלי קדושת השבת, ומאז אסורים לעשות כל מלאכות שבת. ויש שאמרו הריני מוסיף מחול על הקודש לקיים מצות תוספת שבת כמו שצוונו הבורא יתברך שמו. הן איש חי כתב כי עם ישראל זוכים לעושר וברכה בזכות שמקדימים ומקבלים את השבת מבעוד יום. ויש להוסיף שהקדמת קבלת שבת היא סגולה למצוא את הזיווג במהרה. השבת היא הבת זוג של עם ישראל. עם ישראל הוא החתן והשבת היא הכלה, ומצוה על החתן להקדים לצאת לקראת הכלה. זוהי המצווה של תוספת שבת, להקדים לצאת לקראת השבת. האר"י אמר שסגולה למי שאין לו בנים שיזהר מאד וגם יזהיר לאחרים על תוספת שבת בערב שבת ובמוצאי שבת, ויתווספו לו בנים. וכן כתב החפץ חיים שמי שמזדרז ומחזק גם אחרים לקבל שבת מוקדם יזכה שיהיו לו בנים. ביטול גזירות קשות: בספר סדורו של שבת כתב: טוב להקדים לקבל את השבת, כי משעה שמדליקים נרות של שבת קודש, מסתלקים ומתבטלים כל כוחות הרע והטומאה מהבית. האמרי אמת מגור היה אומר שחכ מצוות תוספת שבת כל כך גדולה, שעל ידה זוכים למחילת כל התוונות, אפילו הקדשה ביותר. ובמסכת שבת דף קיח: כתוב: אמר רבי יוחנן משום רבי שמעון בר יוחאי אלמלא שמרו בני ישראל שתי שבתות כהלכתן מיד נגאלים, ומבאר בספר חמדת ימים ששתי שבתות הכוונה שמירת שבתית עצמה, ושמירת שבתית התוספת שבת, שבזכות זה עם ישראל יגאל. הרב שטינמן אמר לאימי תחי' שתאמר לנשים שכל מי שתקדים שבת עשר דקות יהיה לה ישועות בכל התחומים וזמן זה של הקדמת שבת הוא הזמן הכי גדול בשבוע ואלו השעות הכי יקרות מכל השבוע וכל הבקשות והתפילות מתקבלות אז. נביא להלן כמה סיפורים מגודל החשיבות של הקדמת שבת מוקדם.

מסופר על הרידב"ז כי בעת שכיהן כרבה של סלוצק, הגיע כבר לגיל זקנה ושיבה, וחלה לפתע במחלה קשה. ובעודו על מיטתו סובל מחוליו, עלתה נשמתו לבית דין של מעלה, שם המתינו לו הדיינים. והדין היה ברור לחלוטין, סיפר הרידב"ז נגזר עלי למות ולהחזיר נשמותי לעליונים. אלא שאפשרו לי לסגור על עצמי, ואמרתי לדיינים, בימים אלה אני שוקד על כתיבת פרוש לש"ס הירושלמי. וכידוע לכבוד מעלתכם לש"ס הירושלמי אין הרבה פירושים. וזו תרומה חשובה מאין כמוהו לעולם התורה. היסו אותו הדיינים נו, נו, יש מספיק תלמידי חכמים שיוכלו לסיים את מלאכתך על הירושלמי זו לא סיבה מספיק טובה להאריך את חייד. מספר הרידב"ז ניסיתי סנגוריה מכיוון אחר. אני מוסר נפשי לעזר לאלמוות ויתומים. והחסד מעלתו עצומה. והדיינים בשמי מרומים, גילו קצור רוח. גם זו לא סיבה מספקת לתת לך אריכות ימים. תמיד נוכל למצוא גבאי צדקה מסורים ויקרים לפחות כמודך, שיעשו גדולות ונצורות למען יתומים ואלמונות. גבאים טובים לא חסרים. הרידב"ז חש באותן שניות שנידמו לנצח חוסר אונים. הוא רצה לחיות, הוא ידע שיש לו עוד מה לתרום בעולם העשייה, אך לא מצא לעצמו כף זכות שתטה את המאזניים. לפתע הוא נזכר. רבותי הדיינים, לפני חיתום גזר דיני למיתה, אני רוצה לספר לכם שרעייתי ואנוכי מקבלים את פני שבת המלכה כבר בליל שישי. אצלנו הבית מבריק

ומצוחצח בליל שישי. המפה פרושה על השולחן, הפמוטות המוכספים ניצבים להם על גבי מגש הכסף מלאים בשמן זית זך, התבשילים עשויים היטב, ניחוח השבת מתנוסס באוויר הבית, בערב שבת, ביום שישי, אני נושא אדנינו ונותן בידעני מה אוכל להוסיף עוד לכבודה של שבת. זו היתה טענה ניצחת, ובית הדין שבעליונים פסק לרידב"ז עוד עשרים שנות חיים, במהלכן הוא הספיק לסיים את פרושו על הירושלמי, לעלות לארץ ישראל, להתגורר בצפת, ולהקים ישיבה מפוארת ובה מאה וחמישים תלמידים.

הרמ"א היה אחד מגדולי עולם, יסד רבי כך שהמגיד - המלצ"א שהיה מדבר עם הבית יוסף קדי יוסף קארו - אמר לבית יוסף: עליך להזדרז בחיבור שלך על שולחן ערוך כיון שיש עוד גדול בדור במדינת פולין וגם הוא מחבר חיבור דומה לשלך. הבית יוסף השיג אותו ואז הרמ"א חיבר את החיבור שלו על הבית יוסף. החידו"א כותב למה זכה אביו של הרמ"א לבן כזה שהאיר את עיני ישראל, היתה לאביו של הרמ"א הנהגה היתה לו חנות בדים, בכל יום שישי הוא היה עובד עד חצות, מחצות החנות היתה נסגרת על מנועול וברית, יום שישי אחד הגיע אחד העשירים הגדולים לחנות של הרמ"א השעה היתה רבע שעה לפני חצות היום הוא רצה לקנות כמות אדירה של בדים התחיל לנהל את המשא ומתן עם אביו של הרמ"א, הוא הסתכל בשעון ואמר אני צריך לסגור את החנות הגיע חצות אמר לו העשיר חבל זוהי עסקה שאתה יכול להתפרנס ממנה לכל החיים. באותם רגעים התחולל בקרבו מאבק גדול לוותר על העסקה זה קשה אך מצד שני הוא קיבל קבלה, לבסוף הוא החליט יהיה מה שיהיה אני את הקבלה שלי לא אוותר עליה הוא סגר את החנות והפסיד את העסקה - כיון שעמד בניסיון קיבל שכר משמים נולד לו בן שהאיר את עיני ישראל בתורה.

היה זה בימיו האחרונים של רבי שמחה הכהן קפלן מספר הרב משה ברנשטיין. נכנסתי אליו וביקשתי שיספר לי מתולדותיו של רבי חיים עוזר, במקום זאת העדיף להעשיריני בסיפור מופלא אודות החפץ חיים. וכך סיפר: היה זה בימי בחרותי ביישיבת מיר. את ילילות העברתה בביתא של אחת המשפחות בעיר, כמנהגם של בני הישיבות באותם ימים. ביום שישי אחד, שמעתי את בעלת הבית שואלת את בעלה האם הוא מתכוון לצאת לשוק בעיירה הסמוכה. כשהשיב בחיוב, פתחה האשה ואמרה בקול רועד: השתדל לשוב הביתה בזמן, אל תאחר את כניסת השבת. סיים את כל עסקיך ואל תתמהמה, כי הלא יודע אתה כי בנפשונו הדבר. והנה, בהגיע עד חצות של אותו ערב שבת, כבר עמדה האשה דרוכה בפתח ביתה וצפתה מבעד לחלון האם בעלה נראה באופק. לא התאפקתי, סיפר רבי שמחה, ושאלתיה לפשר הפחד האופף אותה, הרי השבת נכנסת בעוד כמה שעות ומה לך להיכנס לחשדה כה גדולה? הרי אין ספק שבעלך, הידוע ביראת השמים הגדולה שלו, ישוב בזמן ולא יכנס לחשש של פיקוח נפש. דבריי לא הרגיעו את האשה, ובמקום להשיב סיפרה לי, מכלי ראשון, את שעבר עליה לפני כמה שנים. לבני הזוג לא היו ילדים זמן רב. בניסי נסים נולד להם בגיל מלאר בן יחיד. והנה לפתע חלה הבן הקיקר, והיה שרוי בסכנה עצומה. שיחררה האשה את פניהם של כל גדולי הרופאים ועד לווינה הגיעה, שם ישבו כידוע גדולי הפרופסורים בעולם כולו, אך גם הם לא מצאו מזור לחוליו של הילד, ולא ידו שלא ריפאוהו, עוד הודיעו לאמא הדוויה באופן חד משמעי: ימיו של הילד ספורים. שבורה ורצוצה הילכה האם ברחובות ווינה. כשהתכוננה כבר לשוב לביתה שבמיר, ניגש אליה יהודי מתושבי המקום ואמר לה: בדרךך למיר את עוברת דרך העיירה ראדין. היכנסי אל החפץ חיים והשיחי בפניו את דאגתך. אולי הוא, ברוב קדושתו, ימצא מרפא למחלתו באופן חד משמעי: במר נפשה סרה האשה לביתו של רבי ישראל מאיר הכהן שהיה כבר זקן מופלג וכמעט שלא קיבל קהל. בתחילה סירבו בני הבית להכניסה אך לאחר שבכנתה ומיררה ברוב יגונה, הכניסוה לאחד של קדוש ישראל. מה כבר יכולה היה להושיע לך רב החפץ חיים. כשהייתי צעיר יותר היה לי כוח לצום על חולי עמך בית ישראל. היום כבר אין ביכולתי לעשות זאת. והאשה אינה מרפה. היא מגבירה את בכייתה, ואחד מבני הבית שידע על מצבה הקשה לחש באזני החפץ חיים שהמדובר בבן יחיד והצער הוא איום ונורא. לפתע התרומם החפץ חיים ומשב, ואמר לאם הממרת בבכי: אם תקבלי עליך שתי קבלות שאפרט להלן, מובטחני שבך יירפא בעזרת השם ממחלתו. האשה נתעוררה לחיים. אקיים כל מה שיושת עלי, הבטיחה, בסתר

ליבה היתה כבר מוכנה לצום שנתיים ימים, העיקר שתזכה לראות ברפואתו של בנה. אך הנה החפץ חיים לא מבקש ממנה צומות, לא מטיל עליה מגבלות קשות. שני דברים בפיו: א. קבלי על עצמך להניח את מפת השבת עם הפמוטות על השולחן כבר בשעת חצות של יום ששי. ב. כשמגיעה שעת הדלקת הנרות לא יעשו בבית שום מלאכה, דהיינו לא מזמן שהאישה הדליקה את הנרות, אלא מהשעה הקבועה בהלכה להדלקת נרות. כמובן שהאשה קיבלה על עצמה ללא אומר ודברים את שתי קבלות הללו. והבטיחה לקיימן ככתבן וכלשונו. והנה, פלא פלאים, כבר בשובה לביתה חל שיפור ניכר במצבו של הילד החולה, ובתוך זמן קצר מאד קם לגמרי ממיטת חוליו. הרופאים בווינה לא האמינו למראה עיניהם. כדברים האלה סיפרה בעלת הבית לרבי שמחה קפלן בהיותו בחור בישיבת מיר. וזו היתה הסיבה שהאשה האיצה בבעלה לבל יאחר וישוב בזמן לביתו, וזו גם היתה הסיבה שעמדה בפתח הבית בשעה כה מוקדמת.

אל רבי משה שמואל שפירא באה אמה לאחד עשר ילדים ומררה בבכי שגילו אצלה את המחלה הנוראה ל"ע ועומדת לטוס לחו"ל לניתוח מסובך. אמר לה רבי משה שמואל היום יום ששי ועוד מעט נכנסת השבת כתוב לקראת שבת לכו ונלכה כי היא מקור הברכה תוספת שבת יש בכוחה להביא ברכה וישועה גדולה, קבלי את השבת חצי שעה לפני הזמן הרגיל במקומך וטראי ישועה גדולה, והיא שאלה מה יהיה עם הטיפולים הקשים? ומה יהיה עם הסבל הנורא? מה יהיה עם הילדים? והוא אמר לה השבת היא מקור הברכה, את רוצה שאני אברך אותך השבת היא מקור הברכות קבלי את השבת חצי שעה יותר מוקדם וטראי ברכות גדולות. ואכן עשתה בשבת זו כדברי רבינו להקדים שבת חצי שעה קודם הזמן ולאחר מכן שוב נכנסה לגרמ"ש במוצ"ש ואמרה לו בקול בוכים אני לא מוצאת מנוחה לנפשי מפחד הניתוח

הטיפולים. אמר לה רבינו לפני שתטוסי לחו"ל יערכו לך שוב סדרת בדיקות בואי אלי לפני שתערכי את הצילומים וכשבקשה שוב ברכה הוסיף וחזר על דבריו הראשונים השבת השבת ברכת השבת תלווה אותך אם תקבלי שבת לפני הזמן תזכי לברכה גדולה את לא זקוקה לברכה שלי. וביום השלישי קודם הטיסה נסעה האישה לבית החולים תל השומר לסדרת בדיקות אחרונות וראה איזה פלא הצילומים הראו תמונה אחרת לחלוטין. הרופאים לא האמינו חלקם סברו שהכל נקי לגמרי אפילו המחמירים אמרו שבדאי אין זה פיקור נפש ולא צריך ליסוע לחו"ל טיפול תרופתי בלבד יעזור. לאחר שבועיים שקבלה טיפול תרופתי באה לבאר יעקב להודות לרבי משה שמואל אמר לה רבי משה שמואל את לא צריכה להודות לי השבת היא זו שבירכה אותך השבת היא מקור הברכות מי ששומר שבת כראוי מוקדים לקבל את השבת בנחת חצי שעה לפני הזמן השבת שומרת עליו השבת מברכת אותו תבטיחי לי סיים רבינו מכאן ואילך תקפידו לקבל שבת חצי שעה לפני הזמן כל ימי חיך ותראי ברכות וישועות גדולות היש לך ברכה גדולה מזו?

בספר חמדת ימים כותב בזה"ל: וכן ראיתי למורי [הארי"י] נ"ריו היה מצוה על איש חכם מקרוביו שלא היו לו בנים ומתחנן לפניו ובמרירות נאנח מאד על הדבר, והזהירו על תוספת שבת להוסיף כפי כחו ולהיות סובב ברחובות קריה בערבי שבתות ובמוצאי שבתות להזהיר את העם להוסיף מחוללע הקדש ושכן ימצא תקון לנפשו, ואנכי שאלתיו על הדבר והשיבני בלשון הכתוב כה אמר ה' לסריסים אשר ישמרו את שבתותי ונתתי להם יד ושם טוב מבנים ומבנות וטעם הדבר כמו שביארנו. **כשהיו** הרבה אסונות בעיר לייקווד יעץ להם הרב שטיינמן לקבל את השבת מוקדם באמורי השבת היא מקור הברכה ובכוחה לבטל את כל הגזירות ואכן התחילו לקבל את השבת מוקדם והאסונות פסקו בדרך פלא.

ידיעות חשובות וכן דברים נוספים מגדולי ישראל ערוך בדרך של שו"ת

דבר שהוא סביר לחלוטין בעידן שלנו. עוד אמר רבי משה שטרנבוך שיש לו עדות עד זקנו הגר"א שהיה אומר שלפני ביאת המשיח מלכות רוסיה תתגבר ואומות העולם יפחדו ממנה.

שאלה: אנו נמצאים פחות מחודש לפני פורים בשנה מעוברת, מה ראוי להתחזק בזמן זה? **תשובה**: סיפר לי מישוה שהוא התחזק בלימוד בזמן זה כדי לנמנע רפיון שעלול להיות בסוג ימים כאלו, ומאז הוא ראה ס"ד אדירה והשתנו לו החיים, ואמר לו ע"כ רבי יעקב אדלשטיין שזה בגלל שהקב"ה שולח ס"ד בזמנים כאלו יותר מאשר כל השנה, כי כל יום הקב"ה משפיע בעולם כמות מסוימת של ס"ד והצלחה לאלו המתחזקים בלימודם ובזמן הזה אין הרבה שמתחזקים אז הקב"ה מעניק את הכמות הגדולה לבודדים המתחזקים.

שאלה: האם יש איזו מערכת שאמורה להתרע מפני רעידות אדמה כאן בארץ? **תשובה**: בשבוע האחרון התרחשו בארץ שתי רעידות אדמה. לפיקוד העורף יש מערכת חכמה וחדשה שנוהה את הרעידה בין כמה עשרות שניות לדקה לפני שמורגשת רעידת האדמה על פני הקרקע (תלוי במרחק ממקום התרחשות הרעידה). המערכת מתרעה במקרים שמדובר ברעידה חזקה שעלולה לסכן מבנים וחיי אדם (מעל 4.5 בסולם ריכטר). באזורים שבהם יש סיכון אמורה לפעול מערכת הצופרים של פיקוד העורף ותישמע התרעה שחלקה הראשון נשמע כמו צליל האזעקה ולאחר מכן תושמע מספר פעמים הקריאה 'רעידת אדמה'. הקריאה הזו מאפשרת לנו לדעת בוודאות כי אין איום של ירי טילים, אלא התרעה מפני תזוזה של הקרקע.

שאלה: בתקופה האחרונה רבי חיים קניבסקי היה חלש מאוד וכעת הוא התחזק במקצת, האם הוא מספיק את כל ההספקים והחובות הלימודיים שלו? **תשובה**: בתקופה האחרונה רבי חיים לא קיבל קהל ואני נכנסתי אצלו כמה וכמה פעמים ותמיד תמיד הוא נמצא עם ספר פתוח ולומד בשאריה כוחותיו ובקושי דיבר, וברגע שמונחת לפניו הגמ"י הוא נהיה בן אדם חדש לגמרי הוא מקבל כזה כח עליון וכך גם מתוך שינה מעמקו והוא מתחיל ללמוד בכל המרץ. ואותו הדבר בדקדוק ההלכה כל התפילות בזמן שחרית בנץ. מנחה גדולה. ומעריב בזמן הראשון.

שאלה: על איזה חכמה שהתברך בה אדם ראוי לברך "שחלק מחכמתו לבשר ודם"? **תשובה**: ידוע שהקב"ה נותן לכל מיני אנשים כשרונות לכל מיני עניינים, יש כאלו שיודעים לצייר באופן מופלא, יש שמוכשרים לנאום שעות בלי להפסיק וכו'. ויש שמוכשרים לכל מיני עניינים שונים, יש יהודי בשם מר ערן כץ שזכר מספר

שאלה: בשבת זו אנו קוראים כבר פעם רביעית בתקופה האחרונה על חשיבות וקדושת השבת, באיזה עניין על בני התורה מוטל להתחזק מאוד בשבת? **תשובה**: רבי אהרן קוטלר עורר רבות שיש אברכים שמבזוים שליש זמן מהחיים שלהם ולא לומדים בו ואח"כ מתפללים למה נכשלים. צריך לדעת, אומר רבי אהרון, שאדם המפסיק בלימוד בימי שיש שבת ואף יש המהדרים מיום חמישי אחה"צ, הרי זאת הסיבה לחוסר ההצלחה שלהם בדרך לעוליתם, עכ"ד. ויש להוסיף את דברי הח"ח שהלימוד בשבת הוא שווה ערך ללימוד של כמה חודשים בימי החול, והיינו שעה בשבת שווה אלף שעות בחול, ולכן יש יצה"ר מיוחד למנוע מהאדם ללמוד בשבת. כמוב"כ יש מכתב ידוע מהח"ח בגנות האנשים שמשקיעים בשבת שעות רבות לקריאת עיתונים ומוספיקים. ומופיע בספרי גדולי הפוסקים (דרישה או"ח תל. ראשית חכמה. ב"ח סימן רצב) שבשבת יש ס"ד לזכות בלימוד והוא משפיע ג"כ על הצלחת הלימוד של כל השבוע. והחידושים הגדולים נוצרים בשבת. וחומרת הבטלה מלימוד בשבת היא גדולה וגורמת לאדם לרדת מנכסיו כמבואר בגיטין לח: והעצה להצליח בכך היא ע"י קביעות ללמוד גמי שיומית עם חברותא.

שאלה: במה נענש העצל? **תשובה**: כתוב שהנשיאים הביאו את אבני השוהם ואת אבני המילואים לאפוד ולחושן. אומר רש"י הנשאים כתוב חסר משום שנתעצלו מתחילה ואמרו חשנו נביא את מה שיחסר ובסופו של דבר לא חסר. ולכן נענשו ונתסרה אות משמם. וצריך לומר שחסרון אות מהשם הוא פגם גדול. רואים שהעונש על עצלות הוא עונש גדול, למרות שלא עשה בפועל שום דבר גרוע. שלמה המלך במשלי ישמר עצל ארי בחוץ בתוך רחובות ארצו, 'אמר עצל ישמר בדרך ארי בין הרחובות הדלת תסוב על צירה ועצל על מיטתו'. ובאר רבינו יונה שהעצלות מביאה את האדם לפחד מכל מיני דברים לא אמיתיים, וגורמת לו לא ללמוד תורה. וכתוב במדרש על הפסוק הנ"ל שכל השתדושים בעולם נובעים מהעצלות. וכמו שראויים שכשחוסר בעת צרה הוא עושה דברים למעלה משכל אנוש, דברים שתמיד הוא לא עושה כי הוא עצל. והעצלות היא דבר שירדף את האדם כל היום, מהרגע שקם בבוקר משתלש עליו ייצר העצלות ואח"כ עם התפילה מתחילה ועד הסוף, ואח"כ בסדר וכו' וכו'. ומידת הזריזות להתרגל כל דבר לעשות מיד היא הנותנת להצלחת החיים. והנה צדיקים אומרים מעט ועושים הרבה והיינו מיד עושים, לא מדברים איך ומה ומתי יעשו והזו תחבולותיה של הייצר, כה נלמד, אפה, ומת, עם מי, איזה קפה שנתה, ועד ש... נגמר זמן הלימוד. וכבר לא עושה כלום. אלא מה כן? מיד קמים ועושים, כבועז שנזדרז לישא את רות ולמחרת נפטר

בן 500 ספרות מההתחלה לסוף ומהסוף להתחלה, שהוקרא בפניו פעם אחת בלבד. יש לדון האם מברכים עליו שחלק מחכמתו לבשר ודם.

שאלה: האם במציאות העולם רואים יתרון חכמה אצל יהודים? **תשובה:** ברשימת המיליארדרים של פורבס היהודים ממלאים 11% ממנה למרות היותם אחוז נמוך בהרבה מאוכלוסיית העולם (אם נצא מנקודת הנחה שבכדי להיות עשיר מופלג יש צורך ביתרון חוכמה - דבר שאינו בהכרח). אותו הדבר ידוע שבאמריקה הגדולה, שמספר היהודים בה הוא כשני אחוז, ובכ"א שערים אחוז מהבכירים הגדולים בכל התחומים באמריקה הם יהודים. לפני כמה שנים היה חכם יהודי מופלג מפורסם בהיסטוריה המודרנית בשם אלברט איינשטיין לילד גרמניה שהיה פיזיקאי ונחשב כגדול המדענים בכל הזמנים. וכמובן מי לנו גאונים וחכמים כגדולי התורה שבכל דור ודור המגיעים לפסגות גבוהות מאוד בעבודת השם. גאונים כמו הרגוטשובער ורבי חיים עוזר שהיה יכול לדבר בשני טלפונים ולכתוב תשובה הכל בכ"א.

שאלה: מה הדרך לחיות חיים טובים ומאושרים בלי אכזבות ויאוש? **תשובה:** שלמה המלך מלמדנו במשלי (ט' י"ז) "מים גנובים ימתקו ולחם סתרים ינעם". ופירש מצודת דוד: הלא מים גנובים יותר ימתקו משאינם גנובים, ולחם גנוב הנאכל במסתר הלא למדא יונעם - ר"ל אין טעם ההיתר דומה לטעם האיסור. בלאורה מדוע המים הגנובים צריכים להיות יותר מתוקים ממים רגילים, ומדוע הלחם הסתר יותר נעים? אלא ששלמה המלך לימדנו כאן את סוד ההנאה: כשם שאצל הגנב, הנאה אינה מהמים ומהלחם כמו שחושבים האנשים, אלא ההנאה היא ממילוי השאיפה של האדם והתגברותו על המכשולים בגניבה ומציאת המסתור. ולכן מים גנובים ימתקו, וככל שהיה יותר קשה לגנובם כך הם נעימים יותר מתוקים. כך לכל בני האדם, בין ברוחניות ובין בגשמיות, ההנאה מגיעה ממילוי השאיפה ולא מהדבר עצמו. מכאן נגיע להגדרה: האדם מגיע להנאה - כאשר הגשים את שאיפתו. והאכזבה נגרמת לו - כאשר השאיפה לא מומשה. נלמד מכאן שאם אדם שואף לדברים ברי השגה - הוא שמח ומאושר. ואילו השואף לדברים שלא יוכל להשיגם - אכזבות ותסכולים יהיו מנת חלקו. לכן הרודף אחר תענוגות, כשיש לו מנה הוא רוצה מאתים - ולעולם לא יוכל להיות מאושר. לעומתו השמח בחלקו ואינו מנסה כל הזמן להשיג אחרים - תמיד עשיר ומאושר. נמצאנו למדים שהדרך להינות בחיים, היא חינוך וכיוון השאיפות למטרות ברות השגה. כך, רק כך, תוכל להיות המטרה מושגת, ולא נחיה באשלויות ואכזבות.

שאלה: קשבתרחשוות כמה צרות במקום אחד מה מורה רבי חיים קניבסקי לעשות? **תשובה:** לומר תפילת יום כיפור קטן. וידוע הסיפור עם הסטיפלער שאמר לאחד שג' מאחיו נפטרו צעירים לומר תפילת יו"כ"ק, ובמשך שנים רבות הוא הקפיד ע"כ. יש אומרים כי הוא נפטר בחודש שלא אמר בו תפילת יו"כ"ק. בשבוע הקרוב בו הזדמנות לומר יו"כ"ק.

שאלה: איך אפשר להתגונן בקלות מפני מחשבות זרות שמתעוררות בתפילה? **תשובה:** המסילת ישרים כותב שאדם שרוצה שתפילותיו יתקבלו יצייר בדעתו שעומד לפני המלך ואתו מלך יכול לתת לו כל מה שמבקש בלי גבול והוא מדבר עמו פנים בפנים והמחשבות הירות שטורדות אותו הם אנשים שכביכול לא מעוניינים שיעליח אצל המלך ומנסים להעיק אותו מהמלך לכן לא יתייחס אלא יהיה מרוכז בשיבתו מול המלך ומובטח שבדרך זה ייענה. ודבר זה צריך להיות מתוך שמחה שזוכה הוא לדבר עם המלך שחפץ בהטבה עמו.

שאלה: היכן רבי חיים קניבסקי למד בצעירותו והיכן היה שוהה בשבתות? **תשובה:** רבי חיים סיפר רבות על תקופת לימודו בלומה. בזמנו הוא למד בישיבה עם רבי שמואל רוזובסקי, רבי אליהו מיישקובסקי, רבי זלמן רוטברג וחברתם שהיו מבוררים ממנו, הוא עצמו לא למד בחברותא עם רבי משה סולוביצ'יק, רבי חיים סרנא, רבי דב ויטנרוב, רבי מאיר צבי ברגמן ועוד. (עוד סיפר רבי חיים שהרב מפוניבז' מאוד רצה שיאבא ללמוד בישיבת פוניבז' כשהיא נפתחה והחזו"א אמר לו שלא ילך כי לא סוגרים ישיבה. ולא אמר לרב מפוניבז' למה לא הולך, והרב מפוניבז' הקפיד עליו). על פי רוב רבי חיים קניבסקי היה נוסע לשבת לבני ברק לשהות במחיצת החזו"א, אבל היו גם כמה שבתות וכן ביו"כ שנשאר בישיבה, והורה לו החזו"א להדליק לוקס שיכול להועיל שיוכל לראות גם בלי האור.

שאלה: איך מקבלים טעם בלימוד? **תשובה:** כשמבינים היטב את הסוגיה, מרגישים את מתיקות התורה.

שאלה: בימים אלו אישרה הממשלה הרעה את חוק הגיוור הגרוע, האם יש לנו ממה לחשוש מכך? **תשובה:** ברור שאנו לא ניזק מכך באופן ישיר אבל מכיוון שאנו ערבים לכלל ישראל מחובתינו לדאוג שאף יהודי לא יכשל, ולכן אם החוק יעבור יצטרכו לכתוב ספרי יוחסין כדי שכל אחד יוכל להתחנך רק על פי התורה, והדבר

עלול לגרום לקרע בעם שיהיו ספרי יוחסין שבהם ייכתב מי התגייר באופן המותר ומי לא. ואזון כהנא שחושב שעושה מהפך עוד יתחרט ע"כ רבות ובתקווה שלא תצלח מזימותיו.

שאלה: לפני 14 שנים נכנס מחבל שעבד בסביבת ישיבת מרכז הרב ורצח 8 מהבחורים הי"ד עד שחוסל ע"י אחד מאברכי המקום, האם מאז שינו משהו בעניין העסקת בני מעוטים בתוך עולם הישיבות? **תשובה:** נקדים בקצרה את הסיפור שהתרחש אז: ביום חמישי ליל ראש חודש אדר ב' הגיע המחבל לשיבת מרכז הרב. הוא נשא בידיו קופסת קרטון גדולה שבה החביא רובה. הוא נכנס לחצר הישיבה בכניסה הראשית, הניח את קופסת הקרטון, הוציא ממנה את הרובה, ופתח באש על קבוצת תלמידים שבישיבת ירושלים לצעירים וישיבת מרכז הרב שעמדו בכניסה לפנימיית הישיבה, הנמצאת מול מדרגות הכניסה. ורצח שלושה תלמידים. לאחר הירי הראשוני פנה המחבל לספריית הישיבה והחל לירות בשהים במקום. מידי זה נהרגו משהיה תלמידים נוספים ונפצעו תשעה נוספים, שלושה מהם קשה. שבעה עשר תלמידים אחרים ניצלו כשהסתגרו בכיתת לימוד הצמודה לספרייה וחסמו את הדלת בעזרת שולחן כבד. שוטרים שהיו במקום לא עשו כלום. מיד לאחר מכן הגיעו למקום אחד מאברכי הישיבה, הרב יצחק דדון, שהיה חמוש באקדה, ושוטר בשם דוד שפירא, בוגר הישיבה המתגורר בסמוך, שניהם ירו במחבל והרגו אותו בפתח הספרייה כ-15 דקות לאחר תחילת האירוע. בתקופה שלאחר מכן נזהרו שלא להעסיק בני מעוטרים בעולם הישיבות אך כיום רק בתקופות של מתח נזהרים קצת בזה, ובשאר הזמן מסתמכים על הרוב שחפצים בכסף, ולא ביגן עדן המובטח להם.

שאלה: מה המשמעות המעשית לחיי היוםיום שאפשר ללמוד מדברי המשנה באבות 'במקום שאין אנשים השתדל להיות איש'? **תשובה:** ידוע שבני אדם מפסידים המון בגלל שהם מהססים לעשות צעד פשוט המאפשר להם סיכוי לקידום, לרווח ואפי' להצלח. והדבר הזה נובע מעצלמות, מאי נעימות, מחוסר אמון או מחוסר בטחון עצמי של האדם בעצמו. והדבר הנוכח לעשות במקומות שצריך הוא להיות יד תומכת, להושיט יד לעזרה, ליוזם דברים, ולא לשבת רגל על רגל ולעזוב לאחרים חילם, והכלל הוא לא להיות עצלים, אלא להושיט יד בכל מקום שצריך אותם, ואל לו לאדם להשתדך על אף אחד.

שאלה: יש אנשים שכל ימיהם הם בפחדים ורעדות מכל מיני מחלות פיגועים תאונות וכדו'. ומרוב פחד הם מפחדים לנסוע למקומות או לצאת מהבית. האם זו הנהגה טובה לחיות כך? **תשובה:** לא! וזו הנהגה מאוד לא טובה, ופחדו צריך חטאים. וכתוב בברכות דף ס' שמי שפחד אז בסוף ח"ו באה לו הצרה. ובסנהדרין ק' איתא שהדאגה מזיקה לגוף וגורמת למחלות. וכל זה בא ממיעוט אמונה. ואם היה מאמין באמונה שלימה שהכל בא מלמעלה ואי"ם ח"ו נגזר עליו אז אין עצה ואין תבונה כנגד ה', אז לא היה מפחד כלל. ואין לאדם לפחד רק מחשש שמא יעבור עבירות. והשתדלות צריך, אבל פחד ודאגה אסור אלא רק במקום שיש סכנה אמיתית בדבר.

שאלה: מהי כמות המזון שמומלץ לאדם לאכול בארוחה? **תשובה:** כמות המזון בארוחה צריכה להסתכם בדרך כלל בכמות של צלחת אכילה אחת לאדם מבוגר. לילד יש להפחית יחסית לגודלו. ואין אדם ידע שהוא אוכל את הכמות הרצויה, אם הוא שבע למשך זמן סימן שאכל כמות נכונה.

שאלה: אדם שנמצא במצב של לחץ, מתח ודאגה, האם וכיצד בן הזוג יכול לעזור? **תשובה:** אדם שנמצא במצב של מתח מכל סיבה שהיא, גם אם זה בגלל מתח הפרנסה או סיבה חברתית או מכל סיבה שהיא, בן הזוג הוא האדם שהכי יכול לעזור, ואיך? ע"י הכלה, להבין את השני, להכיל את רגשותיו, לנסות לשמחו בדברים שאוהב, להרגיע במילים טובות, להציע עזרה, לחשוב ביחד על רעיונות לעזור ואז גם אם זה לא נותן פתרון, זה נותן לשני כח והרגשה טובה וכך יוכל בקלות לצאת מהמצב.

שאלה: עד כמה ואיך צריכים ההורים לדרוש מהילד להגיע להישגים? **תשובה:** צריך לדעת לדרוש לפי היכולת של הילד, לפי הכישורים וההתנתחות שלו ובעיקר לדעת לדרוש לפי התכונות שלו. אם למשל תלמד ילד שאין לו חוש מוזיקלי לשיר, גם אם תשקיע בו 20 שעות או לא יעבוד, התורה צריך דבר ראשון להכיר את התכונות והיכולות של הילד ולפי זה לדעת לדרוש ממנו דברים. ולכן אך טבעי הוא שאפילו באותה משפחה יהיו דרישות שונות וספציפיות מכל ילד, כל אחד לפי התכונות והכישורים שלו. ר"ש מוכן.

שאלה: איתא ברמב"ם אחד מכללי הנהגת הבית הוא 'לא להיות עצב' מה פירוש? **תשובה:** הבית הוא לא מקום לעצבות, וגם אם הראש כולל צעק עליך שאיחרת, או בעבודה הבוס העיר לך על עבודה מסוימת. או לא

קודמת, כל העצבות היא עד הבית. בבית צריך לשמח בחלקך ואת העצבות ישאיר בחוץ, ואם חושש שיגנוב לו את זה, לא נורא אדרבה שיגנוב. ואם רואה שלא יתן להיות שמח, שיגיד שיוצא רגע החוצה ושם יירגע. וגם אדם שכל ימיו בעצבות, בבית צריך להיות בשמחה ולא להראות עצבות כלל. וכתוב במדרש על אחד שהיה לו יום לא מוצלח והוא הגיע לבית וסיפר זאת לאשתו ומאז אשתו לא כיבדה אותו יותר. לכן תמיד ישדר שהיה לו יום מוצלח והוא שמח. וכל זה הוא מדברים שעשים עמו אבל מצרות הכלל, אדרבה, עליו לדבר ולשוחח ע"כ בבית ולהיאנח יחד עם בני הבית על מה עשה ה' כך וגם זה לא יותר מידי. וע"ע בעמודיה שבעה'.

שאלה: מתי הוא זמן גרוע מאוד למחלוקת בבית? **תשובה:** הבן איש חי כותב שבכניסה ובליל השבת זה זמן מאוד מסוכן למחלוקת בין איש לאשתו ולכן הסט"א פועל המון שיריבו אז. וכן הביא רבי חיים פלאגי והחת"ס. ורבי משה אריה פריינד סיפר שהיה צדיק נסתר שסמר נפשו למות ע"מ שיהודי לא יכעס בעודת ליל שבת.

שאלה: אדם אמר לבנו שאם יתנהג יפה כל החורף ויגיע בזמן לחיידר הוא יקח אותו לטיול של שבוע לחו"ל. האבא שלא האמין שזה יהיה ורק אמר זאת בתור הגזמה כמה מוכן להאשים שהבן יעשה נחת, והנה להפתעתו הדבר קרה, האם קי על לבנו מה שהבטיח, למרות שזה דבר שמאוד גדול על מידותיו ולא מקובל כלל בחברה שלו וכדו'? **תשובה:** איתא בסוכה מו: שמה שהאב אמר לילדו שיתן לו הוא חייב לתת, ואם יכול לתת דבר באותה הרמה שהילד מבטע את הסכמתו יעשה, אבל אם לא עליו לעשות ד"ז, כן פסק רבי גרשון אדלשטיין. ואותו הדבר כשאומר בלי"ג ג"כ עליו לקיים, כי אחרת הוא עלול לאבד את אמונו של הילד.

שאלה: ידוע מחז"ל שבשעת מריבה על האדם לשתוק, ומוותר לו מפסידים, האם יש מקרים שעל האדם לענות? **תשובה:** אם יש ילד שמתעללים בו סתם כך בכיתתו, על הילד לא לתת שיריביו לו. במילים אחרות להחזיר. ויש לחנך את הילד שבכוה מקרה כדי שלא יגיע למצב יותר גרוע, למנוע שיזיקו לו ככל העולה על רוחם. מהרב שטיימן.

שאלה: כשאדם רואה את הילד שלו מתקשה במשהו מה עליו לעשות? **תשובה:** דבר ראשון צריך לדעת מה מטרת החינוך של הילד, שהיא להכין אותו לעצמאות הרוחנית שלו, והיינו שילדע להתמודד עצמאי עם כל המצבים שיש. ובעודם תחת חסות ההורים צריכים הילדים ללמוד לסבול, ולהתרגל למלאות תפקידים שעליהם יהיה לקיים בהיותם אנשים עצמאיים. וככל שהילד יתרגל להיות בצד הנותן, האחראי, החייב, כך יגדל להיות אדם שנושא באחריות כלפי אשתו וילדיו, וכלפי הקהילה שלו. והנה כל הורה באופן טבעי מעוניין מאוד בכל רגע נתון שיהיה לילד שלו הכי קל, בלי נסיונות וקשיים, ואי"כ שאדם רואה את הילד שלו מתקשה, טועה או מועד ויש אפשרות לעזור לו, מיד הוא מתייצב לעזור כדי להסיר מהילד את הצורך להתמודד. אבל אם נחשוב כדבעי נבין שעלינו לתת לו להתמודד בחיים כי זה עיקר התפקיד שלנו, וכל עוד שהכישולו יהיה נסבל עדיף את הכישולו כדי לבנות לו תהליך למידה והתמודדות.

וצריך לזכור שילמד את הילד לקחת אחריות צריך הרבה סבלנות ולא להישבר מתוצאה לא מושלמת. וכמו ילד שלומד לרכב על אופנים הוא צריך להיתקע בעמוד ולהיפצע לעמים, כך ילד שרוצים שילמד לקחת אחריות עליו להיפצע קצת, והתוצאה תהיה עניקת. גם בבית קורה הרבה פעמים שאישה מתחילה לאפות חלות בהתחלה הן לא הכי מוצלחות, עד שבסופו של דבר היא מצליחה להוציא חלה תפוחה, שחומה ומהודרת, הכי מוצלחת שיכול להיות. וכשיה קורה ההרגשה היא שהיה משתלם לעבור את כל שנות הניסיון.

שאלה: כשרוצים לחנך את הילדים לערכים של תורה ומצוות מה הדרך לכך? **תשובה:** לומר על עבירה שזה אסור ועל מצווה שזה מצווה, זה לא מספיק. אלא צריך לתת לו הרגשה שמצווה נותנת חיים טובים לאדם, ועבירה או מידות רעות נותנות חיים רעים לאדם. ולהחזיר לילד את העניין שאם הוא רוצה חיים מאושרים אז זה רק ע"י שמירת התורה. וכמובן צריך שגם האבא יתנהג בדרך התורה ואם האבא לא מתנהג בדרך התורה אזי לא יעזור שום חינוך מצדו. ואבא שבדרך כלל לא נוהג מלדבר בתפילה אין לו מה לצפות מהבן שלו, כי גם אתה מראה שדיבור כשדורך מאוד אתה עושה אותו אז מה אתה רוצה מהבן שלך. הרב דיאמנט אומר רעיון נפלא איך להחזיר ערכים טובים ואלו דברים: הנה בישיבת סבלודקא עליית רביעי היא עלייה מכוונת, כי פעם השבא מסלבודקא עלה לתורה לרביעי ומאז זו נהיתה העלייה של הבחורים החשובים בישיבה. רבי אליהו לפיאן עשה מבצע בישיבתו שהבחור הכי חשוב הוא יזכה לנקות את בית המדרש. אותו הדבר אם הורים יעשו מבצע שהילד שהתנהג הכי טוב הוא זה שיוריד את הכלים בסוף הסעודה ומי שלא אז לא תהיה

לו את הזכות הזאת, או אז יכנס לילדים ערך גדול לעזור בבית. ומה שמקרינים בבית לילד זה נשאר אצלו לנצח.

שאלה בחושן משפט: שכר דירה מרוהטת וניזוקו הרהיטים, האם השוכר חייב לשלם? **תשובה:** הנה הדירה עצמה נחשבת קרקע, אבל הרהיטים אינם קרקע.

אלא יש לדון באיזה קנין נעשה השוכר שומר על הרהיטים, שהרי שיטת הרמב"ם המובא בשו"ע בכמה מקומות וכן פסק הש"ך ששומר אינו מתחייב אלא בקנין. ונראה שהשוכר נהיה שומר על הרהיטים בקנין אגב, או קנין חצר. שהרי החצר שכורה באופן שהמשכיר

הלכות הקשורות לפרשה, ועוד הלכות שונות.

הדג. עור של עוף מבושל יש להסתפק אם נחשב כמין אחד עם העוף או כפסולת, ונראה שאותם האנשים שאינם אוכלים את העור יש להם להחמיר ולהחשיבו כפסולת, אבל עור עוף צלוי הרי זה כמין אחד עם העוף.

הארה על הנכתב במדור זה לפני שבועיים: ברצוני להעיר על מה שכתבתם שמותר לברור שמן ממאכל מטוגן, כדאי לפרסם שמרן אא"ז הגרי"ש זצוק"ל הורה שאין לברור בשבת שמן ממאכל מטוגן על ידי נייר סופג, כיון שזה נחשב בורר בכלי המיוחד לכך, שאחד מהיעודים של נייר סופג הוא ספיגת שמן מטיגונים. נתקבל מהגאון רבי אברהם צבי ישראלזון שליט"א

המשך הלכות שביעית המצויות: ערוך מתוך שיעורי רבי דוד שריבר שליט"א: מוצר שכתוב עליו 'ללא חשש טבל ושביעית' האם הכוונה שאין בו קדושת שביעית? משמעות הכיתוב 'ללא חשש טבל ושביעית' הינה, המוצר מותר באכילה ואינו אסור מחמת איסורי טבל או שביעית (ספיהין). הסיבה שאין בו איסור שביעית יתכן כי זה משנה שישית או תוצרת חו"ל, אמנם יתכן גם שהמוצר עשוי מפירות או ירקות של נכרי, אלא שנותני הכשרות נוהגים כדעות הסוברות שאין עליהם קדושת שביעית, והנוהג קדושת שביעית בפירות נכרי עלול להכשל באיסור סחורה וכן יש עליו חובת שמירת קדושת שביעית בפירות [ואחרי הביעור כמאכלות אסורות] שאלה זו מצויה בסלטים או רסק פירות ושאר מאכלים העשויים גם מתערובת פירות או ירקות, ויש לברר זאת בכל מוצר לגופו. וכ"ש כאשר יש לחשוש שנותן הכשרות סומך על היתר מכירה.

כיצד ניתן לקנות סלטים או לאכול בבית מלון, או להזמין אירוע אצל מי שלא נוהג קדוש"ש בפירות נכרי? הרוצה לקנות סלטים, רסק פירות וכדו' מכשרות שלא נוהגת קדושת שביעית בפירות נכרי, יש אומרים שרשאי לקנות בהבלעה דהיינו כאשר קונה

חידות

'קולה' ו. היכן בפרשה מועד שאינו חג? ז. איך יתכן שבפרשת שקלים לא יקראו הפטרת שקלים אלא הפטרה אחרת? **תשובות:** א. שבת קמ"ז המנער טליתו בשבת מאבק חייב והוא שמקפיד. לפי"ז א' מקפיד וא' לא א' חייב וא' פטור. ב. לוי' ויעבירו קול במחנה.

ג. דוד המלך (שמואל ב' כא' יט' ומלכים שם ותרגום יונתן דה"א א' כ') ד. פט' מה' ה. רק שפתיה נעות ו'קולה' לא ישמע (על חנה אם שמואל). ו. אוהל מועד. ז. כתב משנ"ב תרפ"ה ה' ר"ח אדר חל בשבת אם בס"ת השני קראו שקלים בטעות במקום בספר השלישי אז כיוון שבשלישי קוראים ר"ח אז ההפטרה תהיה הפטרת שבת ר"ח כי ההפטרה צריכה להיות מעין קריאה אחרונה.

חידה לפרשת שבוע מהמחצית הדגול רבי יאיר נוסבכר: 20 שמות אנשים הכתובים והרמוזים בפרשה (על פי שמואל ב' לא יחס לכתוב). א. נדב (לה כט). ב. משה (לה ל). ג. ישראל (לה ל). ד. בצלאל (לה ל). ה. אורי (לה ל). ו. חור (לה ל). ז. יהודה (לה ל). ח. נתן (לה ל). ט. אהליאב (לה ל). י. אחיסמך (לה ל). יא. דן (לה ל). יב. ארבע (לו ט). יג. אשר (לו יב). יד. אהרן (לה יט). טו. בן (לה ל). טז. מאור (לה לח). יז. בני (לה א). יח. ראו = רעו (לה ל). יט. עשה = אסא (לו כה). כ. שם (לה ל)

חידות בענייני שמחה: א. היכן מזכירים כל יום בתפילה את המילה 'שמחה'? ב. איזה אישה שמחה כל ראש חודש. ג. איזה שבת קיבל הוראה לשמוח? ד. איזה שתי ברכות ברפך, הראשונה חומתם בלשון שמחה והשניה מתחילה בלשון שמחה (לא שבע **לפרשת ויקהל.** ה' משמעויות למילה מסך. מסך - מחיצה. "ואת פרוכת המסך" רש"י: פרוכת המחיצה (שמות לה יב). מסך - וילון. "ואת מסך הפתח" רש"י: וילון (שמות לה טו). מסך - כיסוי. "ותפרוש את המסך על פני הבאר" (שמואל ב' יז יט). מסך - מרקע. צג. "שומר מסך". מסך - מסך הכל, מהסיכום הכולל.

רוצה שהשוכר יקנה בחצר ואז קונה השוכר לכו"ע. משפטי אהרן.

ביחד עם מוצר ומבליע את התשלום של הסלט במוצר השני. אך משמיה דהחזו"א מובא שסובר שאין היתר של הבלעה. אמנם כתב בספר חו"ש שכאשר מסכם מפורש עם המוכר שהתשלום הוא עבור המאכלים שאין עליהם קדוש"ש גם לדעת החזו"א מותר, ולכן המתארח יקבע עם בעל המלון, וכן בעל השמחה יקבע עם בעל הקיטרינג, שהתשלום הוא עבור המאכלים שאינם קדושים בקדושת שביעית ועבור ההגשה וההכנה ושאר הדברים הנלווים, ואת המאכלים הקדושים בקדוש"ש מקבל במתנה. [באופן כזה במידה ולבסוף אירעה תקלה ולא הביאו את המאכלים הקדושים בקדוש"ש, או שחם היו מקולקלים לא יוכל לתבוע עליהם החזר כספי].

להזמין ארוחה בשבת שהתבשלה עם ירקות או פירות של שביעית. רק על פירות שביעית עצמם יש איסור סחורה אבל מאכלים שבלוע שבהם טעם של פירות שביעית, למרות שכאשר הטעם ניכר בהם צריך לנהוג בהם קדושת שביעית, אבל אין עליהם איסור סחורה, ולכן גם במקום שלא מקפידים על סחורה בפירות נכרי רשאי להזמין מנה עיקרית ותוספות שרק התבשלו בירקות או פירות שביעית.

האם מותר להתארח אצל קרוב משפחה הנוהג כדעה המקילה בפירות נכרי? לפני שהגיע זמן הביעור [פרטי הלכותיו יבואו א"י בהמשך] מותר להתארח אצל קרוב הנוהג כדעה המקילה, וכן לאכול במסעדה הנמצאת תחת השגחה מהודרת הנוהגת בזה כדעה המקילה, ובלבד שיהיה בעצמו במאכלים הקדושים בקדושת שביעית את דיני הקדושה. ומחובת המארח לידע את האורח שהפירות הינם פירות נכרי. כאשר אוכל אצל מי שאינו נוהג קדושת שביעית רשאי לאכול כרגיל למרות שיועד שהמארח או הפועלים יזרקו את השאריות לאשפה ולא ינהגו בהם קדושת שביעית. אמנם לכתחילה ישתדל לקחת לעצמו כמות שנראה לו שיגמור אותה. וכשמייע בניקוי השולחן לא יסייע בנקיון מאכלים שיש בהם קדושת שביעית.

ברכות? **תשובות:** א. במזמור שיר אומרים ותאזרני שמחה. ב. בהלל אומרים ב"ר"ח אם הבנים שמחה. ג. שמו זבולון בצאתך. ד. ברכות ההפטרה. משמח ציון בבניה, שמחנו באליהו הנביא.

חידות כלליות וכן חידות לילדים: א. אדם שהשאיר בבית את הגז דלוק ואין לו מפתח להיכנס לביתו איך יוכל לכבות את הגז כדי שהבית לא ישרף מבלי לעלות לבית? ב. איזה חפץ מכניסים אותו אחד לשני בלי סוף והחפץ הוא באותו הגודל בדיוק? ג. הסבא הוא אבא של אמא והאמא היא סבתא של בני, איך קוראים לבני? ד. שלושים פחות שתיים שווה שלוש איך יתכן? ה. אדם קנה עז 60 שח ומכר אותה 70 ש"ח לאחר מכן קנה אותה בחזרה 80 שח ומכר אותה 90 ש"ח. כמה כסף בסה"כ הרוויח אותו אדם? ו. איזה אוכל גורם לאנשים להזליז דמעות? ז. איך יתכן 3=6=600? **תשובות:** א. יכבה את בלון הגז למטה. ב. צלחות וכוסות ח"ץ. וכסאות פלסטיק. ג. בני. ד. פחות שני אותיות אות י ואות ס נשאר שלוש. ה. התשובה כמובן 20 שח כי הוא הוציא מהכיס 140 וחזר לו לארנק 160. ו. בצל. ז. המילים 'שש מאות' זה 6 אותיות ו1/3 מזה זה המילה שש.

חידון משמעויות מילים לפרשת ויקהל. ה' משמעויות למילה מסך. מסך - מחיצה. "ואת פרוכת המסך" רש"י: פרוכת המחיצה (שמות לה יב). מסך - וילון. "ואת מסך הפתח" רש"י: וילון (שמות לה טו). מסך - כיסוי. "ותפרוש את המסך על פני הבאר" (שמואל ב' יז יט). מסך - מרקע. צג. "שומר מסך". מסך - מסך הכל, מהסיכום הכולל.

בכל ענייני העלון, וכן להשיג את העלון 'המלא' במיל או בכתב יותר גדול

אפשר לפנות למיל: 456alon@gmail.com

יש לדייק במייל ולכתוב קודם 456 ואח"כ alon@gmail.com או לטל: 0527633431 לקבלת העלון בפקס יש להתקשר לטלפון 036180383

נכנסו אנשים נכבדים, וביקשו שהרב יחתום על מכתב לכבודו של פלוני, שתתקבל כסף לפעילות ציבורית חשובה. רב אהרן-לייב עיין, וראה כי בברכות ובתארים עליו כתבו: 'אילו פינו מלא שירה כים... אין אנחנו מספיקים להודות' וכו'... "בכמה כסף הוא נהיה הקב"ה?" - שאל

חכמת הלב של מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל

"וַיִּמְלֵא אֶת־רוּחַ אֱלֹקִים בְּחֻמָּה בְּתַבְנוּנָה וּבְדַעַת" (שמות ל"ה, לא)

רב אהרן-לייב הכירו היטב. קיבלו בסבר פנים יפות. היהודי סיפר כי מעוניין להקים 'תלמוד תורה' חדש בעירו. לשאלת הרב מדוע מעוניין להקים משהו חדש, מה רע בתלמוד תורה שיש כעת?

הוא ענה: "גיליתי, כי מלבד ההקמה של חידור טוב משופר ומחודש, שזו מעלה טובה בפני עצמה, עושים מזה גם פרנסה, ואני רוצה להתפרנס!".

אמר לו רב אהרן-לייב: "אם כך, תפתח ואי"ה תצליח, אבל בתנאי אחד, שתיקח לצדך 'מנהל חינוכי' ואתה לא תתערב בחלק הרוחני, אלא בהקמה ובניהול השוטף".

השואל העז לתמונה, מדוע? (מדוע דווקא לי מרן אומר לקחת 'מנהל רוחני' לצידו ולא לאחרים שפותחים) רב אהרן-לייב שהעריכו השיב: "השבוע, היו אצלי כעשרה אנשים המעוניינים לפתוח מוסדות שונים, ושאלתי כל אחד את השאלה ששאלתיך, והם הציגו סיבות רוחניות שונות - שהמוסד הקיים פחות מחנך, או שיש צורך במוסד ברמה רוחנית גבוהה יותר וכדו', והאמן לי שאצל כולם הסיבה האמיתית היא כסיבתך, ואולי לא ענין של כסף אלא ענייני כבוד, אלא שמשקרים (את עצמם) ועם שקר אי אפשר לפעול ולהצליח - גם אם אני יאמר לו לצרף מפקח רוחני, כי אדם הפותח מוסד כאילו לשם שמים, כיצד יסכים שאחר יפקח על הענין החינוכי? הרי הוא המחנך הגדול (ודואג לרוחניות של הכלל והפרט) אבל אחד כמותך שברור לך כוונותיך, אתה תסכים שמישהו יפקח אתך ויעמוד כמפקח רוחני, וכך תנחל הצלחה!".

עסקנות ומפתחות הרכב

הוא היה מחשובי עסקני המוסדות בדרום ובצפון, והתייגע במשך כמה שנים. כעת, נכנס לחדרם של כמה מגדולי ישראל, בטענה רבתי כי איננו יכול יותר לנהל את המוסדות.

"אני לא יכול ולא מסוגל יותר, וכשם שקיבלתי שכר על הדרישה כך אקבל על הפרישה!" - אמר להם. הם שמעו וכאבו יחד אתו ונתנו לו עצות כיצד לצאת מהסבך, אבל כבר היה קשה לעודדו, הוא היה כבר שבור ומוותש.

בסוף היום נכנס גם לרב אהרן-לייב שהכירו והעריכו מאוד. הוא דיבר

בכאב ותוך כדי, זרק את המפתחות על השלחן בצער אמיתי: "שהרב יקח אותם וימסרם לאיש אחר המסוגל לכך, לי כבר אין כוחות!".

הביט רב אהרן-לייב על צרור המפתחות ושאל: "האם מפתחות הרכב שלך גם הם בצרור שעל השולחן?"...

יהודי חשוב נכנס וסיפר על רצונו לזעזע את אמות הסיפים בתחום ציבורי מסוים.

רב אהרן-לייב שמע את התכוונות והגיב: "יכול להיות שתצליח ותהיה לך השפעה, אך תדע לך עוד כלל נכבד (מה ששמעתי בשם רבי חיים בריסקר):

"כי ישנם שני אנשים הטוענים בכוח שלהם: הרב והשוטר, הרב חושב שיש לו כוח, אבל במקרים רבים אין לו כוח, והשוטר להיפך, הרבה פעמים הוא חושב שאינו כלום, אבל באמת כוחו רב מחמת כוח העונש והחוק שיש בידו. ללמדך, שגם אנשים מרכזיים, יכולים לטעות בכוח שיש להם, לכאן או לכאן, גם אתה תחשוב פעמיים, וה' יעזורך!".

העולם יסתדר בלעדך

הכניסו לחדר עסקן דגול, שהיה שקוע ראשו ורובו בפעילויות ציבוריות רבות, עד שהפקיר את בריאותו, כמעט ולא ישן, לא אכל

כשנכנסתי לקבל את ברכתו, הוא הורה לי: "מה שפחות פרסום! מה שפחות פרסום!" כששאלתי מדוע? השיב לי: "כשיש לך זמן לפרסם מה שאתה עושה, אין לך זמן לעשות; וכשיש לך זמן לעשות - אין לך זמן לפרסם את מה שאתה עושה..."

את שלל פעולותיו לתורה, חסד וחינוך, כהנה וכהנה, כשהוא פורט את כולן בטוב טעם ודעת אחת מהנה לא נעדרה. רב אהרן-לייב החל חוכך בדעתו, ואמר כמושיח עם עצמו: "ראה נא, אם כה רב נסיוןך ומעשיך, אולי אכן נעמיד אותך לכהונה המוצעת. אני סבור שאתה מתאים לכך על הצד הטוב ביותר". הלה כמעט בלע את לשונו. "לא חשבתי על כך, אבל אם הראש ישיבה ככה חושב, אז נעשה מאמץ בס"ד. רק אלך ואיוועץ עם בני ביתי".

רגע לפני שעזב לשם התייעצות עם בני ביתו, השיגו קולו של רב אהרן-לייב שהוכיחו כנגדו: "ומה עם שלל הפעולות שלך, אותן מניית כעת? האם אינך חושש שהכהונה החדשה הנוספת הזו עלולה לגרום שתפגע בשאר עיסוקיך?" הוא יצא מהבית, בוש ונכלם.

מי מצליח בזיכוי הרבים?

אחד מהפעילים ממזכי הרבים שח עמו. לא שמעו מה הם דיברו, אך בסיום קרא האיש מתוך התרגשות: "בדור הזה זכינו שרובם ככולם, ברוך ה', הם מזכי הרבים!".

הפטיר רב אהרן-לייב: "הבעיה, שמזכה את הרבים ולא את עצמו... קודם שיזכה את עצמו ואחר כך את הרבים..."

כי אפשר לעסוק ולעסוק אבל יש צורך במפתח להצלחה, ובמשפט קצר זה הניח רב אהרן-לייב לפניו מפתח להצלחה בזיכוי הרבים.

סגולה להצלחה - עין טובה!

ראש מוסדות שיצא אל מעבר לים לאיסוף כספים למוסדותיו, ביקש עצה להצלחה.

"עין טובה! - שתהיה לך עין טובה בהצלחת השלוחים האחרים!". "!!!שעמך שם בחוץ לארץ".

(מתוך הספר 'חכימא דיהודאי')

מסודר, שתה מעט, עישן הרבה על מנת לפרוק את הלחץ שבו היה נתון, ורק הוסיף על עצמו לחץ ומתח.

רב אהרן-לייב התעניין בו ובפעילותו הציבורית, שאל פרטים והקשיב, ואז פנה אליו: "זכי אתה חושב שכל העולם עומד עליך?!"... הוא השיב בפשיטות כי לדעתו, העניינים שעוסק בהם אכן עומדים רק עליו, ולא עוד אלא שממתינים רק לו - תחומים נוספים דחופים וחשובים למען הציבור.

"תאמר לי, האם אחרי ה'מאה ועשרים שלך' העולם ימשיך להתקיים?"

האיש חייך.

"אם כך, זו ראייה ניצחת שהעולם לא עומד על כתפך... ועליך לדאוג לבריאותך כדי שתוכל לעשות מה שצריך".

לא הכל נקנה בכסף

נכנסו אנשים נכבדים, וביקשו שהרב יחתום על מכתב לכבודו של פלוני שתרם כסף לפעילות ציבורית חשובה. רב אהרן-לייב עיין, וראה כי בברכות ובתארים עליו כתבו: 'אילו פיגו מלא שירה כים... אין אנחנו מספיקים להודות' וכו'... "בכמה כסף הוא נהיה הקב"ה?" - שאל...

מנהל הארגון ענה בשנינות: "בהרבה כסף". רב אהרן-לייב חייך, אבל לא חתם על המכתב...

פרסום ועסקנות

"התבקשתי לפעול בפעילות ציבורית מסויימת" - סיפר יהודי נכבד. כשנכנסתי לקבל את ברכתו, הוא הורה לי: "מה שפחות פרסום! מה שפחות פרסום!"

כששאלתי מדוע? השיב לי:

"כשיש לך זמן לפרסם מה שאתה עושה, אין לך זמן לעשות; וכשיש לך זמן לעשות - אין לך זמן לפרסם את מה שאתה עושה..."

"אחרי המשפט שיצא מלבו, קיבלתי 'אלרגיה' לפרסום" - סיפר. ואכן אותו איש ציבור, מצליח לעשות רבות בהצנע ובשלווה, במשך עשרות שנים.

ישנם יהודים כאלו, שקיבלו אלרגיה לפרסום, בזכות שהיו בקודש פנימה!

הוכיח כל אחד לפי מה שהוא

מפי השמועה:

היה זה באחת המערכות הציבוריות המשמעותיות, רב אהרן-לייב העמיד עסקן פלוני מטעמו להתמודדות על כהונה במשרה ציבורית. כמו תמיד, היו מי שלא ראו את זה בעין יפה. אחד מהם עלה ונכנס לרב אהרן-לייב להביע את דאגתו הכנה, כי העסקן המדובר עסוק מעל לראשו בעניינים אחרים וחשובים, כך שהכהונה החדשה המוצעת עלולה לגרום להפרעה בעיסוקיו האחרים.

הרב האזין לו ברוב קשב, ומשסיים, שאלו: "אמור לי, במה הנך עוסק כיום?", האיש שש על ההזדמנות, והחל מונה בפני הרב בפרוטרוט

סיפרתי להם על מחזה שנחרט בליבי מימי ילדותי בעיר תל אביב. גם אז היתה תקופה שבה ראשי הציבור נכנסו בעובי הקורה כדי לחזק את חומת השבת. אחת הפעולות הלא-שגרתיות שנעשו אז, ושהצליחה לעורר אנשים רבים, היתה כאשר יהודי הדור-פנים שָׁכַר מדי ערב-שבת משאית גדולה, הסתובב ברחובות העיר ותקע בשופר...

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, על שמירת השבת כהלכתה

"ובימים השביעי יהיה לכם קדש שבת" (שמות ל"ה, ב')

יופייה וטהרתה של השבת, וקווי-האופי שנצרכו בה ע"י הבורא יתברך, מגביהים את אישיותו של היהודי טפחיים מעל אדמה, גם אם לא ירצה בכך. עצם כניסתה של שבת-קודש, והקלָתָהּ על היקום כולו, גורמת לשינויים-של-ממש בנפשו של כל מי שדם יהודי זורם בעורקיו.

כניסת-השבת מחוללת התרוממות-רוח והשראה-רבתי, ואם רק לא נתעלם ממנה, ולא 'נבריא' אותה מאתנו בכוח, נוכל להגיע באמצעותה לדרגות גבוהות, שבימי החולין הן היו רחוקות מאתנו עד מאוד.

בימינו, כאשר הכל מחפשים סגולות לשמירה, יש להוסיף כאן דברים מתוך 'ערוך השלחן' בשם השל"ה: "כאשר שמענו כן ראינו בכמה מקומות, והדורות הקודמים היו מקדימים הרבה בקבלת שבת", וכו'. והשל"ה בסידורו קודם קבלת שבת מבאר, שהאומר 'מזמור שיר ליום השבת אחר השקיעה' מביא סכנה רבה, ולכן יזהרו לומר קודם שקיעת החמה, שאם לא כן, המזיקים שנבראו בערב שבת בין השמשות מתעוררים ממקומם להזיק".

דברי השל"ה ברורים: אם נרצה לשמור עצמנו מן המזיקים, עלינו לקבל שבת לפני שקיעת החמה.

הגעתי פעם לישוב פלוני, והעסקנים התורניים באותו מקום התאוננו בפניי על חילולי השבת המתרבים בישוב, ושאלו כיצד ניתן לחזק את התושבים בענין השבת, ולהביאם למצב שבו ירצו להיות שומרי-שבת.

העסקנים סיפרו על פעולות שונות שכבר נעשו בישובם בענין זה, אבל בינתיים ללא הועיל. "מה אנחנו יכולים לעשות עוד כדי לחזק ולהתחזק בשמירת השבת?" - שאלו.

סיפרתי להם על מחזה שנחרט בליבי מימי ילדותי בעיר תל אביב. גם אז היתה תקופה שבה התרבו חילולי השבת בעיר זו, וראשי הציבור נכנסו בעובי הקורה כדי לחזק את חומת השבת.

אחת הפעולות הלא-שגרתיות שנעשו אז, ושהצליחה לעורר אנשים רבים, היתה כאשר יהודי הדור-פנים שָׁכַר מדי ערב-שבת משאית

גדולה, הסתובב ברחובות העיר ותקע בשופר... תקיעה זו היתה אמורה לבשר על כניסת השבת, אבל החזות המעניינת שנפרסה לפני התושבים, דיברה לליבם יותר מהרבה מלים. זכורני שהיו כאלה שניסו להתנכל לפעילות זו, ולחסום את דרכה של המשאית, אבל היהודי ההוא המשיך בעקביות לצאת אל הרחובות מדי ערב-שבת ולתקוע בשופר.

היה זה כמובן בדור שבו הרמקולים וְיִתְרָה מִגְבְּרֵי-הקול עדיין לא היו בעולם, והשופר היה הכלי היותר-מתאים כדי להביא בפני הציבור את בשורת השבת.

אני כילד, וגם חברי בני גילי, חיכינו כל השבוע למשאית זו, וייחלנו לבואה.

'תסעו ברחובות הישוב'

'אולי תעשו גם אתם כמעשהו של היהודי התל-אביבי הדור-הפנים?' - הצעתי לאנשי הישוב ההוא, שהתאוננו על חילולי השבת המתרבים בישובם. 'תשכרו גם אתם משאית, תסעו ברחובות הישוב, ותתקעו בשופר'.

מעלתו של השופר במקרה זה, הסברתי להם, מתבטאת בשני דברים: ראשית, אם תשתמשו ברמקולים, יתכן שהדבר יעורר עליכם את חמתם של מחללי השבת, אבל התקיעה בשופר אינה מחרישת-אוזניים, ולכן יש לה הרבה יותר סיכוי להתקבל בקרב התושבים.

ושנית, עצם המראה התקדימי הזה של תקיעת השופר, שאינה נראית במחוזותינו כל יום, יש בו כדי לעורר את הלבבות ולהביאם לידי המטרה הנכספת של שמירת השבת. יכולני להעיד על יהודים רבים בתל אביב של אז, שהפסיקו לחלל שבת רק בגלל המשאית ותקיעת השופר שריתקו אותם למקומותיהם, וגרמו להם להתעוררות.

כיון שהזכרנו את תל-אביב, וכיצד היתה נראית בימים-עברו שמירת השבת בה, נספר על דבר נוסף שהתרחש בעיר זו, בענין שמירת השבת, ובדרך-אגב נתחזק גם בענין שמירת התורה. על-אף שהכל רואים בעיניים שקיזמו של עם ישראל תלוי בנסים ובנסים-נסים, עדיין יש כאלה שטחו עיניהם מראות את המצב לאשורו. כיון שאנחנו מדברים על אנשים שאין כוונתם להקניט, ננסה להסביר את הענין בסיפור היסטורי שאירע בתל אביב, שאני זוכרו מימי ילדותי:

תל-אביב של היום איננה תל-אביב של פעם. בתי מגורים היו בה אך מעט, ובתי מסחר קטנים נראו פה-ושם. בשכונת פלורנטין בדרום תל-אביב, שם התגוררתי, היה אזור תעשייה קטן, עם כמה מפעלים, שאחד מהם היה מפעל לייצור מימיות.

במפעל עבדו כ-20 עד 30 פועלים, ואחד הלקוחות המרכזיים של המפעל היו אנשי הצבא הבריטי ששלטו כאן בארץ, ונלחמו בין היתר נגד הצבא הנאצי, שאחת מחטיבותיו בפיקודו של הגנרל רומל, הגיעה כידוע עד שערי ארץ ישראל, ואימה לכובשה.

כילד, זוכרני אפילו את הצורה המיושנת שבה הרכיב המפעל את המימיות. כך או כך, בבית-העסק ההוא עבדו שעות רבות כדי לספק את צרכי הצבא.

עד כדי כך שאחד האירועים הבולטים הזכורים לי מאותה תקופה, היא ההפגנה ההמונית של יראי-השם בתל אביב נגד פתיחת המפעל ההוא בשבת קודש.

כתוצאה מעומס-הייצור, ביקשו מנהליו להעסיק את הפועלים גם בשבת, והגאון רבי יצחק-ידידיה פרנקל זצ"ל, שכיהן בזמנו כרבה של השכונה (ומאוחר יותר כרבה של תל אביב), ארגן הפגנה נגד העבודה בשבת.

גם אני, כילד קטן, מתחת לגיל הפעוטות, השתתפתי בהפגנה זו, וזכורני שהמנהל הגוי של המפעל, שנמנה על האזרחים הבריטיים שהיו בארץ בשל שלטונה של הממלכה הבריטית על ארץ ישראל, ניגש אל הגר"י פרנקל ואמר לו: "הרי עבודתנו במפעל זה הינה פיקוח נפש המותר בשבת, ומדוע אתם מפגינים נגדנו?"...

רבה של השכונה השיב לו בעוז ובגאון, והסביר לו שאי-אפשר להשתמש במקרה הנוכחי בטיעון זה של פיקוח נפש. בסופו של דבר הגיעו הצדדים להסכם שלא יעבדו בשבת, וכדי לספק את הביקוש הרב של הצבא, יוסיפו עוד משמרת בשעות הלילה, בין 12 ל-3, וכך תתגבר כמוות המימיות המיוצרת במפעל.

והנה, למרות שכל בני הישוב היהודי היו מגויסים באותה תקופה

לצבא הבריטי, כדי להדוף את האויבים המאיימים לעשות שמוץ רח"ל ביהודי ארץ ישראל, אנשי מפעל-המימיות לא גויסו ולא הלכו לצבא, ואע"פ כן לא נשמעה מעולם זעקת-מחאה מאף גורם שהוא, שניסה לטעון שעובדי המפעל הם משתמטים...

מדוע? - כי כל אחד הבין שהם עוסקים בעבודות הכרחיות המסייעות גם לפעילות הצבא, ואי-אפשר בשום אופן להימנע מכך, וממילא בודאי שלא מדובר באנשים המנסים להשתמט מהגיוס לצבא הבריטי. כך, באותה מידה - והרבה מעבר לזה, יש להסתכל על תפקידם של לומדי התורה, שהרי הם תורמים יותר מכל אחד אחר למצבם של יושבי ארץ ישראל.

בניגוד למייצרי המימיות בשכונת פלורנטין, שבמקרה הטוב יכולים להיחשב כמי ש'סייעו' לחיילי הצבא, ולא יותר מכך, הרי שבני הישיבות וכל לומדי התורה מסייעים לייצור כלי הנשק עצמם!

ולא רק 'מסייעים', אלא 'מייצרים' אותם, שהרי אנחנו מאמינים בלב שלם שאלמלא כוח התורה לא היו ממצאיה של 'כיפת ברזל' מקבלים את הסיעתא דשמיא להביא אותה לעולם!

בארגון 'לב לאחים' סיפרו על שידוך מוצלח שנעשה בין בעל תשובה, בוגר המדרשה של הארגון, ובין בוגרת 'שלהבת'. רכזי המדרשות שידכו בין השניים, ובחתונה היתה שמחה פורצת גבולות, כאשר המשפחות משני הצדדים היו חילוניות לחלוטין, והחתן והכלה - שניהם בני עליה.

והנה, תקופת-מה לאחר החתונה מגיעים ההורים של החתן לבקר את הזוג. היה זה בעיצומה של השבת, ובני הזוג ידעו שהוריהם עשו את הדרך בנסיעה, רח"ל, אבל לא על זה הם באו בשאלה.

ההורים הביאו עמם עוגה טעימה, והיתה זו כמובן עוגה כשירה למהדרין. "אנחנו מתחשבים בכם, וביקשנו מהמוכר שייתן לנו עוגה בהכשר הבד"ץ", אמרו ההורים. האורחים ישבו כשעה וחצי, כשהילדים משתדלים לכבדם בכל מאודם, ולאחר מכן קמו ההורים ו...נסעו בחזרה לביתם.

במוצאי שבת מתקשר האבא לבנו, ומודה לו על האירוח הנפלא, ואומר לו כדלהלן: "אני יודע שאתה אברך הלומד בכלל, והפרנסה לא ממש מצויה בביתך. תיגש לארון הספרים בסלון שלך, ושם תמצא במדף פלוני, מאחורי ספר פלוני, מעטפה. הכנתי לך שם הפתעה".

הבן כבר הבין במה מדובר, והזדעזע. הוא ניגש למדף המדובר, ומוצא שם מעטפה ובה צ'ק על סך 1,000 שקלים, מתנתם של ההורים. ואת כל זה הם הביאו בשבת-קודש.

לפתע אומרת האשה לבעלה: "תראה מה כתוב כאן, חושבני שבכך נוכל לפתור את הבעיה; על הצ'ק כתוב תאריך של יום חמישי, דהיינו שהוא לא נכתב בשבת".

ההורים הבינו שכשם שצריכים להביא עוגה כשירה למהדרין, כך הוא הדבר באשר לצ'ק, ואם הם רוצים שהבן ואשתו ישתמשו בו, הם צריכים לכותבו לפני שבת...

השאלה היתה האם להשתמש בצ'ק ובעוגה. היה ברור שאם לא יפדו

פעם הזדמנו יחד מרן הגרא"מ שך זצ"ל והגאון רבי חיים קריזווירט זצ"ל בחופה, וכיבדו את רבי חיים בברכה. ביקש רבי חיים שיגישו לו סידור, והוא ברך מתוכו. אחרי החופה שאל אותו הרב שך: "לשם מה הנך צריך סידור, הרי יודע אתה את כל הש"ס בעל פה, ובגמרא בכתובות מופיע כל סדר הברכות, אם כן יכולת פשוט להקריא את הברכה מהגמרא?"

הגאון רבי שלמה לוונשטיין שליט"א על חכמתם של גדולי ישראל

"וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹקִים בְּחָכְמָה בְּתַבְנוּנָה וּבְדַעַת" (שמות ל"ה, ל"א)

רבי שמשון פינקוס זצ"ל סיפר, כי בהזדמנות מסויימת נתבקש לספר 'סיפור יהודי'. לאחר מחשבה, סיפר את הסיפור הבא, כאשר הוא מטעים ומסביר כי לדעתו - אין סיפור יהודי מזה... וכך סיפר הרב פינקוס:

הגאון רבי חיים בריסקער, ידוע היה במידת הצדקה שלו, שהיתה מעל ומעבר להשגתנו... כך למשל, ביתו של הגר"ח היה פתוח לרווחה, כפשוטו, ממש הפקר, וכל מי שרצה יכול היה להיכנס אל הבית, למצוא לעצמו דבר מה לאכול, לתפוס מיטה וללכת לישון... לא אחת ארע, שכאשר ביקש הגר"ח עצמו לשכב על מיטתו לאחר יום של עמל התורה מפרך - הוא מצא כי מיטתו כבר נתפסה על ידי האורחים... במקרים מעין אלו, הוא היה עוקר את אחת הדלתות מצירה, מניח אותה על הרצפה, ויש עליה את שנתו הקצרה, כאשר למחרת היום הוא כמובן ממשיך את שגרת עמלו כרגיל...

מספרים שפעם ניגש אחד מעוברי האורח אל הגר"ח, מבלי שיהיה לו שמץ של מושג בדבר העובדה שהעומד מולו הינו בעל הבית, ושאל: "אינני יודע, כמה זמן אוכל לשהות כאן? אני כבר נמצא פה מספר שבועות, ואין לי מושג מה מקובל כאן: האם אני יכול עוד להישאר?"...

תשובתו של הגר"ח היתה מדהימה... מבלי לחשוב פעמיים הוא השיב לשואל ואמר לו: "האמת? אני לא יודע, אבל אני נמצא פה כבר שנים, ואף פעם לא אמרו לי כלום!!!"... נפלא!! מכל מקום, המעשה אותו ביקש הרב פינקוס לספר, הינו המעשה הבא:

באחת השנים נכנסו גבאי העיר בריסק אל ביתו של הגר"ח, וגילו לחרדתם כי בבית שורר כפור נוראי. אם נביא בחשבון את הקור האירופאי, בצרוף העובדה שהבית לא היה מחומם כלל, נוכל לקבל מושג מה אודות הקור הנורא ששרר בו...

כאשר התגלה הדבר לגבאי העיר, הם מיהרו לעשות מעשה: הם שלחו ומילאו את המחסן של הרב בעצים, אשר די בהם כדי להספיק לחימום במשך תקופה ארוכה.

אלא שלאחר מספר ימים, כאשר שבו הללו לבקר בביתו של הרב,

גילו שהמצב לא השתנה כלל וכלל... הכפור עודנו עומד בעינו... "מה קרה?", הם שאלו את הרבנית, "מדוע אינכם משתמשים בעצים ששלחנו לכם?", התפלאו, אך הרבנית הסבירה כי העצים אזלו מזמן...

היא סיפרה כי מיד כאשר נודע לרב שמחסן ביתו מלא בעצי הסקה, הוא הזמין את כל העניים ליטול מהעצים כאוות נפשם כדי לחמם את בתיהם, והללו לא היו זקוקים להזמנה נוספת... תוך שעות ספורות לא נותר במחסן אפילו כפיס עץ לרפואה...

חשבו הגבאים וחשבו, עד שעלה בדעתם רעיון נפלא כיצד יוכלו לחמם את ביתו של הרב, מבלי שתהיה לו האפשרות לחלק את כל עצי ההסקה לעניים... הם הביאו אפוא מטען נוסף של עצי הסקה, מילאו את המחסן בשנית, ואף נעלו אותו כראוי, כאשר הפעם הם מבהירים לרבנית בלשון שאינה משתמעת לשני פנים, כי העצים הינם רכוש הקהילה וכי לרב ובני ביתו אמנם ניתנה רשות להשתמש בהם לצורך עצמם, אולם בשום פנים ואופן לא לחלק אותם לאחרים...

למחרת היום באו הגבאים לבדוק את מצב החימום בביתו של הרב, ולהפתעתם המוחלטת התברר להם כי הכפור עדין שולט ברמה... "היתכן?", טענו הגבאים באוזני הרבנית, "הלא אתמול הבאנו עצי הסקה, ואסרנו עליכם לחלק את העצים לאחרים! אם העצים עדין

סיפר לי ד"ר הרט, שמישהו ניגש פעם לרבי חיים קניבסקי שליט"א ושאל אותו כמה פעמים כתובה בתורה המילה 'משה'? על אתר השיב לו רבי חיים בהחלטיות: "שש מאות וארבע עשרה!". שאל אותו יהודי: "אבל כבוד הרב, בדקתי במחשב ויצא שיש שש מאות ושש עשרה פעמים?"

ומספרים, שפעם הזדמנו יחד מרן הגרא"מ שך זצ"ל ורבי חיים בחופה, וכיבדו את רבי חיים בברכה. לפני שברך, ביקש רבי חיים שיגישו לו סידור, והוא ברך את הברכה מתוכו. אחרי שהסתיימה החופה, שאל אותו הרב שך: "לשם מה הנך צריך סידור, הרי יודע אתה את כל הש"ס בעל פה, ובגמרא בכתובות מופיע כל סדר הברכות, אם כן יכולת פשוט להקריא את הברכה מהגמרא?". אמר לו: "כן, אבל אם אקרא מתוך הגמרא, אני לא אדע היכן להפסיק..."

סיפר לי ד"ר הרט, שמישהו ניגש פעם לרבי חיים קניבסקי שליט"א, ושאל אותו כמה פעמים כתובה בתורה המילה 'משה'? על אתר השיב לו רבי חיים בהחלטיות: "שש מאות וארבע עשרה!". שאל אותו יהודי: "אבל כבוד הרב, בדקתי במחשב ויצא שיש שש מאות ושש עשרה פעמים?". אמר לו רבי חיים: "המחשב טעה, יש בדיוק שש מאות וארבע עשרה פעמים!". תמוה האיש: "כיצד יתכן שהמחשב טועה?", ורבי חיים הסביר: "אתה ביקשת מהמחשב שימצא את המילה 'משה', וכתבת זאת בלי ניקוד. בתורה כתובה המילה משה שש מאות וארבע עשרה פעם, ומלבד זאת האותיות מ.ש.ה מופיעות פעמיים נוספות אך בניקוד אחר: האחת - 'ואם ימעט הבית מהיות משה', והשניה 'שמט כל בעל משה ידו'..."

"ולכך נקראו סופרים שהיו סופרים כל אותיות בתורה" (מדרש תנחומא פרשת בשלח, סימן טז).

(מתוך הגדה של פסח ומתוק האור)

נמצאים - מדוע אינכם משתמשים בהם? ואם הם חולקו לעניים - הלא גזל יש בדבר, שכן לא ניתנו לכם אלא לצורך שימושכם הפרטי!", הוסיפו, והרבנית נענתה והסבירה: "אתם בודאי צודקים. הרב לא יכול לחלק את העצים לעניים - שכן גזל גמור יש בדבר. אולם דווקא משום כך סרב הרב להשתמש בעצים אלו, באמרו כי כל עוד אין לעניים איך לחמם את ביתם, גם הוא אינו מוכן לחמם את ביתו!"...

זהו הסיפור הנפלא, אותו הגדיר הרב פינקוס כ'מעשה יהודי'... כי אמנם, מי יכול לעשות מעשה שכזה? מי יכול להתנהג כך? רק יהודי!!

אין זקנים

פעם התבטא מרן החזון איש באוזני מישהו: "בדור שלנו, אין זקנים!" שאל אותו: "אבל הרי רואים שיש?". אמר לו: "לא, הם מהדור הקודם..."

סיפר מרן הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצ"ל, שפעם בא לסנדלר בעיירתו, שהיה יהודי צדיק [בשעה שלא היתה לו עבודה, ספר הזוהר היה פתוח לפניו], והוא התחיל לתקן לו את הנעל. לפתע נכנסה אשה אחת ואמרה: "טוב שאתה נמצא, אני רוצה שתתקן לי את הנעל, כי פעם שעברה תיקנתי אצל משה, והוא לא תיקן לי אותה כמו שצריך..."

התרומם הסנדלר במקומו בכעס ואמר לה: "גברת תצאי מחנותי, לך לא אתקן נעלים, כי דיברת לשון הרע!"...

כך היה נראה סנדלר של פעם, ומדובר בסך הכל לפני שבעים שנה, לא שבע מאות שנה...

יודעים את התורה

רבי חיים מוולוז'ין זצ"ל אמר פעם על אחיו, רבי זלמל'ה, שיודע הוא את כל התורה כולה. "אבל" - הוסיף ואמר - "הוא יודע אותה רק ישר ולא הפוך, ואילו הגאון מוילנא ידע את התורה גם הפוך!".

שאלוהו מה הענין לדעת את התורה הפוך, והוא הסביר: "הנה את הפרק 'אשרי יושבי ביתך' מתהילים כולם יודעים בעל פה, ועם כל זאת אף אחד אינו יכול לאמרו מהסוף להתחלה. אם אדם ינסה לעשות זאת, יוצרך כל פעם לחשוב ולחשבן את המילה שבאה אחרי המילה שהוא אוחז בה.

"אבל, אם מונח סידור מול עיניו, גם אם יבקשוהו לקרוא את הפרק מהסוף להתחלה, לא תהיה לו כלל בעיה לעשות זאת, כי יקרא מילה אחרי מילה מתוך הסידור, אלא בסדר הפוך.

"הגאון מוילנא", אמר רבי חיים, "היה יודע את התורה כולה ישר והפוך. מדוע? כי היתה אצלו בבחינת 'כתבם על לוח לבך' (משלי ג, ג), היא היתה חקוקה בליבו והוא קרא ממנה כמו מתוך ספר".

הגאון רבי חיים קרייזוויט זצ"ל, רבה של אנטוורפן, נודע בבקיאותו העצומה בכל הש"ס אשר היה שגור על פיו בעל פה.

"האם למדת מימיך גמרא...?" - שאל אותו רבי חיים, "לא!" - השיב הכפרי בכנות, "אולי למדת נ"ך?" - הוסיף רבי חיים לשאול, "לא, גם נ"ך לא למדתי!" - השיב, "ומה למדת?" - שאל רבי חיים, "למדתי חומש..." - ענה הכפרי בענווה. "הבא לי חומש" - ביקש רבי חיים ופתח לפניו בפרשתנו - פרשת ויקהל...

הכפרי שתרם חמישים רובל לשיבת וולאז'ין

הרב ישראל ליוש

"וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹקִים בְּחָכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת" (שמות ל"ה, ל"א)

כאשר מרנא הגאון רבי חיים וולאז'נער זצ"ל יסד את ישיבתו - מסופר בספר 'קהלת יצחק' - נשלחו משולחים כדי להקים חברת מחזיקי הישיבה ע"י נדיבי לב שיתמכו בישיבה בנתינה שנתית קבועה.

מידי פעם היה רבי חיים מבקש מהמשולח את פנקס התורמים ומעיין בזהותם. פעם אחת התפלל רבי חיים לראות שאיש כפרי שלא היה מוכר כעשיר גדול, ואף הרבה פחות מכך, תורם לשיבה כל שנה חמישים רובל - סכום עתק בימים ההם. וכך מידי שנה היה רואה רבי חיים בפנקס התורמים את שמו של אותו כפרי, כשלצדו מצוין הסכום האגדי חמישים רובל, ושוב מתפלא: הכיצד יתכן שאיש כה פשוט ישכיל לתרום למען ישיבה סכום כה גדול? עד שבאחת השנים ראה רבי חיים שהכפרי הפסיק לתרום... אם עד עתה דבר התרומה הפליא את רבי חיים, עתה התפלא שבעתיים מה ארע שהכפרי הפסיק את קביעותו?

באותה תקופה פנה המשולח לרבי חיים, וביקש ממנו לקנות מקופת הישיבה סוס ועגלה, במקום שיזדקק לשירותם של בעלי עגלה, ובכך יחסוך זמן יקר עד שימצא עגלון שיקח אותו למחוז חפצו. המשולח גם הוסיף לבקש נער משרת, שיעזור לו במלאכתו הקשה, וכן חליפות חדשות ומהודרות כדי למצוא חן בעיני העשירים, כי איש מכובד הוא ואינו עוד כאחד המשולחים, "כל אלו" - שכנע המשולח את רבי חיים - "יעזרו לי במלאכתי, וקופת הישיבה בוודאי תרוויח מכך יותר..." רבי חיים נענה לבקשותיו והם מומנו מקופת הישיבה. כאשר בא המשולח לאותו כפרי עם העגלה המהודרת כשהוא לבוש במחלצותיו הנאים כשלצידו נער משרת, הבין הכפרי כי כל זה מומן מקופת הישיבה, ועל כן סירב לתרום את תרומתו הקבועה, ועוד הוסיף, כי הוא מצטער על כל תרומותיו עד עתה.

את כל זה סיפר המשולח לרבי חיים, כאשר בירר אצלו מדוע הפסיק הכפרי לתרום את תרומתו הקבועה...

"אנא ממך" - ביקש רבי חיים מהמשולח - "כאשר נוסע אתה שוב לאזור של אותנו כפרי, קרא לי, כי רוצה אני לבקר אצל הכפרי..." ואכן כך היה, וכאשר נכנסו לבית הכפרי, נחרד הכפרי עד מאוד... לביקור כה חשוב ומפתיע לא ציפה... ואחר ברכת שלום ושאר

מילות נימוסין ניגש רבי חיים ישר לענין, ושאל את הכפרי על דבר הפסקת תרומתו הקבועה.

"לא אכחד" - ענה הכפרי - "תמיד שמחתי מאוד לתרום לשיבתו החשובה של מר, ועשיתי כך בלב שלם ובנפש חפצה, אך כאשר ראיתי כי המשולח בא בבגדי פאר ובעגלה הדורה, ועוד הוסיפו לו נער משרת, הבנתי כי כספי הולך לתאוותיו של המשולח ולא ללימוד תורה, ועל כן הפסקתי את תרומתי, כי אין רצוני שכספי הצדקה שלי יועדו למטרות אלו..."

"האם למדת מימיך גמרא...?" - שאל אותו רבי חיים, "לא!" - השיב הכפרי בכנות, "אולי למדת נ"ך?" - הוסיף רבי חיים לשאול, "לא, גם נ"ך לא למדתי!" - השיב, "ומה למדת?" - שאל רבי חיים, "למדתי חומש..." - ענה הכפרי בענווה.

"הבא לי חומש" - ביקש רבי חיים ופתח לפניו בפרשתנו - פרשת ויקהל וקרא לפניו את הפסוקים הללו: **"וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רְאוּ קָרָא ה' בְּשֵׁם בְּצִלָּאֵל בֶּן אוּרִי בֶן חוּר... וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹקִים בְּחָכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת... וְלִחְשֹׁב מִחֻשְׁבֹּת לַעֲשׂוֹת בְּאֵהָב וּבְכֶסֶף וּבְנִחָשׁוֹת: וּבְחֻרָשׁוֹת אֲבָן לְמִלֵּאֹת וּבְחֻרָשׁוֹת עֵץ... בְּכָל מְלָאכַת מִחֻשְׁבֹּת".** "אינני מבין" - תמה רבי חיים בפני הכפרי - "הרי הגמרא בברכות דף נ"ה ע"ב דורשת שבצלאל ידע לצרף אותיות שנבראו בהם שמיים וארץ, אם כן איך היא כותבת עליו שהוא ידע לעשות בזהב ובכסף ולמלאות בחרושת עץ ואבן...? וכי אין זו פחיתות ערך לומר על אדם שהוא גאון גדול, צדיק יסוד עולם ו... חייט טוב?"

"אלא" - הסביר רבי חיים לכפרי - "הרי ידוע שבמשכן היו מקומות

את הצ'ק, תהיה לאב עוגמת נפש רבה, ואז הוא יתרחק עוד יותר מהדרך שבה בחר הבן שלו.

מהומה בבית הכנסת

הצעתי את השאלה לפני מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב, ולפני כן נביא כאן שאלה נוספת, שהובאה כבר ב'עלינו לשבח', על אדם שהיה לו 'אהרציט' ובא בשבת לבית הכנסת כדי לכבד את זכרו של אביו. הוא קיבל עליה לתורה, וכשהגבאי אמר 'בעבור שנדב', אמר האיש '300 שקלים', ו... הוציא מכיסו 3 שטרות של 100 שקלים, והניחם לפני הגבאי.

למותר לתאר את המהומה שהתעוררה בבית הכנסת... התורם בעצמו לא ידע על מה קמה המהומה, והסביר שכיון שהוא עוזב את המקום, ולא יוכל להביא את הכסף לאחר השבת, לכן החליט לתת כבר עכשיו...

הגבאי לא ידע מה לעשות, ובא אלינו כדי שנוקה לו את הדין. גם כאן היה חשש גדול שאם לא יקבלו ממנו את הכסף, יתרחק היהודי ההוא משמירת מצוות, ושנית - הוא ייכשל בקיום הנדר. את שתי השאלות הללו הצגנו בפני מרן הגרי"ש, שהכריע שהשאלה

המשך מעמוד 25 | הרב ישראל ליוש

שונים בדרגות קדושה שונות, קודש הקדשים קדוש מכולם, ולאחריו ההיכל, עזרת כהנים, עזרת ישראל ועזרת נשים, כל אחד בדרגת הקדושה שלו, הרי כל אחד מישראל רצה שתרומו תיועד לקודש הקדשים, אלא שאם כל התרומות יילכו לשם, מי יתרום את ההיכל והעזרות? לכן בחר הקב"ה בבצלאל שחוץ מכל חכמות המלאכות שידע, ידע אף לצרף אותיות שנבראו בהן שמייים וארץ, וברוח קדשו ידע את מחשבתו וכוונותיו של כל תורם, מי שכוונתו היתה טהורה וזכה לשם שמייים, תרומתו הופנתה אכן לקודש הקדשים, ומי שתרום מהשפה ולחוץ ומחשבתו לא היתה כה זכה וטהורה, אלא לשם כבוד או ענין אישי אחר, תרומתו יועדה לדברים פחות קדושים... "זאת כוונת התורה: 'וַיִּמְלֵא אֹתוֹ רוּחַ אֱלֹקִים בְּחֻקָּהּ בְּתַבּוּנָהּ"

המשך מעמוד 27 | הרב אהרן כהן והרב שמעון דייטש

עכשיו הבדיקה היתה מתבצעת על ידי סריקת המבחנים במשרד ולאחר מכן ניתוח שלהם על ידי תוכנה מיוחדת, שאכן היתה מאוד מוצלחת למספרים שאליהם היינו רגילים בעבר, אבל המספרים גדלו, וכעת אנחנו מתחילים לעבוד עם חברה שתספק ציונים לכל הנבחנים בתוך ימים בודדים", כך הרב כהן.

"בקיצור, ב'דרשו' עושים כל מה שאפשר כדי שיותר אנשים ילמדו 'דף היומי בהלכה', ויותר אנשים ייבחנו מדי חודש בחודשו על 'הדף היומי בהלכה'. השאיפה של 'דרשו' היא שבסיום הבא, כל אולמות האירועים יהיו מלאים עד אפס מקום ב... חתני הסיום! שיהיו שם 15 אלף יהודים שסיימו את המשנה ברורה, וזאת רק ההתחלה... ואני יכול להעיד שזה אכן מגיע לכל מקום, המהפכה מתרחבת

השניה עם הגבאי היא הרבה יותר קשה, כיון שהדבר נעשה בפרהסיא, והכל ראו כיצד הוא מניח את הכסף על התיבה שלפני הגבאי, ולכן במקרה זה אין עצה ואין תבונה, ואי-אפשר לקחת את הכסף. חילול השם גובר על הכל.

אבל, בענין האבא שהביא בשבת את הצ'ק לבנו, השאלה היא קלה יותר, כיון שהדברים נעשו בצנעה; למרות שגם במקרה זה כדאי לכתחילה שלא לקבל את הכסף, כי זה דומה למקרה של אדם שזרק כביכול אבנים על אבא שלי - האם הייתי מסוגל לקבל ממנו את האבנים הללו כדי לשבצם בקיר הבית שלי!?

הגר"י זילברשטיין הציע שאפשר לומר לאבא שאדרבה, בגלל החשיבות שהם מייחסים למתנה שלו, הם יקחו את הצ'ק ויציבוהו בתוך מסגרת מפוארת, ויתלוהו בסלון הבית, לאות ולכבוד על המתנה היפה שהביא להם...

אם ההצעה הזו תסתדר, אמר מרן הגרי"ש אלישיב, בודאי כדאי לנהוג כך, ובאם לא - הרי שבדיעבד אפשר לפדות את הצ'ק, כדי להציל את האב שלא יתרחק מהתורה (ויעוין ב'ביאור הלכה' סימן ש"ח שאדם שטילטל מרשות לרשות בשבת, בדיעבד אין זה מעשה-שבת).

(מתוך הספר 'שבת בשמחה' בעריכת הרב משה מיכאל צורן)

וּבְדַעַת... 'שע"י ידיעותיו בצירוף אותיות ידע גם לכוון את התרומות לפי טהרת כוונת התורמים...

"לכן" - סיים רבי חיים את דבריו לכפרי - "דע לך שלמען הצלחת המגבית זקוקים למשולח בגדים נאים, נער משרת וסוס ועגלה, אך אם כוונותיך אכן יהיו טהורות לשם שמייים ולמען כבוד התרומה, אזי הקב"ה יסובב שכספך יילך ישירות ללומדי התורה, ומי שאין כוונתו רצויה וטהורה אלא הוא תורם לשם כבוד, כספו יפרנס את הסוס והעגלה שגם הם קדושים ונצרכים עבור מגבית הישיבה..."

לשליחת תגובות לכותב הטור הרב ישראל ליוש, כתבו ל: israel.layosh@gmail.com

ומתפשטת, מכה שורשים ותוקעת יתד בכל בית ובכל פינה. אני רואה את זה גם בסביבה הקרובה אלי, אנשים צעירים ומבוגרים כאחד, כולם מתחילים ללמוד 'דף היומי בהלכה'. גם אבי שליט"א אמר לי שהוא מצטרף ללימוד, הוא קבע עיתים ללימוד הלכה גם קודם לכן, אבל עכשיו הוא רוצה ללמוד יחד עם כל עם ישראל. גם אני עצמי למדתי עד עכשיו לבד, ומעכשיו אני לומד עם חברותא. אכן, רואים בכל מקום את המהפכה של 'הדף היומי בהלכה' שהולכת ומתרחבת בלי סוף, ובקצב הזה, אני מתחיל לחשוב שאולי באמת במחזור הבא האולם כולו יהיה מלא במסיימי המשנה ברורה, שלא הפסידו אפילו לא מבחן אחד במשך כל שבע שנות הלימוד של 'הדף היומי בהלכה'..."

בטאון רמת אלחנן

בס"ד, אדר-ב' תשפ"ב
גליון 361 - שנה 42

קול ברמה

לקבל במייל: 6776168@gmail.com

מעשה מופלא

בני הבית וויתרו
ועץ-האתרוגים
נתן את פרו

יהיה לנו הרבה יותר
קל בחיים אם נלמד
להתאים את עצמנו
להנהגותיו של הזולת!

הכולל הוותיק של
הגאון רבי יהודא
סילמן - פותח מסגרת
גם לשעות אחה"צ

הרב בן-ציון פרידמן
מספר על בית הכנסת
בחיפה שאף אחד
מילדי המתפללים שלו
לא יצא לתרבות רעה

'חבורה' תחת חתונה

אפשר לקחת בת בס"ד,
ולומר 'חבורה' באולם

דודי ירד לגנו ללקוט שושנים(ים)

פעם ראוהו מרקד
בהכנסת ס"ת
באחוזת ברכפלד
(במנוחה), ולא ידעו
איך הוא קשור
לשמחה. עד שנודע
ש...הוא-הוא היה
התורם. ואף אחד
לא ידע. אף אחד.
אפשר להאמין?

מרן רבי רפאל-ברוך טולידנו זצ"ל מסדר את חופתו של הרב חיים שושן
זצ"ל, שנפטר החודש לאחר שצבר זכויות-עד, שאת כולן עשה בהסתר

ל'קיים'

ביקוש חסר-תקדים
לספרו החדש
והייחודי של מרן
הגר"י זילברשטיין

כשמרן ה'בית ישראל' אמר 'אל יאוש'

מרו הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א

הוריתי לרופאים לפרסם הודעה בתקשורת

'לאן נעלמו הפאות שלי?' - שאל הת"ה את הספר

הניח עוגות בבית הכנסת, בא השני והניח 'ליקר',
והמתפללים חשבו שזה 'תיקון', ואכלו את הכל...

וואס הענין

על-מנת להשלים את לימודיו היומיים. וזה בדוק ומנוסה.

● אחת המסגרות החשובות שהוקמו בנושא הנ"ל, היא זו הנערכת בבית מדרשם של חסידי סערט-וויזניץ בבני ברק, ברחוב חזון איש 32, ועליה שמענו ממכובדנו הרה"ח ר' **בן-ציון פרידמן** הנמנה על לומדי מסגרת זו, הנקראת בשם המיוחד - 'תורתך קבע'. הרב פרידמן, שהתעסק במשך שנים רבות בשיווק מזון, מספר שהלימוד מתקיים במשך שעותיים, בין 5.30-7.30 בערב, ובית המדרש מלא על גדותיו.

● הלימוד הזה, והזכות להימנות על הלומדים, מחזיר את הרב פרידמן עשרות שנים אחורנית, לשנות ילדותו ונעוריו בבית הוריו בחיפה, שם התגוררו בעיר התחתית ברחוב יפו, עם שכנים חילונים וערבים, ולמרות הכל - מספר ר' בן-ציון - תמיד ראינו את אבא ז"ל, שעמל במשך שעות היום להביא פרנסה לביתו, רץ לבית המדרש מיד עם בואו הביתה. זה היה מחזה שאי אפשר להתעלם ממנו, ונצרב בי ובנשמותי, עד כדי כך שכאשר אני רץ ללמוד ב'תורתך קבע', מפעמת בי ההרגשה שאני מקיים בכך את רצונו של אבא הצדיק, אומר הרב פרידמן, בעיניים דומעות ובהתרגשות רבה, כמי שזוכה אכן לצל את שעותיו כראוי. ועל כך מעידים גם מכריו ומוקיריו, קרוביו ובני משפחתו.

שכזו טמונה ברכה עצומה וקידוש השם גדול מאין כמוהו.

● אדם שאינו מבזבז את זמנו ומקדיש את שעותיו הפנויות ללימוד, זוכה גם להערכה גדולה מצד כל בני הבית שלו, הרואים את בעל-הבית מתאמץ ללכת לבית המדרש, ואינו מתחשב בעייפות הרובצת עליו לאחר שעות העבודה. ובכלל, הבית כולו פושט צורה ולובש צורה, כאשר כל סדר-היום של הבית נקבע על פי זמני הלימוד של הבעל-האב. וככל שהלומד יתמיד בלימודו, וישתדל ככל האפשר שלא לבטל את הלימוד-השיעור-החברותא, כך יעריכוהו יותר וישתדלו להתאים את עצמם, ואת האירועים השונים, אליו.

● זאת לא אומרת שיהודי שנכנס למסגרת לימודים שכזו צריך להיעדר מכל השמחות המשפחתיות. אבל מותר לו לנווט ולכוון את הזמן על פי שעות הלימוד שלו, שהן לכל הדעות חשובות ונחוצות עד מאוד לקביעת אישיותו הרוחנית. אפשר להשתתף באירועים, אבל מי אומר שצריך להגיע כבר לתחילת האירוע? מי אומר שצריך לשהות לאורך כל המפגש המשפחתי? - אדרבה; כשבני הבית יבחינו בשינוי שחל בסדר-העדפותיו, גם הם יקבלו פרופורציה נכונה על החיים ועל ניצול הזמן, וישתדלו שלא להטריח את בעל-הבית ויתנו לו את כל הזמן הדרוש לו

● תופעה ברוכה עד מאוד מתרחשת

לנגד עינינו בתקופה האחרונה, כאשר בכל המסגרות החרדיות, מכל החוגים, מרגישים צורך להקים מסגרת לימודים לאנשים העמלים לפרנסתם, כדי שיוכלו להקדיש את זמנם הפנוי, לאחר שעות העבודה, ללימוד תורה. אם עד הקמת המסגרות הללו היה צריך כל יהודי לדאוג לעצמו לחברותא, או לשיעור, או לכל מסגרת-לימודית אחרת, הרי שכיום מבינים הכל שמדובר בצו-השעה, שיש בכוחו לתרום רבות להרמת קרן התורה באופן כללי, ולהרמת ערכיו הרוחניים של כל יהודי באופן אישי.

● ההתארגנויות הברוכות הללו מחולקות בעצם לשני חלקים מרכזיים. האחד, מיועד לאנשים שבמשך היום עמלים לפרנסתם; והשני, לאלה שכבר 'סיימו' לעבוד, והגיעו לגיל הפנסיה וכיו"ב. שני הסוגים התקשו תמיד למצוא לעצמם את המסגרת הנכונה, וכיון שלא כולם עטופים ושטופים באהבת-תורה, וזקוקים לתמריצים מן הצד, הרי המצב שנוצר בשטח היה שרבים מהם לא הגיעו לבתי המדרשות, ובזבזו את שעות הפנאי שלהם.

● הקמת המסגרות הללו, לסוגיהן, יצרה את אחת התמונות החיוביות ביותר בתקופתנו, של בתי מדרש מלאים וגדושים בלומדי תורה, המגיעים בחשק רב כדי להעשיר את ידיעותיהם בכל מקצועות התורה, ולמלא את כריסם ב"ס ופוסקים.

● מסגרות הלימוד הללו מאופיינות גם בכמה רמות, הנקבעות לפי סוג האנשים המגיעים לבית המדרש מדי יום. אבל יהיה מה שיהיה, בכל מסגרת

● מכובדנו, מיקירי המתפללים ב'קהל חסידים', מספר עוד שבבית הכנסת בו התפלל אביו בעיר התחתית של חיפה היו בזמנו כ-200 מתפללים, יראי-השם, שחלקם הגדול עבר את השואה על כל מוראותיה, ו'וכל אלה יכולים להעיד שמכל המשפחות שהיו קשורות לקהילה ולבית הכנסת ההוא, לא יצא אף ילד לתרבות רעה רח"ל', מספר ר' בן-ציון. ואין ספק, הוא מציין, שעובדה זו נעוצה במסירות הנפש של ההורים שלנו לתורה וליראה, ולחינוך הילדים על מבועי-הזוך-והטוהר.

● הילדים ראו תמיד את אבותיהם מוסרים את נפשם ללימוד תורה, ואינם מתחשבים בשום קושי שעמד בדרכם. והיתה זו מסירות אמיתית, כיון שסוג העבודות שבהן עבדו האנשים הללו, גרם להם לעייפות רבה, ובכל זאת לאחר ששבו סוף-סוף מהעבודה, רצו מיד - בחשק ובשמחה - אל בית המדרש, ולמדו שם בהתלהבות במשך זמן רב. לא פלא אפוא שהילדים, שראו את כל זאת, ספגו את מסירות הנפש אל תוככי ליבם, ולא נתנו ליצה"ר לשכון בקרבם.

● שמחת התורה אכן מְחַפֶּרֶת אותנו אל הדורות שעברו, שראו בתורה את כל ישותם וחיותם. איזו שמחה היתה שם, בבית המדרש הישן! כלום הצליח מאן-דהוא ליצור עוד פינה כה מאושרת, שתרגיע את הכאב הפנימי, המתמיד, ולו רק לשעה קלה, כפי שעשה זאת בית-המדרש? מי מבין בְּאֵי בית המדרש דיבר פעם על 'עצבים מתרופפים'? מי שִׁקָּה את עצמו בהליכה לרופאים, כדי ליטול מהם עצות איך לגרש את הדיכאון והעצב? בית-המדרש היה הרפואה הטובה ביותר. הוא הרגיע, הוא ניחם, הוא הבריא את האדם.

● איה האמן שיוכל לתאר את האווירה ששררה שם!! המלים הציוריות ביותר לא תוכלנה לבטא ולהמחיש את תמונתו של ליל-חורף בבית המדרש. לילות צחורי-שלג, בלתי מוכתמים, נוצצים כיהלומים, שבהם השתקף אור החיורין של בית-המדרש; לא נברשות ולא נרות-נְאֻן האירו שם. רק מנורת נפט או עששית קטנה הִקְהֵבָה בפינה. מי שלא ראה

לילות כאלה, מי שלא חש וחווה אותם, לא יבין. לעולם.

● בית המדרש היה יסוד היסודות של היהדות. שום נכס או ערך אחר לא ליכד וגייש כל כך את היהדות, כפי שעשה זאת ליל-חורף פשוט בבית-המדרש. יהודים של בית המדרש האמינו שהאלוקים שהיה אתנו לכל אורך הגלויות, יצילנו גם עתה מיד כל אויבנו הקמים עלינו, והוא-הוא אבינו, אבא ממש, שְׁקָרָם אב על בנו כן ריחם, מרחם וירחם עלינו לאורך כל הדרך, ויעשה עבורנו את הטוב ביותר, ואנחנו - נשב ונצפה לישועתו.

● אמונה זו מכניסה בלב האדם שמחה כבירה. שמחה שאינה מצריכה שום כלי חיצוני, אף לא סממן אחד מסממני ההתפרקות הזולה. אדם ההולך יד ביד עם הקב"ה, אינו זקוק למאומה. ליבו יגאה משמחה, רגליו תרקודנה מאלהן, וידיו תתופנה בצהלה אמיתית. אפשר ואפשר לצלוח את כל המשברים בעולם הזה, להתגבר על כל מה שנראה לנו כ'חושך וצלמוות', עם כוח אחד: האמונה. אם האמונה מפעמת עדיין בליבך, גם אם לא הגעת לדרגה של המאמין-הכי-גדול; אם אותו זיק של אמונה בבורא-עולם עדיין מרדד לך מול העיניים, יכול-תוכל להם, לכל הצרות והיסורים.

● וכמו שהעיד על עצמו מרן הגר"מ ש"ך זצ"ל באומרו שאם היה מנסה לכתוב ולתעד את כל הצרות שעברו עליו בחיים, היה מוציא על כך סדרת ספרים הרבה יותר גדולה מה'אבי עזרי'... ולמרות הכל העיד מרן על עצמו שלא היה אדם מאושר ממנו!!! לא היה לו מאומה. בימי צעירותו, כשנערים בדורנו עדיין מתחממים תחת סינרי-אימותיהם, נאלץ הוא לברוח מאימת המציק, ונכנס לבית מדרש בעיירה, והחל ללמוד. בלי בית, בלי נשיקה ולטיפה מאב ואם, גם בלי מיטה מסודרת, בלי ארון-בגדים, ועם בגד אחד שלבש כמה שנים - והשמחה מקנת ופורצת מתוכו!

● כי זו היא השמחה האמיתית, שאינה כרוכה בשום אקט חיצוני. מרן זצ"ל העיד בוקנתו, שהיו לו חברים

שנישאו לבנות-עשירים, וקיבלו נדוניה כנאה וכיאה לחתני-גבירים, אבל לא ראו נחת בחייהם, והתגלגלו כל ימיהם בגלגלי-מרורות. והוא - אפילו בגדים לא היו לו. רק תורה ואמונה. תורה ואמונה. כי אם יש לך את שני אלה - מה חסרת?

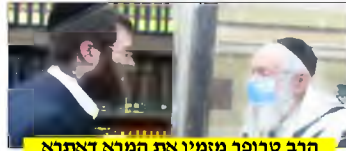
● זו השמחה והאמונה שראה ר' בן-ציון פרידמן אצל הוריו, וזה מה שמקנה לו גם היום את השמחה והחשק ללמוד ב'תורתך קבע'.

● מסירות הנפש האישית של ר' בן-ציון משפיעה כנראה גם על חתנו, הרה"ח רבי יצחק אייזיק ויזל, אחד המלמדים בת"ת מונקאטש, בניהולו של מכובדנו הרה"ח רבי יהושע-העשל גפנר. הרב ויזל, המתגורר בשכונת 'גינות דוד' מתמסר מאוד לתלמידיו,

במיוחד כשמדובר בילדים המתגרים את המחנך. הרב גפנר מספר שהגיע לבחון את תלמידיו של הרב ויזל שלמדו את פרשת 'משעי', בה מובאים גבולות הארץ, נושא קשה למדי גם למבוגרים שבינינו... ולמרות זאת, שלטו התלמידים בנושא בצורה מוחלטת, מה שמלמד כמובן על טיבו של המלמד... ומה שמלמד גם שהמסירות לחינוך נשארת במשפחה... ועוברת בירושה מדור לדור...

● בשבת הקרובה, פרשת ויקהל-שקלים, תתקיים בעז"ה ברית-מילה בבית הכנסת המרכזי לבנו של הרב

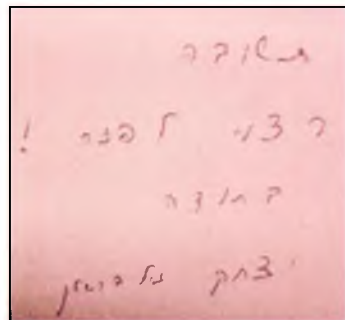
הרב טרופר מזמין את המרא דאתרא
ישראל מאיר טרופר, חתנו של הגרא"י גולדשטוף. אבי-הבן הזמין ביום א' את המרא דאתרא לסנדקאות. בעז"ה.

שמפצלים את המנין, והשאלה היא, האם נכון לעשות כך? מרן הגר"י זילברשטיין השיב ש'ברוב עם הדרת מלך' עדיף, ולכן לא לפצל את המנין.

● כמה תלמידי חכמים העירו להמרא דאתרא שליט"א על אלה שמניחים שקיות-גניזה על הרצפה, בזמן שהמתקן מלא ועולה על גדותיו, וכאשר יש גשמים דפי הגניזה מתרטבים ויש בכך משום בזיון הקודש. הרב פרסם על כך מכתב, וביקש שלא לעשות זאת.

● הוראה מעניינת יצאה במהלך החודש האחרון מעטו של המרא דאתרא שליט"א. מתפללי בית הכנסת המרכזי הבחינו מן-הסתם בארונות הספרים החדשים שנוספו להיכל, ובאחד מהם היו אמורים להיות מונחים כל ספריו של המרא דאתרא, החל מהסדרה הגדולה ורבת-המוניטין של 'חשוקי חמד' ושיעורי הרופאים, ועד כל הספרים האחרים שיצאו בכ-25 השנים האחרונות. היה זה הגבאי של אוצר הספרים שהתעורר לשאול את הרב שליט"א האם אין ענין לחשוש מעין הרע', כאשר הספרים הרבים מונחים יחדיו באותו ארון.

● מרן הגר"י זילברשטיין השיב: 'רצוי לפזר'.

תשובת מרן הרב שליט"א

● פסק נוסף שמענו מהרב בענין 'ברוב עם הדרת מלך'. השאלה נסבה על מקרה שבו מתקבצים כ-30 איש למנין, ולעמוד נישא אדם שהוא 'חיוב', והנה הגיע לפתע 'חיוב' נוסף. השאלה היא, האם לחלק את המנין לשניים, ואז יתפללו בכל אחד כ-15 איש, או להישאר במנין אחד, והחיוב השני יחליט או להתפלל עם המנין הזה, או שיחפש לו מנין אחר. מה שעושים בדרך כלל הוא

מעשה מופלא בשכונת ברכפלד במודיעין-עלית בני הבית וויתרו ועץ-האתרוגים נתן פרי

לאחר 12 שנים שהעץ סירב לתת פרי, צייתו בני הבית לבקשת המרא דאתרא הגר"י זיכרמן והעץ החל לפרוח

לוותר, לוותר, רק לוותר. מי שמוותר - רק מרוויח. סיפור מופלא-שבמופלאים הגיע אלינו משכונת ברכפלד במודיעין-עלית, הממחיש לנו את כוח-הוויתור בעליל. את הסיפור שמענו מבעל-המעשה.

אב-המשפחה שעלה מצרפת, נטע עץ אתרוגים בחצרו הפרטית בבנין המשותף. והנה עברו שנים והעץ לא הניב פרי, גם לא אתרוג אחד. האבא המשיך לטפל בעץ, אבל ללא תוצאות.

לפני כמה שנים נפטר האב-הת"ח לבית עולמו, ובינתיים התארגנה בבנין ההוא יוזמה לתוספת-בנייה. עקרת-הבית תחי' שביקשה לשמור על עץ האתרוג שניטע בידי בעלה, ביקשה מהשכנים שמעליה שלא לבנות ונימקה זאת בכך שגם אם יהיה סיכוי-מה שהעץ ייתן פעם את פירותיו, הרי הצל שיווצר מהבנייה לא יאפשר זאת.

הצדדים הגיעו אל הגר"י זיכרמן רבה של ברכפלד, שהטריח את עצמו להגיע למקום, וראה את הנעשה. הגר"י פנה אל האלמנה ואמר לה ש'אני מציע לך לאפשר לשכנים-למעלה לבנות, ואברך אתכם שעץ האתרוגים ייתן מעתה את פירותיו'. האלמנה הסכימה לוותר, ו- - הנס אכן התרחש. לאחר 12 שנים שהעץ לא נתן פרי, החלו האתרוגים לצאת אחד אחרי השני...

בהזדמנות זו מספר לנו הבן שאביו זצ"ל כתב בצוואתו לילדיו שישתדלו תמיד לוותר ולוותר, ועל ידי כך יזכו להצלחה בחייהם.

'לקים'

הספר החדש

של מרן הגאון רבי
יצחק זילברשטיין

מאות סיפורים
 וחלכות מרתקות
 על סדר 'ספר'
 המצוות הקצרי' של הח"ח

להשיג בכל חנויות הספרים

053-310-3388

'חבורה' תחת חתונה

באמירת ה'חבורה' ע"י הבן, הרב רפאל, בחתונה של משפחת רובינשטיין

אם לאחרונה קיימת התעוררות באשר לאמירת דברי תורה בשמחות, משפחת רובינשטיין הנכבדה תוכיח שאפשר לומר לא רק דרשה בת כמה דקות, אלא לאסוף את הקרובים ולומר בפניהם 'חבורה' באחת הסוגיות הקשות ■ ליהודים היתה אורה - זו תורה - ו[אחר-כך] שמחה

אם לא היינו יודעים מראש שמדובר בחתונה, יתכן מאוד שהיה עולה בדעתנו שקבוצת האנשים הנראית בתמונה, ובראשה הגאון רבי שמואל מונטג, יושבת באחד מכוללי האברכים ומאזינה לשיעור, או 'חבורה', היוצאת מפיו של אחד הנוכחים. אבל, השלחן החגיגי, והמפיות המהודרות שעליו, כמו גם הסכ"ם המסודר לתפארה, מוכיחים שהמסובים נמצאים בחתונה.

מימין, החתן עם ראש הישיבה הגאון רבי נ. קפלן; משמאל, השמחה גוזגוז לאחר אמירת ה'חבורה'; למטה, גם החברים שמתים בשמחתה של תורה בחתונה

הגאון רבי ב"מ אורח, רבו של אבי-הכלה

עם החתן ואביו

אז נכון יש חתונה, ויש חופה, ויש חתן-וכלה, ויש מחותנים. ומי אומר שלא יכולה להיות כאן גם 'חבורה', שיעור-בעיון באחת הסוגיות הקשות שבש"ס? האם יש סתירה בין הדברים? - אז הנה, מכובדנו ומידענו הרה"ג רבי משה רובינשטיין, מוכיח לכולם שגם אם אני מחתן עכשיו בס"ד את בתי תחי', אפשר ואפשר לומר 'חבורה', ולהעסיק את הראש בסוגיות הש"ס.

ואדרבה; אם הייתם שואלים את בעלי השמחה שהסבו ליד השלחן, האם הם רואים במעשה זה דבר

מיוחד ויוצא-דופן, הם היו משיבים בשלילה-רבתי. הרי יש 'הפסקה', או 'הפוגה', בשמחת-החתונה, בין-לבין, והפסקה זו נמשכת שעה ארוכה למדי! נו, אז האם אי-אפשר באותה שעה לאסוף את בני המשפחה, ולומר 'חבורה' לכבוד שמחת החתונה? היש לך פרק-הודיה גדול מזה להשי"ת, על כל החסד שהוא גומל עמנו בכל יום ויום, ובמיוחד בשמחת כלולותיה של בתנו?

הרי בשעה זו ממילא אין עדיין כל-כך הרבה אורחים, ואפשר לשבת במנוחת-הדעת ולהתפלל בהווית דאביי ורבא! הכל תלוי במידת ההבנה בחשיבות הענין של שילוב דברי תורה, בשמחת החתונה. וכיון שכך, גם השמחה לאחר-מכן, תהיה פורצת את כל הגבולות. הריקודים יעלו למעלה-ראש, גדולי תורה ייראה יכבדו את האירוע בנוכחותם, וליהודים היתה אורה ושמחה.

ביקוש חסר-תקדים לספרו החדש והייחודי של מרן הגר"י זילברשטיין

לִקְיָם

הצעה ייחודית מאוד למתנה לפורים-פסח

הספר החדש והמיוחד של מרן הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, שנכתב ונערך ע"י מ. מ. צורן, נושא את השם 'לִקְיָם', בהיותו מוסב על 'ספר המצוות הקצר' של מרן החפץ חיים, שהתמקד כידוע רק על המצוות המעשיות שאפשר לקיימן גם בתקופתנו ■ הספר החדש מכיל כ-900 עמודים, וגם הוא, ככל קודמיו, מלווה במאות סיפורים ועובדות חדשות מגדולי הדור, ונידונים הלכתיים מרתקים במיוחד ■ גדולי המחנכים מעידים על התועלת המרובה שהביאו ספרים אלה, וזאת בשל ייחודיותם של לקחי-המוסר וסגנון הדברים המתאים לבני הדור

הספר נכתב בסגנון 'רץ', מושך ומרתק, והוא מתאים לכל הגילאים. אישי-החינוך, וגם ההורים והילדים, להפיק מהספר החדש תועלת עצומה, בצירוף רעיונותיו המלהיבים והמרגשים של הגר"י זילברשטיין. ברבים ממוסדות התורה והחינוך, לבנים ולבנות, וגם בבתי המדרשות בכל רחבי תבל, יש שיעורים מסודרים ב'ספר המצוות הקצר', וספרנו זה השופך אור חדש על דברי החפץ חיים, יעמיק את העיסוק בו, ויעודד פתיחתם של שיעורים נוספים.

בספר החדש מתייחס מרן הגר"י זילברשטיין גם להלכות אקטואליות רבות ומגוונות, כמו למשל הלכה שהתעוררה במכירת שדות בישובי הדרום שסבלו מבלוני התבערה, או שאלה

שנשאלה בשוב בצפון הארץ שבו נקברו חללים בשדה פרטית, האם יכול בעל השדה למנוע מבני המשפחה לפקוד את הקברים? בשאלות האקטואליות נכללים גם נידונים שעלו ובאו בענייני הקורונה.

השתדלנו לשלב הרבה דברי אמונה, וחיזוק בבטחון בהשם יתברך, כיון שזו המידה הדרושה לנו ביותר בתקופה זו. מי שמרגיש בכל רמ"ח ושס"ה שלו שכל מה שעושה השם יתברך, לטובה הוא עושה, יכול להעביר את חייו, גם בתקופה הסוערת העוברת עלינו, במנוחה ובשמחה, ובניצול כל כוחותיו לעבודת השם.

הספר נמצא בכל חנויות הספרים - לפרטים: מ. מ. צורן 053-310-3388

פנינים מדברי הרב

הוריתי לרופאים לפרסם הודעה בתקשורת בענין הילד שנולד ב'איכילוב' ללא אוזניים

**ביום היאהרצייט לפטירת אביו ז"ל,
דיבר מרן הגר"י זילברשטיין לאחר תפילת
הנץ בבית הכנסת המרכזי, והביא סיפור
מעניין, ופסק-הלכה של מרן הגר"ש אלישיב
זצ"ל, ממנו אפשר ללמוד כיצד ללמוד...**

אחד המסרים הנוספים שאפשר ללמוד מהסיפור, הוא, שלכל אחד ואחד יש תפקיד בעולם. גם אם נולד האדם עם מום, עליו להאמין שהש"ת הפקיד בידיו את כל האפשרויות להצלחה למילוי תפקידו. זה הוא אחד המסרים החשובים שיש להנחיל בכל בית, ולכל אחד מבני הבית.

זכורני מעשה שהיה לפני שנים רבות בבית החולים 'איכילוב', סיפר הרב, וגרם לתהודה מרובה. לאשה, שמוצאה מרוסיה, נולד ילד ללא אוזניים. המום הגדול גרם לרתיעה אצל היולדת, והיא החליטה לנטוש אותו ולהשאירו בבית החולים. לצורך זה היא לקחה עימה ללידה תעודת זהות מזויפת של אשה אחרת, כדי שלא יזהו אותה לאחר הבריחה.

הנה, שני רופאים בכירים ביותר החליטו לאמץ את הילד, ולגדלו בין כתלי בית החולים. הם הניחו אותו בעריסה ויחדו לו מקום באחת המחלקות, וכל הצוות הרפואי ידע שתינוק זה

הוא 'בן-טיפוחם' של שני שני הרופאים הללו, שהעניקו דוגמה מוחשית לאחריות ולערבות הדדית, שהיתה מקובלת כלכך בין היהודים בדורות הקודמים.

כך היה עד שהתינוק הגיע לגיל שנה. לאחר מכן, כבר אי אפשר היה להשאירו בבית החולים, והרופאים שחיפשו משפחה שתאמץ אותו, נתקלו בבעיה, כיון שהיו שחששו שכיון שאימו עלתה מרוסיה,

יתכן שהוא אינו יהודי. הם הגיעו אליי, והחלטתי לעלות אל מר"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל ולהציג בפניו את השאלה הקשה. מר"ח הוציא גמרא מסכת יומא ופתח את דף פ"ה עמוד א'. הגמרא דנה שם במקרה שמצאו תינוק בעיר שרובה גויים ומיעוטה יהודים, ולא יודעים אם הוא יהודי אם לאו, ומתעוררות שאלות האם לפקח מעליו את הגל. עיי"ש בגמרא.

לענייננו, הגר"ש אלישיב ציטט את הגמרא האומרת שלמרות שמפקחין את הגל, יש פרט שלגביו עדיין נחשב גוי. 'למאי הלכתא?' שואלת הגמרא. ומפרש רש"י במקום: 'למאי הלכתא הוי נכרי, להאכילו נבילות עד שיגדל, ויקבל עליו גירות'. והביא מר"ח בשם הש"פ אמת' השואל, מדוע רש"י צריך להדגיש 'עד שיגדל ויקבל עליו גרות', הרי זה פשוט! שהרי אם יגדל ויתגייר אסור להאכילו נבילות! ותירץ הש"פ אמת' שרש"י בא להשיענו שהוא מחויב לגייר את עצמו. ולפי זה, תינוק שנמצא בעיר שרובה עכ"ם ובא להתגייר, ולקיים הלכה זו שכתב הש"פ אמת', אסור לדחותו, ואדרבה עלינו לשדלו שיתגייר. ולכן, גם במקרה של הילד ההוא שהושאר בבית החולים, צריכים לגיירו.

הוריתי להם - הוסיף הרב שליט"א - לפרסם בשמי בתקשורת, שמחפשים בני זוג פוטנציאליים שיקחו את הילד תחת חסותם. כן הוריתי להם שיפרסמו שיש לילד זה מוח מצוין, ועדין לגדולות.

איך ידעתי כל זאת? מי גילה לי שהוא בעל כשרונות מיוחדים? - הבנתי שאם הש"ת הביא את הילד הזה לעולם ללא אוזניים, מה שנחשב כמובן למום גדול, אין ספק שהוא העניק לו במקביל כוחות אחרים על מנת שיהא בכוחו למלא את תפקידו בעולם.

ואכן, משפחה חרדית משכונת מאה שערים בירושלים קיבלה את הילד תחת חסותה, והילד צמח וגדל להפליא. הוא ישב ושקד על תלמודו ביגיעה רבה, ועשה חיל בתורה.

אחת מדרכי ההתמחדויות בבית היא להפנים את היסוד הזה, ולדעת בבירור שלא יתכן שהקב"ה 'פקיר' את יצוריו, ויניח להם להיוולד בלי שיפקיד בידיהם את כל הכוחות הדרושים להם למילוי תפקידם.

ולמדנו מסיפור זה איך למד מר"ח את דברי רש"י הנ"ל. כמה דקדק בדבריו, ולא יזהו מסקנה הלכתית אפשר להגיע מדברים אלה, כמו שאכן מסיק הש"פ אמת'. לדרגה כזו בלימוד אפשר להגיע רק כאשר מתמסרים לעמל התורה עם כל הכוחות, ומשתדלים לסלק מהראש ומהמוח את כל המחשבות האחרות.

במצב כזה, כוח-העיון פנוי להרהר בדברי הגמרא והראשונים, וממילא ניתן להגיע גם למסקנות הדרושות.

'לאן נעלמו הפאות שלי? - שאל הת"ח את הספר בזעזוע רב

מעשה ביהודי ירא-שמים שהלך ברחובה של עיר, נתקל במספרה מסוימת, ונזכר שכבר הגיע הזמן שעליו להסתפר. הוא נכנס והבחין שלספר היתה כיפה גדולה על הראש, וציציות ארוכות, ועשה רושם כבעל תשובה 'טרי'.

הספר סיים את התספורת בזריזות ובמימנות, וראובן קם מהכסא, מניח את משקפיו על עיניו, ומביט במראה. לפתע הוא נתקף בבהלה גדולה וצעק: "מה עשית לי? לאן נעלמו הפאות? גרמת לי לעבור על איסור חמור של השחתת פאות הזקן! איך אוכל להציג עתה את פניי ברחוב?"

הספר התנצל מעומק ליבו, וסיפר שחזר בתשובה רק לפני זמן קצר, והחל להתחזק, ומחמת ההרגל סיפרתי אותך כפי שהייתי רגיל לספר מאז ומתמיד, בעוונותי הרבים. והנה, בעוד המסתפר מחפש כיסוי לראשו, כדי שיוכל להינצל מהבושה ברחוב, פונה אליו הספר ומבקש את מחיר התספורת...

"על תספורת מזועזעת כזו אתה עוד דורש שכר? גם אילו היו משלמים לי הון רב, לא הייתי מוכן שיספרו אותי כך", הגיב הת"ח. עם מי הדין?

והשבנו, שפשוט שאין צריך לשלם לספר על מלאכתו, כי הוא גרם למסתפר לעבור על איסורים חמורים ולעגמת-נפש רבה. ואין לטעון, שהתספורת מורכבת מכמה שלבים, ושצריך לשלם על שאר חלקי הראש שסופרו כראוי, כי התספורת כולה נחשבת לדבר אחד, ומהותה - נוי ויופי, כדאיתא בסנהדרין [כ"ב:]: "מלך מסתפר בכל יום, שנאמר מלך ביופיו תחזינה עיניך". ולכן, בדאי שהמסתפר לא נהנה ולא התנאה כלל ממלאכת הספר, אלא אדרבה הוזק והתבייש נוראות, עד שכעת אינו מסוגל לצאת מביתו.

דומה הדבר למסופר בספר שמואל [ב', פרק י'], אודות עבדי דוד המלך, שנשלחו לנחם את חנון מלך עמון; בבואם לארמון חשדום השרים כמרגלים, ולכן לקחם חנון וגילח את חצי זקנם. האנשים היו נכלמים מאד, ואמר להם דוד המלך: "שבו ביריחו עד יצמח זקנכם ושבתם". וביאר הרד"ק: לא אמר להם לגלח החצי האחר, כי מנהגם היה שלא לגלח הזקן, וחרפה הייתה להם להיות מגולחי זקן.

לכן, יש להפוך את התביעה כלפי הספר, ולדון האם הוא חייב לשלם למסתפר דמי בושת עבור הבושה הנוראה שנגרמה לו, ודמי 'שבת' עבור הזמן שנמנע מללכת למלאכתו, עד שיגדלו פאותיו.

והנה בנוגע לבושת, נפסק בשו"ע [ח"מ, סימן תכ"א ס"א]: "אינו חייב על הבושת עד שיתכוון לביישו, והמבייש את חברו שלא בכוונה, פטור". ולכן גם הספר דן פטור מבושת, כי לא התכוון להזיק ולבייש את ראובן.

ובאשר לחיוב ה'שבת' (שחייבים בה גם כשלא הייתה כוונה להזיק, כמבואר בשו"ע [שם ס"ג]), יעוין במסכת בבא קמא [פ"ו.], שם מבואר, שהסך ראשו של חברו בסם המשיר את השיער חייב ב'שבת'. ואומרת הגמרא, שמדובר באופן

"דהוה מרקיד בי כובי, דבעיא מחווי גווי ארישיה", דהיינו, הניזק היה מרקד כדרך הליצנים, ומראה תנועות מבדחות בראשו, וכעת אינו יכול לעסוק במלאכתו, מחמת השרת שערו.

ונראה שגם בענייננו, אם מדובר באופן שהניזק אינו יכול לצאת מביתו מחמת הבושה, ונאלץ להתבטל ממלאכתו עד שיצמחו פאותיו, הרי שיש לחייב את הספר בדמי 'שבת'.

ויעוין בשו"ע [שם, סימן א' ס"ב], שאף בזמן הזה גובים תשלומי 'שבת', כי דבר שכיח הוא, וזו שיטת הרמב"ם. אך הרמ"א כתב בשם הרא"ש, שאין גובים 'שבת' בזמן הזה. וסיים הרמ"א, שבכל זאת כופין בית דין את המזיק לפייס את הניזק כפי הנראה להם.

לסיכום: הספר צריך לפייס את המסתפר ולשלם לו עבור הפסד ימי עבודתו.

והנה המסתפר שאל עוד, מה הדין בנוגע לדמי ביטול המצוות, הרי איני יכול ללכת לבית הכנסת ולבית המדרש, וכי על זה לא מגיע לי 'שבת'? ובכן, יעוין באלשיך הקדוש על הפסוק "רק שבתו ייתן ורפא ירפא" (שמות כ"א ו"ט): "וישלם לו (החובל לנחבל) דמי בטלת מלאכתו בלבד, אך בטלת מלאכת שמים, אחר שביטלו מכמה מצוות ה', עודן עומדות ליפרע לפני האלוקים".

**אדם הניח עוגות על השלחן
בבית הכנסת. בא השני והניח
'ליקר', והמתפללים היו בטוחים
שזה 'תיקון', ואכלו את העוגות...**

מעשה באדם שנכנס למאפייה וקנה לכבוד ר"ח שתי עוגות משובחות. בטרם שב לביתו, נכנס לבית הכנסת להתפלל מנחה, ואת העוגות הניח על השולחן שבחדר הכניסה לבית הכנסת.

בעוד בעל-העוגות היה שקוע בתפילתו, הגיע יהודי נוסף שקנה גם הוא לכבוד ר"ח בקבוק ליקר וגם כוסיות קטנות, והניחם על השולחן, בסמוך לעוגות של ראובן. והנה, האנשים שנכנסו ויצאו מבית הכנסת, הבחינו בעוגות ובליקר שעל שולחן הכניסה, והיו משוכנעים, שמאן-דהו הביא "תיקון" - מאפה ומשקה, כדי שיברכו עליהם לעילוי נשמת נפטר.

יצוין שבאותו בית כנסת זה מעשה של יומיום, שמביאים מאפים יחד עם משקאות לעילוי נשמת נפטרים. תוך דקות ספורות נאכלו שתי העוגות ולא נותר מהם פירור...

בעל-העוגות סיים את תפילתו וניגש אל השולחן כדי לקחת את העוגות, ונדהם לגלות שהכל נאכל... לאחר שנודע לו שהבאת הליקר על ידי השני גרמה לחיסול העוגות שלו, הוא תובע שישלם לו את דמיהן.

שמעון לא ממש נבהל מהתביעה, וטען כנגד ראובן שלא נגע כלל בעוגות שלו, אלא הניח לידן את בקבוק הליקר שלו,

ב. במקומות שלא רווח המנהג הנ"ל של הנחת משקה עם עוגות לשם עילוי נשמה, נראה, שמן הדין לא ניתן להוציא ממון משמעון, כי הוא נחשב לגרמא בעלמא, והמתפללים אכלו על דעת עצמם, וראובן רשאי לתבוע מהם את שווי ההנאה מאכילת העוגות שלו. וישלמו לו שני שלישים משווי העוגות שאכלו [שר"ע, חו"מ שמ"א ד'].

רדף אחר נער להצילו, ובשל כך נפל הנער ומת - האם הרודף צריך כפרה?

אל רבינו המהרש"ל הגיע יהודי בשם משה ליפשיץ כשדמעתו על לחיו, וביקש לשאול את הרב שאלה חמורה. לאחר שנגרע מבכיו סיפר: אחד הנערים בעירי הסתבך עם כנופיה מסוכנת של גויים. והנה נודע לי, כי בעוד רגעים ספורים הרשעים עומדים לצאת ולרצחו, רח"ל.

קמתי מיד ויצאתי לחפשו כדי לקיים את מצות התורה "לא תעמד על דם רעך" [ויקרא י"ט, ט"ז] ולהושיעו מידם. כאשר ראיתי מרחוק יושב בחצרו, התחלתי לרוץ במהירות לעברו. משהבחין בי הנער, פתח אף הוא בריצה, משום שסבר כי מבקש אני לפגוע בו, ונס על נפשו.

ניהלתי מרדף אחר הנער כדי להצילו, ואף צעקתי לו שאין אני שייך לאויביו אלא להיפך, אך הוא לא שמע את קולי והיה בטוח שאני רוצה לפגוע בו. לבסוף אירעה טרגדיה נוראה. הנער האומלל נפל לפתע לתוך בור עמוק, והוצא משם ללא רוח חיים. כעת נפשי בשאלתי: האם צריך אני תשובה וכפרה על שגרמתי למותו של הנער?

המהרש"ל [שר"ת, סימן צ"ו] השיב, כי משה ליפשיץ אינו צריך תשובה וכפרה, שהרי הנער חייב בכך שגילגל את מיתת עצמו, כי מי כפה אותו לקפוץ באותה גומא או ליפול שם? ואין זה בסבת הרודף. ואף על פי שאמר רבותינו [בבא קמא כ"ז:] "אין דרכן של בני אדם להתבונן בדרכים", הדברים נאמרו דווקא לעניין הנפילה לבור, באופן שהולך האדם לפי תומו, לפי שאדם הוא בעל-מחשבות ואינו מבטי בכל מקום שדורך, אבל בנידון דנן, שהנער היה נרדף ורצה לברוח, היה לו להתבונן לאיזה מקום יברח, כדי שלא יפיל את עצמו לגומות ולבארות.

בפרט שדעתו של האיש היתה לטובה, כדי להציל את חברו, ואם נכלימו ונצריכנו כפרה, הרי יש לחשוש להכשיל את הציבור לעתיד לבוא, שיימנעו ישראלים להציל אחיהם מיד גויים, והיו מתייראים מסיבה זו וכיוצא בה...

וסיים המהרש"ל: "מאחר שהוא חשבה לטובה, והאלוקים אנה לידו, על כן גוזרני בנידו, בחרם ובשמתא, שלא להכלימו כלל באותו מעשה, לא בדיבור ולא ברמיזה, ולשומע ינעם". עכ"ד המהרש"ל.

והנה, בהמשך לשאלה הקודמת בענין העוגות והליקר, היה מקום לדון לפי דברי המהרש"ל, שכשם שהנער נמלט בעקבות

ואם הינך רוצה לדרוש תשלום עבור העוגות, פנה אל המתפללים שנהנו מהן... עם מי הדין?

והשבנו, שכאשר אדם מוזיק בידיו, באופן ישיר, את ממונו של הזולת, כגון ששרפו או זרק עליו חץ, הריהו נחשב ל"אדם המזיק", וחייב לשלם את שווי הממון שהזיק, כפי שאומרת התורה: "ומכה בהמה ישלמנה" [ויקרא כ"ד, כ"א].

אולם כאשר לא הזיק את הממון באופן ישיר, ולא עשה מעשה בגוף החפץ של הניזק, אלא סובב נזק באופן עקיף לממון חברו, אזי ההיזק נחשב ל"גרמא", והדין הוא שפטור מדיני אדם וחייב ב"דיני שמים" (ואינו יוצא ידי שמים עד שישלם לחבירו כל היזקו, כמבואר בש"ך [סי' ל"ב סק"ב]).

ואמרו רבותינו, שלכתחילה ברור, שאפילו בגרמא אסור להזיק לחבירו [ב"ב כ"ב:]. ויעויין ב"מנחת פתים" [סי' שפ"ו ס"א] שכתב, שהיזק בגרמא אסור מדאורייתא, משום: "לא תעמוד על דם רעך", "ואהבת לרעך כמוך", ו"השבת אבידה"!

במקרה של שאלתנו, עבר שמעון על איסורים חמורים אלו, אבל ביחס לתשלום דמי העוגות, היה מקום לפטור, משום שלא עשה מעשה בגוף העוגות, אלא רק סובב את אכילתן. אלא, שיש מושג נוסף הקרוי "גרמי", והיינו נזק שבא בגרימת המזיק בגרם קרוב, וכמעט כאילו עשאו בידיו, וגם הוא בגדר "ברי היזיקא", כלומר, ההיזק עתיד לבוא בוודאי בגרימתו של המזיק.

הדין הוא שהמזיק ב"גרמי", חייב [חו"מ סי' ש"ו]. ולכן למשל, יהודי "מוסר", המראה לאנס גוי את ממון חברו או מגלה לו היכן נמצא הממון, ובעקבות כך בזז האנס את הממון - חייב המוסר לשלם לחבירו את ההפסד מדין "גרמי", כי ברור הדבר שהאנס לא ירחם על היהודי, אלא יטול את ממונו. וממילא, המראה לו את הממון הרי זה כמו ששרפו [שם, סימן ח']. הרי לנו, שכאשר ההיזק הוא בגדר "ברי היזיקא", יש לחייב את מסובב ההיזק, אף שלא עשה מעשה בגוף הממון.

נמצא לסיכום: א. הגם ששמעון לא נגע בעוגות, מכל מקום, היות ומנהג המקום הוא שמגישים לפני המתפללים מאפים ומשקאות לשם "תיקון", ועושים זאת במקום שבו הניח גם הפעם את הליקר, ממילא הרי זה כאילו שמעון "שרף" בידיו את עוגות חברו, ולכן שלם-ישלם עליהן!

אדם רשע שעשה זאת. השאלה הגיעה אל רבים מגדולי הפוסקים בעולם היהודי, ועוררה רעש גדול.

והנה, בספר הקדמון 'קול אליהו' כתב גם הוא בספרו תשובה לשאלה הנ"ל, ובה חידוש גדול, ואמר, שברגע שהגביר שאל את הנערה האם היא רוצה לקבל מתנות לאביונים, והיא השיבה בחיוב, הוא התחייב בנדר לתת לה את המטבע כמתנות לאביונים, וחייב זה מנטרל מאליו את כל ענין הקידושין, שכן המטבע שניתן לה, הוא קיום הנדר של מתנות לאביונים.

הפלא הוא כיצד זכה אותו אדם רשע שביקש לקדש את הנערה שחידוש כזה של ה'קול אליהו' ייאמר בגללו, ויצוט לאחר מכן בספרי השו"תים השונים...

העצה המחוכמת של הילד יונתן אייבשיץ סייעה להשבתה של המטבע לבעליה

על פי החידוש של ה'קול אליהו' רציתי לחדש דבר נוסף במעשה מופלא שהיה אצל רבי יהונתן אייבשיץ שכבר בחייתו ילד קטן הוכיח את חוכמתו העצומה.

המעשה אירע עם סוחר יהודי שהוביל חביות יין רבות, ולצדו היה עוזר גוי. בעל-העגלה שהוביל את החביות היה יהודי, ובחבילותיו היתה גם מטבע-זהב שהיתה שווה הון רב.

באמצע הדרך הוצרך בעל-העגלה לעזוב לרגע את העגלה, והסוחר שידע על קיומה של המטבע, זמם לגנובה, והשליך אותה אל תוך אחת החביות. כשחזר בעל-העגלה הבחין בחסרונה של המטבע והחל לזעוק מרה על ההפסד הגדול, כיון שהיה זה כל רכושו.

הסוחר היתמם ואמר שהוא אינו ידע על כך דבר וחצי-דבר. כשהגיעו לעיירה מסוימת, ניגש בעל-העגלה אל המרא דאתרא ושטח לפניו את הבעיה. הרב לא ידע איך לפסוק, אבל בבית דינו הסתובב ילד קטן ששמו היה יהונתן אייבשיץ.

הילד, שיתפרסם ברבות הימים כאחד מגאוני הגאונים בדורו, ביקש מהרב רשות להשיב. פנה הילד אל הסוחר ואמר, אני מאמין לך שלא אתה גנבת, אבל אני מאמין גם לבעל-העגלה שאמר שנגנבה ממנו מטבע, ומן הסתם הגנב היה הפועל הגוי שנמצא אצלך.

אני משער שהגוי השליך את המטבע אל חבית היין, ומכיון שכך כל היין יהיה בגדר יין-נסך, ואנחנו נפרסם זאת ברבים. שמע זאת הסוחר, ונבהל, ואמר לרב 'באמת אני נזכר, שאני-עצמי השלכתי את המטבע אל חבית היין'... והלך והוציא את המטבע מתוך החבית...

השאלה שהוצגה על ידי הרב שליט"א היתה כדלהלן. עצה כזו כמו שנתן הילד יונתן אייבשיץ שווה הרבה כסף... אם עו"ד היה נותן את העצה, אין ספק שהיה גובה עליה הון רב. האם מותר יהיה לאותו עו"ד לצאת ידי חובת מצוות מתנות לאביונים, על ידי 'מכירת' שוויה של העצה? לפי דברי ה'קול אליהו' שאמר שברגע שהתחייב הגביר לנערה במצוות מתנות

ראיית פניו של האיש, שרץ כנגדו ורדף אחריו, ובעקבות "רדיפה" זו נפל לבור, ובכל זאת אומר המהרש"ל שהגורם לו לפול - פטור, כי הנער הוא זה שגלגל על עצמו את נפילתו, אם כן, אולי גם בענייננו נאמר, שהאנשים שאכלו מדעת עצמם בלי לברר למי שייכות העוגות, הם האחראים לנזק וישלמו את דמי העוגות.

אולם נראה, שאין הנידון דומה לראיה, הואיל וקיים באותו בית כנסת מנהג שהמתפללים מניחים מזונות ומשקים כדי שתבריהם יברכו עליהם, ממילא מניח-ה'ליקר' נחשב למזיק ב"גרמ", וכאילו עשה מעשה בעוגות עצמן. מה שאין כן בנידון המהרש"ל, שאף אחד לא כפה את הנער או הכריחו לפול לגומא, ונחשב הדבר כאילו מעצמו נפל, ולכן הרודף אחריו, שכוונתו הייתה לטובה, פטור מכפרה.

מִן הַגִּרִּי"ש אֵלִישִׁב אָמַר שְׂכָאשְׁד אֵין בְּרִידָה אַחֲרָת - מוֹתֵר לַאִישׁ לְשַׁלּוֹחַ מִשְׁלּוּח־מִנּוֹת לַאִשָּׁה

הלכה ידועה היא במשלוח מנות (סימן תרצ"ה סעיף ד') ש'אשה תשלח לאשה, ואיש לאיש; אבל לא בהפך, שלא יבוא איש לשלוח לאלמנה ויבואו לידי ספק קידושין'.

כאשר היינו בשוויץ הגיעה אלינו שאלה מבית חולים, בו היו מאושפזים רק 2 חולים יהודים, איש ואשה, והתעוררה שאלה באשר לקיום מצוות משלוח-מנות. כיון שלא היתה אפשרות לשלוח ע"י שליחים, ולא שום אפשרות אחרת, האם מותר היה שהאיש-החולה ישלח לאשה-החולה?

התקשרתי אל מר"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל, והצגתי בפניו את השאלה. והשיב, שמצוות משלוח מנות כתובה בדברי הנביאים, והיא כעין דאורייתא, ואילו החשש שיבואו לידי ספק-קידושין מובא רק בראשונים, וממילא כאשר אין כל ברירה אחרת, מותר לאיש לשלוח לאשה.

השאלה שהסעירה את העולם היהודי והחידוש הגדול של הגאון בעל ה'קול אליהו'

לפני מאות שנים התעוררה שאלה שהסעירה את העולם היהודי, וגאון אחד כתב בספרו 'קול אליהו' חידוש גדול, ועל פי זה נפתרה הבעיה.

המקרה היה כאשר גביר אחד חילק מתנות לאביונים, ובין העניים שעמדו בתור היתה גם נערה, וכשהגיע התור שלה הוציא הגביר מטבע חשובה ושאל אותה 'האם את רוצה לקבל מתנות לאביונים', והנערה השיב בחיוב. כשנתן לה את המטבע אמר הגביר 'הרי את מקודשת לי כדת משה וישראל'. השאלה שהתעוררה היתה, כמובן, האם הנערה אכן מקודשת לאותו

לאביונים, הרי זה כנדר, וממילא אין לו אפשרות לקדשה במטבע זה, גם במקרה של העצה הנ"ל, הרי מי שיעץ את העצה היה מחויב לעשות זאת מצד החיוב המוטל עליו מדן תורה להציל עשוק מיד עושקו, וכל אחד חייב לעשות כך במקרה שמזדמן לפניו.

ואם כן אי אפשר לצאת בכך ידי מצוות מתנות לאביונים.

כיצד לתרגם את הכי הם חיינו למישור המעשי ביותר?

אנשים ניוגשים אלינו ושואלים האם נוכל לתת להם דוגמא להמחשת 'כי הם חיינו ואורך ימינו'. אנחנו רוצים לדעת מדוע התורה נקראת דרך-חיים? - הם אומרים.

מי ששואל שאלות שכאלו, ועל-פניו ניתן להיווכח שהוא אינו עושה זאת כדי לקנטר, צריך להשיב לו. כדי להמחיש את הכי הם חיינו? אנחנו רגילים לספר את הסיפור דלהלן.

בחור מצוין משיבה מצוינת, המתגורר בצפון הארץ, נפגש עם בת מצוינת שלמדה באחד הסמינרים המצוינים, ומתגוררת באחד הישובים בדרום. השידוך התקדם במהירות, ולאחר כמה פגישות נשברה צלחת במסיבת האירוסין.

ידידות גדולה נוצרה בין שתי המשפחות. עד כדי כך הגיעו הדברים שכאשר הגיע בין-זמנים של חודש מנחם-אב, והמשפחות יצאו למשך שבוע לחופשה, החליטו להחליף ביניהם את הדירות. משפחת החתן מהצפון תעתיק את מקומה לבית הכלה בדרום, ומשפחת הכלה תשהה בביתו של החתן.

הכל היה יכול לעבור בשלום ובשלחה, אלמלא הפתק הקטן שגילו בני משפחת החתן בביתה של הכלה. באחד הארונות היו מונחות כמה תרופות, ולצידן פתק, שהתגלה כמקשם. בני המשפחה לא התאפקו, והציצו בפרטי המרשם, וגילו שהוא נכתב על שם הכלה. הם העתיקו את שמות התרופות שנרשמו שם, והתקשרו לרופא-המשפחה שלהם על-מנת לברר באיזה סוג מדובר, ו...חשכו עיניהם. הכלה סובלת - לא פחות ולא יותר - מחרדות ודכאונות! בריבמקום הודיע החתן לשדכנית שהוא מבטל את השידוך, והודיע לה את הסיבה, תוך שהוא מזהיר שלא לגלות לכלה את הסיבה האמיתית.

משפחת הכלה קיבלה את הבשורה בתדהמה עצומה, ולא הצליחו להבין מה היתה הסיבה שגרמה לפירוק השידוך המוצלח. הם לחצו על השדכנית פעם אחר פעם שתגלה להם את העילה שהביאה לכך, ובסופו של דבר היא לא עמדה בנסיון וגילתה שבעצת שהותה של משפחת החתן בדירתם גילו את המרשם על שם הכלה, והתברר להם שהיא סובלת מחרדות ודכאונות.

עכשיו קרה משהו. בני משפחתה של הכלה כעסו מאוד... לא היה ולא נברא; הבת שלנו איננה סובלת מהנ"ל, טענו. כשהחזירה השדכנית את תגובתם למשפחת החתן, החלו אלה לרגוז; 'איך היא יכולה להכחיש את מה שכתוב במפורש במרשמים', אמרו. ובמשפחת הכלה הוסיפו לטעון על האשמות-השווא שהטילו בהתם... הם גילו לשדכנית שהשם

שהיה רשום על המרשם אמנם זהה לשמה של הכלה, אבל לא מדובר בהעצמה, אלא ב...סבתא שלה, הנמצאת בגיל מבוגר מאוד, ואכן סובלת מחרדות ודכאונות.

הכלה נושאת את שמה של סבתה (כמנהג בני ספרד), והיא גם מקיימת מצוה גדולה, ובעצמה הולכת לבית המרקחת על-מנת להביא את התרופות לסבתא, אבל לא היא החולה, גילו בני משפחת הכלה.

החתן הזדעזע למשמע הדברים, והזדרז לבקש מחילה מהכלה, ועשה זאת בבכי ובתחנונים. הכלה אמרה שהיא מוחלת בלב שלם, אבל לא ברור לי אם אני ממשיכה את השידוך הזה איתך, ונימקה את החלטתה בכך שעכשיו התברר לה שהמחונתים הם חטטנים גדולים... 'מי החיר לכם לחטט בארונות ובתיקים?' - שאלה הכלה בכעס.

בני משפחתה פנו אלינו בשאלה, האם ניתן בדרך כלשהי לסננר על מעשיה של משפחת החתן, וכיצד הם צריכים לנהוג במקרה זה, דהיינו האם לחזור לשידוך או לא?

והנה, אם ביקשנו לדעת מדוע התורה נקראת 'כי הם חיינו', נמחיש זאת על ידי התשובה שהשבנו לבני המשפחה. 'הרי גם אתם מאמינים שהתורה היא חיינו, אמרתם להם; אם כן, הבה נפתח את תורתנו הקדושה, ונראה מה היא אומרת לנו לעשות במקרה זה'.

פתחתי את דברי המשנה במסכת בבא מציעא (דף מ"ג עמוד א') האומרת 'המפקיד מעות אצל שולחני, אם צרורין לא ישתמש בהם וכו', מותרין ישתמש בהם'. כך גם המשאיל דירה לחברו, אם הארונות נעולים, אסור לפותחן, אבל אם הם פתוחים מותר לפותחן, וגם ליטול מהם דברים הנצרכים לשואל, כגון תרופות אקמול, אספירין, כדורים נגד הצטננות, וכדומה.

ולכן יתכן שמשפחת החתן היתה זקוקה לתרופה מסוימת, וחיפשו ומצאו לנגד עיניהם את המרשם. הם לא חשבו שזה מסמך סודי, כי הוא לא היה נעול, ולכן אין פגם במעשיהם, והם לא נחשבים לכאלה המחטטים בחפצים האישיים של הזולת, ולכן אין לבטל את השידוך בגלל זה.

וגיס מרן הגר"ח קניבסקי הוסיף בכתב ידו, שיתכן שהיה אצל משפחת החתן מצב של קרוב לפיקוח נפש, ומצוה לדונם לכך זכות, ולא לבטל את השידוך.

נהג-המונית תרם את הכסף ככפרה על חטא-הגזל, והגבאים הנציחו את התרומה בשלט גדול ובו הוגדר התורם כ'בעל צדקה'

בעל מונית ניגש אליי והציג שאלה קשה. במשך שנים, סיפר, גנבתי כסף מלקוחותיי על ידי הפעלה זדונית של המונה, וכעת הנני רוצה לחזור בתשובה. כיצד אעשה זאת?

שאלה זו היא אכן מהחמורות, כיון שהנהג אינו ידוע ממי גנב את הכסף. כאשר שאלתי אותו מה הסכום, בהשערה גסה כמובן, שהינך מעריך שגנבת מהלקוחות במשך השנים? הנהג

חשב וחשב, ואמר לבסוף שהוא משער שזה הגיע לכדי 50,000 שקלים.

אמרתי לו את עצת השל"ה הק' הכותב שבין הדברים שאפשר לצאת בהם ידי חובת עשיית צרכי רבים, המוציאים את האדם מידי גזל-הרבים, הוא, תרומת ספרי קודש לבתי מדרש. הוא בירר על בית מדרש חדש שנבנה זה-עתה וזקוק לספרי קודש, והתברר שאכן הם זקוקים בדיוק לסכום של 50,000 שקלים!

הוא תרם את הסכום הנ"ל בשמחה רבה, ועוד באותו יום מסר את הכסף לגבאים. לאחר מכן הגיע הנהג בשאלה נוספת. יום אחד, הוא מספר, אני מגיע לבית המדרש ההוא, ורואה שהגבאים תלו על הארון שלט גדול ובו הודעה על 'הנדב הנכבד', 'רודף צדקה וחסד', שתרום את הכסף לרכישת הספרים. וכי תרמתי את הספרים מפני שאני רודף צדקה וחסד? - שאל היהודי; הרי עשיתי זאת אך ורק בשל רצוני לזכות בכפרה על מעשיי? איך אסתדר עתה עם הדברים המובאים בשלט?

הרגעתי אותו וציטטתי את דברי רש"י בתחילת פרשת תרומה, על הפסוק 'כל איש אשר ידבנו לבו': 'לשון נדבה, והוא לשון רצון טוב' וכו', עכ"ל רש"י. בדבריו אלה מתכוון רש"י לתרץ את השאלה הנשאלת בפסוק זה, שמצד אחד הקב"ה מצווה את עם ישראל 'ויקחו לי תרומה', ומצד שני התרומה נקראת נדבה, 'ידבנו לבו'!

ומסביר רש"י שהכוונה ב'ידבנו לבו' הוא שכאשר אדם עושה דבר מסוים ברצון טוב, דהיינו מתוך שמחה וחשק, אזי גם אם מדובר בחיוב המוטל עליו, אפשר לקרוא לכך ב'לשון נדבה'. כיון שגם אתה תרמת את עשרות אלפי השקלים בנדבות-לב, ובשמחה, מתוך הבנה שזה יכפר על חטאך, אפשר לקרוא לך 'נדיב לב'.

האיש התיישב על הספסל במידון

מעין השאלה הנ"ל מגיעה פעמים רבות אל מורי ההלכה, והפעם על חטאי הלשון. בדור בו מתרבים בעלי תשובה, כאשר אנשים שהיו מן העבר ההוא של הגדר, זוכים להגיע להיכלי התורה ולקיים חיי תורה ומצוות בשלימות, מתעוררת אצל רבים מהם השאלה הקשה כיצד יוכלו לכפר על חטאי הפה שעשו בשנות חייהם הקודמות, והאם אותו לשון הרע שדיברו על חבריהם לשעבר,

שיצאו מגדר 'עמיתך', נחשב בכלל לחטא?

שאלה כזו הגיעה אל הרב מרא דאתרא מאברך בן תורה אמיתי השוקד ראשו ורובו על לימוד התורה, ומעיד על עצמו שעד לפני זמן קצר היה בעולם אחר, שבו חרב איש באחיו, ומי שמדבר יותר לשון הרע, ויורה יותר חיצים לעבר חברו, נחשב ל'מכובד' יותר.

השאלה היתה משני היבטים. ראשית, איך הוא יכול לזכור את כל אלה שעליהם דיבר בשנים ההן? ושנית, אם כבר ייזכר באדם מסויים ויבקש ממנו כפרה, הרי הלה יגחך למשמע השאלה, "ואז אשים את עצמי ואת כלל שומרי התורה ללעג ולקלס", שואל האברך.

מִן הַגִּרָּה קְנִיבֶסְקִי: חִידוּשׁ בַּגְּדֵי 'עֵמִיתְךָ'

בתחילה חשבתי להשיב לו, אמר הרב, שאם האנשים עליהם דיבר לה"ר אינם בגדר עמיתך, אין הוא צריך לבקש כפרה על דיבורים כאלה, אך גיסי הגאון רבי חיים קנייבסקי חיווה דעתו שכל מה שהוציאה התורה את מי שאינו בגדר עמיתך, הוא רק כאשר האדם שמנגד עונה לגדר עמיתך, אבל כאשר גם האדם השני הוא רשע, לא נאמר הכלל הזה.

ולכן, סיכם הרב, התשובה שאני הולך להשיב לאותו אברך היא שהוא מחויב לשוב בתשובה על חטאי הדיבור, גם אם הם נעשו נגד אנשים שאינם בגדר עמיתך.

ועל השאלה כיצד אפשר לעשות כפרה, אם אינך זוכר את האנשים שחטאת נגדם, ייעץ הרב לאברך שישתדל לתרום לצרכי ציבור, והביא סיפור מדהים שהתרחש במירון שהוא עצמו היה עד לו.

ליד ציון הרשב"י התקין מאן דהוא ספסלים נוחים לשייבה. לפני כמה שנים, כשביקרתי באתרא קדישא מירון, ראיתי יהודי שנישכב לנוח על אחד הספסלים וכאשר קם הוציא מפיו משפט בסגנון "הו, כמה טוב היה לנוח על הספסלים הללו".

לאחר מכן התברר שהאדם שהציב את הספסלים חָטָא לאותו יהודי שִׁנָּח עליהם, ומאחר שנהנה ממעשה ידיו נחשב הדבר כאילו התכפר החטא ונעלם החטא.

אף אותו אברך, סיים הרב, אם יעסוק בצרכי ציבור ויתרום דברים שהציבור זקוק להם, וגם יתפלל להקב"ה שיסייע בעדו שְׁאֵלָה שחטא נגדם ימחלו לו, יזכה להגיע לבסוף למצב הנ"ל.

'לְקַיִם'
הספר החדש
של מֶרֶן הַגָּאוֹן רַבִּי
יצחק זילברשטיין

מאות סיפורים חדשים והלכות מרתקות על סדר 'ספר המצוות הקצרי' של הח"ח

המתנה לכל אירוע
סִפְרֵי הַשְּׂמֵחָה
של הגאון רבי
יצחק זילברשטיין

- לחנך בשמחה'
- שמחה בבית'
- מצוות בשמחה' (2 כרכים)
- שבת בשמחה'

כתב וערך: משה מיכאל צורן
להשיג בחנויות
053-310-3388

דודי ירד לגנו ללקוט שושנ[ים]

מדוע הפקיד רבי חיים שושן סך עתק בידי בן-השכונה?

שוב אנחנו נפגשים בדמות כל-כך זוהרת ומאירה, שכל-כך היטיב עם הזולת - ולמרות שראינו אותו יותר מ-40 שנה רצופות צועד במשעולי רמת אלחנן, לא ידענו דבר וחצי-דבר מגדלות-קומתו ■ לא תהיה זו גוזמא אם נאמר שרוב תושבי רמת אלחנן חשבו שרבי חיים שושן צ"ל הוא 'יהודי פשוט', ואם היו מספרים להם שמינית-שבשמינית מהמעשים שעשה בימי חייו, לא היו מסוגלים להאמין שאכן כך הם פני הדברים ■ בימי ה'שבעה' שמענו תיאורים מופלאים על מעשי-הצדקה הכבירים שלו שנעשו בהסתר מוחלט, הפקרת ביתו לעשיית מצוות, הפקדת סך עתק בידי אחד התושבים כדי שיפתח גמ"ח, מסכת-וויתורים מדהימה, במיוחד בענייני ממונות, שעליהם יריבו כל היריבים וידוו כל הדוויים, ושמירת העיניים שנעשתה באופן שאין לה אח ורע ■ את מידת הצניעות רכש מאימו הצדקנית, שלפי עדותו של הגרש"מ עמאר שליט"א, בהיותו ילד ראה אותה נכנסת מתחת לשלחן, 'ובשהתכופפתי לראות, בדרכו של ילד, לראות מה היא עושה שם, נדהמתי להיווכח שהיא מהדקת את הצעיף לראשה, כדי שלא יראו כתלי-ביתה את שערותיה!' ■ לרבי חיים צ"ל נולד בן-יחיד, שסיפור בואו-לעולם היה בנס גדול, ומתוך הקרבה נוראה לאהבת-תורה של עקרת-הבית ■ הבן, רבי אברהם שליט"א, הוא ממרביצי התורה הגדולים ומוסר דרשות בכל רחבי הארץ, וזכה להעמיד בעצמו שבט של בנים ונכדים שכולם יראים ושלמים

מלומד בנסים היה רבי חיים-יעיש שושן צ"ל. עוד בימי ילדותו ובנעוריו במחוז 'אגדיר' במרוקו, ובלומדו שם בישיבה, התרחשה במקום רעידת אדמה גדולה, בה נהרגו יותר מ-1,200 איש, וכל המחוז נהרס. בהחלטה בלתי-מובנת החליט הנער חיים לצאת מביתו באותו בוקר, כדי לבקר קרוב-משפחה שהתגורר במרחק-מה, וכך נצלו חייו בנס גלוי.

למרות שתתם את ספר התורה, השתתף באירוע כאדם רגיל...

מעשים רבים, שלא היו ידועים ממש לאף אחד, התגלו רק לאחר פטירתו של רבי חיים. כמו למשל ביקור-התנחומין של הת"ח שלמד עם הנפטר במשך תקופה ארוכה, וסיפר שרבי חיים זכה לסיים בימי חייו כמה פעמים את הש"ס.

או כמו המעשה שסיפר אחד מתושבי השכונה שבנו נפגש פעם עם הרב שושן באירוע הכנסת ספר תורה שנערך במודיעין-עלית. כששאל אותו מה הקשר שלו לאירוע, התחמק הרב שושן, ולא השיב.

אבל עד מהרה התברר, שהוא-הוא התורם של ספר התורה... ומדובר בבית כנסת שאכן לא היה לו קשר אישי אליו, אבל מששמוע שמחפשים תורם לספר תורה, הציע את עצמו, ותתם את כל הסכום.

עשרות שנים לאחר מכן, נסע באוטובוס לירושלים, כדרכו מדי יום חמישי, לבקר את בנו-היחיד, רבי אברהם שליט"א, שלמד בישיבת 'היכל התלמוד' של הגאון רבי בער"ל שוורצמן צ"ל, והביא לו מצרכים ומאכלים כדי שיוכל להגות בתורה במנוחה ובשמחה. בדרך התהפך האוטובוס בתאונה מחרידה, ועשרות איש נפגעו. האבא-המסור, שישב אף הוא בצד

נסים על-גבי נסים, וככל שהתרבו המופתים-הגלויים הללו, כך הקטין רבי חיים צ"ל את עצמו, יותר ויותר. למרות מעשיו המופלגים וזכויותו האינסופיות עמחן עלה לבית דין של מעלה, מעשים כבירים בכל סדר-גודל, שכמעט לא ניתן לחקות, הצניע הרב שושן את כל הליכותיו, התהלך בצדי דרכים, ואם היה צריך להיחשף לפני מאן-דהו במעשה פלוני, אסר עליו בתוקף לגלות את הדבר לאף אחד.

עד כדי כך שאפילו עקרת-הבית תח"י, אשה גדולה

מדרגות רוחניות

עשרות מתושבי רמת אלחנן ויכול להעיד שרבי חיים הגיע כדי לבצע בבתייהם תיקונים שונים, ולא לקח אגורה, כיון שידע שמדובר במשפחות שמצבן הכלכלי אינו מן המשופרים.

ועוד לא סיפרנו כלום...

לא תהיה זו גוזמא אם נאמר שרוב תושבי רמת אלחנן חשבו שמדובר ביהודי פשוט (שגם זו מעלה לכשעצמה...), ואם היו מספרים להם שמינית-שבשמינית מהמעשים שעשה בימי חייו, לא היו מסוגלים להאמין שאכן כך הם פני הדברים.

ללמדנו, ולאלפנו בינה ומוסר, שאסור לזלזל בשום יהודי, יהיה מי שיהיה, ולעולם אסור למדוד את מדרגת-האדם על פי קלסתריו החיצוני.

גם במחוז 'אגדי' במרוקו בו גדל כילד וכנער, התהלכו יהודים קדושי עליון ממש, ששלטו לא רק בשי"ס ובפוסקים, אלא גם בנסתרות וברזי-תורה, והגיעו לדרגות רוחניות שלא מעלמא הדין, וכלפי חוץ היו נראים כפשוטים-שבפשוטים.

ביקש שיעלו לקבר

מידותיו הטובות של הנפטר הדגול וישרותו המוחלטת גרמו לכך שרבים מגדולי התורה בבני ברק הזמינוהו לבצע עבודות בבתייהם, ולאחר שסיים את העבודה התבטאו ש"גם לאחר כל מה ששמענו עליו ועל יושר-ליבו, ראינו דברים שלא רואים אצל אף אחד".

בתקופה האחרונה נתקלו בו בני הבית והנה הוא בוכה. מששאלוהו על מה ולמה, אמר שהוא חושש שפעם אחת לא כיבד כראוי את מרן הגר"ח

גריינמן זצ"ל. הוא התחנך לפני בנו שייקח מנין ויעלה על קברו של מרן זצ"ל ויבקש מחילה...

בשהותו בבית החולים בימי האחרונים, אושפזו בחדרו יהודי נוסף, ומשראה רבי חיים במי מדובר החל לשמוח ולחייך, למרות הכאבים שאפפוהו. הוא פנה אל החולה ואמר לו: 'אני מחפש אחריך כבר זמן רב כדי לבקש ממך סליחה על שפעם אחת עברתי לידך ברחוב במכונית, ומבלי-משים התזתי מים על בגדיך. האם תיאווה לסלוח לי? - - - פעם הוזמן הרב שושן לסייד דירה שעמדה בבעלותה של ישיבת פוניבז',

בתמונות מלמעלה למטה: מרן הגאון רבי רפאל-ברוך טולידנו זצ"ל בסידור החופה בחתונתו של רבי חיים זצ"ל; שני האחים יבדלו לחיים, רבי דוד ורבי מסעוד; הרב שושן עם הראשל"צ ורבה של ירושלים הגאון רבי שלמה עמאר

לכשעצמה, לא היתה מודעת לחלק ממעשיו המופלאים, ושמעה עליהם לראשונה בימי הישבעה'.

שמלות-כלה שנתרמו לכלות!

והנה שוב אנחנו נפגשים בדמות כל-כך זוהרת ומאירה, אישיות שהרבתה כל-כך להטיב עם הזולת, בצורה שבאמת אין לה אח ורע - ולמרות שהתהלכנו (עמו"ש) בסביבתו, ויותר מ-40 שנה ראינו אותו צועד במשעולי רמת אלחנן, יחד עם שני אָחיו יבדלו לחיים, לא ידענו דבר וחצי-דבר מגדלות-קומתו.

לא ידענו כלל וכלל על מעשי-הצדקה הכבירים שלו; לא ידענו שהפקיר את ביתו לעשיית מצוות, כמו למשל אם נודע שְׁלֶחֶת פלוני אין מקום לערוך בו את 'שבת החתן' שלו, הזמינו אחר-כבוד לביתו, וערך שם את השבת, למרות שלא היה לו כל קשר עם החתן דן; לא ידענו שבסלון-ביתו נערכו 'פגישות שידוכין' שלא היו קשורים אליו כלל; מי ידע שביום בהיר אחד הגיע לאחד התושבים בשכונה, הפקיד בידיו 100,000 שקלים (והיה זה לפני שנים, כשמדובר בסך עתק), כדי שיפתח גמ"ח, ואף ציווה על בנו לפני פטירתו לא לקחת את הכסף הזה, 'כי אני זקוק לזכויות בעולם העליון' - - -

מי ידע על מסכת הוויתורים שלו בכל העניינים, ובמיוחד בענייני ממונות, שעליהם יָרִיבו כל היריבים וידון כל הדוויים; האם אפשר היה להאמין שכאשר באו אליו אנשים ששכרו ממנו דירה, ואמרו לו שהם רוצים לעזוב את הדירה כמה חודשים לפני התאריך שנכתב בחוזה, חייך רבי חיים בנחת, ואמר להם: 'אם זה נוח לכם, מצדי אין בעיה'... והתוצאה המידית היתה הפסד גדול שנגרם לו עקב היות הדירה ריקה כמה חודשים ללא שוכרים.

מי ידע כמה שמלות-כלה תרם לכלות שלא הוריהן לממן את השמלה, ועשה זאת בתנאי כפול ומכופל שלא ייוודע על כך לאיש; מי ידע שכאשר סייד פעם את דירתה של משפחת הגאון רבי בן-ציון פלמן זצ"ל, ובתום העבודה הגישו לו חבילת שטרות בני 200 שקלים, פתח רבי חיים את החבילה, ספר את הכסף, והחזיר כמעט מחצית מהסכום, באמרו 'לא אקח אגורה יותר ממה שמגיע לי'...

ואנכי תולעת ולא איש...

רבי חיים שושן היה מלא ביראת שמים צרופה, שהיתה גם יר"ש טבעית, פשוטה, כיראתו של עבד ממְקוֹלו. למרות שניסה להסתיר את עצמו, בבחינת 'ואנכי תולעת ולא איש', היו מקרים שאי-אפשר היה להתעלם מגדלותו ויראתו.

היתה זו יראת-השמים שְׁזָקְתָה אותו בדברים שאחרים לא זכו להם. הבן הדגול מספר לנו שאביו הצליח לגלות תולעים במאכלים, גם כשמשיגיהן כשרות מקצועיים בדקו את המאכלים ולא מצאו מאומה.

הוא לא חיפש את התולעים בזכויות מגדלת, אלא הציב את המאכל נגד עיניו ומיד הבחין אם יש בו תולעים אם לאו. היו מקרים רבים שבהם הגיע לאירועים באולמות-שמחה כשרים למהדרין, והמשיגיהם היו אנשי מקצוע וותיקים, ובדקו היטב את המאכלים, והכשירו את הכל. והנה הרב שושן יושב ליד השלחן, מביט במאכלים ו...מגלה תולעים.

אין ספק שהיתה זו תוצאה סגולית של יראת שמים טהורה שפעפה בו.

שהושכרה בדמי-מפתח. והנה, במהלך העבודה נתקל באוצר גדול, פשוטו כמשמעו, שקית גדולה ובה מטבעות זהב! בבירור מהיר נודע לו שהאנשים שהתגוררו כאן באו לחפש את האבידה, חיפשו וחיפשו, ומשלא מצאו אמרו שהם מתייאשים מהמטבעות היקרות.

לא נחזור כאן על כל הפרטים, אבל מה שברור שאם הסייד לא היה אדם ישר, הוא היה כבר מוצא לעצמו היתרים כאלה ואחרים כדי לקחת את שקית המטבעות. רבי חיים, כמובן, לא עשה כך. הוא חָלַץ את בגדי-הצבעים, עטף את השקית בנייר עיתון, ואף-רץ לביתו של ראש הישיבה מרן הגר"מ שך זצ"ל, ומסר לידו את המטבעות.

מרן זצ"ל קם מכסאו, נישק את רבי חיים בחיבה, ואמר לו: 'אה, ראוייה ישיבת פוניבז' לבעל-מלאכה כמון!' והעניק לו את הספר 'אהבת חסד' פְּשִׁי-הוֹקֵרָה בשם הישיבה.

הגר"מ ברנשטיין שהספיד בהלוויה, דיבר גם הוא על ישרותו של הנפטר, וסיפר שפעם הוזמן רבי חיים לצבוע את דירתה של משפחה פלונית. לפני הצביעה החל, כדרכו, לקלף את הצבע והסיד הקודמים. משראה זאת בעל-הבית אמר שהוא אינו מעוניין בקילוף זה, אבל הרב שושן עמד על דעתו ואמר שאם לא מקלפים, הרי הצבע החדש לא ייצא טוב.

משהתעקש בעל-הבית שלא לקלף, קיפל הרב שושן את כליו ועזב את הבית, בלי ליטול אגורה על מה שכבר עשה. 'אני לא מסוגל לבצע עבודה שלא תהיה מושלמת', אמר.

לעשות רצון אביו שבשמים

במשך שנים נתקלנו ב-3 האחים לבית שושן - רבי חיים זצ"ל, ויבדלו לחיים רבי דוד ורבי מסעוד - מהלכים בשביליה של השכונה, ומשוחחים בנחת ומתוך אחוות-אחים נדירה, ולא ידענו את סודם של השלושה, שהתגוררו באחד המחוזות המקודשים של יהדות מרוקו, וכשעלו ארצה יחד עם אימם ע"ה התיישבו תחילה בעיירה תל-מונד בשרון. לאחר תקופה, משהבינו שחינוך הילדים יהיה טוב יותר בישוב חרדי, עברו כולם לבני ברק, ובסופו של דבר התאחדו יחדיו בשכונתנו.

'מי שמכיר את מצבם של עולי מרוקו, ואת הנסיונות שעמדו בדרכם בבואם לארץ ישראל, יודע שזה לא היה פשוט כלל להישאר יהודי חרדי, ועוד בדרגה של רבי חיים', אמר הגאון רבי משה נידאם בהספדו. 'אם היו לנו עיניים, היינו יכולים לראות את המלאכים הרבים הניצבים עתה לפני מיטתך, בשל מעשיך הטובים', זַעַק הגאון רבי מסעוד בן שמעון שליט"א, בהספדו בהלוויה, לקול בכיים של הנוכחים.

'די היה להסתכל על מראה-פניך בעת שעמדת בתפילה, כדי לקבל יראת-שמים', אמר הגאון רבי מנחם צבי ברלין שליט"א בדברי ההספד. גם הגאון רבי מרדכי שמואל אדלשטיין שליט"א תינה על כך שאיבדנו דמות של יהודי אמיתי, שהתעטר בכל-כך הרבה מעשים טובים, והתהלך בצדי דרכים, והגן על כולנו במעשים אלה.

**המספידים בהלוויה.
מלמעלה למטה:
הגאונים רבי מסעוד בן-שמעון, רבי משה נידאם, רבי מרדכי שמואל אדלשטיין ורבי משה ברנשטיין. ליד בית הכנסת הספידו עוד:
הגאון רבי מנחם צבי ברלין, והרה"ג רבי מאיר טולידנו**

כל המידות הטובות שהיו בו, ובכלל זה הוותרנות ומידת ההטבה הנוראה שלו עם כל יהודי, נבעו מיראת-שמים צרופה, ומתוקף הרגשתו שהוא בן לאביו שבשמים. יהודים שכאלה, באמת הולכים ונעלמים מהנוף האנושי. יהודים שכל הווייתם נעה סביב ציר-המצוות, ומחשבותיהם היו נתונות לדבר אחד ויחיד: לעשות רצון אבינו שבשמים.

בואו נחשוב רגע: אם היה מזדמן לפנינו המקרה שתואר לעיל, של אדם ששכר מאתנו דירה, ובחזרה סוכס שהוא מתגורר בדירה לפחות שנה. והנה כעבור מחצית-השנה הוא מגיע ומבקש לעזוב את הדירה. ההיינו מוכנים לכך? האם היינו מסכימים שְׁיִכַּר את החוזה? - נדמה שהתשובה כמעט ברורה...

לכל היותר היינו מוכנים, ב'אדיבותנו' וב'טוב-לבנו', לוותר על מקצת התשלומים. אבל לוותר לגמרי? למה? ולא צריך לגלות לנו שעל סוג-הוויכוחים הללו פורצות מריבות קשות, והמעורבים בהן הופכים לאויבים מרים.

'מצדי אין בעיה'...

והנה, אליבא דאמת, הצדק לא נמצא בצד של השוכר. חוזה זה חוזה, ואם אתה רוצה לעזוב את הדירה לפני הזמן, אתה יכול לעזוב, אבל למה שנוותר לך על הכסף? הרי בגלל שהשוכר הפתיע אותנו בהודעתו, לא התכוננו להביא שוכר חדש, והדירה תישאר עכשיו ריקה, ואנחנו נפסיד! למה זה מגיע לנו?

אבל רבי חיים שושן לא עשה את כל החשבונות הללו, וגם אם לפי הצדק הוא לא היה צריך להסכים להפרת החוזה, חייך בסלחנות לעבר השוכר, ואמר ברוגע שרק הוא היה מסוגל לו: 'אם זה נוח לכם כך, מצדי אין בעיה... הכל בסדר... אתם יכולים להיות רגועים'...

מרוב גדלותו של המעשה, והעושה, נדמה שאי-אפשר ללמוד מכך דוגמא, ולבקש באופן גורף מהציבור להתנהג בצורה זו... אבל טוב לדעת שיש עדיין אנשים כאלה בעולמנו, המסוגלים להתייחס כך לזולתם; אולי גם אנחנו נצליח אי-פעם לחקות אותם...

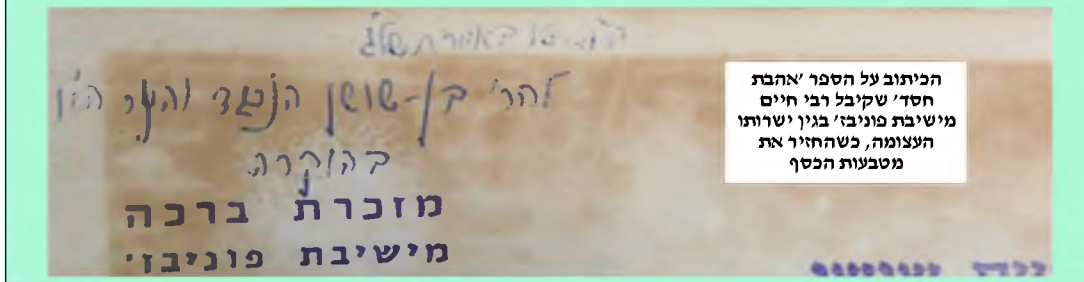
שלא לדבר כבר על כך שכאשר השוכרים היו אנשים קְּשִׁי-יּוֹם, הוא לא העלה להם אף פעם את המחיר, ואף סייע להם 'מאחורי הגב' כדי שיוכלו לשלם...

'העיקר שעשיתי השתדלות'

כל זה נבע מתוך יראת השמים הגדולה שלו. הבן, הרב הגאון רבי אברהם שליט"א, מספר, שבתקופה האחרונה בהיותו בבית החולים, 'כבר בשעה 1.30 בלילה ביקש ממני להכין אותו לתפילת שחרית כוונתיקין; כאשר אמרתי לו "אבא, הרי השעה עדיין כל-כך מוקדמת, אתה יכול עוד לישון", השיב לי שהוא רוצה להיות כבר מוכן, כדי שבבוא זמן התפילה לא יעכב אותו שום דבר'.

בתקופת מחלתו, כאשר היה עדיין בביתו, התאמץ מאוד ללכת לבית הכנסת, שם קבע את מקום תפילתו. באמצע הדרך הוכרח לעצור כמה פעמים ולהישען על קירות, והיו מקרים שנאנס לשוב לביתו, ואמר: 'העיקר, שאני עשיתי השתדלות!'

מרן זצ"ל קם מכסאו, נישק את רבי חיים בחיבה, ואמר לו: 'אה, ראויה ישיבת פוניבז' לבעל-מלאכה כמוך! והעניק לו את הספר 'אהבת חסד' כשי בשם הישיבה

משפחת שושן, סיפר בהספדו בימי השבעה שפעם הבחין באם-הנפטר, מרת עליה ע"ה, שנכנסה אל מתחת לשלחן... הייתי אז ילד קטן, סיפר רבה של ירושלים, והתכופתי כדי לראות מה היא עושה שם, וראיתי שהוא חובשת לראשה את הצעיף, כדי לכסות את שער-ראשה, שלא יראו כתלי-הבית את שערותיה!

בני הבית מספרים שכאשר הגיע לפני עשרות שנים לבית פלוני, על מנת לצבוע את הדירה, נתקל בנסיון קשה, וכיוסף בשעתו השליך מיד את כל כלי-העבודה שבידיו, וברח במנוסה-רבתי מן הבית, כדי למלט את עצמו מן הנסיון.

כמה מחשובי הרבנים הגיעו לבקרו בימי מחלתו, והוא, כאשר ראה אותם נכנסים לחדרו, אמר 'מי אני ומה אני שרבנים דגולים כאלה באים לבקר אותי... והיו הדברים נאמרים בטבעיות שכזו, שאיש לא חשב שהוא מגזים בהרגשותיו. הגרש"מ עמאר סיפר שבהיותו בחדרו של רבי חיים התרגש מאוד בהיזכרו ברעידת האדמה שהיתה במרוקו, ממנה ניצל החולה, והקב"ה שידע לאיזו דרגה הוא יגיע בשמירת המצוות - העניק לו עשרות שנות-חיים נוספות.

גם בשכבו על ערש-דווי לא שכח להיטיב לאחרים, וציווה לתת סכום כסף לאחת האחיות, שטיפלה בו במסירות. את ההוראה הזו לבני ביתו אמר ממש לפני פטירתו, ואכן לאחר הפטירה קיימו בני הבית את צוואתו.

רבי חיים: עמוד, עמוד, עמוד, לפני כסא הכבוד, ובקש רחמים על רעייתך שתחי', על בנך שליט"א, ועל כל צאצאיו היראים-והחסידים שהשארתי כאן בעולם, ועל כל עם ישראל, הנתון בצרה ובצוקה. והזכויות המרובות שצברת בעולם-הזה, לבטח יכניסו את תפילותיך הזכות לפני הבורא יתברך.

גם בחיי-חיותו היה מקדים להגיע לבית הכנסת, ושעה-והצי לפני כניסת השבת כבר אפשר היה לראות אותו יושב על מקומו. בביתו היה מסודר שלחן-השבת כבר ביום חמישי. לקראת כל חג, ובמיוחד משהתקרב ליל הסדר, היה יושב וכותב חידושי תורה ומעלה אותם בפנקסו, כדי שיוכל לומר את הדברים על השלחן.

קדוש וטהור היה בשמירת עניניו, ונזהר בכך עד הקצה האחרון. בלכתו מדי פעם למכוני רפואה, כאשר היה צריך להיפגש עם אנשים שלא התהלכו בצניעות, הסתכל תמיד כלפי מטה, ולא טימא את עיניו במראות אסורים. הגרש"מ עמאר, שגדל אף הוא במחוז 'אגדיר' במרוקו, והיה שכנם של בני

בשכנות למשפחת מרן הגר"ש אלישיב

הבן, הרה"ג רבי אברהם שליט"א, מספר על החיים-הטובים שעברו על אביו ואימו בצוותא, כאשר האבא נהג לעזור בבית בצורה יוצאת-דופן, וסייע לרעייתו בכל העניינים. 'הם היו בעיני דמות למופת של בני זוג המעבירים את חייהם בדיוק כפי שהשי"ת רוצה, ולכן זכו להגיע לשיאים של הטבה ונתינה, גם מאחד לשני, וגם לזולת'.

רבי חיים לא שכח אף פעם להודות לרעייתו על המאכלים הטעימים, וכמובן שלא הטריח אותה מעולם. הם נהגו תמיד לאכול בצוותא, וסייעו האחד לשני, גם כשהיה קשה לשני לסייע... 'החוכמה בשלום הבית אינה מתבטאת רק בגיל צעיר; אדרבה, ככל שבני הזוג מתבגרים, באים לידי ביטוי יחסי האחוה והרעות שהיו ביניהם כל השנים', אמר תמיד רבי חיים, והוסיף: 'אם זכו, אזי בגיל מבוגר הם קשורים יותר האחד לשני; ואם לא - האווירה מתקדרת והולכת, וכידוע'...

זה המקום לציין שהרב שושן נפטר ביום כ"ח שבט, יום פטירתו של רבי מרדכי מזוועהל זצ"ל (חמיו של האדמו"ר מזוטשקא, רבי נתן דוד זצ"ל, שגם הוא נפטר בתאריך זה, יום פטירת חותנו). שמו של האדמו"ר רבי מרדכי מזוועהל מוזכר בסילודין אצל משפחת שושן, מפני הברכות שהיה מעתיר על ראשם, שיוזכו לבנות בית יהודי כשר, ויזכו לזרע של קיימא.

הגב' שושן היתה בצעירותה שכנתו של האדמו"ר בשכונת 'בית ישראל' בירושלים, ובמקביל גם של משפחת מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל (וכשהגיעה לרמת אלחנן פגשה כאן את חברתה משכבר-הימים, הרבנית ע. ש. זילברשטיין ע"ה), ושל משפחת הגאון רבי יעקב מוצפי ראב"ד העדה החרדית הספרדית, ועוד. מי שחתום על טופס-ההצהרה שהגישה לצבא (בגין היותה שומרת-מצוות) היה האדמו"ר רבי מרדכי מזוועהל...

רק הקב"ה ידע, וגם לו היה מה לומר!

זכה רבי חיים שושן זצ"ל לבן-יחיד, הרב הגאון רבי אברהם שליט"א, ממזכי-הרבים הגדולים, המוסר דרשות-חיזוק בכל רחבי הארץ, שזכה להקים בעצמו שבט גדול בלעה"ר של צאצאים יראי שמים, נכדים ונכדות של רבי חיים, ההולכים בדרכי הסב ■ למרות שהסיפור המופלא על אהבת-התורה של הגב' שושן תחי', עם הנס שהיה כרוך בלידתו של הבן, ספר כבר כמה פעמים, אי אפשר שלא לחזור עליו במסגרת זו ■ לקרוא ולדעת איך להתנהג בחיים

הבן מתרפק בדמעות על דרכי החינוך שהעניק לו האב הצדיק, ונוצר במסירותם העצומה של הוריו לגידולו על ברכי תלמידי חכמים. 'כל יום חמישי היו ההורים מגיעים אליי לשיבה, עד שהגאון ראש הישיבה רבי בער'ל שוורצמן היה קם לכבודו ומנשק את ידיו של אבא, הוא מספר. מלבד פעילויותיו המסועפות בזיכוי הרבים, והיותו תלמיד חכם גדול, מכהן רבי אברהם שושן שליט"א כרב בית המדרש 'היכל הקודש' בשכונת נווה אחיעזר, ועומד בראש כולל אברכים גדול.

למרות שהסיפור על הנס בלידתו של רבי אברהם כבר פורסם על ידינו כמה פעמים, זה הזמן לפרסמו פעם נוספת, וללמוד ממנו לקח ומוסר. הסיפור התרחש במשפחתו של הגאון רבי **פנחס שרייבר** זצ"ל, ו'גיבורת הסיפור' היא רעייתו של רבי חיים שושן, ואימו של רבי אברהם.

הבן רבי אברהם שליט"א

מדי יום היתה הרבנית שרייבר יוצאת בשעה 7.30 בבוקר לעבודתה כנגנת מביתה ברחוב חזון איש, ולצורך הטיפול בילדיה-שלה, הגיעה הגב' שושן לבית המשפחה בסביבות 8, ובמחצית השעה הזו שבין לבין היה הגר"פ שרייבר משגיח על הילדים, עד צאתו לכולל פוניבז'. הגב' שושן לא זכתה במשך שנים לילדים, וכמוכן שהדבר הטריד את מנוחתה וגזל ממנה את שמחת-חיה. בתקופה ההיא, לפני כ-60 שנה, לא היו אפשרויות מגוונות לטיפול בנושא, וגם לא היו רופאים רבים שעמדו לשרות הציבור. כדי להתקבל אצל רופא נאלצו להמתין תקופה ארוכה, ובהגיע יום-הביקור עזבו המטופלים את כל עיסוקיהם ויצאו למעונו של הרופא שעות לפני הזמן שנקבע, כדי לא לאחר את התור.

ביום מן הימים הצליחה הגב' שושן להתקבל לתור אצל אחד מגדולי הרופאים. הביקור נקבע רק לעוד כמה חודשים, וברור היה לה מראש שבאותו יום היא לא תוכל להגיע ולטפל בילדים. והנה, בהגיע התאריך הנכסף, אירע לה 'קצ'ר' לא פשוט. המטפלת היתה כל-כך נרגשת, עד ששכחה להודיע ביום-ההוא לתורנית שרייבר שלמחרת לא תוכל להגיע, בגלל הביקור אצל הרופא. השעה היתה כבר 7.50 בבוקר, וגם אם היתה המטפלת רוצה להודיע עכשיו, לא היה ביכולתה לעשות זאת, כיון שהרבנית כבר יצאה לעבודתה בגן, ורק הגר"פ היה בביתו.

הגב' שושן נכנסה לדילמה עצומה. אם היא לא תגיע לבית משפחת שרייבר, יאלץ הגאון להישאר בבית ולהתבטל מלימודו הקבוע בכולל פוניבז'. מאידך, היא יכולה לבטל את התור! ברם, התור הזה אצל הרופא היה כל-כך יקר וחשוב לה, ונקבע לפני כל-כך הרבה זמן; איך אפשר לבטלו? הרי היא תלתה בו כל-כך הרבה תקוות! ואם תודיע על ביטולו, תיאלץ להמתין לפחות שנה תמימה לקביעת תור חדש!

מה עושים? - התלבטות כה קשה וסבוכה! אפס, הלבטים הם קשים רק אצל מי שאינו חוזר באהבת-תורה אמיתית. אשתו של רבי חיים ידעה פרק באהבת-תורה (היא הרי היתה בילדותה שכנתם של כמה מגדולי התורה, כמו מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל - ראו מסגרת), ולכן החליטה שהיא לא תגרום בשום אופן ביטול תורה להגאון בעל הבית. היא תבטל את התור לרופא, ותגיע בזמן לבית משפחת שרייבר, ויהי מה! הגב' שושן אמרה לאחר מכן שלמרות שידעה שגם אם הגר"פ יישאר בבית, הוא לא יתבטל לגמרי מלימודו, אלא יישב וילמד, אבל איכות הלימוד עלולה לרדת במקצת, וגם את זה רצתה למנוע בכל מחיר. וכך עשתה. מי שראה אותה באותו בוקר מגיעה כהרגלה לבית המשפחה, לא ידע על מה וויתרה אשה זו בהחלטתה הנועזת!

אבל הקב"ה ידע גם ידע! וגם לו היה מה לומר! הגב' שושן קבעה תור נוסף אצל הרופא ההוא, לשנה הבאה... אלא שהתור לא מומש, כיון ש-9 חודשים לאחר שהתגברה על עצמה והגיעה למשפחת שרייבר, נולד לה בן זכר, וזאת לאחר שנים רבות של עקרות. בסופו של דבר היא נשארה עם הבן-האחד-והיחיד שנולד לה רק לאחר הוויתור הקשה שעשתה בבוקר הגורלי ההוא! היום כולם כבר יודעים, שאם לא היתה נוקטת במעשה-הגבורה ההוא, והיתה מבכרת ללכת לרופא, יתכן שלא היתה זוכה כלל לילדים, רח"ל!

הבן הזה, יבדל לחיים, גדל וצמח, טיפס במדרגות התורה, ומסתובב בכל רחבי הארץ ומוסר דרשות התעוררות וחיזוק. דור ההמשך שלו מורכב משבט שלם בלעה"ר, שכולם הולכים בדרך התורה והיראה. וזה כל חלקם בעולמם של בני הזוג שושן.

■

מרן הגר"י זילברשטיין שסיפר כמה פעמים את הסיפור הנ"ל, ציין בדבריו שאם הגב' שושן היתה באה ושואלת רב מה לעשות, האם לוותר על הביקור אצל הרופא ולהגיע לבית משפחת שרייבר, או שמא ללכת אל הרופא, פסק-ההלכה היה שהיא צריכה ללכת לרופא. הסיבה לכך, אמר הרב שליט"א, נעוצה בקבלה שיש בידינו ממו"ח מרן הגר"ש אלישיב זצ"ל, שאשה המגיעה למצב שאין לה ילדים לאחר שנות נישואין רבות, היא במצב של פיקוח נפש, בבחינת 'הבה לי בנים ואם אין מתה אוכ'ל'. מו"ח סבר שמצב כזה עלול לדרדר את האשה לדכאון, ומשם קצרה כבר הדרך לפיקוח נפש, אמר מרן הרב שליט"א.

ולמרות הכל, פעלה הגב' שושן כפי שפעלה, וזכתה לראות עולמה בחייה.

הגב' שושן תחי' זצ"ל

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 76 | פר' ויקהל תשפ"ב | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

בטחינת חיטים לקראת חג הפסח הבעל"ט

מדין רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א בלימוד "חובתיו"

לומדי 'ירחי בלה' של אגודת ישראל

בשיחת חזוק בבית המדרש או"רוב
בהשתתפות גאון ישראל מדין הגר"ד לנדו שליט"א

בשיחת חזוק במעונן של רבנו מדין ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין
שליט"א בהשתתפות הגאון רבי שרגא שטיינמן שליט"א

מי מכיר?

התמונה שפורסמה בשבוע החולף, בה נראו שני אישים מדוד העבר, הם הגאון רבי יעקב שניידמן (מימין) שמושוחח עם רעהו הרב"ג רבי ולד זצ"ל בישיבת תפארת ציון, (יישר כוח לבני משפחת הונגסברג שטרחו לפענח את התמונה)

נשמח לקבל תמונות לא ידועות לפיענוח

בינוס זכרון והתעוררות בהיכל מתיבתא וכולל "ברכת שימזאל" לדגל יום השנה השישי להסתלקותו של מרן גאון ישראל רבי חיים שלמה ליבוביץ זצוקללה"ה ראש ישיבת פוניבז' ובעל ה"משנת רבי חיים שלמה" בראשות נשיאי וראשי המתיבתא שליט"א וגדולי תלמידיו

בנו הגאון רבי עזריאל ליבוביץ שליט"א
ראש המתיבתא

מרן הגאון הגדול רבי דוד כהן
שליט"א נשיא המתיבתא

מרן המשגיח הגאון הצדיק רבי דן סגל שליט"א

מקורבו הגה"צ רבי צבי פרצוביץ
שליט"א ראש ישיבת מיר ברכפלד

מנחה המעמד הרב"ג רבי הלל מן שליט"א מרבני ישיבת "נתיבות חכמה"

המשגיח הגה"צ רבי ראובן הכסטר שליט"א משגיח ישיבת מיר ברכפלד בשיחה בכולל עטרת שלמה בעיר חרוש

בהתרגשות גדולה קבלו בני ישיבת מאזור התלמוד שברחובות את פניו של נשיא הישיבה הגאון הגדול רבי שימחה הכהן קוק שליט"א במעמד אדיר של הלל והודאה לאחד תקופה ארוכה בה נבצר מהרב שליט"א לבקר בישיבה עקב חולשתו. הרב שליט"א הביע את התרגשותו העצומה לראות את העליה הגדולה של בני הישיבה בתורה ויראת שמים.

הגאון רבי יצחק קולדצקי שליט"א כותב אות בס"ת שיוכנס לשיבולת
 "אהל דניאל יוסף חי", בבית הכנסת "היכל יצחק" בקרית ספר

הגאון רבי עמרם פריד שליט"א בשיחה בכולל "בית אברהם"
 ברמת גן בראשות ר' חיים עיני שליט"א

תלמידי ת"ת 'תורת העמק' נוה יעקב ירושלים
 במבחן אצל מו"ח הגאון רבי חיים פיינשטיין
 שליט"א

תלמידי ביתה ח' בת"ת "דרכי אבותינו" בק"ס
 במבחן אצל הגר"ח פיינשטיין שליט"א

מו"ח הגרמ"ש אדלשטיין שליט"א
 בביקור חיוק בת"ת "שמוחת התורה"

המרא דאתרא דגני איילון-אחיסמך הגר"א ברזידא
 בשיחה עם הגאון רבי מרדכי אויערבאך
 רב קהילת 'אביר יעקב' בת"א שנפגשו בשמחה

ת"ת אילת השחר בבתי גרולי ישראל

קריאת קודש

השותפות שלך בעירובין

ללמד אלפי בני תורה את הלכות עירוב, ולהציל אלפי יהודים מחילול שבת!

התרומה לעירוב מסוגלת:

להשבת גזל הרבים -
האופן הטוב ביותר לעשית
צרכי רבים
זיכוי הרבים - בבת אחת
שכונה שלימה
לזכות לבנים ת"ח כברכת
מזן המשנה ברורה
לעזור לבני משפחתך
שיהיה להם עירוב כהלכה

סקירת הפעילות מודפסת בעלון המיוחד
המחולק בבתי הכנסת, ובמייל a83320@gmail.com

כולנו שותפים למהפכה
עזרתנו

ק"ץ תשפ"א

קריאת קודש למען "מוקד העירוב"

כאנו בזאת לחזק ידיו של "מוקד העירוב" בראשותו של הרב"ג ר' משה אנגלרד שליט"א, אשר מזה עשר שנים פועל להביא דבר ד' בהלכות עירובין ואופן עשייתם כהלכה בהידור רב, אל מאות מקומות, החל בשכונות החרדיות ועד יישובי העם, שיעשו את העירובים כהלכתם. ונותן מענה לאלפי המשפחות שנוסעות למקומות שונים, כיצד לנהוג בהם בטלטול בשבת. ובנוסף מוכה את הרבים בתיקון העירובים ובסיוע לאחרים בכל הארץ, ובהקמת עירובים בשכונות ובמקומות נופש וישובים שהציבור מתארח בהם.

כמו כן פועל הרבה בהרצת תורה לאלפים, ליריעת דיני טלטול ועירוב לכלל הציבור, ודיני תחום שבת, על ידי הוצאת עלונים "תיקוני עירובין", הממחישים את ההלכות המורכבות, בצורה ברורה ויפה, השווה לכל נפש, ובמסירת שיעורים רבים, ובוה זכה לחולל מהפכה גדולה בשנים האחרונות בעניינים אלו.

על כן זכות גדולה היא, לתמוך ביד נדיבה בתרומה הגונה, כדי שיוכל להמשיך בפעליו הטובים, ולהגדיל ביתר שאת את פעולותיו, שהן מביאות תועלת גדולה לכל אחד מאיתנו, בנוסף לזכות שלנו להיות שותף לכל הפעילות הכבירה הזו.

וכל העוזרים והמסייעים ביד נדיבה, יוכו בברכת המשנה ברורה למוהרים על השבת, שיוכו לבנים וזרע קודש תלמידי חכמים, ובברכת השבת מקור הברכות שנותנים לו נחלה בלי מצרים, יזכה כל אחד להתברך בכל מעשי ידיו ברוחניות ובגשמיות.

כאנו על החתום לכבוד קודש השבת

המהפכה הגדולה של "מוקד העירוב" בתחום העירובים!

הביקוש גדל! הציבור דורש!
ומצד שני אלפי יהודים שאינם יודעים מהו עירוב!
אנו צריכים עכשיו את העזרה שלך לתת מענה לכולם
דואגים שלכל יהודי יהיה עירוב כהלכה

משחק לילדים

כרטיס זכויות
240 ש"ח = 20x12
עלות
לחי בעירוב

משחק לילדים

כרטיס שותפות
800 ש"ח = 80x10
עלות
בדיקת ישוב

משחק לילדים

כרטיס מזכה הרבים
1,200 ש"ח = 100x12
עלות הדפסת הגליון
והפצה לשבוע
מעל 10,000 עלונים בכל העולם

השמות יעברו לתפילה בציונו של מרן החזו"א זיע"א, מרא דעירובין בדורינו

בהעברה לבנק מרכנתיל סניף 732 חשבון 49410	לתרומה ע"י נציג: 055-678-3323	במערכת הממוחשבת 073-2757-008	ע"ש "מוקד העירוב" ב"קהילות" "נדרים פלוס"
---	----------------------------------	---------------------------------	---

מרים שוורץ 050.411.2013

אוצר הספרים שע"י מערכת 'קובץ גליונות' - משלוח חינם לנקודת ההפצה ברחבי הארץ

אור השנים

לבעל הפרדס הספר כמעט היחיד שזכה להסכמת מרן הגאון מוילנא זי"ע וכפי שהתבטא מרן שר התורה על המחבר "הוא היה הסבא שלנו, ואנחנו מצאצאיו"

מחיר 30 ש"ח

סגולות חיים

אוצר סגולות לזש"ק ממרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א בשילוב מראות קודש

מחיר 30 ש"ח

הספרים

כשמו כן הוא סדר כתיבת ועריכת ספריו של רבינו מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א, מלווה בתמונות וצילומי כתב יד קדשו

מחיר 35 ש"ח

רפאני ד'

אוצר המידע כל מה שהחולה ומשפחתו צריכים לדעת. מדריכים: בתי חולים, יולדות, מחלקות, חיזוקים, טומאת כהנים, תחומין, הלכות, מידע ועזרה לחולים

מחיר 30 ש"ח

בנין הבית

מאמרי הדרכה לאברכים מאת ר' משה אהרון שוחטוביץ

מחיר 70 ש"ח

ימי הפורים

שיחות ומאמרים ממרן הגר"ד כהן ראש ישיבת כנסת ישראל - חברון

בעניני פורים ומגילת אסתר

מחיר 48 ש"ח

משניות בית התלמוד

משניות מסכת חולין עם ביאור בית התלמוד מרבי שמריהו יוסף קרליץ סבו של מרן שר התורה הגר"ח קניבסקי

מחיר 15 ש"ח

נפשי חמדה

פרקי הדרכה שיחות ומאמרים לבן הישיבה משולחנו של הגאון רבי שלמה קניבסקי ראש ישיבות קרית מלך ותפארת ציון כפי ששמע מאביו מרן שר התורה שליט"א ומזקניו הגדולים זי"ע

מחיר 45 ש"ח

עת ברוך ליקוטים בנושא ברכות תקנת הברכות, ברכת ד', הברכות מדור לדור, ברכת הצדיקים וברכת כהנים מחיר 15 ש"ח

טלפון להזמנות 0533145900 או במייל k.gilyonot@gmail.com

אוצר הספרים שע"י מערכת 'קובץ גליונות' - משלוח חינם לנקודת ההפצה ברחבי הארץ

שבענו מטובך - שביעית

רעיונות משלים סיפורים ועובדות
על הלכות שמיטה ממון רבינו
מנחם שר התורה.

מחיר 45 ש"ח

שבענו מטובך על התורה

מעובד מדברי תורת מנחם הגרמל
שטיינמן וצוקללה

מחיר 37 ש"ח

שבענו מטובך

על התורה ממון רבינו חיים
קניבסקי שליט"א

מחיר 37 ש"ח

קיצור שם עולם - לפי מידות

מיוחד לשוחרי המוסר

קיצור שם עולם למנחם החפץ חיים

מסודר לפי מידות השקפת החיים
על פי התורה

מחיר 30 ש"ח

תורת הקירוב

כל מה שרצית וצריך לדעת
על מניעת נשירה בזמננו.

מחיר 60 ש"ח

הגדת הסולם

מספריו ומאמריו, מכתביו והדברותיו,
רשימותיו אמרותיו ופתגמיו, של רבי
יהודה הלוי אשלג זצ"ל בעל ה'סולם'
על הגדה של פסח
לוקט ונערך ע"י הרה"ג שלום מאיר ולך
שליט"א

מחיר 60 ש"ח

'אלא' ד' אמות של הלכה

הנהגות מנחם שר התורה
שליט"א על פי סדר השולחן
ערוך

מחיר 45 ש"ח

דרך השמיטה

הלכות שמיטה מבוססות על
ספרו של מנחם רבינו חיים
קניבסקי שליט"א מאוירות
ומבוארות

מחיר 50 ש"ח

אוצר הספרים שע"י מערכת 'קובץ גליונות' - משלוח חינם לנקודת ההפצה ברחבי הארץ

ליקוטי תהילים

ליקוטים מספרים ומגדולי תורה על ספר תהילים

מחיר 15 ₪

שלח תשלח

על מצוות שלוח הקן בהלכה אגדה והדרכה מעשית.

מחיר 35 ש"ח

זאת בריתי

זהירות שמירת הקדושה מיוסד בעיקר על דברי הגר"א, החתם סופר, ומרן החפץ חיים

מחיר 15 ₪

חכימא דיהודאי

חכמתו של האיש שהפך למלאך, ניתנת לכם במתנה דרך דפי הספר המרתק, המנווט ומאיר את כל שבילי החיים.

מאורו של מרן הגראי"ל זיע"א

'רשימות תלמידים'

ממרן אור עולם הגרי"ז הלוי

סאלאווייציק זיע"א

על סדר התורה

מהדורא תניינא

מחיר 62 ₪

הופיע ויצא לאור עולם הספר 'רשימות תלמידים' על סדר התורה

ממרן אור עולם
רבן של ישראל הגרי"ז הלוי סאלאווייציק זיע"א
הגאב"ד דכריסק
~ מהדורא תניינא ~

מאסף נדיר וגילויים חדשים
ממרן זיע"א
מיוסד על כתבי תלמידי
מרן הגרי"ד זצוק"ל,
רבני ישיבת בריסק לדורותיה,
ובניו הגרמ"ד והגר"מ זצוק"ל
ותלמידיהם,
אסופות, וספרים.

כשמונה מאות וחמישים עמודים מלאים
מנוף אור תורת מרן הגרי"ז זיע"א
למבקשי הדעת,
רשומים בדיוק כפי שגרשמו
סמוך לאמירתם, בציון מקורות,
הערות והארות,
והנהגות ועובדות עליהם נאמרו הדברים.

המחיר 62 ₪

הפצה: יפה נוף

בהוצאת מכון דעת סופרים

טלפון להזמנות 0533145900 או במייל k.gilyonot@gmail.com